INTRODVCTIO
IN
ARISTOTELIS
LOGICAM
ET RELIQVAS DISCIPLINAS

Auctore

ANTONIO CASILIO
E SOCIETATE
IESV

ROMÆ, Ex Typographia Francisci Corbelletti.
MDCXXIX.

SVPERIORVM PERMISSV.

Mutius Vitelleſcus Societatis IESV Præpoſitus Generalis.

CVM Introductionem in Logicam P. Antonij Caſilij noſtræ Societatis, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſſum fuit, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita Reuerendiſs. D. Viceſgerenti, & Reuerendiſs. P. Magiſtro Sacri Palatij videbitur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus. Romæ 20. Iulij 1629.

Mutius Vitelleſcus.

Loco ✝ Sigilli.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſs. P. Mag. Sacri Pal. Apoſt.

A. Epiſc. Bellicaſtren. Viceſg.

HVnc Tractatum de Introductione in Dialecticam Reu. P. Antonij Caſilij Societatis IESV vidi iuſſu Reuerendiſs. P. Nicolai Riccardij Magiſtri Sacri Palatij: in quo nihil reperi non conſonum cum ſana doctrina; ſed potius opus perutile non ſolum Tyronibus, ſed & quarumlibet facultatum profeſſoribus; ob id dignum iudico, quod in publicam vtilitatem euulgetur. Romæ 21. Auguſti Ann. 1629.

Ioannes de Aluarado.

Imprimatur.

Fr. Antoninus Cellius Magiſt. & Reuerendiſs. P. Fr. Nicolai Riccardij Sacri Palatij Apoſt. Magiſtri Socius, Ord. Præd.

3

ADMODVM REVERENDO IN CHRISTO PATRI

MVTIO VITELLESCO

SOCIETATIS IESV PRÆPOSITO GENERALI.

ANTONIVS CASILIVS eiusdem Societatis F.

TE, infantiæ ſuæ Tutorem Philoſophia depoſcit mea, noſtri Ordinis Moderator, humaniſſime, quem iam pridem religioſo Sacramento concepta ſimul, & enata pietas parentem ſortita eſt. Tu mihi ad Diuinam Philoſophiam mentis oculos aperienti, ac prope naſcenti, benefici ſideris inſtar illuxiſti: tu idem eruditum, humanæ Philoſophiæ partum in hac

tenui prolusione, quasi in vitæ limine vagientem patrocinio fouebis, auctoritate firmabis, illustrabis aspectu. Neque verò à me grauissimæ disciplinæ tibi rudis tantummodo, & imbecilla dedicatur infantia, sed eiusdem vberiores in libros adulta, & ampliorem in speciem perducta maturitas destinatur. Flosculos nunc, & primitiua sapientiæ germina præbeo, fructus posthac daturus, quos doctrinæ simul, & beneuolentiæ tuæ fœcunda benignitas largiter aspirans vitalem euocabit ad lucem. Equidem mei sterilitatem ingenij non ignoro: tuo tamen præsidio frugiferam fore non diffido Sapientiam, cuius ope ad sanctiorem religiosæ vitæ frugem tenerrimus animus traductus est. Quod si, vt sperare fas est, Deus indulgeat: duplici te nomine, pietatis, & doctrinæ, hoc est gemini, humanæ mentis præstantissimi fœtus parentem felicissimè nactus, amantissimè venerabor. Vale. Romæ. kalendis Iulij 1629.

AD

AD LECTOREM.

ILLVSTREM palmaris temeritatis notam meritò subirem, si eo consilio hoc opus aggrederer; vt ostenderem alios, qui hac de re scripserunt numero plurimos, auctoritate præstantes, sapientia conspicuos, longa docendi consuetudine peritissimos à recto veritatis tramite declinasse. Alienissima hæc ab animo meo procul abest audacia. Eum enim esse me simpliciter, & sine fuco profiteor, qui & ab omnibus erudiri libenter patiar, & alios docere (quod per aliquot annos aliorum imperio feci) vehementer erubescam. Vnum tamen eodem animi candore, ac fide fatebor. Audiui sæpe multorum esse querelam, Philosophiæ, imò Theologiæ candidatos laborare, tum in Syllogismorum dignoscendis fallacijs, tum in propositionum exploranda veritate, oppositione rimanda, rationum momentis æquo iudicij libramento pensandis, tum in argumentationibus, vt vocant, *à collectiuo ad distributiuum; ex suppositione siue falsa, siue impossibili;* & alijs sexcentis, quantum sit efficacitatis, ac roboris perscrutando. Occurrendum esse huic incommodo vnanimi omnes consensione proclamant, idque Summularum beneficio fieri, nemo non videt. In eligendo tamen Auctore solers, ac perspicax addiscentium desideratur industria. Veteres quidem, qui in hac re accuratissimi fuere, plerique minutarum præceptionum importuna profusione redundant, & ferè omnes vocibus, ac loquendi formulis vetustatem olentibus scatent hac nostra ætate à communi vsu loquendi longè submotis. Recentiores verò ferè omnes in alterum breuitatis scopulum deflexerunt; breuissima enim præceptorum compendia concinnantes, tenues quasi riuulos vbique commonstrant, ipsum tamen veritatis fontem nunquam aperiunt. Auctor ergo est seligendus, qui intermedia, tutaque via incedens, & germanam antiquorum doctrinam, huius tamen æui solemni locutione conuestitam, exponat, & recentiorum breuitate sic gaudeat,

vt eandem doctrinam, exemplorum luce declaret, & rationum firmitate corroboret. Quid igitur num impudentissimus ego id me assequi posse confidam, quod ab omnibus expetitur; ab eorum tamen nemine, qui sapientissimè hoc in opere hactenus desudarunt omni ex parte perfectum inuenitur? Minimè verò; imò & hunc ipsum timebam temeritatis scopulum. Eorum tamen, quorum nutibus regor, imperio, opus molior periculosæ plenissimum aleæ, non tam audaci perficiendi fiducia, quàm laudabili experiundi voluntate, eo mentis proposito, vt in præscriptum operi finem, si minus collimasse, ab eo certe non longissimè videar aberrasse. Illud tamen meæ vtcunque aberrantis operæ pretium erit, quod alijs in scopum collineandi viam quasi digito commonstrasse videbor. Cæterum Eruditæ vtilitatis, si quam legentibus allaturus est hic libellus, commendationem, ac præconium, bonorum omnium perenni, ac nunquam effœto largitori Deo, dicatum volo. In opere verò toto, Beneuole Lector, non tam rei præstantiam, quàm eruditionis tuæ studiosissimum animum agnoscas velim.

VNI-

VNIVERSI OPERIS METHODVS.

METHODVM desumpsimus ex fine Logicæ, qui est Intellectus Operationes erroribus purgare. Iuxta triplicem igitur Intellectus operationem, quæ imperfectionibus est obnoxia; tripartita erit nostra tractatio. Et prima quidem parte de ijs agemus, quæ Primæ Operationis inseruiunt directioni: Secunda de ijs, quæ Secundæ. Tertia verò pars ea complectetur, quibus Tertia Operatio ad rectam ratiocinandi normam conformatur. In has nimirum partes Arist. Logicam distribuit suam. Liber enim Prædicamentorum, vt rerum incomplexarum, pertinet ad Primam Operationem: quæ simplicium terminorum appellatur apprehensio. Libri Perihermenias, in quibus agitur de oratione, pertinent ad Secundam. Libri demum Priorum, Posteriorum, &c. in quibus Syllogismi natura, eiusq. species explicantur, ad Tertiam spectant. Quæ ergo Arist. in sua Logica copiosè, & sub obscuris vocum inuolucris docet, nos in clariorem huius voluminis ambitum colligemus.

Duo interim necesse habeo præmonere Lectorem. Alterum ne immatura festinatione postrema sectetur, nisi prima sit antea perscrutatus. Sunt enim adeò connexa prima secundis, tertia primis,

vt sine primis vltima percipi nequeant, quo fiet, vt postrema captu non videantur obscura, si prima, ex quibus lux ad consequentia deriuatur, explorata penitus fuerint, atque perspecta. Alterum est, quoniam ex modo dictis Summularum vsus non solum Tyronibus est necessarius, sed etiam ijs, qui in Philosophica, ac Theologica disciplina aliquos habuere progressus; adeo vt eruditissimus Sotus penè senex, & doctissimus Bagnes septuagenarius Summulas edere non erubuerint: Noster verò ingeniosissimus Vasquez Villalpandi Summulas præ manibus habere consueuerit, tum maxime, cum grauissimas Theologiæ quæstiones enodaret; alterum, inquam, est; censuisse me quædam adijcere, quæ imbecilliorem Tyronum intelligentiam supergredi videntur, à quibus monitos eos velim, vt abstineant, donec se ipsis sapientiores euaserint.

Iam verò Diuini Numinis aspirante clementia; propositi operis molitioni, vtili, ac necessaria adumbratione proludam.

IN-

INDEX CAPITVM

PROLVSIO.

LIBER PRIMVS.

TRACTATVS PRIMVS.

TRACTATVS SECVNDVS.

Sectio

TRACTATVS TERTIVS.

LIBER SECVNDVS.

TRACTATVS PRIMVS.

TRACTATVS SECVNDVS.

Quotu-

TRACTATVS TERTIVS.

LIBER TERTIVS.

TRACTATVS PRIMVS.

TRACTATVS SECVNDVS.

Tradun-

TRACTATVS TERTIVS.

INDEX

INDEX COMPENDIARIVS

Eorum, quæ Tyronibus magis accommodata videntur, & necessaria.

PROLVSIO tota.

Ex libro primo. Ex primo tractatu. Ex capite primo. Ab initio vsque ad *Non placet.* exclusiuè.

Ex eodem cap. *Definiri potest terminus*, &c. vsque ad *Dices* exclusiuè.

Ex cap. secundo ab initio vsque ad *Collige primo*. exclusiuè.

Item ex eodem *Notandum quinto*: vsque ad aliud *Notandum tertio ex Soto* exclusiuè.

Ex cap. tertio, ab initio vsque ad *Hurtadus disp. prima* &c. exclusiuè.

Item ex eodē *Diuiditur secundo terminus* &c. vsque ad *Pro his diuisionibus* &c. exclusiuè.

Ex cap. quarto ab initio vsque ad *Pro pleniore autem intelligentia* &c. exclusiuè.

Item ex eodem *Colligitur discrimen*, vsque ad finem.

Ex tractatu secundo. Ex capite primo Ex Sectione prima. *Definiri posset suppositio* &c. vsque ad finem.

Ex capite secundo, ab initio vsque ad *Primo quidem* &c. exclusiuè.

Item ex eodem *Fonseca citatus* &c. vsque ad *Nomine autem Accidentis intelligitur* &c. exclusiuè.

Ex cap. tertio Ex sectione prima ab initio vsque ad *Quod inde* &c. exclusiuè.

Item ex eadem Sectione *Diuiditur secundo suppositio* &c. vsque ad *Pro vlteriore cognitione* &c. exclusiuè.

Item ex eadem *Notandum quarto*, vsque ad *Notandum quinto* exclusiuè.

Ex Sectione secunda. *Porrò pro quadruplici* &c vsque ad *Pro vsu* &c. exclusiuè.

Ex capite quarto, ab initio vsque ad *Sotus citatus* &c. exclusiuè.

Item ex eodem *Restrictio est* &c. vsque ad *Aliqui addunt Remotionem* &c. exclusiuè.

Ex capite quinto ab initio vsque ad *Generatim autem terminus* exclusiuè.

Ex tractatu tertio Ex cap. primo ab initio vsque ad *Quares.* exclusiuè.

Ex cap. secundo ab initio, vsque ad *Obijcies.* exclusiuè.

Ex libro secundo. Ex tractatu primo. Ex cap. primo ab initio vsque *Ad Obijcies tertio.*

Ex cap. secundo, ab initio vsque ad *Dices ex Bagnes* exclusiuè.

Caput tertium totum.

Ex capite quarto, ab initio vsque ad *Notandum primo* exclusiuè.

Item *Collige integram*, vsque ad *Dices primo.* exclusiuè.

Ex cap. quinto. ab initio vſque ad *Non aequieſcit Hurtadus.* excl.

Caput ſextum totum.

Ex cap. ſeptimo ab initio vſque ad *Pro intelligentia*. excl.

Ex cap. octauo ab initio vſque ad *Quatuor ordines.* excl.

Ex cap. nono ab initio vſque ad *Quares cur;* excl.

Ex Tractatu ſecundo. Ex cap. primo ab initio vſque ad *Notandum primo particulam*, &c. excl.

Item *Notandum tertio* vſque ad *Demum aduerte.* excl.

Ex tractatu tertio ex cap. primo ab initio vſque ad *Pro quantitate horum modorum, &c.* excl.

Ex Appendicula. Ex capite primo ab Initio vſque ad *Notandum tertio*. excl.

Ex capite ſecundo ab initio vſque ad *Pro oppoſitione.* excl.

Totum Caput tertium.

Ex Libro tertio. Ex tractatu primo. Ex capite primo ab initio vſque ad *Notandum primo Ariſtotelem* &c. excl.

Ex cap. ſecundo ab initio vſque ad *Conimbricenſes* 1. *Priorum* excl.

Item ex eod. *definitur conſequentia*, vſq; ad fin.

Ex capite tertio ab initio vſque ad *Sotus lib.* 5. excluſiue.

Item ex eod. *Fonſeca quoque*, &c. vſque ad fin.

Ex capite quarto ab initio vſque ad *Secunda regula*; excl.

Ex

Ex tractatu secundo. Ex cap. primo ab initio vsque ad *Obijcies sub hac.* exclusiuè.

Ex cap. secundo ab initio vsque ad *Aduertit Sotus* exclusiuè.

Item ex eodem *Pro altera parte capitis*. vsque ad finem.

Caput Tertium, Quartum, Quintum. Cum sua Tabula tota.

Ex Capite Sexto, ab initio vsque ad *Obijcies primo.* exclusiuè.

Item ex eodem *Quarta Regula* vsque ad finem.

Caput Septimum vsque ad *Vnica difficultas*. exclusiuè.

Caput Octauum totum.

Ex tractatu tertio. Ex cap. primo ab initio vsque ad *Dicitur hic Syllogismus*. exclusiuè.

Item ex eodem *Collige breuiter* vsque ad finem.

Caput Quartum, & vltimum totum.

Appendicula tota.

PROLVSIO.

QVONIAM solent Tyrones vel ipso initio concertare; vt non omnino temerè id faciant, necessarium duxi rudem notionem aliquorum tradere, quæ illos iuuare possint ad non omnino ineptè disserendum.

CAPVT PRIMVM.

De modo sciendi.

NOMINE modi sciendi intelligimus viam quandam distinctè cognoscendi id, quod antea confusè cognoscebamus: v.g. *Definitio* est vnus ex modis sciendi, quia per illam cognoscimus distinctè naturam rei, quam confusè sine definitione cognoscebamus: quare dicendo, *Homo est animal rationale*, (quæ est definitio hominis) distinctè cognoscimus essentiam hominis, quam confusè per hanc vocem, *homo*, cognoscebamus. Vt ergo non est vnus modus cognoscendi, ita nec vnica tradi potest illius notio. Generatim autem (quod alibi diximus de ipsa Logica, quam aliqui dicunt esse modum sciendi) dicendum, dupliciter accipi posse modum sciendi; Primo pro ipsis præceptis, & regulis benè cognoscendi, & dici posset modus sciendi docens. Secundo pro ipso exercitio cognoscendi regulato per præcepta, & dici posset modus sciendi vtens; v. g. in exemplo allato de definitione: præcepta, quæ dicunt Definitionem debere esse clariorem definito, constare ex genere, & differentia, &c. appellari possent modus sciendi docens: ipsa verò Definitio tali rei applicata, directa iuxta suas regulas, dici posset modus sciendi vtens.

Iuxta communem verò modum loquendi Summulistarũ, Modus sciendi sumitur pro aliquibus vocibus, quæ exprimant rem ignotam iuxta regulas prædictas. Qua ratione definitur à Soto lib. 2. summ. cap. 4. *Est*, inquit, *oratio manifestatiua alicuius ignoti.* Dicitur, *oratio*, quia vna vox non est sufficiens ad explicandam rem distinctè. Dicitur, *manifestatiua ignoti*, quia nisi sit oratio explicans distinctè rem, neque erit modus sciendi. Vnde si quis definiret, hominem esse arborem inuersam, non benè definiret, quia talis oratio non explicaret distinctè naturam hominis.

Dices, Si quis mihi diceret esse Indiam, quam nunquam vidi, verè talis oratio esset manifestatiua alicuius ignoti: ergo esset modus sciendi.

Respondetur. Distinguo antecedens; Esset manifestatiua distinctè, & clarè, nego; confusè, & obscurè, transeat. Modus autem sciendi ex dictis debet esse oratio manifestatiua clarè, & distinctè alicuius rei, quam per aliam vocem cognoscebamus.

Triplex à Soto citato, & alijs communiter distinguitur modus sciendi: *Definitio*, *Diuisio*, *Argumentatio*. Sufficientiam diuisionis probat Sotus ex eo, quia primo res potest esse ignota, & explicari debet per voces notiores; & sic habetur *Definitio*, cuius munus est explicare naturam rei: secundò res potest esse multiplex, ita tamen vt eius multiplicitas non cognoscatur; & sic habetur *Diuisio*, cuius munus est partiri totum in suas partes: tertiò demum res ignota potest esse coniuncta cum alia notiore, qua manu ducamur ad cognitionem ignoti; & sic habetur *Argumentatio*. Perfectam notitiam horum modorum infra trademus. Quare omissis duobus prioribus modis, vt non admodum necessarijs pro ratione ruditer disserendi; nunc solum aliquid breuiter de Argumentatione dicemus.

CAPVT SECVNDVM.

De Argumentatione, eiusque speciebus.

Argumentatio communiter describitur, esse *oratio, in qua vnum ex alio deducitur*. Dicitur *oratio*, quia vna vox non est Argumentatio. Dicitur *in qua vnum ex alio*

alio deducitur, quia debet esse talis oratio, in qua manifestetur vnum sequi ex alio; vt mox explicabimus.

Tria Sotus citatus cap. 4. lect 3. & communiter alij requirunt ad Argumentationem; *antecedens*, quod est illa propositio, ex qua alia sequitur; *consequens*, quod est illa propositio, quæ sequitur; & *notam illationis*, qualis est particula, *ergo*, vel *igitur*, vel alia similis, per quam denotatur esse connexum consequens cum antecedenti: v.g. *sol est, ergo dies est*.

Quadripartito diuiditur *Argumentatio*; in *Exemplum*, *Inductionem*; *Enthymema*, *Syllogismum*; Diuisio sumitur ex Arist. 2. Prior. cap. 29. & deinceps, vbi agit de his speciebus argumentationis.

Exemplum; est *oratio, in qua singularem aliquam rem ex alia simili inferimus*: v.g. *Dauid Regi fuit gloriosum pro Religione præliari; ergo Philippo quoq; Regi erit gloriosū.*

Inductio, *est progressus à singularibus ad vniuersale*; cum scilicet singularibus sufficiēter enumeratis aliquid vniuersale, & commune colligimus: v.g. *hic discipulus studet, & ille studet, & sic de cæteris: ergo omnes discipuli studet*.

Enthymema, quod etiam dicitur syllogismus decurtatus; *est oratio, in qua ex vna propositione, quæ sit antecedens, deducitur altera, quæ sit consequens*: v.g. *anima est rationalis, ergo est immortalis*, deest vna propositio, scilicet *omnis anima rationalis est immortalis*, quæ cum alijs dictis constituet syllogismum perfectum. Ob cuius propositionis defectum Arist. 2. Prior. cap. 34. vocat *Enthymema*, syllogismum imperfectum.

Syllogismus demum omnium perfectissima argumentatio, est *Oratio, in qua ex connexione, quam habent duo termini cum aliquo tertio, colligitur connexio talium terminorum inter se*: v.g. ex connexione, quam habet rationale cum homine, & risibili, colligitur connexio hominis cum risibili. Pro intelligentia autem terminorum, quorum vsus est in syllogismo.

Notandum. Syllogismum primò constare ex propositionibus. Nomine autem propositionis intelligimus, orationem constantē ex verbo indicatiui modi, quia debet esse perfecta oratio, qualis solum est per verbum indicatiui modi. Quare

hæc oratio, *utinam discipuli studerent*, non est propositio, loquimur autem hic de propositione simplici; nam de hypothetica, qualis est hæc, *si sol luceret*: v.g. *dies esset.* est alia ratio, de qua infra.

Secundo. Propositionem constare ex duobus terminis, & copula. Primus dicitur *subiectum*, & est solum nomen substantiuum, vel adiectiuum neutrius generis, quod tunc habet rationem substantiui. Si aliquando ponitur adiectiuum alterius generis subintelligitur substantiuum: v.g. *Doctus est laude dignus*: intelligitur *homo doctus*. Secundus terminus dicitur *prædicatum*, quod potest esse nomen vel adiectiuum, vel substantiuum, & accipitur per modum adiacentis, seu aduenientis subiecto. Cognoscitur autem quinam è duobus terminis sit subiectum, & qui prædicatum vel ex ordine, quo ponuntur; communiter enim subiectum primo loco, secundo loco ponitur prædicatum; vel ex diuerso modo proferendi, & intentione dicentis. Verbum demum dicitur *copula*, quia coniungit Prædicatum cum subiecto. Porrò verbum duplex est; alterum substantiuum, scilicet *sum, es, est*: alterum adiectiuum, scilicet alia omnia; quæ dicuntur adiectiua, quia præter puram rationem copulandi, afferunt secum etiam aliquod prædicatum in aliquo determinato genere: v.g. *homo currit*, hæc propositio importat cursum. Et dixi in determinato genere, quia etiam verbum substantiuum importat, suo modo, prædicatum, non tamen determinatum, sed commune, scilicet existentiam. Et generaliter omnis propositio de verbo adiectiuo, resolui potest in aliam de substantiuo, & participium illius verbi: propositio v.g. *homo currit*, resoluitur in hanc, *homo est currens*, & suo modo resolui potest propositio de verbo substantiuo v.g. *Petrus est*, resoluitur in hanc, *Petrus est existens*. Aduerte obiter propositionem de verbo substantiuo appellari de secundo adiacente, & ab alijs de primo. Propositiones vero, de verbo adiectiuo communiter appellari de tertio adiacente, & ab ijsdem, qui superiores appellant de primo has appellari de secundo. Et generatim omnes propositiones, etiam de verbo substantiuo, habentes prædicatum diuersum à verbo, sunt de tertio adiacente: v.g. *Petrus est albus*, &c. vel de secundo, si de primo dicitur

pro-

propositiones de verbo substantiuo, sine alio prædicato.

Tertio. Tres tantum debere esse terminos in syllogismo; duos, de quibus est quæstio, tertium, qui sit ratio illos connectendi, & dicitur ***medius terminus***: v.g. quæstio est, an ***risibile sit connexum cum homine***: assumitur ***rationale*** pro medio termino, qui semel cum subiecto, & semel cum prædicato prædictæ propositionis connectatur, vt deinde habeatur connexio talium terminorum inter se, de quibus erat quæstio. Vnde infertur tres tantum esse debere propositiones in syllogismo, primam quæ constet ex medio termino, & prædicato quæstionis; secundam ex subiecto eiusdē quæstionis, & medio termino; tertiam quæ sit ipsa quæstio iam probata, ex duobus scilicet terminis, de quibus dubitabatur an essent connexi, vt in exemplo allato, an scilicet homo sit risibilis. Concessis autem duabus primis propositionibus, quæ dicuntur præmissæ, si argumentum sit in forma, vltimam propositionem negari non posse, nec distingui. Prima propositio dicitur ***maior***, quia continet prædicatum propositionis, de qua est quæstio. Secunda dicitur ***minor***, quia continet subiectum eiusdem. Hi verò termini dicuntur ***extremitates***, quia claudunt mediam copulam: & subiectum quæstionis dicitur ***minor***, prædicatum verò eiusdem, ***maior extremitas***. Tertia demum propositio dicitur ***conclusio***, seu etiam ***consequens*** propter notam illationis, quam habet, & est eadem ac illa propositio, de qua erat quæstio.

Quarto. In syllogismo esse etiam antecedens, & consequens; & primum quidem sunt duæ propositiones maior, & minor; consequens verò est tertia propositio, seu conclusio. Ex tribus autem terminis dictis, medium terminum nunquā poni in conclusione, cum in ea debeant connecti illi termini, de quibus erat quæstio, v.g. sit quæstio, ***an homo sit risibilis***, inueniendus est medius terminus qui sit connexus cum vtroque: erit ergo, ***rationale***, qui tres termini, si disponantur modo dicto, talem constituent syllogismum.

Omne rationale est risibile:
Sed omnis homo est rationalis:
Ergo omnis homo est risiblis.

Vbi vides tres terminos, & illorum vnum scilicet, ***rationale***,

nale, esse medium terminum, & bis poni in præmissis, non autem in conclusione, in qua ponuntur solum illi termini, de quorum connexione erat difficultas, non autem medius terminus, qui est ratio probandi connexionem talium terminorum.

Notandum demum. Quoniam syllogismus est, seu continet consequentiam, (de qua re fusè infrà) duplicem illam esse; formalem, & materialem. Prima est quando ex tali dispositione terminorum iuxta suas regulas, sequitur necessaria conclusio in quacumque materia etiam falsa. Nomine autem materiæ intelliguntur ipsi termini, ex quibus constat syllogismus: v.g.

Omne animal est lapis:
Omnis homo est animal:
Ergo omnis homo est lapis.

Est bona, & formalissima consequentia, eò quod sint termini dispositi iuxta leges syllogismorum infra tradendas, licet sit falsa maior, & conclusio, vt vides.

Materialis consequentia est, quando infertur conclusio quantumuis vera, non tamen ratione debitæ dispositionis terminorum, sed solum propter connexionem, quam alioquin habent tales termini inter se. Quare hic syllogismus,

Aliquis homo est animal:
Petrus est homo:
Ergo Petrus est animal.

Est mala consequentia, licet omnes propositiones sint veræ; veræ, inquam, ratione materiæ modo explicato, quia scilicet *Petrus, Homo,* & *Animal* sunt termini connexi inter se. Quod autem non sequatur conclusio vera ratione formæ, idest debitæ dispositionis terminorum, inde patet: quia si applicetur eadem forma alteri materiæ, idest alijs terminis, non sequitur conclusio vera. v.g.

Aliquod animal est equus.
Petrus est animal:
Ergo Petrus est equus.

Vbi vides esse eandem formam, conclusionem verò esse falsam. Quare regula generalis est, quod quando seruata eadem forma, in alia materia non habetur vera conclusio talis syllogismus non est consequentia formalis; & conclusio

ſio ſequitur vera, ſolum ratione materiæ, modo explicato.

Adducit aliqui aliam ſpeciem argumentationis bicornem, ſiue cornutam, quæ etiam appellatur *Dilemma*; & eſt *Oratio in qua ponuntur duæ partes ita diſpoſitæ, vt neceſſario cogatur reſpondens admittere, vel negare aliquid contra ſe*: v.g. ſi quis dicat *ſe non mentiri*, & alius ita illum impugnet: *Vel eras domi quando venit Petrus, vel non eras: ſi eras, ergo mentiris, dum dicis te non vidiſſe Petrum, qui eodem tempore venit domum: ſi non eras, adhuc mentiris, dicens ſemper te permanſiſſe domi*. Atque ita ex conceſſione, vel negatione cuiuslibet partis, mendacij reſponſor arguitur. Talis autem argumentatio non eſt verè, & in rigore ſpecie diuerſa ab alijs, cum in ſyllogiſmum formari poſſit & Enthymema, vt conſideranti patebit. Imò non eſt vna argumentatio, ſed duplex pro duplici parte, quam impugnat, vt in exemplo allato vna pars eſt, qua reſpondens dicit ſe fuiſſe domi, contra quam arguitur. *Si fuiſti domi, vidiſti Petrum; ſed Petrum non vidiſti: ergo domi non fuiſti*. Altera pars eſt, qua hoc argumento coactus reſpondens diceret, ſe domi non fuiſſe; & tunc conuincitur mendacij, hac ratione. *Antea dixiſti te domi ſemper fuiſſe: ſed nunc dicis te aliquando non fuiſſe domi: ergo mentitus es dicendo, te ſemper fuiſſe domi*. Quos ſyllogiſmos facilè erit reducere ab bonam formam ex regulis infrà tradendis.

CAPVT TERTIVM.
De Concertatione.

QVoniam concertatione veritas maximè elucefcit, valdè neceſſarium eſt, vt illius leges attente ſeruentur: quarum aliquæ ſpectant ad Arguentem, aliæ ad Diſputantem, nonnullæ ad vtrunque.

Leges arguentis ſunt. Prima vt initio recitet concluſionem impugnandam hac ratione. *Argumentor, ſeu arguo contra duas ex propoſitis concluſionibus* (ſemper enim duæ proponuntur in ſolemnioribus oppugnandæ) *& primo loco contra decimam quartam* v. g. *in qua habetur* (legat autem verba concluſionis) *obiectum logicæ eſſe operationes*

intellectus, contra quam sic agumentor, &c. *secundo loco contra vigesimam*, &c.

Secunda est, vt argumentum proponat benè meditatum, quod sit in forma, & semper pro conclusione ponatur propositio negata.

Tertia lex est, vt defendentis responsionem expectet, illum non interrumpendo, nè confusione, fructus disputationis impediatur. Probet autem modestè propositionem negatam, si autem aliqua distinguatur, vel impugnet vnam partem distinctionis negatam, vel probet non esse bonam distinctionem allatam.

Leges Defendentis sunt. Prima vt argumenta fideliter resumat bis: prima vice vtrunque nihil respondendo hac ratione. *Optimè argumentatur*. *N.* (tribuat cuique titulum, qui illum decet) *contra duas ex propositis conclusionibus, & primo loco contra decimam quartam, in qua dicimus, &c. contra quam sic argumentatur* &c. *secundo loco contra vigesimam, in qua*, &c. secunda vice resumat primum argumentum respondendo; & si prima propositio sit neganda non procedat vlterius: si autem distinguenda, distinguat, & sub eadem distinctione dicat, *concedo*, vel *nego consequentiam*. Cur autem consequentia distingui non possit, infra dicendum. Si vero sit aliqua propositio, quæ non faciat ad rem, dicendum, *transeat*, sed tunc Arguens poterit assumere talem propositionem vt concessam. Demum appellet suis nominibus singulas propositiones, *maiorem, minorem consequentiam*, seu *consequens* modo dicto. Si autem argumentum sit *Entymema*, quod constat ex duabus propositionibus, primam appellet *antecedens*, secũdam *consequentiam*, vel *consequens* modo dicto. Cum post integrum argumentum proponitur aliud, seu alia propositio, illa dicitur *subsumptum*.

Secunda lex, si argumentum constet aliqua propositione hypothetica, quæ habeat in fronte particulam, *si*, v.g. *si obiectum logica essent operationes, etiam obiectum artis lignaria essent operationes*: loco particulæ, *etiam*, poni solet *sequeretur*; v.g. in exemplo allato *sequeretur obiectum artis lignaria esse operationes*: tunc dicat *consedo*, vel *nego sequelam*.

Tertia

Tertia non ſit nimius in diſtinctionibus. Rarò dicat, ***explico***, niſi cum affertur aliquis textus Auctoris, quem neceſſario ſequi debeat, vel reſoluenda ſit aliqua propoſitio implicata. Cum autem extra formam argumenti interrogatur, interrogationem repetat, & reſpondeat breuiter diſtinctè, & clarè.

Leges vtriuſque ſunt. Prima vt cum ardore, ſed modeſtè procedant.

Secunda, ne aliena immiſceant, quæ diſputationem confundunt.

Tertia, ne pertinaces ſint, & falſitatis defenſores, contumelioſi, irriſores, vt optimè monet Tullius primo de finib. ***Maledicta***, inquit, ***contumeliæ, concertationeſque in diſputando pertinaces indignæ Philoſophia videri ſolent.***

Alia plura in concertatione ſeruanda, frequens illius vſus docebit.

CAPVT QVARTVM.
De ratione ſtudendi.

VT ſtudium cum operæ pretio ſuccedat, dirigere primum illud oportet ad Dei gloriam ſub patrocinio alicuius Sancti tutelaris, & animus ſeruandus liber, à prauis affectionibus; nam iuxta diuinum illud omnibus compertum oraculum: ***In maleuolam animam non intrabit ſapientia.***

Quatuor præterea ſeruanda propono. Primum eſt ***lectio***, Secundum, eſt ***ſpeculatio***, Tertium ***exercitatio***, Quartum ***ſcriptio.***

Circa lectionem primo in Philoſophia, pro qua tradimus documenta ſemper præ manibus habendus Ariſtoteles cum vno, vel altero interprete. Secundo cum quis, ſub certo Profeſſore Philoſophiæ dat operam, eos perlegat Auctores, quos idem iudicauerit. Tertio non ita ſe lectioni tradat, vt ſuum ſpeculationi tempus ſubtrahat, cuius melior pars eſſe debet; nam ſi quis multum legat, meditetur verò parum, comparabitur ei, qui multum comedit, malè verò concoquit. Quarto demum attentè legat quod legit, ne abſoluendi libidine, à lectione fructum capiat nullum.

Circa ſpeculationem nihil certi tradi poteſt: vt enim

ſunt

sunt diuersa ingenia; ita diuersum habent speculandi modū: posset tamen seruari hic ordo. Primò postquam aduertit quis se benè tenere Auctoris sententiam, vt etiam obiectiones aliorum, cum suis rationum momentis: tunc incipiat perpendere singulas argumentorum propositiones, an veræ sint, resoluendo quantum potest illas ad principia notissima, & cum resolui non possunt, vel non cohærent cum alijs; signum erit argumentum conflatum ex talibus propositionibus esse infirmum. Secundò vt maximè debet esse propensus discipulus, dum studet, ad Professoris tuendas sentẽtias; ita non debet esse ex eorum grege, quibus pro rationum momentis satis est auctoritas dicentis: nam ita discipulus esset fidei, non veritatis inuestigator, qualem decet esse Philosophum, si enim v. g. inquirat naturam cæli, non petat ab alio, sed interroget ipsum cælum, dicendo; dic tu mihi cælum quid es? idest inuestiget ipse naturam cæli, nec alteri credat: quare optimè monet S. Doctor. *Scito*, inquit, *quod quid est, tolluntur omnes æquiuocationes*, idest cognita natura, & essentia rei, tollitur omnis difficultas, quæ oritur ex ancipiti propositionum, & terminorum sensu. Tertio adiumento erit, præsertim tardioribus, qui patiuntur difficultatem in explicandis animi sensis, voce depromere, quæ mente conceperunt, tanquam cum alio agerent, & res remotas à sensibus illustrare exemplis. Quartò, certa ab incertis seiungat, nec cõfundatur extraneis. Quintò, quicquid vel impugnare, vel confirmare intendit, syllogismi beneficio id faciat, in qua re, vt promptus sit, summulæ semper præ manibus habendæ, exemplo sapientissimorum virorum, quorum præsertim supra meminimus.

Circa concertationem quisque sibi persuadeat hanc esse studiorum animam, ac sine illa studium fore omninò mortuum; vnde Caiet. de se fatetur. *Circulus*, inquit, *& calamus fecerunt me doctum*: nomine circuli concertationem intelligit. Intersit ergo qui multum proficere vult, quam potest sæpissimè, aliorum disputationibus: Cos enim veritatis est concertatio. Demum doctos viros attentè audiat: mirum enim quantum viua vox iuuet, ad res altius in animis imprimendas; adeò vt veterum sapientissimi longas instituerint peregrinationes, vt magni nominis Philosophos

audirent,

audirent, quorum exemplis abundat Laertius in vitis Philosophorum.

Circa scriptionem; ex hoc quantum hauriatur vtilitatis, integra, ac magna volumina à doctissimis viris exarata testantur: deinde quis non experitur fructus vberrimos scriptionis; cui ex modo dictis bonam partem adeptæ doctrinæ tribuit Caietanus: bonus enim iudex est calamus, an distinctè nouerimus, quæ nobis videmur percepisse. Quare primò omnia, quæ speculationi attribuimus, calamo examinanda committantur. Secundo libellus in promptu sit, pro adnotandis grauioribus difficultatibus, tum ab alijs, tum à se ipso excogitatis. Tertiò demum quisque sibi suum conficere posset breuiarium, quo memoriæ consulat; qua in re nihil certi statuimus de modo conficiendi illud; vnusquisque enim ea ratione sibi illud comparabit, qua iudicabit sibi fore vtilius. Fortè aptum erit si vniuscunque quæstionis primo loco ponat conclusionem cum vno, aut altero fundamento è visceribus doctrinæ eruto, adnotata etiam vna, aut altera obiectione præcipua, eiusque solutione, adhibita aliqua celebriore doctrina, & distinctione, quæ in ea quæstione sit frequens. Compendium tandem quacunque ratione fiat, expectandum donec tota absoluta sit quæstio, & disputationibus euentilata. Omitto alia, quæ vsus, & ingeniosus amor studij cuique suggeret opportunè.

CAPVT QVINTVM.
De Methodo.

Methodus latinè dicitur *via breuis*, & ad rem nostram definiri potest. *Methodus est eorum, quæ in disciplinæ traduntur apta dispositio secundum prius, & posterius*, idest dispositio, & coordinatio difficultatum, quæstionum, & reliquorum omnium, quæ in tali disciplina traduntur, vt quædam prius, quædam posterius collocentur, iuxta ipsarũ rerum exigentiam. Colligitur ex Alexandro, apud Simplicium 1. Physic. tex. 1. vbi sic Methodum definit, *est*, inquit, *habitus speculatiuus eorum, quæ ad ipsum attinent cum ratione, idest cum causa.* Et vt Simplicius interpretatur, *est processus ad cognoscibile cum quadam via rectè, ritèque ordinata*

ordinata. Et sensus est, vt ex eodem Simplicio habetur, quod Methodus, quam ipse appellat cognitionem scientialem, sit circa omnes doctrinas, quæ quadam breui via ac ratione traduntur. Qualis autem debeat esse via procedendi, & tradendi doctrinam, explicat Arist. 1. Phys. in Proœmio, vbi à communioribus incipiendum esse ait. Idem habet 1. de Partib. cap. 1. & clarius cap. 4. vbi tractaturus de partibus animalium, prius, ait, agendum de vniuersalibus, & communibus, deinde de differentijs animalium: *efficitur*, inquit, *profectò vt vniuersalia explicare prius, vel idem sæpius dicere necesse sit*. Et paulò post: *efficitur*, inquit, *sanè, vt & seorsum referre de singulis, & subabsurdum sit, & prolixum*. Quare vbi non erit peculiaris ratio, in qualibet disciplina, prius agendum de communioribus, deinde de particularibus, propter rationem Aristotelis. His positis.

Notādū. Cum quælibet quæstio tota sit, & in alienis impugnandis, & confirmandis proprijs: duplicem posse methodum seruari; primam quidem vt aliena prius proponantur, deindè propria; secundam vt prius propria, deinde aliena. Vtranque Methodum seruauit Aristoteles. Primam 1. Phys. vbi prius recitat, refellitque aliorum sententias de principijs rerum naturalium, deinde exponit suā. Secundam verò Methodum seruauit 3. Physic. summ. 2. cap. 2. vbi prius suam tradit definitionem motus, deinde Antiquorum. Primam ego per aliquot annos sum secutus, deinde secundam, vt breuiorem, & clariorem sum amplexus. Generatim autem requiritur, vt in qualibet quæstione oppositæ partes referantur, non enim quis esse potest æquus rerum arbiter, nisi vtriusque partis rationibus auditis, in quibus recitandis, vt quisque fidelissimus esse debet, ita cauendum, ne sit nimis prolixus, & minutus; curare enim quid vnusquisque dicat amentis esse ait Lorinus ex Arist. Atque hæc de Methodo, ac tota prolusione.

SVM-

SVMMVLAE, SEV INTRODVCTIO BREVIS AD LOGICAM ARISTOTELIS.

SVpponendum pro intelligentia inscriptionis, vocem, (*Summula*,) esse diminutiuum', (*Summa*). Summa autem est numerus ille, qui è multis resultat. Cum verò iste tractatus sit abstractus ab alijs, & sit etiam breuissimus, inscribitur (*Summula*). Dicitur etiam (*Introductio*) quia sicut ipsa Logica dicitur ianua scientiarum, ita iste tractatus viam sternit ad ipsam Logicam. Dicitur (*ad Logicam*) nomine Logicæ, seu Dialecticæ (pro eodem enim nunc sumimus) intelligimus facultatem discursiuam, seu rationalem, seu disputatiuam, cuius munus est dirigere operationes nostri intellectus. Pro quarum notione.

Notandum, nomine operationis intellectus intelligi actionem vitalem ipsius, quæ scilicet fiat ab ipso intellectu, & in eodem recipiatur, per quam exprimitur, & repræsentatur tanquam in speculo illa res, cuius speciem ipsamet immittit in intellectum; sicut accidit oculo, qui postquam recepit speciem parietis in se, efficit cognitionem, seu visionem, quæ sit repræsentatiua ipsius parietis. Et hæc rudis notio operationum intellectus Tyroni sit satis.

Primo diuiditur operatio intellectus in intuitiuam, & abstractiuam. Prima est, quæ repræsentat quidditatiuè rem existentem, quomodo oculus per visionem repræsentat parietem existentem, quem videt. Secunda est, quæ repræsentat rem, non attendendo ad existentiam actualem. Res autem existens à non existente non potest melius distingui, quàm si quis intelligat se ipsum nunc, cum est in schola, & dicitur existens; & antequam esset genitus, & tunc dicitur non existens. Pro pleniore autem intelligentia prædictæ diuisionis.

Notan-

Notandum primo ex Soto lib. 1. Summul. cap. 3. notab. 3. si Deus produceret in intellectu meo speciem repræsentatiuam Antichristi vt existentis; cognitionem ex illa specie productam, fore, intuitiuam, vt è contra cognitionem, quam habeo nunc Philippi Regis, quæ sanè est abstractiua, si fieret ipse mihi præsens, & consequenter intuitiuè cognoscerem illum; adhuc futuram illam priorem abstractiuam, quia adhuc penderet ex illa specie abstractiua: abstractiua enim cognitio est vel qua cognoscitur res solum vt possibilis, vel si cognoscitur vt existens, non cognoscitur per speciem propriam.

Notandum secundo. Intuitiuam cognitionem alteram esse perfectissimam, qua ita cognoscitur res, vt penetrentur etiam omnes eius perfectiones, & termini, cum quibus habet connexionem; & dicitur cognitio comprehensiua. Altera est, qua cognoscitur res existens, non tamen secundum omnes terminos, cum quibus habet connexionem, & dicitur solum intuitiua. Talis est cognitio, quam habent Beati de Deo, & nos dum sumus in corpore, per sensus. Solum enim illarum rerum cognitionem intuitiuam habere possumus naturaliter loquendo, quæ subiectæ sunt sensibus.

Secundo. Diuiditur operatio intellectus in cognitionem directam, & reflexam. Prima est, per quam exprimuntur res ipsæ, vt est cognitio hominis, lapidis &c. Secunda est, per quam cognoscitur prior cognitio cum obiecto, idest cum re, quæ antea cognoscebatur: talis esset cognitio, quâ cognoscerem primam meam cognitionem, quam habui de homine.

Tertio. In cognitionem vltimatam, & non vltimatam. Secunda est per quam percipitur aliquod signum, non tamen percipitur determinatè res, cuius est signum: v. g. audio pulsum campanæ, nescio tamen cuius rei signum sit, comedendi ne, an exeundi domo. Quod autem talis cognitio non sit vltimata, inde habetur, quia, qui hoc modo cognoscit, inquietus remanet, donec interrogando percipiat, quid indicet tale signum campanæ. Prima est, per quam repræsentatur res significata, per signum: v. g. si audito signo campanæ, percipiatur etiam cuius rei sit signum. Potest autem contingere, vt quis habeat cognitionem vltimatam signi,

non

non rei significatæ: v. g. aliquis Philosophus audiens campanam habebit vltimatam notitiam naturæ soni; non tamen propterea habebit cognitionem rei significatæ, per talem sonum. E contra verò poterit aliquis habere vltimatam notitiam rei significatæ, non tamen signi: v. g. famulus Principis ignarus Philosophiæ assuetus signis campanę benè sciet, quid significet talis sonus hoc tempore, non verò naturam talis soni.

Quartò demum diuiditur in primam, secundam, & tertiã operationem. Sumitur diuisio ex diuerso modo cognoscendi res. Aut enim primo aliquid cognoscitur simplici quodã intuitu nihil de eo affirmando, vel negando; & dicitur prima operatio, seu simplex apprehensio: Aut secundo vnum cum altero iungitur, vel ab eo separatur; & dicitur secunda operatio, seu iudicium, seu compositio, & diuisio. Nomine compositionis, intelligitur cognitio, qua vnum affirmatur de alio, & est propositio affirmatiua: nomine verò diuisionis intelligitur cognitio, qua vnum de alio negatur, & dicitur propositio negatiua. Aut tertio vnum ex alio deducitur; & dicitur tertia operatio, seu discursus, per quem quasi per quosdam mentis passus, ideſt per aliquas cognitiones alicuius noti deuenimus in cognitionem ignoti, vt supra diximus de Argumentatione. Pro qua diuisione.

Notandũ primo singulas operationes intellectus esse obnoxias pluribus imperfectionibus. Prima quidem capax est ignorantiæ, obscuritatis, confusionis, &c. ignorantiæ quidẽ, cum rusticus, v. g. videns aliquam herbam non percipit eius virtutem: obscuritatis verò, cum concipimus Angelum ad modum iuuenis alati: confusionis demum, cum aliquis apprehendit hominem esse illum, qui habet talem figuram externam, non penetrando naturam illius. Secunda, & tertia operatio obnoxiæ sunt iisdem imperfectionibus, & præterea incertitudini, & falsitati: sæpè enim affirmamus esse aliquid essentiale alicui, cum sit tantum accidentale, & vnum putamus inferri ex alio, cum non inferatur.

Notandum secundo. Ad tollendas has prauitates operationum, triplicem assignari modum sciendi; Definitionem, Diuisionem, Argumentationem: nam ad tollendam obscuritatem, & ignorantiam inseruit Definitio, per quam rei naturam

turam perscrutamur. Ad tollendam confusionem inseruit Diuisio. Ad tollendam demum incertitudinem,& falsitatem inseruit Argumentatio. Definitio, & Diuisio possunt pertinere tam ad primam, quam ad secundam operationem; ad primam quidem si fiant sine affirmatione,& negatione, quæ habetur per copulam: v. g. Si dicatur; *homo animal rationale.* Ad secundam autem pertinent, si addatur copula: v.g. *homo est animal rationale*. Argumentatio vero solum ad tertiam operationem pertinet. His breuiter prænotatis: rem ipsam aggrediamur, & iuxta triplicem operationem intellectus, in tres libros rudem hanc diuidamus opellam.

LIBER PRIMVS.

De ijs, quæ pertinent ad primam operationem Intellectus.

HOc libro agemus primo de terminis, eò quod cum careant compositione; ad simplicem apprehensionem pertinent: deinde de affectionibus terminorum, præsertim de suppositione, vbi aliqua examinantur Philosophiæ, ac Theologiæ necessaria. Tertio de Definitione, & Diuisione. quatenus ad primam etiam operationem pertinere possunt. Iuxta quam diuisionem librum in tres tractatus diuidemus.

TRACTATVS PRIMVS.

De Terminis.

INcipimus à terminis, quia eorum notio inseruit propositionibus,& sic insistimus vestigijs Aristotelis, qui in libris Physic. tractaturus de corpore naturali, prius egit de principijs eiusdẽ: ita cum Syllogismus constet propositionibus, & propositiones terminis, prius agendum de terminis. Nec obstat primo, quod Arist. 1. Prior. cap. 1. prius definiuit propositionem, quàm terminum; nam nõ erat ibi tractaturus de terminis, sed de syllogismo, qui magis immediatè constat propositionibus, quam terminis. De terminis autem egit in lib. Prædicament. vbi tradit notionem terminorum, vniuoci æquiuoci, &c. Adde quod cum termini sint partes propositionis

tionis

tionis, fuit valdè conueniens, vt prius traderet rudem notionem propositionis. Quare nos cum in Prolusione de propositione ruditer egerimus, benè possumus hic incipere exactè agere de terminis. Nec obstat secundo quod supra diximus de Methodo, incipiendum à communioribus, nam non est Sensus, quod in explicanda aliqua natura communi, prius incipiamus ab ea, quàm ab eius partibus: contrarium enim fecit Aristoteles loco citato 1. Physic. vbi acturus de corpore naturali, prius egit de eius principijs; sed sensus est, quod de quacunque re agamus, prius dicamus communia, quàm particularia; quia notio rei communis inseruit particularibus sub illa contentis: alioquin incurremus vitium ab Arist. inculcatum, quod incipientes à particularibus, oportebit sæpè repetere eadem. Ita in re præsenti tractaturi de terminis, prius agemus de termino in communi, deinde de speciebus terminorum. Quare sit

CAPVT PRIMVM.
De Termino in Communi.

NOtandum primo Nomine *termini* intelligi dictionem quamcunque significatiuam, in qua latissima acceptione quælibet orationis pars, imo & integra propositio, quatenus est dictio significatiua, dici potest terminus. Huius acceptionis meminit Sotus lib. 1. Summ. c. 2. lect. 2. notab. 1. vbi ait terminum esse idem ac dictionem apud Grammaticos, & esse genus ad nomē, verbum, aduerbia, & reliquas partes orationis. In hoc sensu dicimus, cum aliquem notare volumus alicuius facultatis ignarum, nec ipsos doctrinæ terminos illum tenere. In hoc etiam sensu Villalpand. lib. 1. Summul. cap. 1. accipit terminum, dum ait; *terminus est signum ponibile in propositione*; qua definitione comprehenduntur etiam omnes orationis partes, & illam appellat definitionem sophistarum.

Notandum secundo. Terminum posse accipi in significatione magis propria attendendo ad nominis deriuationem, vt sit idem ac postremum, & vltimum, vt mors dicitur vitæ terminus; & quia vltimum potest esse primum, si ab eo incipiamus: ideò termini dicuntur aliqua signa, intra quæ

aliquid clauditur v.g. regnum, vrbs, domus, ager; sic puncta dicuntur termini lineæ; & in hac acceptione, si termini definiantur in ordine ad propositionem, erunt extrema propositionis, Subiectum scilicet, & Prædicatum, quibus clauditur media copula, in quo sensu Aristoteles 1. Prior. cap. 1. definiuit; *terminum esse illum, in quem resoluitur propositio, vt est prædicatum, & de quo prædicatur*, idest subiectum, à qua definitione excluditur copula: tum quia Aristoteles in definitione termini solum meminit prædicati, & subiecti: tum quia copula est ratio coniungendi, quæ formaliter per dissolutionem tollitur, & sic remanent solum termini, subiectum scilicet, & prædicatum; quæ vt sola habent rationem extremi, sic sola habent rationem termini: Et hanc secundam termini difinitionem vt Aristotelicam amplectitur Villalpandus.

Non placet Hurtado disp. 1. Summ. sect. 2. prima acceptio termini: tum primo, quia terminus dicitur à terminando, & sic non potest conuenire cuilibet dictioni, sed solum extremis: tum etiam, quia tota propositio esset terminus, cum sit dictio; & tamen non est terminus. Sed contra est. Primo quidem, quia Sotus in secunda editione, quam ego habeo, expresse ait loco citato, terminum dici dictionem apud Grammaticos; cæterum ipse aliam termini definitionem affert. Secundo quia, esto, verum sit, quod terminus in proprijssima acceptione conueniat solum extremis, non tamen videtur negandum in significatione magis lata, quamlibet dictionem dici posse terminum. Tertio quia infert vt absurdum totam propositionem debere dici terminum, quod vltra concedi potest, præsertim quia Arist. 1. Topic. cap. 4. expresse definitionem vocat terminum, quatenus illa claudit totam essentiam rei: definitionē autem esse orationem nemo dubitat. Adde demum Sotum, cuius est prima acceptio termini, docere quidem quamcunque partem cathegoricæ propositionis esse terminum, non tamen integram propositionem esse in vsu vocare terminum, cum propositio, & terminus opponantur, vt totum, & pars. His positis, vt reducamus omnes ad bonum sensum, existimo cum Iauello tract. 2. de partibus propositionis cap. 1. terminum primo posse accipi latissimè, &

sic com-

ſic comprehendere omnes partes orationis iuxta primam acceptionem illius ſupra allatam, & definiri poſſe definitione ſophiſtarum tradita à Villalpando. *Terminus eſt ſignum ponibile in propoſitione.* Vbi intelligitur nomine ſigni aliquod commune ad formale, & inſtrumentale, vt poſſit deinde terminus diuidi in mentalē, vocalē, & ſcriptum, eò quod terminus mentalis non ſit ſignum inſtrumentale, ſed formale ex dicēdis. Secundo magis ſtrictè, & propriè vt aliquod extremum, & ſic conuenire ſolum prædicato, & ſubiecto propoſitionis, eiſdemque aptari definitionem Ariſtotelis. Cui acceptioni nos magis adhæremus: tum primo quia eſt magis conformis deriuationi ipſius termini: tum ſecundo quia eſt conformis Ariſtoteli: tum tertio quia explicat proprias partes propoſitionis, quarum notio inſeruit ſyllogiſmo, ad quem omnia ordinamus. Quare

Definiri poteſt *terminus*, *eſſe extremum propoſitionis*. Sumitur à Tolet. lib. 1. ſummul. cap. 10. Fonſeca lib. 6. cap. 9. Hurtad. diſp. 1. ſumm. ſect. 2. & alijs. Vbi nota per ly, *extremum*, intelligi illās tantum dictiones, quæ claudunt copulam, vt magis declaratur per ly, *propoſitionis*, per quam limitatur ratio extremi ad ſolum prædicatum, & ſubiectum, quæ ſola habent rationem extremi in propoſitione.

Dices. Hæc vox, *homo*, ſolitariè accepta eſt terminus, & tamen non eſt in propoſitione: ergò malè dicitur terminus eſſe extremum propoſitionis.

Reſpondeo diſtinguendo de duplici acceptione termini. Et primo quidem eſt terminus, ſumendo terminum pro qualibet dictione iuxta primam acceptionem. ſecundo in acceptione propria eſt terminus quatenus poteſt ingredi propoſitionem. Qua ratione optimè notat Sotus ly, *homo, eſſe terminum extra propoſitionem*, non eſſe ſenſum, quod poſſit exercere officium termini extra illam, ſed ſolum quod habeat aptitudinem, qua non repugnet illi, vt poſſit exercere tale officium in propoſitione, vt ſunt aliquæ dictiones, aduerbia, caſus obliqui, &c. quæ, quia tale officium exercere non poſſunt in propoſitione, terminos propriè loquendo non eſſe dicemus, niſi ſumantur materialiter: v. g. *patris eſt caſus genitiui; præter eſt aduerbium; ab eſt propoſitio*. Atque hæc de termino in communi.

CAPVT SECVNDVM.
De aliquibus diuisionibus terminorum.

PRimo diuiditur terminus in mentalem, vocalem, & scriptum. Nomine termini mentalis duo possunt intelligi; & res, quæ mente concipitur, & ipsa cognitio, hoc est conceptus obiectiuus, & formalis, sicut diuidimus propositionem in formalem, & obiectiuam, & syllogismum in formalem, & obiectiuum. Terminus in prima acceptione pro re, non differt à vocali, & scripto; nam eadam res, quæ mente concipitur, voce depromitur, & calamo scribitur. Terminus verò mentalis in secunda acceptione pro ipso conceptu rei, erit diuersus à vocali, & scripto; & in hoc sensu supra egimus de illo, agentes de cognitione, eiusque speciebus. Vocalis autem terminus dupliciter accipi potest iuxta duplicem acceptionem termini in communi supra allatam. primo vt comprehendit omnes partes orationis vocalis, secundo magis propriè, vt comprehendit solum prædicatum, & subiectum eiusdem orationis vocalis. Tolet. lib. 1. cap. 10. definit, ***terminum vocalem esse vocem significatiuam ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio.*** Non placet Hurtad. citat. sect. 3. tum quia comprehenditur in ea etiam copula, cum tamen non sit terminus; tum etiam quia excluditur propositio, quæ potest esse terminus in alia propositione hypothetica. Sed contra est primo quia cum Tolet. cap. 10. definiuerit terminum in communi, esse extremum propositionis, in hac definitione termini vocalis, debet subintelligi prior definitio. secundo quia expressè idem Toletus ibidem definit terminum vocalem hac etiam ratione. ***Est,*** inquit, ***extremum, in quod resoluitur propositio vocalis***: ergo non latuit Toletum, si terminus vocalis in rigore sumatur conuenire solum extremo, & sic excludi copulam, & includi integram propositionem vt terminum alterius propositionis. Prædicta verò definitio, quam impugnat Hurtadus, traditur à Tolet. cap. 11. vt assignetur ratio communis ad omnes terminorum diuisiones, quas erat traditurus: & sic videtur sumpsisse terminum pro Nomine, cum Nominum species ibi assignet, in quo sensu, vt nomẽ non potest esse verbũ, & propositio

positio ;ita nec terminus. Vnde multi tradentes diuisiones terminorum, loco *termini*, ponunt, *Nomen*; Quod rursus ita confirmatur: nam idem Tolet.cap.10. citat. post diuisionem termini in mentalem, vocalem, &c. subdit. *Intellige*, inquit, *semper de resolutione in subiectum, & prædicatum*; vbi vides, cum loquitur de termino propriè dicto, excludere omnes alias voces præter subiectum, & prædicatum.

Terminus scriptus definitur à Tolet. cap. 10. *esse extremum, in quod resoluitur scripta propositio*. Vbi vides terminum propriè accipi, vt comprehendit solum subiectum, & prædicatum propositionis scriptæ: potest tamen accipi magis latè, vt supra diximus, de termino vocali. Ex his

Collige primo terminum vocalem esse vicarium mentalis, & sic de vocali agimus, vt de signo conceptus mentalis: vt enim benè notat Hurtad. citat. Terminus, & propositio sunt solũ in mente, quia propositio est iudicium intellectus, quo affirmamus, vel negamus aliquid: voces verò non sunt iudicium, sed signum illius, quare voces, per quas exprimitur propositio mentalis affirmatiua, potuissent esse impositæ ad significandam propositionem mentalem negatiuam. Rursus termini sunt res ipsæ tali modo cognitæ, idest tali cognitione, à qua denominantur vel prædicatum, vel subiectum, &c. Cum autem voces sint signa rerum; & conceptuum ex dicendis; consequenter erunt signa terminorum, non termini. Vnde

Collige secundo prædictam diuisionem termini non esse propriam, quia membra diuidentia non participant eandem rationem diuisam: diuisum est terminus, qui propriè est mentalis, terminus verò vocalis est signum termini, non terminus: quare erit tantum enumeratio, non perfecta diuisio.

Collige tertio in alio sensu terminum non esse propriè in mente, quia propriè terminus est extremum: extremum autem debet claudere aliquid in medio distinctum á se: at propositio mentalis est vnus simplicissimus conceptus, in quo, vt non reperiuntur extrema distincta; nec erunt termini propriè dicti, quales essent si prædicatum, & subiectum, vt exprimuntur vocibus distinctis, sic etiam conceptibus exprimerentur distinctis: & in hoc sensu magis participant ra-

tionem termini voces, quàm conceptus. Dicuntur tamen voces non esse termini in sensu explicato; quia sunt signa propositionis, quæ sola est in mente, & consequenter terminorum, ex quibus constat propositio. Dici ergo posset propositio mentalis eminenter, & virtualiter continere terminos, quatenus ea, quæ simplici conceptu cognoscuntur, possent cognosci pluribus conceptibus, qui essent propriè termini. A primo ergo ad vltimum vox dicitur terminus quatenus est signum conceptus virtualiter contenti, in propositione mentali, quæ continet eminenter perfectionem termini eo modo, quo anima rationalis v.g. continet eminenter perfectionem aliarum animarum inferiorum. His positis; relicto termino scripto, qui totidem modis accipitur, ac vocalis, vt etiam relicto mentali, de quo si quid habet peculiare diximus supra agentes de cognitione: agemus nunc de termino vocali vt vicario mentalis. Nam vt benè notat Tolet. lib. 1. cap. 10. quamuis dialectica proximè circa conceptus versetur; voces autem non nisi ratione horum attendat; quia tamen voces clariores sunt, & per eas magis quæ in intellectu sunt, nota fiunt; frequentius de vocibus in dialectica fit sermo; & propterea vocales terminos deinceps explicabimus.

Diuiditur secundo terminus vocalis in significatiuum, & non significatiuum. Pro qua re

Notandum primo *Signum*, à quo est verbum, *significare*, ex Augustino 2. de doctrin. Christ. cap. 1. *esse illud; quod præter sui cognitionem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire*. Et sensus est, quod signum debeat esse tale, vt illo cognito per sensus, mediante illo, deinde veniamus in cognitionem rei, cum qua signum habet connexionem: Sic v.g. fumus est signum ignis. Signum autem communiter diuiditur in formale, & instrumentale. Formale est, quod ipsum quidem non cognoscitur, sed est ratio formalis immediata cognoscendi aliud: talis est cognitio, qua cognoscimus obiectum. Instrumentale est, quod, & ipsum cognoscitur, & est ratio cognoscendi aliud: sic vestigium est signum quod fera præcesserit. Addit Hurtad. sect. 4. speciem impressam, quæ causatur ab obiecto in potentia, & est causa vt cognoscatur ipsum obiectum, esse signum instrumenta-

mentale. Et in hoc sensu habere rationem instrumenti, quatenus est principium motiuum, quo vtitur potentia ad cognoscendum, sicut serra est instrumentum, quo vtitur faber ad secandum, licet sit diuersum à proprio signo instrumentali, quia illud cognoscitur, & ita facit venire in cognitionem alterius, species verò impressa non cognoscitur; & sic accedit ad signum formale, idest ad cognitionem in hoc, quia neque illa cognoscitur; ab eadem tamen adhuc discrepat; quia non potest esse cognitio, quin cognoscatur obiectum, vt potest esse species impressa, quin actu cognoscatur obiectum. Relicto nunc signo formali, & instrumentali in sensu Hurtadi, solum de instrumentali propriè sumpto (quod facit ad rem nostram) agemus. Pro quo.

Notandum secundo. Signum instrumentale duplex esse; aliud naturale, aliud ad placitũ. Primum est, quod habet ex natura sua connexionem cum re, cuius est signum, sic fumus dicitur signũ ignis. Secundum est, quod ex institutione facit venire in cognitionẽ rei, ad quam significandã est adhibitũ; sic hædera est signum vini vendibilis. Addunt alij signum secundũ consuetudinem, cum scilicet ex cognitione vnius venimus in cognitionem alterius, quod solet sequi ad illud: sic canis v.g. videns sterni mẽsam accedens, venit in cognitionẽ propinquæ comestionis, & nos videntes canem, qui solet præcedere Dominum, in ipsius Domini cognitionem venimus. Sed Sotus lib. 1. Summ. cap. 2. reducit hoc signum ad naturale, quia non est ex impositione hominum.

Notandum tertio. Ex his haberi effectum omnem dici posse signum causæ, & si sit effectus sensibilis, esse propriè signum, quia cognitus facit venire in cognitionem causæ: & siquidem sit effectus, qui non possit esse nisi ab vna causa, erit solum signum illius, si autem à pluribus, erit signum illarum in confuso. De causa verò negat Hurtadus illam esse signum effectus, quia, inquit, disp. 1. Summ. sect. 4. licet faciat cognitio causæ venire in cognitionem effectus; tamen quia causa non est ordinata ad repræsentandũ effectũ, illam non esse signum. Verum si nomine repræsentationis intelligatur vera, & propria, conueniet solum imaginibus, & cognitionibus, quæ sunt repræsentationes obiectorum: & in aliquo sensu filijs, qui dicuntur imagines Patrum. Ceterum multa

sunt sine controuersia signa, quæ non sunt repræsentationes: fumus enim v. g. est signum ignis, cum tamen à nullo dicatur esse propriè repræsentatio ignis. Si autem nomen repræsentationis sumatur pro eo, quod est facere venire in cognitionem alterius propter connexionem, quam habet cum illo, cum causa verè habeat connexionem cum effectu, non minus quàm effectus cum causa, & faciat venire in cognitionem ipsius effectus; causa quoque dici poterit esse signum: Sed quia non omnis causa habet necessariam connexionem cum effectu, vt sunt causæ liberæ, quæ positis omnibus requisitis possunt ponere, & non ponere effectum: dici possent, causæ necessariæ, quæ habent necessariam connexionem cum effectu, esse signa, non verò causæ liberæ.

Notandum quarto pro termino vocali, in ordine ad quem sunt ista dicta de signo, terminum vocalem esse idem ac vocem: vocem porrò esse signum inde patet, quia voces sunt nobis datæ, vt cæteris animantibus diuersi soni, ad significandas internas passiones; item esse signum instrumentale, quia & vox cognoscitur, & est ratio cognoscendi aliud. Quoniam autem diuisimus signum instrumentale in naturale, & ad placitum, vt videamus quomodo significent voces. Sciendum vocem omnem tam significatiuam, quàm non significatiuam ista omnia posse significare. Primo conceptum loquentis: nam ex Arist. lib. 1. Periher. cap. 1. *voces sunt eorum, quæ sunt in animo passionum notæ*. Nomine passionum intelliguntur conceptus. Secundo significare se ipsam, idest suum materialem sonum: v. g. cum dicimus, *homo est vox bissyllaba*, ly, *homo*, significat talem sonum, & ista significatio dicitur materialis, de qua infra, cum agemus de suppositione. Tertio significare rem in communi non quidem actu, sed potentia, idest quod quælibet vox sit apta, seu possit significare quamlibet rem, si imponatur ad illam significandam, quæ significatio est naturalis, quia non habetur ab hominum beneplacito, vt possint voces significare res, cum apud omnes nationes hoc sit commune: vnde infers, vocem ex nullo horum capitum dici non significatiuam, sed ex mox dicendis.

Notandum quinto. Bipartitam diuisionem termini vocalis in

lis in significatiuum; & non significatiuum sumi ex significatione rerum determinatarum, quam habent voces ex hominum, vel Dei, vel Angeli impositione. Quare vox significatiua est sonus aliquis humanus significatiuus alicuius rei ad placitum: non significatiua verò est item sonus humanus, qui non significet aliquid modo dicto: in quo solum differunt terminus vocalis significatiuus, & non significatiuus: & primus dicitur significare formaliter in ordine ad rem determinatam, quam significat; secundus verò solum materialiter, quia non habet significare rem aliquam determinatam, sed solum se ipsum. Ex his

Colligitur primo prædictam diuisionem non esse propriam, & rigorosam, quia ex infra dicendis, terminus non significatiuus non est terminus, sicut homo pictus non est homo; eo quòd ratio termini desumatur à significato formali, quod non habet terminus non significatiuus.

Secundo, hanc vocem, *Blitiri*, & similes nō significatiuas, non esse impositas ad significandum nihil; imo neque ad hoc ipsum, quod non significent; nam hac ratione essent significatiuæ, sicut est hæc vox, *Nihil*, quæ est vox significatiua negationis omnis entis. Pro tollendis autem æquiuocationibus. Aduerte, aliud esse, vocem aliquam non significare rem; aliud, significare negationem rei: nam primo modo negatur ipsa significatio, secundo modo admittitur significatio, & dicitur quod terminus illius sit non ens. Primus modus conuenit termino non significatiuo; secundus termino significatiuo, *nihil*, & alijs huiusmodi. Relicto igitur termino non significatiuo.

Diuiditur tertio terminus in vniuocum æquiuocum, analogum, & hic vltimus subdiuiditur in analogum proportionis, & analogum attributionis. Vniuocus est, *qui vel significat vnum determinatè*: v. g. *Petrus* respectu vnius; *vel plura vt perfectè conueniunt in ratione significata per nomen*: v. g. *homo* respectu Petri, Pauli, &c. qui perfectè conueniunt in humanitate, significata per hanc vocem, *homo*. Aequiuocus est, *qui significat plura vt plura*, idest omninò diuersa habentia solum commune nomen: v. g. *Gallus* respectu hominis Galli, & pulli gallinacei: vel *canis*, respectu cælestis, terrestris, marini: & signi ludi talaris. Analogus

analogia attributionis est, *qui significat plura propter ordinem, quem habent ad vnum*, quod dicitur principale analogatum, alia verò dicuntur minus principalia. Cum verò absolute ponitur nomen analogum; accipitur communiter pro principali analogato: tale est *sanum*: v. g. quod principaliter dicitur de animali; minus principaliter verò de pulsu, cibo &c. Demum terminus analogus analogia proportionis est, *qui significat plura imperfectè conuenientia in ratione significata per nomen*: v. g. *risus* vt communis homini, & pratis: *Ens* commune substantiæ, & accidenti. Pro pleniore intelligentia horum terminorum.

Notandum primo Hurtad. citat. sect. 3. distinguere analoga in propria, & impropria; vt prima sint, quæ habent intrinsecè rationem analogam: talia sunt substantia, & accidens, quæ sunt intrinsecè ens, licet diuerso modo; nam substantia est ens per se, accidens in alio. Secunda verò sint illa, quorum vnum tantum habet intrinsecè rationem analogam, alia verò extrinsecè, & per quandam accommodationem: talia sunt prata, & homo, quatenus conueniunt in ratione ridendi, quæ reperitur intrinsecè in homine, in pratis verò extrinsecè: in quo genere analogiæ fundantur pleræque metaphoræ Rhetorum, & translatæ locutiones. Sed hæc distinctio alibi fusè examinatur.

Notandum secundo æquiuoca alia dici à casu, alia à consilio. Prima sunt quæ habent quidem commune nomen, sed sine vllo ordine, & connexione vnius cum alio: v. g. duo filij duorum patrum alter Romæ, alter in India natus, qui vocentur eodem nomine *Petrus*, conueniunt æquiuocè à casu in hoc nomine, quia nullam habent connexionem inter se. Aequiuoca à consilio sunt, quæ habent idem nomen propter ordinem, vel connexionem, quam habent ad inuicem: sic filius Petri denominatur *Paulus* propter memoriam aui, vel aliquis denominatur *Antonius* propter deuotionem S. Antonij. Vbi aduerte non deesse aliquos, qui æquiuoca à consilio appellent analoga, quia analogia reperitur, vbicunque reperitur aliquis ordo vnius ad aliud; vt reperitur in æquiuocis a consilio.

Notandum tertio ex Soto citato cap. 4. æquiuocationem esse solum in voce, cum in mente non sit idem conceptus

rerum

rerum diuersarum, quæ appellantur vnico nomine; illarum enim tantum est vnicus conceptus, quæ habēt aliquam similitudinem inter se, ad quam attendens intellectus elicit vnicam cognitionem repræsentantem distinctè illa plura secundum rationem, in qua coueniunt; non verò secundum illas, per quas differunt: v.g. videns intellectus similitudinem, quæ est inter Petrum, & Paulum in ratione hominis, format vnicum conceptum repræsentantem illos distinctè, secundum hanc rationem hominis; confusè verò Petreitatem, & Pauleitatem, per quas differunt: adderem ego, quod etiam si per vnicum conceptum cognosci possent diuersa nullam habentia connexionem inter se, quæ omnia eodem nomine appellentur; adhuc non dari æquiuocationem in mente, quia distinctè cognosceret intellectus illa, quibus tale nomen applicat, vt non accidit audienti, qui per vnum nomen concipit vnam ex rebus significatis per tale nomen, & nescit determinatè quænam sit.

Notandum quarto, duas tradi communiter regulas pro æquiuocis. Prima est, vt æquiuoca, si debeant definiri, prius distinguantur: nam cum definitio sit explicatio essentiæ, consequenter vnius essentiæ vnica erit definitio: ergo cum æquiuoca sint plura, erunt etiam plures essentiæ; atque ideo plures erunt definitiones. Distinguenda ergo sunt prius æquiuoca, quàm definienda. Secunda est terminum æquiuocum posse fieri vniuocum, per alia prædicata restringentia significationem ipsius; v.g. dum Gallus nos summo mane excitabat, Galli inuadebant arcem; vbi vides primo loco Gallum accipi pro pullo gallinaceo, secundo loco pro populis bellicosissimis.

Ob. primo: *Turba*, *populus*, & alia huiusmodi significant plura vt plura, & tamen non sunt termini æquiuoci: ergo malè dicitur terminus æquiuocus significare plura vt plura.

Respondetur: significant plura vt plura copulatim, seu collectiuè, concedo; diuisiuè, seu distributiuè, nego. Terminus enim æquiuocus, cum significet plura, debet conuenire singulis illis pluribus: *turba* autem &c. non conuenit singulis hominibus constituentibus turbam.

Ob. secundo: Canis terrestris, & marinus conueniunt in ratio-

ratione animalis: ergo hoc nomen, *canis*, non est æquiuocũ. Respondetur; distinguo antecedens; in ratione animalis significata per tale nomen, nego; non significata per illud transeat. Vt autem nomen non sit æquiuocum, requiritur vt ratio, in qua aliqua conueniunt, exprimatur per illud nomen. Cum ergo nomen, *canis*, conueniat etiam Stellæ, quæ sanè non est animal, per tale nomen *canis*, non significabitur animal. Et regula vniuersalis est, quod ad rationem termini æquiuoci requiritur, quod plura, quæ appellantur illo nomine, non conueniant in ratione significata per illud nomen, licet in alio conueniant.

CAPVT TERTIVM.

De alijs diuisionibus Terminorum.

Diuiditur item primo terminus significatiuus in cathegorematicum, & syncathegorematicum, vterque dicitur à verbo græco *κατηγορέω*, quod est *prædico*: quare primus sonat idem ac prædicatiuus, seu significatiuus. Secundus quia habet particulam *συν*, quæ sonat *simul*, significat idem ac *comprædicatiuus*, seu *consignificatiuus*. Quare est potius modificatio primi, quàm terminus propriè, & per se, eo quod adiunctus termino cathegorematico illius significationem modificet, illam extendendo, vel contrahendo; vt sunt omnes voces significantes vniuersalitatem, particularitatem, numerum v.g. *omnis*, *nullus*, *aliquis*, *alter*, *neuter*, *alteruter*, *vterque*, & alia nomina numeralia.

Hurtad. disp. 1. Summ. sect. 10. acerrimè contendit, omnia nomina adiectiua esse terminos syncathegorematicos, quia non significant per se, sed consignificant: v.g. *bonus*, non significat determinatè nisi addatur alicui: v.g. *Petrus bonus*. Alij verò Summulistæ communiter censent solum assignatos supra esse terminos syncathegorematicos: reliqua vero nomina adiectiua esse terminos connotatiuos, de quibus infra. Ego vero media via incedendum arbitror, & dici posset omnia adiectiua esse terminos syncathegorematicos non ita strictè, quia licet indeterminatè aliquo modo significent, afferunt tamen aliquam determinationem,

saltem

saltem ratione formæ significatæ: v.g. *albus* importat albedinem. Illa verò nomina, quæ sine controuersia diximus esse syncathegorematica: v.g. *omnis*, *nullus*, &c. quia nullam rem determinatam significant, esse terminos syncathegorematicos strictè sumptos. Quod inde rursus colligitur, quia nomina adiectiua possunt saltem esse prædicatum in propositione: v.g. *paries est albus*. Reliqua verò nomina, quæ diximus esse strictè syncathegorematica, v.g. *omnis* &c. neque possunt esse prædicatum in propositione. Non enim bene diceretur, *paries est omnis*.

Obijces. Hæc vox *omnis*, v.g. est imposita ad significandum hoc ipsum, scilicet non significare determinatè: ergo est terminus cathegorematicus. Respondetur; nego antecedens; imo hoc est solum significatum materiale: nam formale est omninò indeterminatum; significat enim hanc, vel illam rem vagè: quare habet solum indeterminatè, seu indeterminato modo significare, quatenus de nulla re determinatè dicatur hæc vox *omnis*, idest de nullo ita dicitur, vt non possit dici de alijs. Terminus verò cathegorematicus est: qui habet significatum formale determinatum, idest significat rem determinatam: syncathegorematicus verò nullam rem determinatam significat secundum se consideratus. Quare in propositione nec subiectum esse potest, nec prædicatum solitariè positus, vt supra diximus.

Collige breuiter, sola nomina substantiua esse propriè terminos cathegorematicos. Dixi sola nomina, quia verba propriè loquendo non sunt termini in isto rigore, & si quãdo sunt extrema propositionum; v. g. *Petrus amat*, sunt talia, ratione nominum, quæ subintelliguntur, scilicet; *est amans*. Reliqua verò nomina esse terminos syncathegorematicos modo explicato. Addunt alij terminum mixtum ex cathegoremate, & syncathegoremate; qualia sunt aduerbia: v.g. *sapienter, doctè*. Item casus obliquos: v.g. *Platonis*, &c. Sed vt verum fatear, aduerbia non sunt termini syncathegorematici; tum quia nõ sunt nomina, tum quia non sunt adiectiua, qualia debent esse nomina syncathegorematica. Casus obliqui excluduntur à ratione termini syncathegorematici, quia non sunt nomina, sed casus nominũ. Si quis tamẽ enixè velit esse terminos syncathegorematicos, aduerbia,

quia

quia non habent determinatā significationem, vt etiam casus obliquos, quia nec determinatum sensum pariunt; non est multum cum eo contendendum; nam quæstio est de voce; solum enim nunc dicimus in communi vsu loquendi aduerbia non esse terminos, quia non sunt nomina; item casus obliquos nec esse terminos, quia nec sunt cathegorematici, cum non pariant sensum perfectum, nec syncathegorematici, quia tales termini sequuntur naturam termini cathegorematici in ordine ad quem significant, qui cum nec perfectum pariat sensum secundum casum obliquum; vterque deficiet à perfecta ratione termini; sed vt dixi, quæstio est leuissima de voce. Appellet quis vt vult, modo idem sentiamus.

Diuiditur secundo terminus in abstractum, & concretum. Primus significat rem separatam à subiecto; v.g. albedo. Secundus dicitur à concerno; concernere autem est aliud simul cernere ad completam sui significationem, vt album v.g. quod significat aggregatum ex subiecto, & albedine. De hac diuisione legite Fonsec. lib. 1. cap. 23.

Diuiditur tertio in connotatiuum, & absolutum. Primus est, qui se solo est perfectè significatiuus: v.g. *Petrus, leo*, &c secundus est, qui in sua significatione notat alium terminum, sine quo non perfectè significat. Primi generis sunt omnia substantiua. Secundi generis sunt omnia adiectiua: v. g. *albus*, &c.

Pro his diuisionibus, præsertim pro duabus vltimis, quia multa continent scitu necessaria pro Philosophia, & Theologia.

Notandum primo. Omnia nomina abstracta esse absoluta, non è contra: Nam *homo* v.g. est terminus absolutus non abstractus, omnia verò connotatiua esse concreta, non è contra: nam *homo* v.g. est concretum, & non connotatiuum in sensu explicato. Item omnia adiectiua esse connotatiua, non è contra.

Obijcies. Dantur plura nomina substantiua, quæ connotant alium terminum in sua significatione: ergo malè diximus solum adiectiua esse connotatiua. Probatur antecedens; *Pater, magister, dominus* connotant *filium, discipulum, seruum*: item *cœna* connotat comestionem, & tempus vespertinum. Nomina abstracta, præsertim formæ accidentales;

v.g.

v.g. *albedo*, &c. connotant subiectum, item concreta omnia essentialia; v.g. *homo* connotant suppositum.

Respondetur, & primo quidem pleraque ex istis à Philosophis dici nomina connotatiua, prout, connotare est idem, ac notare aliud vt terminum, vt sunt relatiua omnia, *Pater*, &c. siue vt subiectum, vt sunt accidentia; siue vt comparté, vt se habet materia, & forma: qua ratione nescio, an reperiatur aliquod ens omninò absolutum. *Deus* ipse connotat creaturas, vt *Creator*, & *Omnipotens* est. In alio ergo sensu accipienda sunt omnia connotatiua, vt diuersa ab absolutis, *logicè* scilicet, & *grammaticaliter*, idest quod sint talia nomina, quæ non habeant completam significationem, nisi vel de altero prædicentur, vel alteri affigantur. Talia sunt omnia nomina adiectiua: nam *albus* v.g. requirit alium terminũ, vt habeat completam significationem. Secundo ex his haberi manifestum discrimen inter nomina posita in argumento, & connotatiua propriè dicta, seu logica, quod prima non prædicentur in recto de termino, quem connotant: non enim dicitur filius est Pater, neque materia est forma, nec cœna est tempus vespertinum; connotatiua verò dicuntur in recto de termino, cum quo habent completam significationem: v.g. Paries est albus.

Notandum secundo omnia concreta, & connotatiua esse aliquo modo composita ex subiecto, & aliqua forma, vbi nomine formæ intelligitur etiam tota essentia: sic homo est compositus ex natura humana, quæ habet rationem formæ, & supposito, seu subsistentia, quæ dicitur terminus naturæ, à quo habet vt stet per se. Rursus illud habere rationem formæ, quod exprimitur per nomen v.g. in his concretis, *Pater*; forma erit *paternitas*; in ly, *homo*, forma erit *humanitas*; in ly, *album*, forma erit *albedo*. Quæri autem solet tam in concretis, quàm in connotatiuis, cum in vtrisq; importetur forma, & subiectum, seu suppositum, quid importetur principalius; forma ne, an subiectum? De hac re legite Sot. lib. 1. summ. cap. 7, lect. vnic. notab. 2. Pro solutione. Sciendum ex dicendis termino conuenire hæc duo; significare, & supponere: Significare autem ex dictis est facere venire in cognitionem rei: Supponere verò est poni pro re significata, licet non sit necesse, vt pro omni eo, quod significare

gnificat, supponat, vt infra dicemus de suppositione. Hoc posito; dici posset huiusmodi concreta significare principalius formam, eò quod forma importetur de formali, subiectum verò de materiali: de formali autem illud importari dicitur, per quod vnum distinguitur ab alio v. g. *album* de formali importat albedinem, quia per hanc differt hoc concretum à *nigro*, & alijs huiusmodi. Supponere verò pro subiecto, eò quod pro illo nomen supponat, quod importatur in recto, idest si resoluatur illud nomen, importetur in nominatiuo: v. g. si resoluatur hoc nomen *album*, (quod fit per participium habens, & formam talis concreti in accusatiuo) erit idem ac habens albedinem; vbi vides, subiectum, quod est ly, *habens*, importari in recto, hoc est in nominatiuo, albedinem verò, quæ est forma, in obliquo, idest in accusatiuo. Atque ita talia nomina supponere pro subiecto, & consignificare formam. Quod inde rursus colligitur, quia in propositione, per quam affirmatur identitas prædicati cum subiecto, idest, quod idem sit prædicatum, & subiectum, si huiusmodi concreta, v. g. *albus*, supponerent pro forma, sensus huius propositionis, *paries est albus*, talis esset, *paries est albedo*; quia cum eo subiectum habet identitatem, quod ex parte prædicati importatur in recto; illud autem importatur in recto, pro quo nomen supponit; ergo si nomen album supponeret pro albedine, importaretur in recto, & denotaretur esse idem cum subiecto. Rursus in concreto essentiali, in quo etiam valet regula, si, ly, *homo*, v.g supponeret pro natura humana, quam importare diximus vt formam; sensus huius propositionis; *Deus est homo*, talis esset *Deus est humanitas*, qui sanè falsus est, & solum vera est propositio, quatenus ly, *homo*, supponit pro supposito, idest verbo, quod est idem ac, illud pro quo supponit Deus. Ex his

Colligitur (& est radix solutionum multarum difficultatum in Philosophia, & Theologia) si ponerentur tres albedines v.g. in vno subiecto, non futura tria alba, vt de facto non sunt plures patres, eò quod idem homo habeat plures paternitates respectu plurium filiorum: nam non multiplicatur significatum quod importatur in recto in his concretis, *album*, & *pater*. Rursus si poneretur eadem albedo in tribus subiectis,

futura

futura tria alba propter oppositam rationem. De concretis autem essentialibus est difficultas: nam communiter dicunt, si poneretur eadem humanitas in tribus personis, non futuros tres homines, eò quod eadem essentia Diuina sit in tribus personis, & tamen non sunt tres Dij, in quo est eadem paritas de natura humana: vt expressè habet S.Thom. 3. par.q.3. ar.7. ad secundum, ***Si duæ, inquit, personæ Diuinæ assumerent vnam naturam humanam, dicerentur vnus homo***. Et ratio est, quam affert ibi Caietanus, quia licet ad multiplicationem concretorum substantiuorum requiratur pluralitas suppositorum; tamen non sufficit, sed requiritur etiam pluralitas formarum, & hoc ex natura nominis substantiui, vt mox constabit. Pro qua re magis explicanda

Notandum. Certum videri non sufficere ad multiplicationem concretorum substantialium substantiuorum solam multiplicationem suppositorum propter argumentum supra factum, quod non sint tres Dij, etiam si sint tres personæ habentes vnam naturam Diuinam. Pro qua re sciendum ex Arist. lib. 7. Metaph. cap. 1. tex. 2. per hoc differre substantiam ab accidente; quod substantia sit primum ens intentum à natura; accidens verò sit ens in ordine ad aliud, idest ad substantiam: substantia autem, vt benè notat S.Thom. 3. par.q.2. ar.6. ad 3. ex Arist. 5. Metaph. dupliciter accipitur; vno modo pro essentia, siue natura, alio modo pro supposito; & vtroque modo acceptæ substantiæ conuenit signum demonstratiuum, *Hoc*, & semper substantia vno modo accepta includitur in alia; ita vt illa, quæ exprimitur, accipiatur determinatè, illa verò, quæ includitur, solum disiunctim: v.g. dum dico, *hic homo*, ly, *hic*, appellat naturam humanam determinatè, suppositum verò appellat disiunctim; & sensus est, ***aliquod suppositum habens hanc naturam humanam***. Cum verò dicitur, ***hæc persona***, ly, *Hæc*, appellat suppositum determinatè, naturam verò indeterminatè: & sensus est, ***hæc persona habens aliquam naturam intellectualem***. Quomodocumque verò dicatur, semper tenendum quod diximus, huiusmodi concreta supponere pro supposito in recto; pro natura verò in obliquo. Concreta verò accidentalia hoc non habere, & semper signum demonstratiuum, *Hoc*, cadere supra subiectū, seu suppositum; & idem dicendum de quibuscumque adie-

ctiuis. Discrimen autem inter concretum accidentale, seu quodcunque adiectiuum, ac substantiuum innuit S. Thom. 1. par. q. 39. ar. 3. corp. *Cuius ratio est*, inquit, *quia nomina substantiua significant aliquid per modum substantiæ; nomina verò adiectiua significant aliquid per modum accidentis; quod inhæret subiecto. Substantia autem sicut per se habet esse ita per se habet vnitatem, vel multitudinem: vnde, & singularitas, vel pluralitas nominis substantiui attenditur secundum formam significatam per nomen. Accidentia autem sicut esse habent in subiecto, ita ex subiecto suscipiunt vnitatem, & multitudinem*. Et paulò post. *In Diuinis, inquit, essentia significatur per modum formæ, quæ quidem simplex est, & maximè vna: vnde nomina significatiua Diuinam essentiam substantiuè singulariter, & non pluraliter de tribus personis prædicantur, & sic Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum non dicimus tres Deos, sed vnum Deum, quia in tribus personis est vna Diuina essentia*. Ex quo infert Caietanus 3. par. loco citato. *Propterea, inquit, licet vnitas suppositi optimè inferat singularitatem concreti substantiui, quale est ly, homo, non tamen multitudo suppositorum infert pluralitatem nominis substantiui: & propterea non sequitur: ergo tres personæ sunt Dij*. Ex his sumitur manifestum discrimen inter nomina substantiua substantialia, & reliqua omnia adiectiua siue substantialia, siue accidentalia, & substantiua accidentalia. Quod cum ex dictis ex Arist. tam suppositum, quàm essentia sint substantia, & substantia sit primum ens à natura intentũ; consequenter nomina substantiua significantia naturam v. g. *homo*, important illam vt formam quidem ex dictis, non tamen vt aduenientem, sed vt primariò constituentem ipsum primum ens; seu vt primariam essentiam eiusdem: & ideò quando natura significatur formaliter explicitè per aliquod nomen substantiuum, cum signo demonstratiuo; tale signũ cadit supra naturam modo explicato. Quare, *hic homo*, v. g. significat aliquod suppositum vagè habens hanc naturã; vnde infertur, quod si essent plura supposita habẽtia eandẽ naturã: non essent plures homines, vt supra diximus. E contra verò concreta accidentalia cum significent formam accidentalem, de cuius ratione est, vt sit ens in alio, seu alteri adueniẽs, in esse;

præsupponunt subiectum tanquam hoc aliquid constitutum in esse; quod demonstrari possit determinatè: ideò cum habent signum demonstratiuum supponunt determinatè pro subiecto, supra quod cadit tale signum. Quare, *hoc album*, facit talem sensum, *hoc subiectum habens aliquam albedinem*. Colligitur hoc ex Arist. qui cap. de substantia definiens accidens, ait *esse illud, quod est in alio, sed non vt pars*: quod sanè fecit ad distinctionem naturæ substantialis, quæ est in supposito tanquam pars constitutiua totius, & formæ substantialis, quæ est in toto vt pars cōstitutiua illius, quod dicitur, *aliud*, cuius accidens nō est pars, sed supponit illud quod est propriū accidentis, scilicet esse in alio, & nō vt partem.

Scotus in primo dist. 12. q. vnica §. *iuxta quæstionem istā* quem sequitur Scotistæ, & ex nostris Molina par. 1. q. 36. ar. 4. disp. 2. aliam rationem reddit cur nomina adiectiua non multiplicentur ad multiplicationem formæ per tale nomen significatæ, sed subiecti, seu suppositi: v. g. si poneretur vna albedo in tribus parietibus essent tria alba; quia saltem nomen numerale *tria*, est quoddam adiectiuū, vt est etiā *album*: nomen autem adiectiuum primo, & per se afficit subiectum, non alterum adiectiuum, & eidem tribuit effectum formalem numerandi idest faciendi tria, non adiectiuo; cuius rei vlterior ratio est; quia adiectiuum habet rationem accidentis, accidens verò vt habet totum suum esse in ordine ad subiectum, ita illi tribuit effectum formalem; non autem vnum accidens tribuit effectum formalem alteri, nisi sumatur substantiuè, & per modum subiecti; quo posito adiectiuum numerale *tria*, cum non afficiat alterum adiectiuum, scilicet *album*, sed subiectum, & hoc fit triplex; tria quoque erunt concreta, & alba; etiam si sit vna albedo tantum in tribus subiectis. Hæc subtilissimus auctor: ex quo principio plura deducit in materia de Trinitate; quæ nos Theologis relinquimus; interim possumus tenere regulas traditas, & cum S. Thoma procedere.

Dices. Ex dictis videtur inferri è contra, si ponerentur tres humanitates in eodem supposito, futuros tres homines, quod cum alijs concedit Vasquez 1. p. disp. 155. cap. 4. eò quod diuersa sit ratio in concretis substantialibus, ac in accidentalibus; nam in substantialibus vnitas seu multiplici-

tas concreti sumitur à natura, in accidentalibus verò à subiecto. Quare si multiplicitas suppositorum propter vnicam naturam humanam non faceret plures homines; multiplicitas eiusdem naturæ etiam cum vno supposito faceret plures homines; nam ex dictis *hic homo*, sonat aliquod suppositum habens hanc humanitatem; ergo si essent plures humanitates in vno supposito, de qualibet dici posset; est aliquod suppositum habens hanc humanitatem; & sic essent plures homines.

Confirmatur ex S. Tho. citat. qui pluralitatem concretorum substantialium sumit è pluritate formarum.

Respondetur negando sequelam; Tum primo, quia sequeretur, quod Christus Dominus essent duo viuentes contra id, quod habetur in symbolo Athanasij. *Qui licet*, inquit; *Deus sit & homo, non duo tamen, sed vnus est Christus*. Patet sequela, quia si duæ humanitates cum vno supposito facerent duos homines: ergo duæ naturæ viuentes cum eodem supposito, facerent duo viuentia, legat qui velit Suar. qui hanc sententiam sequitur, & probat 3. p. to. 1. disp. 13. sect. 3. vbi multos citat pro prima sentētia, præsertim S. Tho. qui licet oppositū docuerit in 3. dist. 1. q. 2. a. 5. tamen 3. p. q. 3. art. 7. retractauit, vt paulo post constabit. Tum secundo ex supradictis; quia sicut *hic homo*, dicit aliquod suppositum, & hanc naturam; ita, *plures homines* dicunt plura supposita, sed indeterminatè, & has naturas determinatè. Ad hoc enim, vt aliqua sint plura debent multiplicari illa, quæ importantur in recto in ipsis; & cum suppositum importetur in recto, licet vage, ad hoc vt sint plures homines, simpliciter deberent esse plura supposita, per quæ distinguerentur, vt supra fusè ostendi: scilicet omnia connotatiua, & concreta accidentalia non multiplicari ad multiplicationē formarum, sed solum suppositorum, vt diximus de concretis, album, pater &c. quam regulam Caietanus extendit etiam ad nomina substantiua concreta substantialia. Sic enim habet 3. p. q. 3. a. 7. §. ad hoc igitur. *Sed ponitur, inquit, vniuersalis regula, negatiuè scilicet nunquam nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum. Et ista regula est vera tam in concretis adiectiuis, quàm substantiuis, tam substantialibus.*

bus, quàm accidentalibus: ita quod semper ad pluralitatem concretorum exigitur pluralitas suppositorum: sed cum hoc stat quod pluralitas suppositorum non sufficiat quandoque, & exigitur etiam pluralitas formæ significatæ, vt de concretis substantiuis,&c. Ratio autem esse potest, quia cum suppositum sit terminus naturæ, per quod redditur incommunicabilis alteri: consequenter non possunt esse plura concreta substantialia: v.g. plures homines, nisi essent plures rationes, per quas naturæ sint incommunicabiles, & vnum negari possit de altero concreto in recto; v.g. vnus homo de altero homine: vt autem vnum negetur de altero in recto, requiritur, vt distinguatur etiam secundum id, quod dicit in recto ab eodē. Cum verò suppositum sit quod importatur in recto in concretis; consequenter vt sint plura concreta, requiritur pluralitas suppositorū.

Ad confirmationem ex S.Thom. respondeo ex Caietano, qui loco citato 1. parte proponit sibi hanc obiectionem, & soluit. *Circa regulam, quidem*, inquit, *dubium est; quia S, Thom.3. p. q.3. a.7. ad secundum dicit, quod si verbum Dei assumeret duas naturas humanas, non diceretur duo homines, & tamen forma significata nomine hominis plurificaretur*. Respondet autem ad primum dubium, inquit, *dicendum quod differentia inter adiectiuum, & substantiuum consistit in hoc, quod pluralitas substantiui exigit pluralitatem formæ, & pluralitatem suppositi: ad adiectiui vero pluralitatem sufficit pluralitas suppositorū; nec diminuta est propterea Auctoris doctrina, quoniam non oportuit hic exprimere nisi id, in quo differt substantiuum cum adiectiuo. Comparanti enim ea facile apparet, quod conueniunt in pluralitate suppositorū, & differunt quo ad vnitatem, & pluralitatem formæ: vtriusq; enim pluralitas requirit plura supposita, sed adiectiui pluralitas non requirit pluralitatem formæ, substantiui verò sic. Sat ergo fuit hoc in loco hanc expressisse differentiam de substantiuis concretis loquendo, vt differunt ab adiectiuis: nec tamen reticuit reliquam conditionem, quoniam superius in q.36. a.4. ad secundum eius meminit, & clarissimè eandem docuit in loco proprio 3. p. q.3. a.7. ad secundum, vbi reprehendit oppositam opinionem, quam ipse secutus*

fuerat in 3. sent. dist. 1. q. 2. a. 5. Hæc ille.

S. Thom. verò 1. p. q. 36. a. 4. in secundo argumento obijcit sibi quod possit Pater, & Filius esse vnum principium Spiritus sancti hac ratione, *quia si propter vnam*, inquit, *proprietatem Pater, & Filius sunt vnum principium: pari ratione propter duas proprietates Pater videretur esse duo principia Filij, & Spiritus sancti*. Respondet autem ipse ad secundum. *Non tamen*, inquit, *sequitur quod propter plures proprietates possit dici Pater plura principia, quia implicaretur pluralitas suppositorum*. Hæc ille. Vbi Caietanus ita sibi obijcit S. in responsione ad secundũ; *quia*, inquit, *si regula de plurificatione nominis substantiui penes pluralitatem formæ significatæ vera est, voluntarium appareret excipere plurificationem principij in Patre. Constat enim formas significatas esse plures, puta paternitatem, & spirationem*. Respondet autem ipse; *ad hoc*, inquit, *dicitur, quod aliud est loqui de nomine substantiuo, & aliud de substantiuo concreto*. Et subdit: *substantiuum concretum, quia substantiuum exigit pluralitatem formæ; quia vero concretum; exigit pluralitatem suppositorum: & sic cum principium sit substantiuum concretum optimè in littera dicitur, quod implicaretur pluralitas suppositorum*. Quod clarissimè de duabus naturis in vno supposito expressit loco supra citato S. Thom. 3. p. q. 3. a. 7. *ad secundum inquit, posset videri dicendũ quod essent duo homines propter duas naturas, absque eo quod essent ibi duo supposita* &c. pergit autem respondere obiectioni, in qua ponebatur vna persona assumpsisse duas naturas humanas, *sed hoc non videtur*, inquit, *esse verum, quia nunquam nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum: & ideò si persona Diuina assumeret duas naturas humanas, propter vnitatem suppositi diceretur vnus homo habens duas naturas humanas*, quod fusè explicat Caietanus ibidem in sensu supradicto. Et sic patet ad confirmationem sumptam ex S. Thom.

Demum pro pleniore intelligentia huius, & similium difficultatum. Sciendum ly, *Hic Deus*, habere duplicem suppositionem; alteram singularem ratione essentiæ; alte-

ram

ram communem ratione personarum; & cum supponit primo modo, supponere sicut, *Hic homo*, in sensu supra explicato. Cum autem supponit communiter se habere sicut se habet *homo* in communi ex materia de vniuersalibus. Et quemadmodum *homo* in communi significat naturam communem omnibus hominibus; ita *hic Deus* significat naturam communem tribus personis. Rursus sicut *homo* in communi sunt multa indiuidua, seu supposita habentia humanitatem: ita *hic Deus* supponens communiter dicuntur tria supposita, seu dicitur *trinus*. Non autem hinc sequitur quod de singulis personis possit dici quod sit *trinus*, sicut dicitur de *hoc Deo* supponente communiter, qua ratione de singulis hominibus non dicitur quod sint multi homines, sicut dicitur de homine in communi. Differt autem, *hic Deus*, supponens communiter ab homine etiam supponente communiter, quia cum multiplicetur etiam natura humana in pluribus suppositis, possunt dici plures homines; cum autem non multiplicetur natura Diuina in pluribus suppositis, non possunt dici plures Dij. Origo autem æquiuocationis est in hoc termino, *hic Deus*, quia habet duplicem suppositionem ex dictis: & licet sit terminus singularis, subit rationem termini communis. Vnde infertur hanc propositionem esse falsam, *hic Deus non est Pater*, quia cum propositio negatiua indefinita faciat sensum vniuersalem; & *hic Deus* ex dictis habeat suppositionem etiam communem; videretur dici quod *nulla persona esset Pater*; & ideò absolutè est falsa. Infertur demum si tres personæ creatæ haberent vnam naturam humanam, de ijs posse dici; *est vnus, & idem homo*; non tamen inde sequi illas personas futuras idem inter se. Nam cum ly, *hic homo*, non dicat suppositum determinatè, sed cum disiunctione hoc, vel illud, non benè dicitur futuras illas personas idem inter se; sicut non benè dicitur; *Petrus est aliquis homo, & Paulus est aliquis homo; ergo Petrus, & Paulus sunt idem inter se*: quia cum prædicatum sit indeterminatum, non sumitur pro eodem omninò, & sicut non sunt idem suppositum, neque possunt dici idem inter se. Atque hæc obiter dicta sunt pro penetranda natura termini concreti.

Colige vlterius pro nominibus concretis. Primo illa esse

duplicis generis. Alia essentialia, alia accidentalia. Primi generis sunt illa, quæ constant partibus constituentibus primum ens intentum à natura: quale solum diximus esse substantiam: v.g.concretum, *homo*, conflatum ex subsistentia, seu supposito, & natura humana. Secunda adhuc sunt duplicis generis; alia substantiua, alia adiectiua. Primi generis sunt, *Pater*, *Magister*, &c. conflata ex supposito humano, & relatione paternitatis, magisterij, &c. secunda adhuc sunt duplicis generis; alia accidentalia solum ex modo significandi, cæterum sunt substantia, seu substantialia v.g. *rationalis*, quod adiectiuum sequitur naturam concreti accidentalis, eò quod significet rationalitatem per modum adiacentis; alia verò sunt accidentalia propriè, quæ important pro forma accidens; & hæc quoque sunt duplicis generis; alia extrinseca, alia intrinseca. Extrinseca rursus alia nulli omnino sunt intrinseca, vt v.g. *Diues*; diuitiæ enim, à quibus denominatur diues, in nullo propriè inhærent. Alia verò ita sunt extrinseca, vt important formam intrinsecè inhærentem alteri: v.g.*cognitum* denominatur à cognitione, quæ est intrinseca cognoscenti, & extrinseca obiecto cognito. Cætera verò omnia sunt connotatiua, seu adiectiua accidentalia intrinseca: v.g.*calidum*, *album*, &c. omnia verò concreta habent hoc commune ex dictis, vt important aliquid de materiali, & aliquid de formali: sed concreta substantialia important de materiali suppositum, de formali naturam, concreta verò accidentalia important duo de materiali, naturam scilicet substantialem, & suppositum, vtrumque vt subiectum, sed naturam vt subiectum immediatum, eò quod forma accidentalis, quam dicunt de formali, inhæreat immediatè in natura, quæ propterea dicitur etiam subiectum inhæsionis; suppositum verò vt Subiectum immediatum, seu denominationis; est enim commune pluribus formis habere duo subiecta cum isto ordine, vt sæpe docui in Philosophia. Dicitur autem hoc vltimum subiectum denominationis; eò quod *homo* v. g. denominetur *calidus*: *homo* autem ex dictis supponit pro supposito, licet *calor* non inhæreat in supposito, sed in natura, in materia scilicet hominis: subiectum autem denominationis dicitur etiam ipsum concretum, quod denominatur à forma; vt calidum dicitur subiectum denominationis,

tionis, ideſt quod denominatur calidum. Demum concretum quodlibet aliud eſt *phyſicum*, aliud *metaphyſicum*. Phyſicum eſt quod conſtat ex partibus ſeparabilibus: v. g. *album*: albedo enim poteſt ſeparari à ſubiecto albo per deſtructionem ſui. Metaphyſicum verò, quod conſtat ex partibus ſeparabilibus ſolum per intellectum: v. g. *homo* prout conflatus ex animali, & rationali, diciturconcretum metaphyſicum, quia rationale non poteſt ſeparari ab animali, niſi ſolum per intellectum.

Aduerte autem; quando diximus concretum quodlibet importare vnum in recto, alterum in obliquo; nomine obliqui intelligi rem, quæ ſolum requiratur vt ſit ſimul cum illa, pro qua nomen ſupponit. Nomine verò recti intelligi rem ipſam, pro qua nomen ſupponit. Deſumitur ſignificatio ex ipſis nominibus recti, & obliqui: nam rectum eſt quod ſtat per ſe, obliquum verò quod flectitur verſus rectum. Quare cum quæritur; ſit ne à parte rei rectum, & obliquum? Reſpondetur eſſe fundamentaliter, non formaliter, ideſt eſſe duas res ità ſe habentes, vt dent fundamentum intellectui concipiendi alteram in recto, alteram in obliquo: fundamentum autem eſt hoc, quod vna ex illis habeat peculiarem rationem, vt nomen ſupponat pro ipſa; ita tamen vt habeat annexam aliam: v.g. hoc nomen, *Albus*, quod diximus importare in recto ſubiectum, in obliquo albedinem; fundamentum cur ſubiectum ſit rectum eſt, quia cum illud ſit ſubſtantia, forma verò accidens; eſt ratio cur nomen accipiatur pro ipſo, ita tamen vt ſimul habeat albedinem. Indicium verò generale ad dignoſcendum, quid concretum importet in recto, quid in obliquo, eſt; quia reſoluendo concretum, neceſſariò vna pars erit habens, altera habita; & habens erit rectum, habita obliquum: v.g. *homo* reſoluitur in ſuppoſitum habens humanitatem, & ſic ſuppoſitum erit rectum, humanitas obliquum. Nec obſtat quod ſubſiſtẽtia ſit modus; natura res, & ſubſiſtentia recipiatur in natura, & ſic natura potius ſit habens, quàm habita; nam cum ſubſiſtentia ſit vltimus terminus naturæ, eique tribuantur omnes operationes, conſequenter nomen ſupponit pro ſuppoſito; ideſt pro termino naturæ, ratione cuius habet vt non communicetur alteri, vt poſſit operari, &c.

Demum

Demũ aduerte concretũ posse accipi reduplicatiuè,& specificatiuè;specificatiuè quidé, cũ supponit pro subiecto tantũ,consignificando formã in obliquo,modo explicato ; reduplicatiuè verò, cum forma etiam accipitur in recto , & nomen supponit pro vtroque,& solent addi huiusmodi particulæ,*Quatenus,Inquantum,vt, Prout,* &c.v.g. *album vt album, Pater quatenus pater,Homo inquantum homo,* &c.Et tunc explicatur concretum per particulam coniunctiuam , *Et* v.g. *homo vt homo, est suppositum, & humanitas* . Indicium autem , quod concretum sumatur reduplicatiuè , illud est;quia non potest taliter acceptum prædicari de subiecto , v.g.hæc propositio,*paries est album vt album*,est falsa; quia sensus est , *paries est , id quod habet albedinem , & albedo ipsa* ; cum enim debeat esse identitas inter rectum subiecti , & rectum prædicati,& albedo importetur in recto ex dictis, denotaretur quod idem esset paries, ac subiectum,& albedo Supponit ergo concretũ reduplicatiuè acceptũ etiã pro forma,vt vides,& se habet vt concretũ essentiale,sumũtur enim partes illius cõcreti eo modo,quo se habẽt materia,& forma substantialis in ordine ad constituendã vnam essentiam , quæ supponit pro vtraque in recto:quare concretum accidẽtale, vel acceptum reduplicatiuè,vel vt *totum est*, semper supponit essentialiter importans in recto vtramque partem ; idem vero acceptum specificatiuè supponit pro subiecto solum in recto, consignificante tamen semper formam ; & dicitur accipi,seu supponere denominatiuè,seu accidentaliter . Atque hæc breuiter innuisse de concretis sit satis.

Hac occasione examinantur aliqua de nomine. Primum an abstractum, & concretum specie differant . Respondetur cum distinctione . Si concretum accipiatur concretiuè , seu vt totum,idest vt importans subiectum,& formam in recto ; abstractum verò importet solum formam , certum est specie differre ; quia concretum plus dicit quam abstractum : v. g. plus dicit album,quam albedo. Si verò abstractum dicat omninò idem , ac concretum , quemadmodum in Diuinis dicimus abstractum prædicari de concreto : v. g. *Deus est bonitas*; tunc adhuc existimo differre specie quidem Logicè , non physica,idest penes diuersum modum significandi , non penes realitatem : modus autem significandi diuersus in

concre-

concretis quidem adiectiuis patet; quia est per modum adiacentis,& semper requirit alium terminum, cum quo habeat completam significationem ex dictis: in concretis verò substantiuis, licet non requiratur alius terminus ad habendam completam significationem, tamen adhuc important formam vt adiacentem subiecto. Abstractum verò ie habet per modum per se stantis: v. g. *albedo* concipitur non vt afficiens actu subiectum, sed per se stans. Difficultas rursus est de nomine adiectiuo neutrius generis sumpto substãtiuè, an differat specie à se ipso sumpto adiectiue. Hurtad. disp.3.sum.sect.1 §.11.ait primo nõ posse huiusmodi nomina sumi substantiuè, eò quod semper forma importetur vt afficiens subiectum. Sed contra est, & vtor argumentis ipsius disp.1.Summ.sect.9.vbi impugnans definitionem Toleti de termino absoluto, scilicet *quod sit ille, qui significat rem per se stantem*, arguit non esse bonam; quia in ea non comprehenditur *homo*, qui est terminus absolutus;& tamen *homo* non significat humanitatem per se stantem, sed existentem in supposito: quare infert nec absolutum esse solum terminum illum, qui significat rem per se stantem propter exemplum allatum, nec connotatiuum esse illum; qui significat quamcumque rem adiacentem alteri. nam *homo* non est nomen connotatiuum, & tamen importat naturam humanam adiacentem supposito. Demum concludit; nomen connotatiuum, seu adiectiuum esse illud, *quod notat alium terminum diuersum à se, cum quo perfectè significat*. v.g. *albus*, esse connotatiuum, quia requirit terminum categorematicum, quo perfectè significet, dicendo v.g. *Petrus albus*. His positis facilè assignatur discrimen inter nomen adiectiuum neutrius generis sumptum substantiuè, & idem sumptum adiectiuè: nam ex eius doctrina dici potest, tunc sumi adiectiuè, quando requirit alium terminum diuersum à se, cum quo perfectè significet; tunc verò sumi substantiue, quando illum non requirit, etiam si semper importet formam vt adiacentem subiecto, quia hoc per ipsum non impedit rationẽ termini substantiui; cũ *homo* v.g. sit substantiuus, etiam si importet humanitatẽ adiacẽtem supposito ex dictis.

Secundo ait, quando adiectiuum sumitur substantiue, licet vox sonet concretum, sensum tamen,& modum concipiendi

di esse abstractum; *vt album*, inquit, *oui perinde est ac albedo existens in ouo*. Sed contra est; quia dum dicimus *nos comedisse v. g. album oui*, nemo intelligit nos comedisse albedinem oui: ergo cum sumitur substantiue, non intelligitur abstractum, vt ipse affirmat. Ad difficultatem ergo propositam respondeo; idem nomen adiectiuum neutrius generis sumptum substantiue differre specie logica à se ipso sumpto adiectiue propter diuersum modum significandi modo explicato.

Secundo quæri potest an casu rectus differat ab obliquo, & obliqui inter se? Legat de hac re qui velit, Conimbr. 1. periherm. cap. 4. q. 2. art. 3.

Respondeo breuiter primo. Grammaticaliter certum esse specie differre, quia habet diuersam constructionem. Secundo philosophicè loquendo aliquando differre, aliquando non; prout scilicet aliquando formantur diuersi conceptus, aliquando non, de eodem nomine sumpto in obliquo, & in recto. Nam si dicam, *hic liber est Sotus*, & *hic liber est Soti*, certum est, *Sotus*; & *Soti*, hic differre specie, quia faciunt diuersum sensum, vt vides. Si autem dicam, *ego amo te, tu amaris à me*, non different. casus etiam obliqui diuersi non differunt, cum faciunt eundem sensum; v.g. *vescor carnibus*, & *vescor carnes*. Atque hæc de his diuisionibus.

CAPVT QVARTVM.

De reliquis Terminorum diuisionibus.

Diuiditur primo terminus in communem, & singularem. *Communis est qui significat plura, seu pluribus inest eius significatio, de quibus potest prædicari*: v.g. *homo*, est terminus communis, quia eius significatum conuenit Petro, Paulo, & singulis indiuiduis, de quibus potest prædicari. Tolet. lib. 1. cap. 12. ait terminum communem esse vniuocum. Non placet Hurtad. disp. 1. Summul. sect. 6. quia *ens*, *sanum*, & alia analoga, imo, & nomina æquiuoca sunt communia, quæ tamen non sunt vniuoca: latius ergo patet esse terminum communem, quàm vniuocum, sed

sed Toletus confundit terminum communem cum vniuersali, & pro eodem accipit. Terminum autem vniuersalem esse vniuocum in materia de vniuersalibus, probatur. Terminus communis est etiam superior: & quidem si sit vniuersalis erit perfectè superior, quia est perfectè vnus, & participatur à pluribus secundum eandem rationem, vt sunt *substantia*, *animal*, *homo*, &c. Si autem non sit vniuersalis, vt sunt *ens*, *sanum*, & alia huiusmodi, non erit propriè superior, quia non erit perfectè vnus, eò quod non participetur secundum eandem rationem à pluribus. Nam analoga non conueniunt perfectè in vna ratione, cum eadem sit ratio conueniendi, & differendi, quod pro nunc est supponendum. Demum terminus communis est confusus, quia non significat rem vnam determinatam: v.g. *homo* non significat *Petrum* tantum, sed plures homines. Aduerte autem terminum confusum posse etiam esse singularem cum particula disiunctiua *vel*, v.g. *vel Petrus, vel Paulus furatus est librum*, vbi vides nullum determinatum denotari. *Terminus singularis est, qui significat vnam rem tantum determinatam*, vt *Petrus*, *Paulus* &c. Terminus communis potest esse singularis affectus signo demonstratiuo: v.g. *hic homo*. Terminus autem singularis semper est inferior, quia nullum habet infra se, de quo prædicetur. Datur etiam terminus particularis, qui est idem, ac communis affectus signo particulari, *Aliquis*, v.g. *aliquis homo*, qui quia explicari potest per particulam, *vel*, habet rationem termini confusi, & communis.

Pro pleniore autem intelligentia huius diuisionis.

Quæres primo. An *Deus* sit terminus communis. Respondetur negatiuè, quia licet prædicetur de tribus Personis, non tamen plurificatur in illis, vt plurificatur natura humana in pluribus indiuiduis: vnde *homo* prædicatur de pluribus hominibus, *Deus* autem non prædicatur de Dijs. Natura ergo Diuina se habet in tribus personis quoad hoc, sicut se haberet eadem numero albedo posita in tribus parietibus. Sortitur autem suppositionem termini communis propter pluralitatem personarum, cum quibus identificatur, vt supra diximus.

Quæres secundo. An hic terminus, *Petrus, & Paulus*, sit commu-

communis, & vniuersalis. Respondetur negatiuè, quia scilicet significat plura copulatim. Si verò ly, *&*, sumatur diuisiuè, tunc prædicatum sequi legem termini communis: v.g. *Petrus, & Paulus comedit*; ly, *comedit*, non verificatur de illis per modum vnius, sed de singulis seorsim, ita vt possit dici, *& Petrus comedit*, & *Paulus comedit*; & sic ly, *comedit*, imitatur naturam termini communis.

Quæres tertio. Vtrum *omnis homo* sit terminus communis. Respondetur negatiuè; quia non potest de singulis prædicari totus terminus affectus syncathegoremate, *omnis*.

Dices primo. *Petrus* v.g. est terminus singularis, & tamen est communis pluribus, qui vocantur hoc nomine: ergo &c.

Respondetur: distinguo secundam partem antecedentis: est communis secundum nomen, & æquiuocè transeat: est communis secundum rem, ad quam significandam est impositus, nego. Nam *pater* v.g. qui imposuit tale nomen filio, imposuit solum ad exprimendum distinctiuum sui filij ab omni alio: & idem dicendum de hac voce, *hic homo*.

Dices secundo. *Aceruus, Ciuitas* &c. significant plura, & tamen sunt termini singulares; ergo potest terminus singularis significare plura.

Respondetur; significant plura copulatim, concedo; diuisim, nego. Et sensus est quod *Aceruus* v. g. significat plura tanquam partes constitutiuas integrantes ipsum eo modo, quo *homo* dicit animam, & corpus: quod autem *aceruus* supponat collectiuè inde patet, quia non potest prædicari de singulis quod sit *aceruus*. Ex his

Colligitur discrimen inter terminum copulatiuũ, & diuisiuũ. Primus est, qui significat multa copulatim: v.g. *populus, Ciuitas*, &c. Secundus est qui vel significat solum rẽ singularem: v.g. *Petrus, Paulus* &c. vel si significat plura, significat illa diuisim, ita vt de singulis possit prædicari. Talis est *homo*, & omnis terminus communis, qui potest prædicari de singulis suis inferioribus. Hos verò terminos, *armatum, indutum* &c. non esse terminos copulatiuos, quia non significant plura in recto, quod requiritur ad terminum copulatiuum: *ciuitas* enim v. g. significat singulos homines in recto, & sic est terminus copulatiuus. *Indutum* verò signifi-

significat hominem in recto; vestem autem in obliquo.

Quæres quarto. An *sol* sit terminus singularis: videtur enim talis esse, quia est vnus tantum sol. Respondetur esse terminum communem secundum se consideratum; nam licet sit singularis vt existens; secundum naturam tamen suam consideratus, est communis pluribus solibus possibilibus, qui à Deo possunt produci.

Quæres quinto: Vtrum *rationale* sit terminus communis respectu hominis, quia de illo prædicatur. Respondetur non esse propriè communem, quia non prædicatur vt pars potestatiua superior, sed constitutiua, & vt differentia ipsius hominis. Sed de hac re fusè in Prædicabilibus agitur.

Quæres vltimo; an *Deus* sit terminus inferior. Respondetur; si analoga sint superiora, Deum esse inferiorem respectu illorum, quatenus de Deo prædicatur *ens*, & *substantia* respectu illius, alioquin non esse propriè inferiorem, vt dicitur in prædicamentis.

Diuiditur secundo in terminum primæ, & secundæ intentionis. Nomine *intentionis* licet propriè intelligantur actus voluntatis, quibus tendimus ad obiectum ex S. Tho. 1.2.q.12.ar.1. tamen intelligi possunt conceptus mentis, quibus tendimus in aliquod obiectum. Nomine vero *intentionis* appellari solet tam obiectū, quod cognoscitur, quàm ipsa cognitio: & prima quidem dici solet *intentio obiectiua*, secunda *formalis*. Generatim autem terminus primæ intentionis dicitur ille, qui significat rem vt est in se independenter ab operatione intellectus: & loquendo de termino vocali dici solet primæ impositionis; vt est v. g. hæc vox, *homo*, quæ significat naturam humanam: Terminus verò secundæ intentionis dicitur ille, qui significat rem affectam aliqua extrinseca denominatione ab operatione nostri intellectus: v.g. *esse speciem*, *prædicatum*, *subiectum*, & quodcunque aliud concretum ex subiecto, & cognitione; qua ratione hæc vox, *cognitum*, communiter dicitur terminus secundæ intentionis. Iuxta prædictam autem diuisionem de intentione formali, & obiectiua. res, quæ cognoscitur, dici potest prima intentio obiectiua: cognitio verò, qua cognoscitur, prima intentio formalis. Rursus concretum ex re, & cognitione dici potest secunda intentio obie-

ctiua:

Te mis vt sic. Tes: Tent. ioinlum

et ind...

ctiua: cognitio verò, qua tale concretum cognoscitur, dici potest secunda intentio formalis. Hæc verò ipsa vox, *terminus primæ intentionis*, est terminus secundæ intentionis, quatenus supponit pro suo significato materiali extrinseco ex infra dicendis. Demum terminus secundæ intentionis dicitur etiam terminus secundæ impositionis.

Diuiditur tertio terminus in transcendentem, & non transcendentem. Primus est, qui per omnia rerum genera vagatur: sunt autem numero sex. *Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum*, qui termini hac voce clauduntur *Renbau*, cuius singulæ litteræ suntinitium prædictorum terminorum. Termini non Transcẽdẽtes sunt, qui conueniunt tam enti, quàm non enti; vt *intelligibile, nominabile*, &c. Dicuntur autem hoc modo, quia conueniunt entibus, & non entibus: nam etiam non entia cognoscuntur.

Diuiditur quarto terminus in incomplexum, & complexum. Primus est, cuius partes non sunt per se significatiuæ: v.g. *leo, homo*, &c. secundus est, cuius partes sunt per se significatiuæ; vt *homo iustus*. Indicium verò quod partes termini sint per se significatiuæ, est (vt aduertit Sot. lib. 1. cap. 9. lect. vnic. notabil. 1.) quia explicando significationem illarum, retinent eandem in toto: sic *homo fortis*, est terminus complexus, quia explicando significationem partium, eandem retinent in toto termino complexo: ly verò, *Dominus*, v.g. est terminus incomplexus, quia licet partes, in quas potest diuidi, scilicet, *do*, &, *minus*, sint significatiuæ; tamen in toto complexo non retinent hanc significationem. *Respublica* verò Hurtadus disp. 1. sect. 9. vult esse terminum complexum; quia, inquit, *tam, res, quam, publica, retinet integram significationem*. Verum quia in communi vsu loquendi *Respublica* accipitur nunc pro communitate hominum; non videntur eius partes retinere eandem significationem, quam habent, cum dicitur, aliqua res esse publica, ad distinctionem priuatæ. Quare in stricta acceptione dici potest, non esse terminus complexus; in latiore verò, quatenus homines sunt res, & prout faciunt communitatem, non sunt aliquid priuatum: *Respublica* pro communitate dici potest terminus complexus. *Proconsul* verò, & alia nomina composita ex aduerbijs, casibus obliquis, &c. non sunt termini complexi in ri-

in rigore: quia propoſitiones,& aduerbia non ſunt nomina, vt neque caſus obliquos dicemus cum Ariſtotele eſſe propriè nomina abſolutè,& ſimpliciter, ſed cum addito,ſcilicet caſus nominum; vnde nec propriè diximus eſſe terminos. *Marcus Tullius Cicero*, & alia huiuſmodi non ſunt termini complexi, quia non habent diuerſam ſignificationem, & ſunt purè ſynonyma, *vt gladius*, & *enſis*.

Diuiditur quinto terminus in finitum,& infinitum. Primus eſt, qui rem certam, & determinatam ſignificat, vt *homo*, *ignis*, &c. ſecundus eſt, qui determinatè ſignificat ſolum rem, quam excludit, alia verò omnia indeterminatè. Fit autem terminus infinitus per negationem in fronte ſui; v.g. *non homo videt*, ly, *non homo*, excludit hominem,& admittit per indifferentiam quodcunque aliud, quod non eſt homo. Vbi nota dupliciter ſumi ly, *non*, *neganter*, & *infinitanter*: Primo modo cum negatio ponitur antè copulā immediatè: v.g. *Petrus non ſtudet*. Secundo modo cum negatio ponitur immediatè ante ſubiectum,vel poſt copulam ante prædicatum: v.g. *non homo currit*; ſenſus eſt quod aliquid, quod non eſt homo currat. Item, *homo eſt non lapis*; ſenſus eſt, quod homo ſit aliquid, quod non ſit lapis. Et primo modo ſumpta negatio facit propoſitionem negatiuam, ſecundo modo affirmatiuam. Dicitur autem talis terminus infinitus, ſeu infinitatus, quia termini ſuppoſitionem ampliat in infinitū exceptò illo ſignificato, quod exprimitur per talem vocem. Poteſt infinitari tam ſubiectum, quàm prædicatum modo dicto. Demum aduerte terminum infinitatum licet diſtribuat, vt neget omne ſignificatum vocis, quàm exprimit, v. g. in exemplo allato negat omnem rationem hominis: non tamen diſtribuere pro omni eo, pro quo ſupponit: quare cum dico, *non homo*, non æquiualet huic, ſcilicet, *omne quod non eſt homo*; ſed huic, ſcilicet, *aliquid, quod non eſt homo* vagè acceptum; ità vt extendatur etiam ad negationes, & priuationes aliarum rerum, & ad quodcunque aliud ens: nam pro omni eo ſupponit, vage tamen, ly, *non homo*, de quo poteſt dici, quod non ſit homo: pro quibus omnibus ita ſupponit terminus infinitus, vt ſi habeat annexum ſignum diſtributiuum, *omne*, ſupponat diſtributiuè pro ſingulis ſiue ſint entia, ſiue non entia excepto ſignificato vocis: ſi verò non

habeat tale signum æquiualeat termino particulari, & non supponat distributiuè, sed disiunctiuè, & explicatur per particulam, *vel*, v. g. *non homo est lapis*, non est sensus; *omne, quod non est homo, est lapis*, ita vt possit dici distributiuè; & equus est lapis; & cœlum est lapis, & cætera sunt lapis: sed solum sensus est; *aliquid, quod non est homo, est lapis*, & explicatur per particulam, *vel*, scilicet, *vel equus est lapis, vel cœlum, vel aliquid aliud*, ita vt enumerando omnia disiunctiuè, deueniamus ad ens, quod est lapis. Generatim ergo in propositione, ratione prædicati, limitatur suppositio subiecti quando est terminus infinitus, vt patet in exemplo allato.

Diuiduntur sexto, termini in numero plurali in pertinentes, impertinentes, & repugnantes. Pertinentes sunt, quorum alter infert alterum, & dicuntur *pertinentes sequela*, idest quando vnus sequitur ex alio: v.g *homo, & risibilis*; secundus enim sequitur ex primo. Impertinentes sunt, qui nec se includunt, nec excludunt, idest nec repugnant, nec se mutuò inferunt, vt *Doctus, & iustus*. Repugnantes sunt, qui inuicem repugnant sibi, quorum aliqui sunt disparati nullam habentes habitudinem ad inuicem: v.g. *homo, & equus*, qui repugnant quidem ad inuicem; neuter tamen ordinatur ad alterum. Alij sunt oppositi, qui speciali aliqua habitudine referuntur ad inuicem. Quadruplex autem est oppositio. Prima est contraria, qua duo mutuò se expellunt ab eodem subiecto, vt sunt *calidum*, & *frigidum*; & hæc dicitur contrarietas physica, ad distinctionem contrarietatis logicæ, quam habent duæ propositiones inuicem oppositæ secundum affirmationem, vel negationem: v.g. *omnis homo est animal; aliquis homo non est animal*. Secunda est contradictoria, per quam duo termini ita se habent, vt impossibile sit illos de eodem affirmari simul: tales sunt terminus *finitus*, & *infinitus*: v.g. *homo*, & *non homo*. Dicuntur hæc contradictoria physica ad distinctionem contradictoriorum Logicorum, quomodo opponuntur duæ propositiones, quarum vna est vniuersalis affirmatiua, altera particularis negatiua; vel è contra. v. g. *omnis homo est animal; aliquis homo non est animal*. Tertia est priuatiua, qua vnus terminus significat carentiam alterius cum capacitate illius in ordine ad subiectum: v. g. *cæcus, & videns*, seu *cæcitas*, & *visio*. Quarta demum est relatiua,

tiua, qua vnus terminus significat ordinem ad alterum; ita vt non possint simul verificari de eodem respectu eiusdem: v. g. *pater*, & *filius*, &c. In his oppositionibus valet argumentari ab affirmatione vnius ad negationem alterius: v. g. *est album, ergo non est nigrum;* non autem valet semper à negatione vnius ad affirmationem alterius: v. g. non valet, *non est album*, ergo *est nigrum;* nam potest esse alterius coloris. De hac tamen re plura dicenda alibi.

TRACTATVS SECVNDVS.

De Proprietatibus Terminorum.

HIc non agimus de proprietatibus in rigore, quomodo calor v.g. dicitur esse proprietas ignis: sed lato modo intelligimus aliquas terminorum affectiones, quæ multæ numerantur à summulistis. Nos sex tantum vtiliores, & communiores afferemus. Prima est suppositio, secunda ampliatio, tertia restrictio, quarta alienatio, quinta diminutio, sexta appellatio.

CAPVT PRIMVM.

De suppositione in communi; vbi an terminus supponat etiam extra propositionem: & quid sit argumentari à subiecto non supponente.

HÆc omnia vnico titulo comprehendimus propter connexionem, quam habent. Pro prima parte capitis, sit

SECTIO PRIMA

De Suppositione in communi.

NOtandum primo suppositionem, sistendo in acceptione vocabuli, esse substitutionem, seu subrogationem vnius loco alterius: quomodo v.g. Vicarius substituitur loco Episcopi; vel calculi supponuntur loco pecuniæ numeratæ. Petrus Hysp. tract. 7. de suppofit. & Versor. ibi. distinguunt ista duo, *supponere*, & *significare*: vt significare

sit idem ac facere venire in cognitionem: quomodo fumus significat ignem: supponere verò sit substitui loco alterius modo explicato. Quare non pro omni eo, quod aliqua vox significat, supponit: nam hæc vox, *pater*, significat filium in obliquo; non tamen supponit pro filio, cum, quæ dicuntur de patre, non verificentur de filio; quod requiritur ad suppositionem. Latius ergo patet significare, quàm supponere, & omne id, pro quo aliqua vox supponit, etiam significat, non è contra: sic calculi supponentes pro pecunia, significant etiam illam, non quidem naturaliter, sed ad placitum. Quod inde probatur: nam non potest aliqua vox supponere pro re, nisi faciat venire in cognitionem illius, vt patet in exemplo de calculis. Nec obstat quod termini non significatiui dicantur etiam supponere, & consequenter quod alicui termino conueniat supponere, & non significare; nam primo nos hucusque egimus de terminis significatiuis, in quibus tenet regula, quod non pro omni eo, quod significant, supponant; si autem velimus loqui de terminis non significatiuis: adhuc dicendum, sicut materialiter illis cõuenit *supponere*, idest pro suo materiali sono; ita materialiter illis cõuenire ly *significare*, idest quod faciat venire in cognitionem sui materialis soni, qua ratione Sotus citatus lib. 1. summ. c. 2. lect. 2. agens de voce non significatiua *Blitiri*. *Propterea*, inquit, *voces supponunt pro se, quia considerantur tanquam propria nomina sui, imposita ad significandum se*: vbi vides *Blitiri*, & alijs vocibus non significatiuis conuenire vt supponant materialiter pro suo sono; ita tamen, vt illum etiam significent, & sic nullum esse terminum cui conueniat *supponere*, & non conueniat *significare*, aliquibus tamen conuenire ly *significare*, etiam si non conueniat *supponere*. Pro pleniore autem intelligentia, & vsurpatione huius vocis, *supponere*.

Notandum secundo ex Fonsec. lib. 8. c. 20. non benè dici terminum supponere pro re, sed debere dici, supponi: terminus enim non supponit, sed supponitur loco alterius, idest substituitur, vt ait Fonseca citatus, & Sot. lib. 2. Summ. cap. 9. lect. vnic. notab. 2. *Dialecticus*, inquit, *dicit terminum supponere, quod significantius alij dicunt, terminus supponitur*, idest ponitur vice rei. Versorius tamen loco

citato in Petrum Hyspanum ait suppositionē esse in termino actiuè, sicut in eo, quod ponit sub se rem significatam per ipsum, & esse in re passiuè: idest terminum posse dici supponere, quia ponit sub tali voce rem. Addi potest cum suppositio terminorum maximè habeatur in propositione, & in ea subiectum ponat suum significatum sub prædicato; benè posse dici terminum supponere, licet tunc non benè diceretur terminus supponere pro re, sed rem. In re ergo leuissima, licet proprijssimè loquendo cum Soto, Fonseca, & alijs, terminus dici debeat supponi, non supponere; tamen non propterea grauissimè peccasse censerem illum, qui diceret, terminum supponere.

Notandum tertiò Hurtad. disp. 2. Summ. sect. 1. fusè probare voces supponi pro conceptibus, eo quod subrogentur loco illorum. De qua re, licet fusè agatur in libris Perihermenias, nunc breuiter cum distinctione procedendum arbitror; vt voces dicantur supponi pro conceptibus in genere causæ finalis; pro rebus verò in genere obiecti: eò quod voces habeant pro fine manifestationem conceptuum; pro termino, seu obiecto res repræsentatas; & sic saluatur quod habet Aristoteles 1. elench. cap. 1. voces supponi pro rebus cum illas non possimus afferre in medium; & easdem voces rursum supponi pro conceptibus; vt idem habet primo periherm. cap. 1. Possent etiam dici voces supponi pro conceptibus vt *quo*, pro rebus, vt *quod*. Et sensus est, quod pro conceptibus supponantur voces *non vltimatè*. ly enim, *vt quo*, sonat rationem viæ; pro rebus verò *vltimatè*; nam ly, *quod*, sonat rationem termini. Sicut qui vult videre Deum, dicitur velle ipsum Deum *vt quod*, seu vt obiectum; visionem verò, vt *quo*. Nec repugnat hæc distinctio priori, quia dum dico voces pro conceptu supponi *vt quo*, solum volo explicare naturam ipsius conceptus, quæ cū sit repræsentatio obiecti, ipsa se habet solum vt via, & consequenter *vt quo*, obiectum vero, vt terminus, & consequenter *vt quod*. Idem ferè dicimus de operante virtuosè, quod intendat ipsum actum virtutis vt *finem*; qualis v.g. est *actus iustitiæ*: rem verò, circa quam versatur talis actus vt *obiectum*, licet actus se habeat *vt quo*; obiectum verò vt *quod*. His positis.

Definiri posset suppositio. *Est substitutio vnius loco alterius*, loquendo de suppositione in communi. Definitio verò suppositionis termini vocalis est, quam affert Hurtadus citatus, scilicet: *Est substitutio signi sensibilis loco conceptus*: cui addi debet, & *loco etiam rei*, modo explicato. Teneri etiam potest definitio Tolet lib. 2. cap. 1. *Suppositio est vsus termini pro se, vel pro suo significato*, idest vel pro rebus; quia ex dictis cum Arist. licet Hurtado non placeat, voces pro rebus etiam supponuntur. Atque hæc pro prima parte capitis.

Pro secunda parte capitis sit

SECTIO SECVNDA.

An terminus supponat etiam extra propositionem.

SEnsus est an hoc, quod diximus conuenire termino, dum est in propositione, conueniat etiam illi extra propositionem; v.g *homo*, supponat solum dum est in propositione; v.g. *homo est animal*; an etiam cum est solitariè positus.

Villalpandus lib. 1. summ. 3. par. cap. 1. citat. ab Hurtad. disp. 2. summ. sect. 1. existimat terminum non supponere, vel supponi, nisi in propositione; quod adeò verum censet, vt ipsum supponere definiat per hoc *quod sit existere rem, quam significat terminus, tempore importato per copulam*. Quare in hac propositione; *Adam fuit*: ly, *Adam*, supponere, quia verè habet existētiam pro tempore, quod denotat copula: in hac verò alia; *Adam est*. ly, *Adam*, non supponere, quia non habet existentiam nunc, vt denotat copula. Idem habet Bagnes lib. 2. summ. tract. vnico cap. 1. vbi definit suppositionem esse acceptionem termini pro aliquo; de quo verificatur. Quare ad suppositionem requirit verificationem: *verificari*, inquit, *terminum, quando rei illa, quam significat, & pro qua accipitur, existit à parte rei secundum exigentiam differentia temporis per verbum, est*. Addit rursus Bagnes in propositione etiam falsa terminos supponere, eò quod vterque accipiatur pro suo significato, de quo verificatur quod existat: v.g. *homo est lapis*; & *homo* verificatur de homine existente, & *lapis* de lapide existente: est tamen falsa, quia vnum non verificatur de alio, quod requiritur ad veritatem

tatem propositionis affirmatiuæ. Et in summa, inquit, *dicam, verificari, est vere affirmari de suo significato iuxta exigentiam differentia temporis importata per verbum propositionis* Ratio autem, cur hoc sentiant, esse potest; quia multæ propositiones negantur non propter disconuenientiam subiecti cum prædicato, sed quia subiectum non supponit: v.g. *Antichristus est crudelis*, est falsa; non quia crudelitas illi non conueniat, sed quia non existit tempore præsenti importato per copulam. Idem ferè habet Sotus lib. 2. summ. cap. 9. lect. vnic. notab. 2. à quo videntur sumpsisse alij.

Versorius citatus; Fonseca lib. 8. cap. 16. & alij volunt terminum etiam supponere extra propositionem; quia supponere, vel supponi est subrogari loco alterius; at verè terminus subrogatur vt signum loco rei significatæ, benè ergo poterit dici terminus supponere etiam extra propositionem. Pro solutione

Notandum, ab aliquibus Summulistis distingui ista quatuor; *significare, supponere, verificari, & accipi.* Et primum quidem esse, quod supra explicauimus: secundum tripliciter accipi: primo pro eo quod est subrogari loco alterius. secundò pro eo, quod est ponere suum significatum sub prædicato in propositione: tertiò pro eo quod est existere subiectum tempore importato per copulam. Verificari verò esse, significatum prædicati conuenire subiecto. Accipi demum esse, ex multis significatis, quæ habet terminus, limitari ad vnum iuxta exigentiam prædicati: v.g. in hac propositione; *homo pingit*; ly *homo* accipitur prout habet artem pingendi: quare, *accipi*, est aliquid commune ad *verificari*, & *supponi*: vnde etiam extra propositionem acceptio conuenit termino, quam Sotus definit *esse vsum terminorum passiuum pro re*: v.g. videns statuam; si dicam signo demonstratiuo, *hic homo*, ly *homo* accipitur pro statua: licet Sotus sumat pro eodem *accipi*, & *supponi*; vnde notabili quinto ait ly, *accipi*, conuenire termino solum vt est in propositione. His positis; vt secludamus certa ab incertis;

Certum videtur primo ly, *accipi*, in significatione modò allata conuenire termino etiam extra propositionem, vt patet in exemplo recitato: & in hoc sensu non differre à *supponi*, primo modo accepto; vnde Petrus Hyspan. citat. ait

suppositionem esse acceptionem termini substantiui pro aliquo: nisi dicamus ly, *accipi*, esse modificationem suppositionis, quatenus terminus multipliciter suppones limitetur eius suppositio per acceptionem, vt supponat in tali genere: v.g. in exemplo allato ly, *homo*, potest supponere propriè, & impropriè: cum autem per signum demonstratiuum ostendendo statuam dicitur, *hic homo*, per talem acceptionem supponit impropriè. Item terminus habens multas perfectiones, pro quibus potest supponere, per acceptionem limitatur eius suppositio ad vnam ex illis: v. g. cum dicimus: *homo pingit;* ly *homo* supponit pro habente artem pingendi, non ædificandi, &c.

Certum videtur secundo ly, *verificari*, non posse conuenire termino extra propositionem, nã cũ hoc verbum deriuetur à veritate, & veritas formalis, de qua est sermo, sit solum in propositione: consequenter verificari conueniet termino solum in propositione. Rursus *verificari* propriissimè loquendo *prædicato* conuenire in recto, *subiecto* verò in obliquo. Nam prædicatum dicitur in recto verificari, de subiecto autem in obliquo dicitur prædicatum verificari. Si autem sit propositio de tertio adiacente, in materia contingenti, conuenire etiam subiecto ly, *verificari* implicitè seu suppositiuè: nam cum propositio de tertio adiacente supponat aliam de secundo, ex parte subiecti; & ex dictis, vbi est propositio, ibi sit verificatio, subiecto quoque conueniet verificari. Dixi *implicitè suppositiuè*; quia ita conuenit alicui verificari, sicut est propositio: ergo cum sit implicita propositio in subiecto, implicitè quoque illi conueniet verificari: quanquam hoc ipsum originaliter oritur à prædicato, & affirmata copula: v. g. in hac propositione; *Petrus est doctus;* inuolui potest alia, *Petrus existit*, & *est doctus;* & sic non solum verificatur ipsum prædicatum, sed etiam subiectum vt existens, seu existentia de subiecto.

Certum videtur tertio, pro *supponi*, vel *supponere*. Primo ly *supponi*, acceptum pro subrogari loco alterius, conuenire etiam termino extra propositionem: nam dum dico, *homo*, hæc vox ponitur loco rei significatæ per ipsam. Secundo si ly, *supponere*, accipiatur pro eo, quod est ponere suum significatum sub prædicato, certum videtur non conuenire

termino,

termino, nisi in propositione, in qua solum est prædicatum, cui vt propriè diximus conuenire ly, *verificari*, sic subiecto conuenire propriè *supponere*, vt communiter dicunt veteres summulistæ, licet Sotus, Bagnes, & alij applicent ly *supponere* etiam prædicato, quatenus ipsum quoque ponit suum significatum sub tota propositione, licet non ita propriè.

Addunt Petrus Hyspanus, Sotus, Bagnes, & alij, & sumitur ex S. Thoma 1. p. q. 39. ar. 5. ad quintum, ly *supponere* conuenire solum nominibus substantiuis, quatenus est deriuatum à *supposito*, quod importatur per se, solum à nomine substantiuo: nam adiectiuum non fert suum suppositum: vnde inquit S. Thomas. *Sophistæ dicunt quod nomina substantiua supponunt, adiectiua verò non supponunt, sed copulant*: ex quo infert Sotus in hac propositione; *Petrus est albus*; non esse sensum; quod res alba sit Petrus; sed tantum albedo denotatur adiacere Petro. Item, inquit, ex S. Thoma loco citato hanc propositionem, *essentia generat*, esse falsam; quia non est sensus; essentia est res generans: qua ratione esset vera: sed applicat tantum actum generandi ad essentiam, quod est fallum.

Hæc doctrina; si solum velit, quod adiectiua non trahant formaliter suppositum, sed solum identicè, & materialiter: potest habere bonum sensum; quatenus, adiectiua formaliter se habent per modum adiacentis; consequenter de formali non videntur dicere suppositum: quod est ratio per se stádi: Si autem velit nullo modo adiectiua importare suppositum: contra est; quia cum copula importet identitatem recti prædicati cum recto subiecti, si subiectum vt nomen substantiuum importat per ipsos in recto suppositum, adiectiuum quoque idem importabit. Alioqui non esset vera hæc propositio: *Petrus est albus*, quæ solum vera est, quia ex parte prædicati importatur in recto, habens albedinem, quod est idem ac suppositum: qua ratione resolui debent omnes propositiones de prædicato concreto. Facit solum difficultatem propositio illa theologica allata, scilicet; *essentia generat*, quæ est falsa; cum tamen ex regulis de resolutione propositionum de verbo adiectiuo deberet esse vera: sensus enim huius propositionis; *essentia generat*; est, es-

sentia

sentia est res generans, quæ sanè vera est. Pro solutione.

Sciendum primo. Nullum terminum posse supponere pro re, quam non significat ex supra dictis: benè tamen si significet vnum mediatè alterum immediatè, siue vnum implicitè, alterum explicitè, posse pro vtroque supponi: sic dicemus, termino, cum accipitur pro mediato significato, conuenire suppositionem personalem; cum verò pro immediato significato, simplicem, siue absolutam. Primo modo supponitur terminus, cum dicitur, *homo currit*, vbi ly *homo* supponit pro mediatis, & implicitis significatis; scilicet *Petro, Paulo*, &c. Secundo modo cum dicitur; *homo est species*; ly, *homo*, accipitur pro immediato, & explicito significato.

Secundo, Propositiones aliquando habere sensum formalem respectu subiecti; aliquando materialem, seu identicum. Formalem communiter faciunt, cum sunt propositiones de verbo adiectiuo: materialem verò, seu identicum cum sunt de verbo substantiuo: sensus formalis est, cum prædicatum denotatur conuenire subiecto ratione alicuius determinatæ formæ: v. g. cum dico, *Petrus pingit*, est sensus formalis; quia prædicatum *pingens* conuenit *Petro* ratione formæ artis pingendi. Quare cum ex parte subiecti exprimitur forma, cui non conueniat prædicatum, dicitur falsa propositio, & esse fallacia accidentis: v. g. *musicus ædificat*, quia sensus formalis est quòd musicus secundum formam artis musicæ ædificet. Posset autem esse vera solum in sensu identico, & materiali, idest; ille, qui est musicus, est ille, qui ædificat: & hic est sensus identicus, seu materialis, cum scilicet solum denotatur prædicatum conuenire subiecto, quatenus materialiter, & identicè idem subiectum habet vtranque perfectionem: quomodo est vera ista, *album est dulce*; quia sensus est, idem subiectum, quod habet albedinem, habet dulcedinem.

Tertio, omnia nomina abstracta, si sint realiter distincta à supposito, importare solam formam; si verò non sint ab illa distincta realiter, importare quidem in recto suppositum, sed solum materialiter, & identicè, quantum satis est, vt possit prædicari de concreto. Ceterum ex modo suo significandi, vt habet S. Thomas citatus, non habere quòd suppo-

nat pro supposito. Exemplum primi est *albedo*, quæ supponit solum pro forma. Exemplum secundi est. *Essentia Diuina*, quæ propter identitatem, quam habet cum personis, potest de illis prædicari: ex modo tamen significandi supponere solum pro natura Diuina abstracta, quod est valdè notandum. Nam, vt inquit S. Thomas, *ad veritatem locutionum non solum oportet considerare res significatas, sed etiam modum significandi*. Vbi obiter aduerte hoc nomen, *Deus*, æquè immediatè significare naturam Diuinam, & personas; & sic de eodem dicitur quod sit *trinus*, & *vnus*; vnus in essentia, trinus in personis.

Quarto, Omnes propositiones importantes actionem notionalem in Diuinis facere sensum formalem. Nomine actionis notionalis intelligitur actio productiua, vt *est generare, spirare*, &c. Per huiusmodi enim actiones distinguuntur personæ, & consequenter principium formale immediatum non potest esse aliquid solum commune: nihil enim distinguitur ab alio, per id, quod est idem cum illo. Quare hæc propositio; *essentia generat*; falsa est; quia cum essentia de formali dicat naturam communem, & *generare* sit verbum adiectiuum notionale faciens sensum formalem; denotaretur, quod essentia esset ratio formalis generandi. Sicut in exemplo supra allato denotabatur quod ars pingendi esset ratio formalis ipsius actionis pingendi. *Essentia* verò cum non sit distincta à persona genita, non potest illi conuenire ratio generandi, quia significaretur, vt inquit S. Thomas citatus in fine corporis, *quod esset distinctio in essentia Diuina, sicut est distinctio in suppositis*. Pro qua re.

Quinto, valdè notandum est; quotiescunque prædicatum importat de formali aliquod repugnans immediato significato subiecti abstracti, talem propositionem esse falsam; quia tunc saltem ex modo significandi subiectum non supponit pro alio formaliter. Quare hæc est falsa; *albedo est nigra*; nam sensus esset, quod *albedo* esset ratio essendi nigrum: vera autem hæc; *album est nigrum*; quia ly, *album*, supponit immediatè pro supposito ex modo significandi, illudque immediatè significat, licet non explicet distinctè, & determinatè quod subiectum sit, cui subiecto non repugnat albedo.

albedo, & dulcedo. Quare hæc propositio; *essentia generat*, falsa est; quia cum ly *generare*, importet distinctionem, quæ repugnat immediato significato *essentiæ*, ideò talis propositio erit falsa.

Ad argumentum autem supra factum de resolutione huius propositionis, scilicet; *essentia generat* dico non resolui in hanc, *essentia est res generans*; quia ly, *res*, est nomen commune essentiæ, & personis: at ly, *essentia* ex modo significandi non dicit personam; resolui ergo debet in hanc *essentia est principium formale generationis*. Nam omnis propositio resolui debet ex parte prædicati in rectum, quod immediatè importat tale predicatum ex supradictis propter sensum formalem, quem faciunt huiusmodi propositiones, rectum autem huius prædicati, *generat*, est principium formale generandi; si autem, cum verè, *essentia* supponat pro supposito, licet non ex modo significandi, velis resoluere in hanc, *essentia est res generans*, debes addere, *essentia est res generans secundum rationem formalem essentiæ*, sicut cum dicitur, *musicus canit*, sensus est, *musicus est res canens* secundum rationem formalem artis musicæ, propter sensum formalem, quem faciunt propositiones de verbo adiectiuo, & importante actum notionalem ex dictis: & sic falsa etiam esset talis propositio, sicut illa, quæ resoluitur in istam scilicet, *essentia generat*.

His obiter adnotatis. Dici potest pro solutione completa secundæ partis capitis, termino in propositione conuenire ampliationem, seu restrictionem suppositionis; extra propositionem verò conuenire illi supponere sinè addito, loquendo de supponere pro eo, quod est poni pro alio. Demum, *supponere*, sumendo pro eo, quod est existere in propositione pro tempore importato per copulam, certum est conuenire illi solum, vt est in propositione; de qua re mox dicemus; & est vltima pars capitis. Pro qua sit

SE-

SECTIO TERTIA.

Quid sit argumentari à subiecto non supponente.

NOtandum hunc modum dicendi esse inuentum ad explicandam falsitatem propositionis ortam non ex eo, quod non conueniat prædicatum subiecto, sed quod ponatur subiectum existere, cum non existat: v. g. hæc propositio ; *Spiritus Sanctus à solo Patre procedens gubernat ecclesiam*, est falsa , non quia gubernatio ecclesiæ Spiritui Sancto non conueniat , sed quia non datur talis Spiritus Sanctus , qui à Patre solum procedat. Hoc posito.

Prima sententia est Villalpandi supra citati , Soti , & Bagnes loco item citato, & aliorum, qui censent, tunc propositionem esse falsam à subiecto non supponente , quando subiectum non habet existentiam tempore importato per copulam : & quia absolutè loquuntur , videntur requirere ad veritatem cuiuscunque propositionis , vt subiectum existat tempore importato per copulam. Quod acriter impugnatur à quodam recentiore. Primo quia in propositionibus necessarijs non requiritur existentia subiecti, sed solum connexio eiusdem cum prædicato: v.g. *homo est animal*, est vera, etiam si nullus existeret homo. Secundo quia in propositionibus negatiuis in quacunque materia non requiritur existentia subiecti. Verum hæ duæ impugnationes non videntur multum vrgere , quia prædicti Auctores loquuntur de ijs propositionibus , quæ sunt falsæ , & non propter disconuenientiam prædicati cum subiecto, vt mox dicemus. Quare in primis Sotus citat. cap. 10. sect. 3. vbi obijciens sibi hoc idem , quod supra dixerat, scilicet quod ad hoc, vt terminus supponat in propositione, requiratur , vt existat tempore importato per copulam ; ait cum terminus supponit naturaliter, hoc non requiri, *contra quos*, inquit, *arguitur; illa propositiones doctrinales ab omnibus antiquis conceduntur , etiam si nullus esset mundus, scilicet : omnis homo est rationalis*, &c. quæ non possunt esse veræ nisi termi-

terminis supponentibus naturaliter pro rebus non existentibus. Et pro hac re citat Augustinum, Albertum, & alios. Concludit demum notabili 10. *Igitur*, inquit, *quando prædicatum est de intrinseca ratione subiecti, verbum impeditur ratione illius habitudinis extremorum, ne restringat extrema secundum exigentiam illius temporis, quare tunc verbum dicit solum vnionem prædicati ad subiectum sine ordine ad aliquam differentiam temporis*, & citat Arist. 4. physic. tex. 120. *illa*, inquit, *quæ aliter se habere non possunt, in tempore non sunt*. Et in hac sententia fusè prosequitur Sotus. Bagnes verò lib. 2. tract. 1. cap. 6. agens de suppositione naturali, ait, cum terminus supponit naturaliter, absolui à tempore; supponunt autem naturaliter extrema, cum constituunt propositiones æternæ veritatis; v. g. *homo est animal*, vel æternæ falsitatis *vt, homo est lapis*; dicuntur autem hoc modo; quia earum veritas non est affixa alicui tempori; cum verò terminus supponit accidentaliter, tunc non absolui à tempore, sed vt verè supponat, debere existere pro differentia temporis importata per verbum. Ex his patet, prædictos Auctores velle applicare hunc dicendi modum solùm terminis constituentibus propositionem accidentalem, seu propositioni de prædicato accidentali; de propositione autem negatiua non faciunt mentionem; quia ex dicendis clarè constat, illā non requirere existentiā subiecti. Impugnatur tertio quia darentur propositiones falsæ de prædicato non supponente; v. g. *Antichristus erit Troianus*. Sed neque hoc vrget; tum quia possent admittere sequelam; nam cum prædicato etiam concedant supponere, poterit dici aliquando propositio falsa ex defectu suppositionis prædicati: tum etiam quia poterit dici falsa propositio, quia prædicatum non conueniat subiecto; sicut est falsa ista; *homo est lapis*, Quarto arguit; quia darentur duæ contradictoriæ falsæ; nam ista, *Antichristus est crudelis*, est falsa, quia Antichristus non existit; item *Antichristus non est crudelis*, falsa quoque erit, quia negatur de Antichristo crudelitas, quæ illi conuenit. Sed neque hæc impugnatio multum vrget; quia secūda propositio ex dicendis est vera. Quinto, quia sequeretur terminum importare existentiam sui; cum tamen Arist. primo Prior. cap. 1. dicat solam

pro-

propositionem enunciare rem esse, vel non esse: ergo subiectum secundum se non poterit dicere sui existentiam. Sed neque hæc ratio multum probat; tum quia peritiores Dialectici docent semper propositionem de tertio adiacente importare alteram de secundo ex parte subiecti: v. g. *paries est albus*, sensus est; & paries est, & idem est albus: quam regulam valere existimo in propositionibus de materia contingenti, in quibus requiritur existentia subiecti: tum secundo quia cum prædicti Auctores dicant, terminum solū supponere in propositione, consequenter, volunt subiectum non affirmare ipsum de se existentiam, sed de ipso existentiam affirmari ratione prædicati, & copulæ affirmatæ. His positis vides, has impugnationes non multum vrgere contra primam sententiam.

Secunda sententia est eiusdem recentioris asserentis propter eas rationes non benè dici, propositionem esse falsam à subiecto non supponēte, sed *ratione falsa suppositionis*, eò quod in subiecto supponatur alia propositio de secundo adiacente ratione affirmatæ copulæ modo supra explicato. Sed, vt vides, non multum discrepat hic dicendi modus à primo, supposita explicatione supra allata.

Tertia sententia est Hurtadi loco citato censentis tunc dici argumentari à subiecto non supponente, quando aliquis arguit ex aliqua propositione tanquam concessa, cum non sit; vt si quis dicat *Supponamus Petrum esse honestum*: tunc sic. *Omnis honestus est dignus laude: Petrus est honestus; ergo Petrus est dignus laude*. Sed contra; tum primò, quia antequam fieret argumentum, absolutè negari posset prima propositio, cum tamen talis modus dicendi sit inuentus ad detegendam fallaciam argumenti, seu propositionis in argumento, non extra illud; tum secundo, quia talis propositio esset absolutè falsa, ex eò quod prædicatum non coueniat subiecto non propter defectū subiecti, propter quē solum explicandū inuentus est talis modus dicēdi. His positis

Notandum certum esse, aliquas propositiones esse falsas, quia prædicatum non conuenit subiecto: v. g. si de Petro sedente, dicerem, *Petrus currit*, falsa esset; quia prædicatum non conuenit Petro: item in propositionibus necessarijs propositiones nunquam esse falsas à subiecto non supponente

nente in sensu iam explicato: nam in ijs denotatur solum necessaria connexio prædicati cum subiecto, quæ nō requirit existentiā subiecti; sunt enim propositiones, quas vocant *æternæ veritatis*, quæ præscindunt ab existentia. De propositionibus negatiuis est difficultas; an requirant existentiā subiecti eo modo, quo requirunt earum oppositæ affirmatiuæ: nam ex vna parte videntur requirere eò quod (& est regula communis Summulistarum) *ijdem debent esse termini immobiles propositionis affirmatiuæ, & negatiuæ*, vt saluetur contradictio, quæ debet fieri per solam negationem connexionis eorundem planè terminorum, quorum connexio per aliam propositionem affirmabatur. Affirmatio enim, & negatio in intellectu se habet sicut prosecutio, & fuga, seu volitio, & nolitio in voluntate: sed idem omninò debet esse obiectum prosecutionis, & fugæ: nam eadem mors Petri est, quam volo, & quam nolo: ergo idem debet esse obiectum affirmationis, & negationis: v. g. in hac propositione; *homo est animal*; obiectum est identitas hominis cum animali, quæ in ea affirmatur: eadem rursus in negatiua, scilicet: *homo non est animal*; debet negari. Quare si in hac propositione affirmatiua; *Antichristus est crudelis*; ly, *Antichristus* subiectum, accipitur vt existens; eodem modo debet accipi in negatiua; *Antichristus non est crudelis*: Rursus in propositione negatiua prædicatum de aliquo negatur; ergo debet supponi illud, de quo negatur. Cum enim dico, *Petrus non currit*; sensus videtur esse, *Petrus existit, & non currit*. Ex alia verò parte propositio negatiua non videtur requirere existentiam subiecti, vt requirit affirmatiua: tum primò quia cum sit negatiua, videtur negare omnia, tam scilicet prædicatum, quam subiectum: tum secundò, quia si affirmatiua est falsa, quia dicit existentiam subiecti, quam non habet; negatiua contradictoria debet esse vera, quia negat existentiam eiusdem. Vndique ergo sunt angustiæ, vt vides, Pro qua re explicanda

Dicendum breuiter propositiones affirmatiuas de tertio adiacente in materia contingenti de prædicato reali existēti, circa quod subiectum aliquid exerceat, licet non importent expressè, & formaliter aliam de secundo ex parte subie-

subiecti; importare tamen interpretatiuè, arguitiuè, suppositiuè, seu æquiualenter; quatenus resolui potest in copulatiuam: v.g. *Petrus est albus*, æquiualet huic, *& Petrus existit, & idem est albus*. Ratio autem, cur talis propositio affirmatiua de prædicato accidentali æquiualeat copulatiuæ, est; quia requiritur existentia ex parte subiecti: cur autem requiratur existentia est, quia requiritur ex parte recti prædicati, cum quo subiectum habens identitatem non potest idem non existere: cur item rectum prædicati debeat existere, ratio, est; quia cum importet de formali formam accidentalem, & accidens non possit esse nisi per informationem, seu adhærentiam actualem in subiecto; consequenter si sit prædicatum importans formam accidentalem actualem, circa quam subiectum exercet aliquod munus, rectum ipsius debet esse actuale, & existens: & in hoc fundatur regula Summulistarum infra tradendá, quod ad hoc vt sit vera copulatiua, debet vtraque pars esse vera: propositionem autem affirmatiuam de prædicato contingenti æquiualere copulatiuæ modo probauimus: ergo ad hoc, vt sit vera affirmatiua de prædicato accidentali, debet subiectum supponi existens. Ex hoc colligitur contraria ratione cum per negationem tollatur identitas prædicati cum subiecto; vt sit vera propositio negatiua sufficere, si vna pars sit vera: vnde infertur, propositionem de tertio adiacente contradictoriam affirmatiuæ æquiualere disiunctiuæ: disiunctiua autem, vt sit tota vera, satis esse, si vna tantum pars sit vera: v.g. *Si ego sim in schola*; verum erit dicere, *vel ego sum in schola, vel Deus non est in mundo*, quia prima pars est vera. Ad rem nostrã ex his propositionibus cõtradictorijs, *Antichristus est crudelis, Antichristus nõ est crudelis*; ex regulis contradictoriarũ, cũ prima resoluatur in copulatiuã, quæ æquiualet vniuersali, secũda resolui debet in disiunctiuã, quæ æquiualet particulari. Quare seruãdo eosdẽ terminos per mutationẽ affirmationis in negationẽ, & particulæ copulatiuæ in disiunctiuã, si prima affirmatiua æquiualet huic copulatiuæ, scilicet, *& Antichristus existit, & est crudelis*, secunda contradictoria negatiua æquiualebit huic disiũctiuæ; scilicet, *vel Antichristus nõ existit, vel Antichristus non est crudelis*, quæ vera tota est, quia prima pars est vera. Eadẽ regula habet locũ in ꝓpositionibus

 cathe-

cathegoricis cōtradictorijs, vniuerſali affirmatiua, cui æquiualet copulatiua affirmatiua; & particulari negatiua, cui æquiualet disiunctiua negatiua: v.g. ad hoc vt ſit vera iſta; *omis homo eſt animal;* debent ſinguli eſſe animal: vt autem ſit vera iſta; *aliquis homo non eſt animal;* ſatis,eſt quod vnus tantum non ſit animal; eò quod vniuerſalis affirmatiua reſoluatur in copulatiuam; *& hic eſt animal, & ille, & ille* &c. Particularis verò negatiua in diſiunctiuam: v.g. *vel hic homo non eſt animal, vel ille* &c. Vbi vides hanc negatiuam non negare de ſingulis hominibus:, quod ſint animal; ſed de vno ſub diſiunctione. Nam contradictoria immediatè ſolum negat vniuerſalitatem, quæ ſuffiicienter intelligitur negata, ſi vna pars illi deſit: v. g. in exemplo allato ad veritatem huius propoſitionis; *aliquis homo non eſt animal;* ſatis eſt,quod vnus non ſit animal,etiam ſi alij omnes eſſent animal, quia per hoc tollitur illa vniuerſalitas, quæ per copulationem explicabatur modo dicto. Breuius reſponderi poſſet, primam propoſitionem, *Antichriſtus eſt crudelis*, eſſe falſam; quia ſenſus eſt, nunc de facto crudelitas ineſt Antichriſto: Secundam eſſe veram, *Antichriſtus non eſt crudelis*, quia ſenſus eſt, nūc de facto crudelitas Antichriſto nō conuenit. Placuit tamen addere ſupradicta, vt penetrare aſſueſcant Tyrones vim propſitionum,earumq. oppoſitionē.

Dices nō cohærere hanc regulam,quod propoſitio negatiua,vt ſit vera ſatis ſit,vt vna pars ſit vera; cum ijs, quæ alibi docuimus propoſitionem negatiuam æquiualere vniuerſali, affirmatiuam verò particulari: v.g. vt ſit vera iſta; *ego non ſum in ſchola*; requiri,vt in nulla parte ſcholæ ſim: Vt autem ſit vera hæc alia; *ego ſum in ſchola*; ſatis eſſe, quod ſim in vna parte: v.g. in cathedra. Hic autem viſi ſumus dicere ad veritatē negatiuæ requiri vnam partem veram ſub diſiunctione; ad veritatē verò affirmatiuæ vtramque partem.

Reſpondeo regulam, quam hic tradimus, eſſe longè diuerſam ab illa, quam alibi tradidimus: nam illa regula docet, quod cum propoſitio negatiua habeat negationem ante copulam, & prædicatum; & negatio ſupponat diſtributiuè; conſequenter negari de ſubiecto omnia contenta ſub illo prædicato; & hoc eſt propoſitionem negatiuam æquiualere vniuerſali; v.g. *homo non eſt lapis*; ratione negationis negari

gari de homine quemlibet lapidem; quare poterit dici, quod non sit *adamas*, non *Iaspis*, non *marmor* &c. Cum verò propositio affirmatiua de prædicato indefinito non habeat aliquid, ratione cuius ipsum prædicatum sumatur distributiuè; satis esse ad eius veritatem, quod aliquod contentum sub tali prædicato de subiecto affirmetur. Nam terminus indefinitus æquiualet particulari, qui explicatur per particulam disiunctiuam *vel*, v.g. cum dico *homo est corpus*; sensus est, quod homo sit aliquod corpus, vel hoc vel illud &c. Vbi obiter aduerte tam affirmatiuam, quàm negatiuam de prædicato necessario, seu remoto, & impossibili, si subiectum sit indefinitum æquiualere vniuersali: vt è contra de prædicato contingenti æquiualere particulari: v.g. *homo est animal* æquiualere huic, *omnis homo est animal*. Item *homo non est lapis*, æquiualere huic, *nullus homo est lapis*. E contra verò hanc propositionem; *homo currit*, æquiualere huic, *aliquis homo currit*; & hanc, *homo non currit*, æquiualere huic, *aliquis homo non currit*. Regula autem, quam tradimus nunc; est hæc, scilicet, quod, cum affirmatur vnum de alio, debeat vtrunque eodem modo esse, propter identitatem, quam habet prædicatum cum subiecto, & si prædicatum sit existens, existens quoque debeat esse subiectum. cum verò vnum negatur de alio, non requiri existentiam subiecti; quia per negatiuam negatur identitas, & remouetur prædicatū à subiecto, v.g. in exēplo allato *Antichristus nō est crudelis*, est vera, & per illā negatur idētitas crudelitatis cū Antichristo, siue hoc oriatur quod Antichristus non existat, siue si existit, quod crudelitas illi nō conueniat; quod benè exprimitur per hāc disiunctiuā; *vel Antichristus nō existit, vel si existit, nō est crudelis*. Saluatur autem regula in hac propositione negatiua, quod æquiualeat vniuersali: nā vtraque pars habet sensum distributiuū. Prima quidē quæ dicit, *Antichristus non existit*, negat omnē existentiā de illo. Secunda quæ dicit, *non est crudelis*, negat omnem crudelitatem; sub distinctione tamen, quia disiunctiua copulatiuæ opponitur cui æquiualet affirmatiua ex dictis. Ex his habes primo quomodo propositio negatiua nō affirmet, neque neget determinatè subiectū, sed sub disiunctione quantū satis est vt destruat copulatiuā cui contradictoriè opponitur. Habes secundo quo-

modo istæ duæ regulæ non repugnent adinuicem: nam vna attendit solum identitatem prædicati cum subiecto, quæ si affirmetur, necessariò requirit existētiam vtriusque, si negetur, sufficit negatio vnius: altera vero dicit terminum, cui est affixa negatio, supponere distributiuè, & consequenter vniuersaliter: cui vero non est affixa, supponere particulariter, sed indeterminate. Habes tertio propositionem negatiuam quoque de tertio adiacente supponere aliam de secūdo, sed sub disiunctione, quod requiritur, vt ostendatur, quod negatio identitatis prædicati cum subiecto oriri possit ex defectu alterutrius. Habes quarto quomodo ijdem sint termini propositionis affirmatiuæ, & negatiuæ, facta variatione solū in affirmatione, & negatione: quare cum hæc propositio, *Antichristus est crudelis*, resoluatur in hanc, *Antichristus est existens, & est crudelis*; & eius contradictoria dicat, *vel Antichristus non existit, vel non est crudelis*; semper sunt ijdem termini, vt vides. Habes quinto quomodo illa propositio disiunctiua negatiua æquiualeat huic, *non Antichristus est crudelis*: nam ex regula Summulistarum per negationem in fronte benè contradicitur affirmatiuæ, sensus enim est, quod non sit identitas inter Antichristum, & crudelitatem, vndecunque oriatur ista negatio identitatis siue ex defectu subiecti, siue prædicati.

Collige demum posse retineri communem vsum loquēdi; quod aliquando propositio sit falsa à subiecto non supponente: intelligendo tamen de suppositione, non prout est substitutio loco alterius; qua ratione non possunt termini nō supponere, & quomodo supponūt etiam extra propositionem; sed de suppositione terminorum in propositione importante existentiam subiecti ratione prædicati accidentalis, & affirmatæ copulæ; quod est idem ac esse propositiones *falsæ suppositionis*, vt volunt Auctores supra citati, qui distinguūt istas duas suppositiones; & primam scilicet cum suppositio accipitur pro subrogatione loco alterius, appellant suppositionem terminorum; secūdam verò, cum suppositio accipitur pro eò, quod est subiectum existere pro exigētia temporis importati per copulam, vocant suppositionem propositionis. Atque hæc de hoc capite.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.
Quotuplex sit suppositio.

DIuiditũr primo suppositio in materialẽ,& formalẽ. Prima rursus in materialem intrinsecã, & extrinsecã; ***Intrinseca*** est ex Tolet.lib.2.cap. 1. ***vsus termini pro se secundũ id,quod sibi naturaliter inest***,idest pro suo materiali sono,quomodo diximus terminum significare naturaliter:dicitur autẽ ***intrinseca***,quia non pendet ab alio extrinseco;v.g. cum dicitur,***homo est vox***,ly,***homo***.supponit materialiter intrinsecè pro tali sono;quæ suppositio conuenit etiam termino nõ significatiuo:v.g.***Blitiri est vox. Extrinseca suppositio est vsus termini pro se secundum id,quod ei prouenit ab intellectu***,& conuenit solum terminis significatiuis: v.g. ***homo est nomen;amo est verbum.*** Atque hæc suppositio est materialis; quia tam ly ***homo*** non accipitur pro habente naturam humanam,quam ly ***amo*** non accipitur pro exercitio amoris: sed accipiũtur pro talibus vocibus , quæ tali modo inflectũtur . Est etiã hæc suppositio extrinseca,quia potuisset esse talis sonus ***homo***,& nõ esse nomen.Videat,qui velit aliquas regulas huius suppositionis apud Sotum lib. 2. Summ. cap. 10. lect.2.Fonsec.lib. 8.Summ.cap.21. ***Formalis suppositio*** est ex Toleto citato ***vsus termini pro suo significato***. Dicitur autem formalis ex Soto ibidem, quia forma termini est significatio . ***Et ideò*** , inquit , ***quando non tenetur significatiuè, non tenetur formaliter , sed materialiter .***

Diuiditur secũdo formalis in impropriã,& propriã. Prima est ex Soto,& Toleto citatis ***vsus termini pro re, quam impropriè significat***, idest ad quam significandam per similitudinem,vel aliquam figurã à propria transfertur,vt cũ ostendendo imaginẽ hominis dico,***hic homo est pictus***; & Christũ appellamus ***Leonem***;& ***Neronem***,hominem crudelẽ.***Propria est vsus termini pro re,quam propriè significat***, idest ad quã significandã primo est nomen impositũ , vt ***homo*** pro supposito habẽte naturã humanã. Sotus citatus primo diuidit suppositionẽ in propriam, & impropriã , deinde in materialem, & formalem;quia putat suppositionem materialem esse propriam.Sed verè suppositio tam propria,quàm impropria videtur importare suppositionem formalem,quæ est acceptio

termini pro re significata: cum ergo vtraque ista suppositio sumatur pro re siue translatè, siue propriè;& suppositio materialis non sit acceptio termini pro re, non videtur contineri sub suppositione propria, sed benè tam propria, quam impropria sub formali.

Diuiditur tertio propria suppositio in simplicem, & personalem. Circa hanc diuisionem multa congerunt Sotus citatus, & Hurtadus in disputatione secunda Summ. Sect. 3. Pro qua.

Primo quidem affert Hurtadus definitionem suppositionis simplicis, & personalis Toleti lib. 2. cap. 1. & Fonsecæ lib. 8. cap. 24. scilicet, suppositionem simplicem esse vsum termini communis pro suo immediato, & formali significato: personalem vero esse vsum termini pro suo mediato significato. Et primo modo supponere hanc vocem, *homo*, cum dicitur, *homo est species*. Secundo modo supponere eandem, cum dicitur, *homo currit*: nam esse speciem conuenit immediato signi. cato hominis in communi: currere verò conuenit singulis suppositis, quæ quia dicuntur personæ loquendo de supposito naturæ intellectualis, ideò talis suppositio dicitur personalis. Nomine vero *suppositi* non intelligitur strictè, & physicè, quale solum est terminus naturæ substantialis, sed quodlibet indiuiduum singulare, seu nomen substantiuum etiam abstractum, vt cum dicitur, *albedo disgregat visum*, intelligitur hæc albedo singularis: vt benè notat Bagnes lib. 2. Summ. tract. vnic. cap. 3. vbi aduertit ex S. Thoma in tertium sent. dist. 1. q. 2. ar. 5. ad quartum, *personam*, à qua denominatur suppositio personalis, non accipi vt suppositum naturæ substantialis, sed vt importat suppositum locutionis, quomodo hoc nomen *albedo* accipitur pro suis suppositis, scilicet pro hac, & illa albedine, quæ singulares qualitates sunt supposita illius termini communis logicè loquendo de supposito respectu albedinis in abstracto significatæ. Dicitur demum suppositio personalis acceptio termini pro mediato significato; quia, vt benè notat Sotus citatus, ly *homo*, v. g. *primo & per se formaliter*, inquit, *non significat Petrum, aut Paulum, sed hominem in vniuersali, indiuidua verò, vt Petrum, & Paulum significat quasi secundariò, & materialiter tanquam supposita*

natura humana quodammodo, vt ly, album, significat formaliter albedinem, & materialiter corpus, quod habet albedinem. Impugnat autem Hurtadus prædictas definitiones, primo, quia in hac propositione; *Petrus est indiuiduũ subijcibile*, ly *Petrus* supponit simpliciter, & tamen non est terminus communis. Deinde in hac; *Petrus currit*; ly *Petrus*, supponit personaliter, & tamen est terminus singularis. Ergo nec ad suppositionem simplicem, nec ad personalem requiritur terminus communis: quod autem in primo exemplo *Petrus* supponat simpliciter, patet; quia Petro non conuenit secundum suam naturam esse indiuiduũ subijcibile, sed per denominationem extrinsecam, & secundam intentionem intellectus, vt homini conuenit esse speciem. Quod autẽ in secundo exẽplo, ly *Petrus* supponat personaliter, patet etiã; tum primo quia *currere* non conuenit Petro per denominationem extrinsecam ab intellectu; quod requiri dicemus ad suppositionẽ simplicẽ: tum secũdo, quia in hac propositione; *homo est animal rationale;* ly *homo*, nõ solum supponit pro Petro, & Paulo, sed pro ratione cõi hominis, quod est significatũ immediatũ: ergo nõ est cõtra rationẽ suppositionis personalis, vt supponat terminus pro suo immediato significato.

Sed contra est primo; quia Toletus nunquam in sua definitione ponit hanc particulam, *communis*. Secundo idẽ Toletus post traditam definitionem suppositionis simplicis, subdit: *terminus*, inquit, *singularis aliquando simpliciter supponit, vt in hac, Petrus est indiuiduum*: ergo Toletus non excludit à suppositione simplici terminum singularem. Tertio ly, *homo*, in ea propositione, quam affert Hurtadus; *homo est animal rationale* nõ supponit tantum *personaliter*, vt mox videbimus, sed *absolutè*, quo genere suppositionis supponere dicemus aliquem terminũ, cum de eo affirmatur prædicatũ conueniens tã immediato, quàm mediatis significatis ipsius.

Secundo, Idem Hurtadus exclusis alijs definitionibus suppositionis simplicis, & personalis, affert suas. *Suppositio*, inquit, *simplex est substitutio termini ad significãdam rem, vt subest secundis intentionibus, & ab illis accipit denominationem. Personalis verò est substitutio termini ad significãdam rem secundum ea, quæ illi insunt independenter à secũdis intẽtionibus.* Vtraque definitio bona est, & satis clarã

explicat enim manifestum discrimen inter vtranque suppositionem. Solum aduerte pro prima, quia videtur similis definitioni suppositionis materialis extrinsecæ, quatenus vtraque pendet à secundis intentionibus: differre hanc ab illa; quod prima materialis non appellet rem, sed solum vocem: formalis verò simplex appellet rem ipsam, sub tali tamen conceptu significatam.

Tertio, Toletus citatus ita verè definit vtrãque suppositionem. *Suppositio simplex est vsus termini pro suo tantum immediato significato*, idest pro re, quam primò ex se repræsentat. *Personalis est vsus termini pro suo mediato significato*. Hæ definitiones, vt iacent, videntur subobscuræ: vnde ipsemet Toletus sub suppositione personali comprehendit etiam suppositionē termini singularis personaliter tamē accepti, vt ipse ait, v.g. *Petrus currit*; Petrus autē in tali propositione nō videtur posse supponere pro alio mediato significato, sed solū pro se immediate: ergo definitio suppositionis simplicis huic termino videtur conuenire. Propterea addit Toletus, tunc terminum singularem supponere personaliter, cum prædicatū, quod illi tribuitur, conuenit etiam termino communi; & sic habere suo modo mediatū significatū. Cum verò prædicatum illius termino cõmuni non potest cõuenire, tunc terminum singularē supponere simpliciter: v. g. in exemplo allato, *Petrus currit*, ly, *Petrus*, supponere personaliter, quia potest inferri, *ergo homo, ergo animal currit*: cū autem dicitur, *Petrus est indiuiduum*, tūc *Petrum* supponere simpliciter, quia nō potest inferri, *ergo homo est indiuiduū*. Idē habet Sotus, qui propterea ait, tunc terminū supponere simpliciter, cū supponit *immobiliter*. Verùm huic doctrinæ nō possum acquiescere: nam quis vnquā dicet in hac propositione; *Petrus currit*; ly, *Petrū*, nō accipi pro suo immediato significato; quod adeò verū est, vt, quotiescūque propositio est de huiusmodi prædicatis accidentalibus; etiā si subiectum sit terminus cõmunis: tamen accipi debeat pro singularibus: imò hoc ipsum quod est, terminū communē supponere in huiusmodi propositionibus personaliter, seu mediatè, nō potest consistere, nisi dicendo, quod, quādo propositiones sunt de termino singulari, talis terminus supponat pro suo immediato significato: & in tantum ex ea propositioe, quæ

dicit. *Petrus currit*, potest inferri, ergo *homo currit*: in quantum est verũ quod *homo* supponit personaliter, hoc est mediatè, scilicet pro singularibus hominibus. His positis. Ex definitionibus Hurtadi, & Toleti hæ confici possunt vtriusque suppositionis definitiones. *Suppositio simplex est vsus termini pro suo immediato significato tantũ, vt subest conceptui, à quo accipit denominationem.* Definitio clara est, & comprehendit omnes terminos secundæ intentionis, qui in recto significant rem, & in obliquo, tanquã formam, conceptũ: taliter supponit *homo* in hac propositione: *homo est species*; vbi ly, *homo*, in recto, & tanquam aliquid materiale dicit naturam; in obliquo verò dicit talem conceptum, qui appellari potest *specieitas*, quæ est ratio constitutiua speciei, sicut *albedo* est ratio constitutiua *albi*.

Suppositio personalis est vsus termini pro suo mediato significato, si sit terminus cõmunis, immediato verò si sit singularis secundum quod illi conuenit à parte rei. Pro explicatione. Sciendũ in cõmuni vsurpatione, tũc terminum dici supponi personaliter in aliqua propositione, cum prædicatũ illius non potest cõuenire nisi singularibus, & existentibus: cuiusmodi esse diximus omnia prædicata accidẽtalia, & cõtingentia. Nam cũ huiusmodi prædicata requirant existentiã subiecti, consequenter subiectum illorũ non potest supponi nisi pro singularibus. Quare in omnibus propositionibus in materia contingenti, si subiectum sit terminus cõmunis, supponit personaliter, vt etiã supponit, si subiectum sit singulare: & quia singularia ex dictis sunt significatum mediatũ termini communis: cõsequenter in huiusmodi propositionibus, si subiectum sit terminus cõmunis, supponet mediatè, si singularis, immediatè. Vnde rursus infertur nunquam terminũ communem posse supponere pro suo immediato significato in his propositionibus; quia semper supponere debet pro singularibus. Quo posito patet definitio supra allata. In qua addidi definitioni Hurtadi particulas illas *pro suo mediato significato, si sit terminus communis*, quia per illas explicatur propria ratio suppositionis personalis, quatenus deriuatur à persona, seu supposito, quod ex doctrina supra allata S. Thomæ, Soti, & Bagnes conuenit singularibus, quæ sunt significata mediata termini communis.

Fonseca

Fonseca citatus cap. 26. affert aliam acceptionem suppositionis, quam vocat *absolutam*, *quæ est vsus termini pro suo mediato, & immediato significato*. Pro quo sciendū, esse aliquas propositiones, in quibus prædicatum necessariò cōuenit subiecto: v.g. *homo est animal*: item esse alias, in quibus prædicatū nullo modo conuenit subiecto: v.g. *homo est lapis*. In his autē omnibus subiectū supponere tā pro suo immediato, quā pro mediato: vt in exēplis allatis, ly *homo* supponit pro habente naturā humanā in communi, & pro singulis hominibus; eò quod & *animal* sit de essētia illius, & *lapis* eiusdem repugnet essentiæ. Quare tam homini in cōmuni, vt stat sub illo cōceptu, quàm singulis eodem modo talia prædicata cōueniūt, vel nō cōueniūt. Ex his patet definitio allata, quomodo suppositio absoluta differat, à personali, & simplici.

Diuiditur quarto suppositio in communem, & discretam. Et *Discreta* est ex Toleto *vsus termini singularis, personaliter accepti*. *Communis* verò *est vsus termini communis pro suis inferioribus*. Sed hæc diuisio videtur superflua; nam prima est ipsissima suppositio personalis secundum eam partem, quæ comprehendit terminos singulares. Secunda reducitur ad absolutam, & personalem. Nam si sermo sit de propositionibus prædicati accidentalis, reducitur ad personalē: si verò sit de prædicato essentiali, reducitur ad absolutam. Terminus autem, *Deus*, non habet suppositionem propriè communem, seu absolutam, quia non habet propriè inferiora, in quibus plurificetur ex dictis.

Diuiditur quinto suppositio in naturalē, & accidentalem. Ita Toletus citatus, Fonseca citatus c. 28. Bagnes citat. c. 4. qui postremus multa notatu digna in hac diuisione affert. *Naturalis est vsus termini pro omni suo inferiori significato*: vt *omnis homo est animal*. *Accidentalis est vsus termini pro inferioribus secundum exigentiam temporis, quod importatur per copulam suæ propositionis*: v.g. *homo scribit*: ly *homo*, supponit pro singularibus existentibus. Nomine autem *accidentis* intelligitur quodcunque prædicatum cōtingens. Quare in hac propositione *homo existit*, ly, *homo*, supponit accidētaliter; quia contingens est, quòd aliquis homo existat: Vbi aduerte ex Bagnes citato eodem modo debere supponere subiectū, ac prædicatū, idest vel vtrūq; accidētaliter,

ter, vel vtrunque naturaliter. Habet præterea, in hac propositione; *animal est homo*; licet prædicatum non conueniat necessariò omni subiecto; & sic imitetur naturam contingentis: tamen quia verificatur homo de aliquo animali; & est de intrinseca ratione illius, ly, *animal*, supponere naturaliter. Nam talis propositio benè infertur ex præmissis naturalibus in *Darapti: omne risibile est homo: omne risibile est animal: ergo animal est homo.* Sed contra est; primò, quia non infertur ex his præmissis conclusio indefinita, sed particularis; scilicet, *ergo aliquod animal est homo*; quia ly *animal*, nunquã est distributum in præmissis; & sic conclusio debet esse particularis. secundo nec cõclusio est naturalis in hoc sensu, quod prædicatũ vel magis latè pateat subiecto, vel saltẽ æquè late pateat, quod requiritur ad prædicationẽ naturalẽ: nam vt vides subiectũ magis latè patet quàm prædicatũ: nec est absurdum quod ex præmissis naturalibus sequatur conclusio innaturalis; vt non repugnat, quod ex præmissis directis sequatur conclusio indirecta, præsertim cum tertia figura non sit perfecta vt prima. Si autem nomine propositionis naturalis intelligatur propositio necessaria, concedo illam conclusionem esse necessariam; quia necessarium est aliquod animal esse hominem, hoc ipso quod necessariò omnis homo sit animal; atque hoc est quod videtur velle Bagnes, cum ait illam propositionem esse naturalem. Quanquam hæc doctrina tangat difficultatem infra examinandam, an ex præmissis necessarijs sequi possit propositio contingens. Pro pleniore autem intelligentia huius suppositionis,

Notandum Sotum citat. lect. 3. notab. 4. tribuere etiam termino singulari suppositionem naturalem in propositione de prædicato necessariò: v.g. *Petrus est homo; Petrus est animal.* Verum cum *Petrus*, & alia nomina singularia importent existentiam contingenter, eò quod omnes creaturæ non necessariò existant: consequenter prædicatum nec necessariò illi conuenire videtur. Quare ly *Petrus* supponit accidentaliter: quod inde clarius patet; quia cum talis propositio sit de tertio adiacente, & subiectum includat existentiam: importabit ex parte eiusdem subiecti aliam propositionem de secundo adiacente; & sic resoluetur in istam copulatiuam; & *Petrus existit, & est animal*: copulatiua

verò

verò tota contingens est, si pars sit contingens: vt communiter notant Summulistæ: Cum autem prima pars ex dictis sit contingens, tota contingens erit. Non negarem, quod si ly *Petrus* acciperetur pro indiuiduo non actu existente, sed pro aliquo homine; tunc supponeret naturaliter: sed tunc ratione prædicati necessarij, quod conueniret termino communi, dici posset pertinere ad suppositionem absolutam reductiuè, quatenus nec esset personalis, qualem esse diximus propriam terminorum in propositione de prædicato accidentali, in qua prædicatum non potest verificari, nisi de singularibus existentibus: nec esset simplex, quia non supponeret terminus prout subest conceptui, sed pro re; ad absolutam ergo reducetur. Dico reducetur; quia, cum sit terminus singularis, habet solum supponere immediatè: suppositio verò absoluta propriè dicta est vsus termini pro immediato, & mediato significato.

Ex his colligitur huius etiam diuisionis primam partem reduci ad absolutam, secundam ad personalem, vt patet ex dictis.

CAPVT TERTIVM.

De affectionibus suppositionis.

EGimus hucusque de suppositione terminorū, vt ita dicā intrinseca, quam habent termini, vt sunt subiecta propositionum respectu sui prædicati, cum quo habent identitatem, ratione cuius diuersimodè supponunt: nunc agendum de affectionibus suppositionis, & primo de suppositione terminorum quasi extrinseca ratione alicuius additi, idest ratione signorum vniuersalitatem, vel particularitatem indicātium, qualia sunt omnia syncathegoremata; *Omnis, Nullus, Aliquis*, &c. secundo de explicatione talis suppositionis, hoc est de ascensu, & descensu. tertio quando liceat per ascensum argumentari à distributiuo ad collectiuum. Distinctionis autem gratia pro prima parte sit

SECTIO

SECTIO PRIMA

De suppositione terminorum ratione syncathegorematis.

AGentes de suppositione personali, & absoluta diximus primã quidem posse competere termino communi pro suis tamen inferioribus supponenti. Secundam verò per se loquendo esse solum termini communis. Terminus autem communis cum habeat inferiora; superest videndum; an semper supponat pro omnibus, vel aliquando pro aliquibus, seu aliquo, & quomodo. Quare

Diuiditur primo suppositio termini communis affecti syncathegoremate particulari in confusam, & determinatam. confusa est vsus termini communis disiunctim accepti pro inferioribus, pro nullo tamen determinatè, quæ ab alijs propterea dicitur vaga: v.g. ***aliqua nauis est necessaria ad nauigandum***; ly, ***nauis***, pro nulla determinata supponitur. Suppositio determinata est vsus termini communis pro suis inferioribus disiunctiuè acceptis, ita vt prædicatum verificetur de vno determinato contento sub subiecto illius propositionis: v. g. ***aliquis discipulus habet annulum***: si sint centum discipuli, quorum vnus tantum habeat annulum, potest enumerando omnes deueniri ad vnum, de quo verificetur prædicatum habendi annulum; in quo differt à prima, quod illa nullum determinatum requirit, de quo prædicatum illius propositionis verificetur. Quod inde oritur, quia prima suppositio est de termino communi ita supponente pro inferioribus, vt in singulis sit sufficiens fundamentum, vt de ijs verificetur prædicatum: v. g. ***aliqua nauis est necessaria ad nauigandum***; potentia ad nauigandum, in qua fundatur necessitas prædicati, in qualibet naui reperitur. Habere verò annulum vni tantum conuenit. Cuius distinctionis vlterior ratio fundamentalis est; quod quotiescunque propositio est de prædicato contingenti quidem, sed potentiali, hoc est non existente, subiectum supponit solum confusè, & non est necesse, vt ratione vnius determinati verificetur prædicatum. Quotiescunque verò propositio est de prædicato item contingenti, sed actuali, & existenti; tunc supponit subiectum determinatè, & prædicatum verificatur de vno deter-

determinato: v. g. in exemplis allatis, primo; quia necessitas nauigandi nō importat actualem nauigationem, non requirit actualem nauim, & consequenter nec determinatam, de qua prædicetur; vt requireretur, si dicerem, *nauigo.* secundo, quia habere annulum est prædicatum actuale, requirit actuale subiectum, & consequenter determinatum, de quo verificetur. Diuersitas autem harum propositionum infra explicabitur de resolutione suppositionis.

Diuiditur secundo suppositio termini communis affecti signo vniuersali in collectiuam, seu copulatiuam, & distributiuam. Prima est *cum terminus communis sumitur pro omnibus significatis simul sumptis*: v. g. *omnes Apostoli sunt duodecim*; vbi ly, *Apostoli*, supponuntur pro singulis simul, non seorsim sumptis: vnde non valet; *Petrus, & Andreas sunt Apostoli; ergo sunt duodecim.* Distributiua, seu distributa suppositio est; cum terminus communis accipitur pro omnibus inferioribus significatis seorsim sumptis: v. g. *omnis homo est animal*; ly *homo*, supponit distributiuè; nam potest dici de singulis hominibus, quod sint animal.

Rursus distributa suppositio; alia est distributiua simpliciter, cum terminus communis sumitur pro singulis inferioribus nullo excepto, vt in exemplo allato; alia est distributiua accommoda, in qua excipitur vnum ex significatis; v. g. *cœlum tegit omnia corpora*, intelligitur excepto cœlo; tertia dicitur incompleta, quando terminus communis accipitur pro generibus singulorum, non pro singulis generum: v. g. *omne animal fuit in Arca Noë*: sensus est quod singula genera animalium, non verò quod singula indiuidua singulorum generum fuerint in arca Noë.

Pro vlteriore cognitione, & vsu harum propositionum. Notandum primo in omni propositione indefinita subiectum supponere vel confusè, vel determinatè; confusè si sit de prædicato potentiali, determinatè si sit de prædicato actuali. In propositione verò impossibili negatiua subiectum supponere distributiuè: v. g. *homo non est lapis*, ly, *homo*, supponit pro singulis. Alia exempla habes in superioribus. In quacunque autem materia eo genere suppositionis subiectum in propositione supponit, quod importat signum, à quo afficitur; *distributiuè* quidem si sit signum vniuersale

nu-

numeri singularis; *determinatè* verò, seu *confusè* si signum sit particulare. Quare in ista propositione materiæ contingentis; *omnis homo currit*; ly, *homo*, supponit pro singulis.

Notandum secundo. Quoniam ex dictis ratione signorum termini habent diuersimodè supponere; solere Summulistas enumerare ista signa, eorumque vim prolixè explicare. Nos breuiter ex Toleto lib. 2. cap. 2. asserimus dictiones indicantes distributionem, seu vniuersalitatem, & particularitatem. Primi generis sunt syncathegoremata *Omnis, Nullus, Neuter, Vterque, Duo, Tres,* &c. item particulæ *Et, Nec, Semper, Nunquam, Vbique; Nullibi,* &c. Et hæ omnes dictiones significant vniuersalitatem. secundi generis sunt *Aliquis, Alteruter, Alter, vel, Vnus, Non nullus, Aliquando. Hic* aduerbium loci, *Alicubi*, &c. demonstratiuum *Hic, Ille*, &c. Pro vsu autem harum dictionum. Sciendum primo ly, *omnis*, semper supponere distributiuè, modò non sonet idem ac totum, vt Ioannis 8. *omnis populus venit ad eum*; vbi ly, *omnis*, non sumitur distributiuè pro singulis populis, sed solum pro populo, qui erat vbi Christus erat. *omnes* verò in plurali aliquando etiam collectiuè, vt; *omnes Apostoli sunt duodecim*. Et idem dicendum de alijs particulis indicãtibus pluralitatẽ, vt sunt omnes dictiones numerales, particula, *Et*, &c. secũdo ly, *Nullus*, & cæteras particulas negatiuas semper supponere distributiuè, vt alias particulas vniuersales indicantes tempus, & locum. tertio ly, *Aliquis*, & alias particulas significantes particularitatem, semper supponere vel confusè, vel determinatè iuxta regulam supra traditam de prædicato potentiali, vel actuali. quarto signa demonstratiua, quatenus indicant singularitatem, solum terminis singularibus conuenire, siue supponant simpliciter siue personaliter: v.g. *hic homo est indiuiduum subijcibile*; seu *hic homo currit*. Aduerte ly, *Nulli*, significare negationem singulorum binariorum ad minus. Quare etiam si vnus tantum curreret, esset vera propositio; *nulli homines currunt*. Item si vnus tantum curreret, non futuram veram propositionem; *aliqui homines currunt*; quia ly, *aliqui*, supponit ad minus pro binario. Sed de his fusius infra.

Notandum tertio. Quoniam diximus aliqua signa supponere

ponere copulatim. alia distributiuè: rursus alia modò distributiue, modò collectiuè supponere. Pro his vltimis dignoscendis, de quibus potest esse difficultas, hanc tradi regulam. Primo pro particula, *Et*, quotiescunque in propositione, in qua est talis particula, replicari potest prædicatum, vel saltem copula, tunc supponere distributiuè, & vniuersaliter: cum verò non potest, tunc facere sensum collectiuum, & coniungere partes subiecti, vel prædicati. Exemplū primi est; *Petrus, & Paulus studet*: hæc propositio potest resolui in duas repetendo verbum, scilicet; *& Petrus studet, & Paulus studet*. Exemplum secundi est; *Petrus, & Paulus sunt duo*; hæc propositio non potest resolui in duas; non enim potest dici, *Petrus est duo, Paulus est duo*. Idem dicendum de alijs signis numeralibus. *vterque, Duo, Binarium*, &c. Præterea addendum pro syncathegoremate, *omnes*, cum etiam resoluatur per particulam, *Et*, tunc supponere distributiuè, cum ad replicationem subiecti repeti potest prædicatum, & copula: v.g. *omnes discipuli student*; ly, *omnes*, supponere distributiuè; quia ita resolui potest hæc propositio; *hi discipuli student, & isti, & illi*, &c. Cum verò ad replicationem subiecti prædicatum non replicatur, tunc supponere collectiuè; vt in exemplo trito; *omnes Apostoli sunt duodecim*.

Notandum quarto. Pro pleniore notione horum signorum primo subiectum, cui est affixum signum vniuersale supponere distributiuè in propositione affirmatiua; prædicatum verò non supponere distributiuè, sed determinatè, seu confusè: v. g. *omnis homo est animal*; ly *homo* supponit pro singulis; ly *animal* verò pro aliquo. secundo quando subiectum in propositione affirmatiua notatur aliquo signo particulari, tunc nec subiectum, nec prædicatum sumi distributiuè, sed vel confusè, vel determinatè: v. g. *aliquis homo est albus*; vagè sumitur vtrumque. tertio quando subiectum est notatum signo vniuersali negatiuo, tunc subiectum, & prædicatum sumi distributiuè: v.g. *nullus homo est lapis*. quarto quando negatio ponitur ante copulam, tunc distribui prædicatum, non subiectum: v. g. *aliquis homo non est albus*: sensus est, quod alicui homini nulla albedo conueniat. Per hanc regulam non intendo aliquid mutare

ex

ex ijs, quæ supra dixi, quod propositio indefinita in materia necessaria, seu impossibili æquiualeat vniuersali, sed solum hic explico vim signorum. Si autem negatio ponatur ante subiectum, tunc subiectũ infinitari modo supra explicato, & propositionem esse affirmatiuã: si verò sumatur negatio negãter, æquiualere propositioni negatiuæ modo dictæ: v.g. *non aliquis homo studet*; potest habere vtrũq; sensum; quod aliquid q̧ nõ est homo studeat; & quod nullus homo studeat. Demũ, quãdo negatio præponitur subiecto notato signo vniuersali: v.g. *non omnis homo est animal*; tũc immutari totũ sensũ propositionis; & subiectum, quod ante supponebat distributiuè, nunc supponere determinatè, seu confusè: prædicatum verò, quod supponebat determinatè, nunc supponere distributiuè & totam propositionem æquiualere huic; *aliquis homo non est animal*; quod oritur à natura negationis; quæ, cum sit malignantis naturæ, immutat totum quod est post se, ponendo eius oppositum, vt vides in exemplo allato.

Notandũ quinto primo omnes casus obliquos, supra quos cadit particula exceptiua, supponere distributiuè: *omne animal præter belluam est rationale*, ly *bellua* supponit distributiuè, idest quod neque hæc, neque illa, nec quælibet alia sit rationalis. Item secundò omnem particulam determinatiuam, seu exclusiuam immediatè affixam subiecto distribuere prædicatum, quod per conuersionem transire potest in subiectum cum signo vniuersalitatis ipsius subiecti: v. g. *tantũ homo loquitur*; ita conuerti potest; *omne quod loquitur est homo*. tertio nullum terminũ communem signo particulari, vel vniuersali notatũ supponere simpliciter, sed vel absolutè, vel personaliter; quia terminus talibus signis notatus nõ accipitur pro suo tantũ immediato significato, sed etiã pro mediato; quod est cõtra rationẽ suppositionis simplicis: v.g. *aliquis homo est animal*, ly, *aliquis homo*, nõ potest supponere simpliciter. quarto omnẽ terminũ communẽ, sub quo nõ licet descendere, supponere simpliciter: vt è contra sub quo licet descẽdere supponere vel absolutè, vel personaliter: v.g. *homo est species*; ly *homo* supponit simpliciter quiã nõ licet descẽdere, *Petrus est species, Paulus est species, &c.* In hac verò alia, *homo studet*, ly *homo* supponit personaliter; quia licet descendere, *vel Petrus studet, vel Paulus studet, &c.*

Sed contra in hac propoſitione; *aliquod animal eſt ſpecies;* quæ ſanè videtur bona, ly *animal* ſupponit ſimpliciter, & tamen eſt notatum ſigno particulari: ergo, &c. Reſpondetur ex Hurtado diſput. 2. ſumm ſect. 3. hanc propoſitionem, & conſequenter ly *aliquod animal* ſupponere ſimpliciter, imo infert contra Fonſecam lib. 8. cap.26. ex vno termino ſupponente ſimpliciter poſſe inferri alium terminum ſimpliciter ſupponentem in diuerſo tamen genere: v.g. *animal eſt genus; ergo aliquod animal eſt ſpecies*. Hæc ille; vndè eadem ratione poſſet inferri; *homo eſt ſpecies; ergo hic homo eſt indiuiduum*: hoc poſito ly, *animal*, in propoſitione allata, *Aliquod animal eſt ſpecies*, ſupponet ſimpliciter ratione prædicati, perſonaliter verò ratione ſigni, quod illi additur; per quod implicitè importatur differentia animalis, cum qua facit vnam eſſentiam completam; & de ea dici poteſt, quod ſit ſpecies: deinde in hac propoſitione; *omnis homo eſt ſpecies;* quæ eſt falſa; ly *homo* ſupponit quidem ſimpliciter ratione prædicati, ratione verò ſigni ſupponit perſonaliter pro ſingulis; & quia differentiæ indiuiduali, quæ implicitè additur termino ratione ſigni diſtributiui *omnis*, non conuenit prædicatum; ideò abſolutè eſt falſa propoſitio. Nam ſenſus eſſet quod homini conueniret eſſe ſpeciem ratione differentiarum indiuidualium, & conſequenter, quod indiuiduum eſſet ſpecies; propter eandem rationem; hæc propoſitio eſt falſa; *hic homo eſt ſpecies;* quia ly *homo* ratione prædicati ſupponit ſimpliciter, ratione verò ſigni demonſtratiui, ita ſupponit perſonaliter, vt addatur differentia indiuidualis, ratione cuius prædicatum non conuenit ſubiecto tali differentia affecto, quod eſt non conuenire illi, vt ſupponit perſonaliter.

SECTIO SECVNDA.

De aſcenſu, & deſcenſu, ſeu de reſolutione ſuppoſitionis, ſeu de inductione.

SVb his titulis à varijs Auctoribus comprehenduntur quæ ſequuntur. Primo nomine *aſcenſus* intelligitur conſequentia à ſingularibus enumeratis ad vniuerſale, ſeu commune. *Deſcenſus* verò eſt conſequentia ab vniuerſali, ſeu communi ad ſingularia. ſecundo dicitur *reſolutio*, eò quod

per

per ascensum, & descensum explicamus vim terminorum ratione signorum, quibus afficiuntur, tertio dicitur etiam *inductio*, quæ est argumentatio à singularibus ad vniuersale.

Pro qua re Notandum; duplicem esse modũ argumentandi in scholis, *ex antecedenti ad consequens*, & *ex consequenti ad antecedens*; prior inseruit ad colligendũm verũ: posterior inseruit ad colligẽdũ falsũm. Cuius rei ratio est, quia in bona forma argumẽtandi, ex antecedẽti vero colligitur necessariò consequẽs verũ; & cõsequẽs falsum necessariò colligitur ex antecedenti falso: itẽ ex antecedẽti falso in bona etiã forma colligitur consequens verum, vt fusè infra probabimus: vnde fit, vt si quis probauit antecedens esse verũ, probauerit cõsequens etiã esse verũ: non è contra, qui probauit consequens esse verum, necessariò probauerit antecedens esse verum.

Ex his fit celebris Dialecticorum regula: *Ascensu vtimur ad probandam veritatem*, *Descensu ad probandam falsitatem*, ita Toletus lib. 2. cap. 6. Sotus lib. 2. cap. 12. lect. 1. not. 2. & alij communiter; & ratio est, quia in ascensu per antecedens probamus consequens, & sic inseruit ad probandam veritatem: in descensu, per consequens probamus antecedens, & sic inseruit ad probandam falsitatem. Vnde solemus dicere (facta vna propositione hypothetica illatiua, quæ ex dicendis includit consequentiam formalem; v. g. *si daretur infinitum, vnum esset maius alio) consequens est falsum, ergo, & antecedens*: non autem benè diceretur, *consequens est verum ergo, & antecedens*. Quod si inuerso modo conaremur per descensum probare veritatem, & per ascensum falsitatem, nihil assequeremur; nam ex eo quod mihi probatum sit, consequens esse verum, non conuincor concedere, antecedens fuisse verum; & sic descensus inutilis est ad probandam veritatem: eodem modo, etiam si mihi probatum sit, aliquod antecedens esse falsum, non teneor concedere, consequens esse falsum; & sic ascensus est inutilis ad probandam falsitatem. Radix autem huius doctrinæ est, quia tota vis concludendi tam ascensus, quam descensus sumitur à syllogismo, ad quem debent tales ascensus, & descensus posse reduci, vt infra præstabimus. In syllogismo autem tenent allatæ regulæ, & ita eædem tenent etiam in ascensu, & descensu. Vt autem hoc negotium illustretur exemplo;

sit v.g. hæc quæstio, idest propositio, de cuius veritate dubitatur. An *omne elementum sit corpus simplex*; quæ propositio si probanda sit esse vera per ascensum, ita fiet. *Terra est corpus simplex; aqua est corpus simplex*, &c. *ergo omne elementũ est corpus simplex*. & sic sic ex regulis traditis; *antecedens est verũ, ergo & cõsequens*. Si autẽ dicatur antecedẽs esse falsũ, nõ propterea necessariò sequitur cõsequens esse falsũ; v. g. si dicatur, præter enumerationẽ factã, *& cœlũ est elementũ* &c ex hoc etiã antecedẽti falso potest esse verũ cõsequens iã positũ; quia apponẽdo constantiã pro minore, scilicet, *& ista sunt omnia elementa* includẽdo etiã cœlũ, &c. erit syllogismus in bona forma ex dicẽdis, in quo ex antecedẽti falso benè colligi potest cõsequens verũ. Si autẽ probanda sit eadẽ propositio esse vera per descensũ, nihil cõficietur. nã ponẽdo pro antecedenti prædictã propositionẽ, scilicet *omne elementũ est corpus simplex*, iã ex hoc antecedẽti descendẽdo, ita dicetur; *ergo terra est corpus simplex*, *ergo aqua*, &c. quod erit cõsequens. nihil, inquã, conficietur; nã posset quis concedere hoc cõsequẽs esse verũ, nõ tamẽ teneretur concedere antecedẽs fuisse verũ, cũ cõsequens verũ colligi possit ex antecedẽti falso: quod, si sequatur antecedẽs esse verũ, sequetur tum ratione materiæ; tum exeò, quia inuerso ordine, id quod est consequens descendẽdo, potest fieri ascendendo antecedẽs.

Dices. Ex antecedenti vniuersali ad consequens particulare est formalis consequentia, & tamen est descensus: ergo inseruit ad inuestigandam veritatem etiam descensus.

Respondetur cõcedo antecedẽs; distinguo cõsequens, inseruit ad inuestigandã veritatẽ antecedẽtis, nego: cõsequẽtis, concedo. In bona autẽ forma ex dictis nõ requiritur veritas antecedẽtis ad probandã veritatẽ consequentis: quare cũ ab vniuersali descẽdimus ad particularia, nõ ponitur propositio vniuersalis, vt quæstio, & propositio probãda, sed assumitur vt iã probata ad inferendã ex ea veritatẽ particularis, de qua sit quæstio: tenet autem prædicta consequentia, quia vniuersalis subalternat sibi particularẽ, quã includit; vt verò particularis subalternata nõ infert vniuersalẽ subalternantẽ; ita nõ benè, per descensũ ex veritate cõsequentis, quæ sũt propositiones particulares subalternatæ infertur veritas antecedentis vniuersalis subalternantis: vnde nõ negamus absolutè descensũ

esse

esse vtilē ad probandā aliquā veritatē, sed solum dicimus esse inutilē ad probandā veritatē vniuersalē propositionis, in qua fundātur duo vniuersalissima principia. *Dici de omni*, & *Dici de nullo* tā prioristica, quā posterioristica necessaria pro sciētijs, in ordine ad quas tradit has regulas Aristoteles. Adde quod, si benè attēdatur, mediatè saltē veritas etiā particularis habetur ꝑ traditas regulas; nā cū particularis veritas probetur per antecedēs vniuersale, illud debet supponi esse verū, & cōsequēter probatū per ascēsū, vt inseruiat ad inferēdā veritatē cōsequētis particularis; nā nulli principio etiā vniuersalissimo assētimur, nisi præuia aliqua inductione, qualē diximus esse ascensū. vnde Aristoteles 1. prior. sect. 2. c. 2. ait experimēti esse tradere prima principia; & sic patet quomodo à primo ad vltimū per ascensū probetur veritas, per descensū falsitas.

Aduerte demum, quoniam non possumus omnia indiuidua enumerare, debere nos, facta enumeratione multorū, sistere in aliqua ratione, quæ eadem reperiatur in omnibus: v. g. *hic ignis calefacit, & ille, & ille*, &c: *& nō est ratio cur in alijs nō sit talis vis calefaciendi: ergo omnis ignis calefacit*. Cōmuniter Summulistæ ad veritatem inductionis requirunt *cōstantiam*. Nomine autē constantiæ intelligitur propositio affirmatiua, in qua prædicatur terminus communis in numero plurali cum signo vniuersali collectiuè accepto de singulis enumeratis: v. g. *hic homo est animal*, & *hic* &c. vt teneat cōsequentia: *ergo omnis homo est animal*, requiritur alia propositio, intermedia, *& hi sunt omnes homines*; quæ propositio, vocatur *cōstātia*, quæ si non ponatur, erit tantum consequentia topica, & probabilis. Quærit Sotus lib. 1. cap. 22. an inductio sit consequentia formalis, an solum materialis? Sed de hac re nos infra, cum de argumentatione.

Porro ꝑ quadruplici suppositione termini cōmunis quadruplex est ascēsus, & descēsus. Primus distributiuus, seu copulatiuus. secūdus copulatiuus. tertius disiūctus. quartus disiūctiuus

Distributiuus, seu copulatiuus descēsus est, *qui fit per particulā, Et, copulatiuè acceptā*, idest iūgentē integras propositiones: v. g. *et hic homo est animal, et ille est animal*, &c. Talis autē resolutio debetur termino supponēti distributiu: v. g. *omnis homo est animal*; seu *nullus homo est lapis*; quę secūda ꝓpositio resoluitur per particulā, *nec*, v. g. *nec Petrus est lapis*;

nec Paulus,&c.Id,quod dixi de descẽsu,dicendũ de ascensu.

Copulatus ascẽsus, vel descẽsus debetur termino supponẽti copulatim,seu collectiuè,& *fit per particulã,et,copulatim acceptã* modo explicato: v.g.*omnes Apostoli sunt duodecim: ergo Petrus,et Andreas,et Ioãnes,et alij simul sũt duodecim.*

Disiunctus ascensus, vel descensus debetur termino supponenti disiunctim, & *fit per particulam, vel, disiunctim acceptam*: ita vt in propositione prædicatum nulli determinatè cõueniat,sed omnibus,& singulis sub disiũctione:v.g. *aliquis oculus est necessarius ad videndũ*;ita resolui debet; *vel hic,vel iste vel ille*,&c.*est necessarius*:non autẽ ita; *vel hic est necessarius,vel ille est necessarius*,&c.nã sensus esset, quod aliquis determinatus esset necessarius, quod est falsum.

Disiunctiuus ascensus, & descensus conuenit termino supponenti disiunctiuè, & *fit per particulam, vel, disiunctiuè acceptam*, idest quod prædicatum in propositione replicetur cum singulis contentis in communi: v.g. *aliquis discipulus habet librum*; ita resolui debet; *vel Petrus habet librum,vel Paulus habet librum*, &c. Nam sensus est,quod enumerando singulos, tandem tandem deueniri possit ad vnum determinatum,qui habeat librum.

Pro vsu harum resolutionum. Notandum primo terminos, qui regũtur ex verbis determinatis per aduerbia numeralia, supponere tantum confusè, seu determinatè, & eorum resolutionem pendere ex resolutione aduerbij: v.g. in hac propositione; *bis feci sacrum*; non posse resolui ly, *sacrum*, hac ratione, *bis feci hoc sacrum, & bis feci illud sacrum,& bis feci aliud*,&c. imo neque benè resolui, vt admittit Fonseca, ita vt remaneat inuariatum ly, *bis*, & disiunctim accipiatur *sacrum*: v.g. *bis feci vel hoc, vel illud, vel istud sacrum*; Nam sensus esset obnoxius æquiuocationi, scilicet,quod vnum sacrum *fecerim bis*. licet sub disiunctione: quemadmodum,cum dico; *vel hic, vel ille discipulus, studet*, non est sensus, quod duo studeant, sed quod vnus sub disiunctione; ego autem per eam propositionem, *bis feci sacrum*, volo dicere, me fecisse duo sacra: resoluendum est ergo prius aduerbium hac ratione; *semel feci, vel hoc, vel illud sacrũ*;vt notat Toletus,& idem Fonseca.Secundo *verba promittendi,desiderandi,& indicantia necessitatẽ facere*

re terminum supponere confusè: v.g. *promitto tibi equum, desidero tibi honorem, oculus est necessarius ad videndum*, ita resolui debent; *promitto tibi vel hunc, vel illum, vel illum equum; desidero hunc, vel illum honorem; hic, vel ille oculus est necessarius.* Tertio terminos dependentes à verbis cum locis, vel aduerbijs localibus indicantibus pluralitatem, supponere cofusè, & prius resoluēda esse dicta aduerbia, seu si sint plura loca, repetendam cū singulis esse propositionē integrā: v.g. *Romæ, & Parisijs eruditur iuuentus*; non benè dissoluitur, *Romæ & Parisijs eruditur hæc iuuentus, & hæc iuuentus, seu vel hæc, vel illa iuuentus* propter rationē supra factā notādo primo, sed resolui debet hac ratione; *Romæ eruditur vel hæc, vel illa iuuentus, & Parisijs alia, vel hæc, vel illa.* Itē *vtrobiq. venditur piper*, eodē modo resoluēdū aduerbium; & *hic venditur piper, & ibi venditur aliud piper, &c.*

Notandū secundo; multas à Summulistis tradi regulas pro resolutione harum suppositionū, quas videat, qui velit apud illos, præsertim Sotū lib.2.c.9.& Tol.lib.2.c.5. quas, quia nescio an habeāt plus vtilitatis, quàm obscuritatis, omitto. Certè in vsum non cadunt cōmuniter quantum aduertere potui. Vna ex prædictis cæteris fortè vtilior est, quæ traditur à Soto, & Toleto sub his verbis. *Sub determinato*, inquit, Toletus, *ascēde prius, quàm sub distributo: v.g. homo nō est animal; nō ascēdes sub prædicato sic; homo nō est hoc animal; & homo non est hoc animal; ergo homo nō est animal; nā singulares propositiones antecedentis sunt veræ, cōsequens falsū. Talem defectū argumentandi vocāt Dialectici: A pluribus determinatis respectu partiū multitudinis ad vnicā determinatā respectu totius multitudinis. Multitudinem vocāt terminū distributū: partes verò multitudinis singularia, quæ sub eo sunt, &c.* Hæc ille. Prædictæ autem regulæ sensus est, quod in propositione de subiecto supponente cōfusè, & prædicato supponente distributiuè, prius debeat fieri resolutio subiecti, quā prædicati; hoc est termini supponētis cōfusè, quā termini supponētis distributiuè; v.g. in exēplo allato. *vel hic, vel ille, vel ille homo non est hoc, & hoc, & illud animal*, enumerando singula: *ergo homo non est animal*; & sic est vera etiam conclusio: quia idem, quod in antecedenti dicitur distinctè, in consequenti dicitur confusè. Si autem fieret ascen-

ſus prius ſub termino diſtributo, quam confuſo, ideſt, vt remanente immobili termino confuſo reſolueretur ſolum terminus diſtributus, quod eſt, *animal*, antecedens eſſet verum, conſequens falſum: nam verum eſt, quod aliquis homo non ſit hoc animal, neque hoc, neque illud determinatum: non autem eſt verum, quod nullum ſit animal, vt dicitur in conſequenti. Atque hæc de hac ſectione.

SECTIO TERTIA.

An, & quando liceat argumentari à diſtributiuo ad collectiunm.

NIhil inter diſceptandũ frequentius, quàm vſurpatio horũ terminorũ, *diſtributiui*, & *collectiui*, in quorũ acceptione graues ſæpe committuntur æquiuocationes: Ideo neceſſarium duxi eorum vſum, & vim argumentandi ex illis diligenter examinare. Pro qua re

Notandũ primo, non valere argumentum à ſenſu diuiſo ad compoſitum: compoſitus eſt cum accipitur ſubiectum vt connexum cũ forma; quomodo etiam dici ſolet accipi terminum reduplicatiuè. Diuiſus eſt cum accipitur ſubiectum præſcindẽdo à tali forma; quomodo dici ſolet accipi terminum ſpecificatiuè. Exemplum ſecundi eſt. *Petrus prout ſedet non poteſt ambulare*. Exemplum primi eſt. *Petrus, qui ſedet poteſt ambulare*. Pro qua re. Sciendum in hoc fundari neceſſariam, quæ in multis adhibetur, diſtinctionem, quod aliud *ſit potentia ſimultatis*, aliud *ſimultas potentia*; & prima eſt potentia coniungendi ſimul duos actus alicuius potentiæ, ſecunda eſt coniunctio vnius actus cum potẽtia ad alium v. g. cum Petrus ſedet, dicitur habere ſimultatẽ potẽtiæ, quia habet ſimul potentiã ad ambulandum cum actu ſedẽdi, non autẽ dicitur habere potentiam ſimultatis, quia non poteſt ſimul coniungere ſeſſionem; & ambulationem, quæ ſunt actus talis potentiæ; vnde non benè arguitur à ſimultate potentiæ ad potentiã ſimultatis; nã eſſet argumẽtari à ſenſu diuiſo ad ſenſum cõpoſitũ, qui omnino non tenet. Pro ſenſu autẽ cõpoſito adhuc ſciendũ duplicẽ illũ eſſe, alterũ antecedentẽ, alterũ conſequentẽ, & ex primo oriri neceſſitatẽ, quæ dicitur antecedens, ſeu conſequẽtis, vel ſecundũ cauſam; ex ſecũdo oriri neceſſitatẽ, quæ dicitur conſequens, vel conſequentiæ, vel

ſecun-

secundum effectum. Ponitur doctrina ad assignandum discrimen inter causam necessariam, & liberam. Exemplum primi sensus est. *ex eo quod Sol est, dies est*; & est necessitas antecedens, nam posito Sole, vt causa necessaria, non potest non esse dies. Exemplum secundi est; *ex suppositione, quod video Petrum sedentem, necessariò sedet*, non necessitate antecedenti, sicut in primo casu, sed ex suppositione visionis, & sensus est; quod ex suppositione, quod sedere videatur, non potest non sedere; sed de hac re fusè egimus in Physicis de Causis. His obiter adnotatis. Ad punctum difficultatis magis accedendo.

Notandum secũdo, sub termino supponẽte simpliciter nõ licere ascẽdere, neque descendere, ita cõmuniter Sũmulistę, Sotus lib. 2. c. 12. lect. 2. & c. 14. lect. 2. Tol. lib. 2. c. 5. & alij cõmuniter; v.g. non valet; *Homo est species, ergo Petrus est species* &c. Item nec valet; *Petrus est indiuiduum subijcibile, & Paulus est indiuiduum subijcibile* &c. *ergo Homo est indiuiduum subijcibile*, & ratio esse potest, quia termini ratione talis prædicati supponunt *immobiliter* vnde Fons. lib. 8. c. 27. habet: *nullũ*, inquit, *nomen, quod accipitur simpliciter, accipi simul absolutè, aut personaliter* &c. quibus solũ terminis cõuenit ascẽsus, & descẽsus. Quare, si ad terminos supponẽtes simpliciter daretur ascensus, vel ab ijs esset descẽsus: daretur antecedens verum, & consequens falsum, vt patet in exemplis allatis, & in hac re maximè aduertendũ, ne decipiamur admittentes ascensum ad terminũ tanquã supponentem distributiuè, qui supponat solum simpliciter vt infra cõstabit.

Notandum tertio ex supra dictis; cũ cuilibet termino taliter supponenti debeatur proprius ascẽsus, & descẽsus, maximè cauendũ, nè confundãtur, & termino v.g. supponẽti copulatim, seu collectiuè tribuatur ascensus copulatiuus, vel disiunctiuus, aut è cõtra, & sic de cæteris, nã in ijs certũ est non tenere huiusmodi ascensus, nec esse formalẽ consequẽtiam à singularibus ad terminũ communẽ, quare ad inferendam hanc propositionẽ. *Possum ferre centum libras simul*, nõ valet quomodocũque dicere. *Possum ferre hanc, vel hãc, vel illã* &c. seu. *possum ferre hãc determinatã, vel hãc* &c. sed esset dicendũ; *possum ferre hanc insuper, & aliam* vsque ad centesimã, ergo *possum ferre omnes centũ*. Rursus mihi

videri

videri certum ab ascensu copulatieo ad terminũ supponentem distributiuè: item ab ascensu copulato ad terminum supponentem copulatim, seu collectiuè; ab ascensu etiam disiunctiuo ad terminum supponẽtem determinate; demum ab ascensu disiunctiuo ad terminum confusè supponentem esse formalem consequentiam, quorum exempla habes in sectione superiore. Negat primum Sotus lib. 2. cap. 12. vbi hunc ascensum appellat inductionem. Verum eius rationes non conuincũt, & pro nobis est Aristoteles, qui 1. Top. c. 12. sic habet *Inductio* inquit, *quæ est progressio à singulari ad vniuersale est instrumentum aptius syllogismo ad persuadendum, & apertius, & secũdum sensum notius, & multis commune* &c. ergo Aristoteles agnoscit vt bonã consequentiam talem progressum, seu inductionem. Non autem hic cõtendo, esse Demonstrationem rigorosam, neque quod semper teneat: nam sæpe non potest fieri enumeratio singulorũ; sed solum, quod sit consequentia formalis, idest, quod non possit esse antecedens verum, & consequens falsum, posita debita constantia, scilicet, quod sit facta omnium enumeratio. Probatur hoc idem ratione; quia ratio, cur non teneat consequentia, cum permiscentur ascensus, est; quia fit aliqua variatio, vel ex parte subiecti, vel prædicati in ascensu, vel in termino communi, vt infra constabit; sed inductio nullam dicit talem variationem, sed solum differunt ascensus, & terminus communis secundum implicitum, & explicitum: ergo est bona consequentia. Patet maior. Probatur minor, quia cum dico: v. g. *hic homo currit hic, & hic* &c. *& isti sunt omnes: ergo omnis homo currit*; Consequens differt ab antecedenti tantum secundum implicitum, & explicitum, sicut differt definitum, & definitio, & tamen à definitione ad definitum est bona consequentia, ergo &c. Impugnant hoc Aliqui dicentes; quod, licet teneat consequentia, tamen sit inutilis, eo quod nõ plus, imò minus, & peiori modo cognoscamus rem in conclusione, ac in præmissis, eo quod in ijs distinctè, in hac confusè rem cognoscâmus. Sed contra est; tũ primo, quia idem sequitur in exemplo argumẽtationis à definitione ad definitum; tum secũdo, quia saltem scitur de nouo distinctè, quod multitudini conueniat prædicatum, quod singularibus tantum conuenire sciebatur; tum tertio quia

est

est vtilis ad scientias, quæ, cum agant de vniuersalibus, ad ea manu ducimur per inductionem. His positis tanquam certis meo iudicio. Pro difficultate proposita.

An liceat argumentari à distributiuo ad collectiuum. Sensus quæstionis est. An ad terminum supponentẽ collectiuè, seu copulatim liceat ascendere per ascensum, qui debetur termino supponenti distributiuè; ita vt teneat consequẽtia; vbi aduerte nomine *collectiui* non intelligi multa, quæ existant actu simul, sed quæ accipiantur per modum vnius collectionis, ita vt multis simul acceptis conueniat aliquod prædicatum, vt in exemplo communi; *Omnes Apostoli sunt duodecim*, quod prædicatum, *duodecim* conuenit singulis simul sumptis. Quæstio, vt proponitur, videtur inepta, nam est directè opposita regulis summulistarum; quis enim non videt ab ascensu copulatiuo, seu distributiuo, vt aiunt, ideit, qui debetur termino supponenti distributiuè, non esse bonam consequentiam ad terminum supponentem copulatim, seu collectiuè? His positis.

Prima sententia est Aliquorum, qui censent tenere consequentiam à distributiuo ad collectiuum, ita ex Recentioribus Albertinus to. 1. Corollariorum quinto principio philosophico per totum, vbi pro se citat Scotum, quamquam hic in 2. dist. 28. q. vnica sic habet: *sicut*, inquit; *homo existens in Naui perforata, potest singula foramina obturare, non omnia*, &c. quare tam Scotus, quam alij Auctores expresè habent non tenere consequentiam à distributiuo ad collectiuũ, sumendo collectiuum pro copulato, imò, & ipse Albertinus hoc idem habet, & profitetur, quando ait valere à distributiuo ad collectiuum; nomine *collectiui*, se non intelligere terminum supponentem copulatim, sed eodem modo in collectione, ac in distributione, & quod non includatur aliquid plus in collectiuo, quod non includebatur in distributiuo; quibus limitationibus positis. Ait deinde puncto secũdo tenere primo prædictam formam in potentia physica v. g. ex decem passibus possum facere hunc, & hūc, & cęteros superaddendo vnum alteri: ergo possum facere omnes. Secundo non valere à distributiuo secundum potentiam physicam ad collectiuum secundum potentiam moralem; v. g. possum vitare, hoc, & hoc peccatum: ergo possum vitare omnia. Demum

non

non valere in materia infiniti syncathegorematici: v.g. Deus potest facere in hoc instanti hanc, & hanc creaturam, ergo potest facere omnes.

Gilius 1.par.lib.1.tract.8.c.7.videtur esse in hac sententia; sic enim habet, *tenet autem,* inquit, idest argumentum à diuisis ad coniuncta, vt dixerat supra, *quando singula connumerantur cum alijs, ita vt de singulis post alia aliquid affirmetur, aut negetur, tunc de tota collectione, idem verè poterit affirmari, vel negari, vt si dicamus Socrates potest ferre hanc libram, & insuper hanc, & hanc &c. ergo omnes tres.*

Fasolus etiã ipse 1.par.q.2.ar.3. dub.2. & deinceps ait tenere argumentationem à collectiuo ad distributiuum, sed multas ibi affert limitationes, præsertim, quod non valeat in rebus importantibus quantitatem, numerum &c.

Alij demum aiunt semper tenere, modo collectio non importet infinitatem.

Secunda sententia est; absolutè, & simpliciter non valere argumentum à distributiuo ad collectiuum, sumendo collectiuum in rigore logico, vt sumitur à Summulistis pro eodem ac copulatim. Est expresè Aristotelis 2.Cæli cap.12. vbi sic habet *rectè,* inquit, *agere, aut multa, aut sæpe difficile est, veluti talos coënses mille proijcere, impossibile est, sed vnum, aut duos facilius est,* Est expresè S.Thomæ 1.2. q.109. ar.8. ad 1.vbi Caiet.Capreoli in 2.dist.28.q.1.concl.4. & aliorum. Est communis etiã Summilistarũ, qui sensum collectiuũ accipiunt pro eodem ac copulatum. Pro solutione.

Notandũ; occasionẽ fortè æquiuocandi dedisse multas argumentationes, in quibus, quia idẽ est prædicatũ antecedẽtis, & cõsequentis; & in consequẽti est collectio, in antecedenti verò est distributio, seu ascensus copulatiuus: censetur tenere argumentũ à distributiuo ad collectiuũ v.g. in exẽplo Gilij *possum ferre hanc libram, & insuper hanc libram, & hanc, ergo possum ferre omnes.* Idẽ prædicatum est, scilicet, *possum ferre* antecedentis; & cõsequẽtis, vbi in consequẽti est collectio, in antecedenti est distributio. Sed si bene attendatur est variatio penes subiectum vtriusque: nam in consequenti subiectum est, *collectio omnium*, de quibus simul semel dicitur, *latio*, seu *possum ferre*; vt autẽ teneret argumen-

tatio

tatio, deberet idem subiectum cum eadem collectione posse prædicari de singulis in antecedenti hac ratione; *Hæc libra sunt omnes libræ, & hæc sunt omnes* &c. sicut, vt teneat cõsequentia; *omnes Apostoli sunt duodecim*; debet subiectum *omnes Apostoli*, prædicari in ascensu de subiecto antecedentis, idest *& Petrus, & Andreas* &c. *sunt omnes Apostoli*. Ad rem nostram, tenet prædicta consequentia, quia ascensus est virtualiter duplex, alter copulatiuus positus explicitè in argumento, ex quo licet inferre solum terminum supponẽtem distributiuè scilicet. *possum ferre omnes*, seu *omnem libram*. Alter ascensus copulatus implicitus est, *possum ferre hãc, & hanc librã, et hæ sunt omnes libræ ergo possũ ferre omnes libras*, vbi vides, prædicatum *ferre*, semel tantum poni pro omnibus subiectis in antecedenti, & *omnes libras*, prædicari etiam de singulis libris simul sumptis, & sic tenere consequentiam, sed esse ascensum copulatum, qui ad terminum supponentem item copulatim bene tenet.

Notandum secundo; quoniam volunt Aliqui tenere argumentationem à distributiuo ad collectiuum, si non ratione formæ, saltem ratione materiæ: sicut, licet in secunda figura ex puris affirmatiuis nihil sequatur, tamen bene sequitur in terminis conuertibilibus ratione materiæ, v. g. *omne rationale est risibile, omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est rationalis*: ita in re nostra à distributiuo ad collectiuum tenere consequentiam, saltem ratione materiæ, sed quicquid sit; primo adhuc superest difficultas; an, & quando teneat ratione materiæ. Secundo, quia si tenet, existimo, quod teneat ratione formæ, vt supra diximus esse consequentiam formalem cum Soto, quando ex inferiori inferimus superius affirmatiuè, vel ex negatione superioris inferimus negationẽ inferioris, v. g. *est homo ergo est animal*, item *non est animal, ergo non est homo*. Eodẽ modo tenebit, si modo tenet consequentia, à distributiuo ad collectiuum, vt mox patebit. Ideo.

Notandum tertio, ab enumeratione particularium ad collectionem eorumdem in duplici sensu posse quæri, an sit consequentia formalis; primo, vt collectio, & enumeratio differant secundum implicitum, & explicitum, & hac ratione non videtur difficultas, quod sit consequentia formalis; ita tamen, vt in ipso ascensu copulatiuo, seu distributiuo

inuolua-

inuoluatur ascensus copulatus modo supra explicato. Secundo, vt enumeratio contineat causam, & collectio sit effectus, qui necessario sequatur, eò quod enumeratio singulorum sit causa adæquata singulorum, simul per modum vnius collectionis, & totius, & hac ratione, quamuis differant enumeratio, & collectio, vt differt causa, & effectus; tamen licet inferre collectionem ab enumeratione per consequentiam formalem, vt infertur effectus à causa, sic enim valet; *Sol est, ergo lux est*, vt etiam valet in causis intrinsecis; *est materia, forma, & vnio, ergo est totum*. Quo posito, cũ collectio sit effectus respectu particularium componentium ipsam collectionem benè à sufficienti enumeratione particulariũ, quæ sunt partiales causæ collectionis, infertur in bona consequentia ipsa collectio; & in hoc etiã sensu videtur non posse negari cõsequentia à distributiuo, seu ab ascẽsu copulatiuo ad collectiuũ, seu copulatũ, supponendo tamen semper, quod in ascensu copulatiuo implicetur ascensus copulatus, v.g. in exemplo communi ad probandum, *omnes Apostolos esse duodecim*, benè arguitur; *& hic est vnus Apostolus, & hic alius Apostolus* &c. *sed hic, & hic, & hic &c. sunt duodecim, ergo omnes Apostoli sunt duodecim*. Pro quibus tamen omnibus aduerte, constantiam, quam dicunt, idest; *& hic, & hic* &c. *sunt duodecim* v.g. seu, *nullo excluso* &c. diuerso modo requiri in ascensu copulatiuo, & copulato: in primo, vt terminus supponens distributiuè possit vniuersaliter affirmari de singulis seorsim sumptis; in secundo vero requiri, vt possit terminus supponens copulatim prædicari de singulis non seorsim, sed simul sumptis. Exemplum primi est *& hic est homo, & hic, & hic est homo* &c. Exemplum secundi est v.g. *& Petrus, & Andreas, & Ioannes* &c. *sunt duodecim*. His positis

Dicendum primo à distributiuo ad collectiuum, sumendo distributiuum pro ascensu copulatiuo, & collectiuum pro termino supponente copulatim, non valere consequentiam in sensu communiter negato à Summulistis, idest, quod prædicatum, quod tribuitur terminis in ascensu copulatiuo, inferatur esse tribuendum termino supponenti copulatim, & in hoc omnes puto conuenire.

Probatur primo; quotiescunque sunt diuersa subiecta non bene

bene ex eo, quod aliquod prædicatum conueniat, vel non conueniat vni, licet inferre quod conueniat; vel non conueniat alteri; sed subiecta ascensus copulatiui & subiectum copulatum sunt diuersa, ergo non bene ex eo, quod aliquod prædicatum conueniat, vel non conueniat subiectis ascensus copulatiui, infertur, quod conueniat, vel non conueniat subiecto copulato. Maior est euidens, quia non est necessitas, quod idem prædicatum habeat identitatem cum diuersis subiectis. Minor probatur, quia subiecta ascensus copulatiui sunt singularia seorsim sumpta, subiectum verò copulatum est collectio, seu singula simul, vbi vides esse longè diuersa subiecta, quia non sunt idem vnum, & plura.

Probatur secundo. ex duplici capite diximus esse posse consequentiam formalem ab enumeratione particularium ad collectionem, vel ex eo quod non differant enumeratio, & collectio, nisi secundum explicitum, & implicitum, vel ex eo quod enumeratio se habeat vt causa, & collectio vt effectus: sed ex neutro capite tenere potest consequentia ab ascensu copulatiuo ad terminum supponentem copulatim in sensu in conclusione explicato, ergo, &c Patet maior. Probatur minor; & primo, quod non teneat ex primo capite, patet; quia, nisi singula sumantur simul, nunquam sunt idem subiectum adæquatum cum collectione; vt non sunt idem partes seorsim sumptæ cum toto adæquate. secundo, quod non teneat ex secundo capite etiam patet, quia cum à positione causæ argumentamur ad positionem effectus, nunquam dicimus esse formalem consequentiam in hoc sensu, quod idem prædicatum inferatur conuenire subiecto conclusionis, idest effectui, ac subiecto antecedentis, hoc est causæ, sed solum, quod à positione causæ inferatur positio effectus, nos autem solum diximus in prima cõclusione non tenere cõsequentiam quando sunt diuersa subiecta ascensus, & termini communis, & est idem prædicatum; v.g. ex decem in ordine positis, quilibet habet alium ante se, & hic, & hic &c. non valet, ergo omnes simul habent alium ante se.

Dicendum secundo ab ascensu copulatiuo ad terminum supponentem copulatim esse consequentiam formalem, cum in ascensu copulatiuo implicatur, seu potest fieri ascensus copulatus.

Pro-

Probatur; quando in ascensu copulatiuo inuoluitur ascensus copulatus, tunc differunt ascensus, & terminus supponens copulatim secundum esse implicitum & explicitum; sed quando hoc modo solum differunt est formalis consequentia ex dictis, ergo ab ascensu copulatiuo, quando implicat ascensum copulatum, est formalis consequentia ad terminum copulatum, seu collectiuum.

Difficultas est in dignoscendo, quando in ascensu copulatiuo implicetur ascensus copulatus. Pro qua re

Prima regula esse potest supra tradita ex Gilio, quando scilicet, prædicatum ita de vno subiecto prædicatur, vt prædicetur etiam de altero addendo, & supponendo priori, quod denotatur per has particulas, *insuper, simul,*&c. v. g. *possum ferre hanc libram insuper, & hanc* &c. seu *Petrus currit, simul & Paulus*.

Secunda est, quod possit fieri enumeratio singulorum nullo relicto, & hoc est commune ascensui etiam purè copulatiuo ad terminum supponentem distributiuè.

Dicendum tertio, ab ascensu distributiuo, seu copulatiuo ad collectiuum, seu ad terminum supponentem copulatim esse formalem consequentiam; cum ascẽsus se habet vt causa, & collectio vt effectus, intelligendo nomine causæ partes componentes totum, seu multitudinem, & nomine effectus ipsum totum, seu multitudinem, & ad hanc formam reduci, cum arguimus ab enumeratione singularum partium nulla relicta ad positionem collectionis v. g. ad probandum dari totum numerum duodenarium, bene argueretur ab enumeratione singularum vnitatum, quæ sunt causæ componentes talem collectionem hac ratione: *Hic est vnus, & hic est alius, & hic alius, &c. sed isti omnes sunt causa adæquatæ componentes numerum duodenarium; ergo est, seu datur numerus duodenarius*.

Probatur ex supra dictis à positione, seu ablatione causæ adæquatæ, seu necessariæ est formalis consequentia ad positionem, vel ablationem effectus: sed enumeratio singulorum nullo relicto est causa componens ipsam collectionem, vt effectum: ergo ab enumeratione ad collectionem, seu ab ascensu distributiuo ad collectiuum est formalis consequentia.

Con-

Cõtra prædictas cõclusiones insurgũt aliquæ difficultates.

Prima difficultas est; benè dicitur possum carere hoc cibo, & hoc, & hoc copulatiuè ascendendo; & tamen non benè infertur; possum carere omni cibo; sed in hoc casu subiecta ascensus, & terminus collectiuus differunt solum secundum explicitum, & implicitum, ergo male diximus in isto sensu valere à distributiuo ad collectiuum.

Respondetur, distinguo maiorem; possum dicere absolutè, nego maiorem, cum limitatione, scilicet, modo adsit alius concedo maiorem, & recidit in idem: quod supra diximus, scilicet, non posse fieri enumerationem, & ascensum cum particula *insuper*, idest, *possum carere hoc; insuper, & hoc*, &c. Nego item minorem differre solum secundum implicitum, & explicitum; nam, in antecedenti sumuntur singuli cibi cum limitatione: in consequenti vero sumuntur cibi sine limitatione. Si autem in antecedenti sumantur singuli cibi determinati seorsim, & in consequenti sumantur ijdem cum limitatione; erit quidem formalis consequentia, non tamen ab ascensu copulatiuo ad copulatum, sed ad terminum supponentem distributiuè, scilicet, possum carere omni cibo determinato, à quo valeat descẽsus copulatiuus, scilicet, possum carere, & hoc determinato; & illo; & sic de singulis. Cæterum censeo, prædictum ascensum esse disiunctum æquiualentem huic, *possum carere vel hoc, vel illo cibo*, ex quo infertur solum terminus supponens confusè, scilicet, *ergo possum carere aliquo cibo*. Quod ita probo. De quocunque termino supponente confusè potest fieri propositio cum syncathegoremate distributiuo, *omnis*, vel, *nullus*, cum limitationibus supra dictis, & quicunque ascensus copulatiuus cum limitationibus etiam positis potest immutari in disiunctum; ergo nec ille terminus supponebat absolutè distributiuè, nec iste ascensus est absolutè copulatiuus. Probatur antecedens quo ad primam partem; hæc propositio; *possum carere aliquo cibo* vage sine limitatione æquiualet huic, *possum carere omni cibo determinato*, cum nullus sit determinatus cibus, quo non possim carere. Item secunda pars probatur; hic ascensus, *hoc cibo possum carere, & hoc modo adsit alius, & hoc* &c. apponendo limitationem,

æquiualet huic, *possum carere vel hoc, vel illo cibo*, ex quibus patet, sæpe ascensum videri copulatiuum, cum sit simpliciter disiunctus, & terminũ supponere confusè, cũ videatur supponere distributiue: idem enim sonat *nullus oculus* v.g. *determinatus est necessarius*: ac absolutè, *aliquis oculus non est necessarius*. Eadem ratione procedendum in similibus exemplis cum dicitur; v.g. *ex mille passibus Aegrotus potest conficere hunc, & hunc, ergo potest conficere omnes*. Consequentia absolutè non tenet, si consequens supponat copulatim pro collectione omnium passuum, ad quam non tenet ascensus copulatiuus, nisi cum particula, *insuper* &c. in casu autem posito ascensus est potius disiunctus, scilicet, Aegrotus potest conficere vel hunc, vel illum &c. Item cum dicitur; *Deus in hoc instanti potest facere hunc, & hunc hominem, ergo & omnes*, eodem modo respondendum, ac de passibus.

Secunda difficultas est in rebus concernentibus quantitatem, siue discretam idest numerum, seu multitudinem; siuè continuam; & hanc, siue permanentem, vt tabula, lapis &c. siuè successiuam, vt tempus, motus &c. Primo non valet, *hic homo est vnus, hic est vnus, ergo omnes sunt vnum*. Secundo nec valet, loquendo de cogitationibus Michaelis v.g. per totam æternitatem à parte post, *Deus videt hanc cogitationem existentem hodie, illam existentem cras, & sic per totam æternitatem, ergo videt omnes actu existentes*. Tertio nec valet, loquendo de partibus continui, *hæc pars habet aliam ante se, & hæc habet aliam* &c. *ergo omnes habent aliam ante se*.

Respondet Fasolus loco citato, non tenere consequentiam à distributiuo ad collectiuum in rebus concernentibus quantitatem. Nos autem, vt etiam in his consentaneè loquamur ad supradictas regulas, respondemus. Ad primum; consequentiam non tenere; tum primo; quia non est idem subiectum ascensus, & collectionis; & sic non potest ex hoc capite esse formalis consequentia; tum secundo neque potest tenere ex eo, quod antecedens, & ascensus sit causa, collectio verò, seu consequens effectus; nam esse singula seorsim accepta, vnũ, non sunt causa, vt collectio sit, vnũ; formalis enim consequentia à causa ad effectum est ex dictis; cum ab existentia

ſtentia cauſæ neceſſariæ arguitur exiſtētia effectus, nō vero, cū ex prædicato, quod cōueniat cauſæ arguitur idem prædicatum cōuenire effectui, quod omnino non eſt neceſſariū, vt nō bene quis argueret: *Sol eſt rotūdus, eſt in cælo &c. ergo calor eſt rotundus, in Cælo, &c.* vt nec valet ex prædicato, quod conueniat effectui, arguere, quod idem conueniat cauſæ; v.g. *calor eſt in terra; ergo Sol eſt in terra;* ita in re noſtra non valet; ſinguli homines, qui ſunt cauſa collectionis habent hoc prædicatum eſſendi vnū: ergo idem debet habere collectio, quæ eſt effectus; vt nec contra valet à prædicato, quod cōueniat collectioni, vt effectui, arguere, quod conueniat ſingulis in aſcenſu, vel deſcēſu, qui ſunt cauſæ; nā collectioni conuenit eſſe multitudinem, quod non conuenit ſingulis; tum tertio, & eſt reſponſio magis ſummuliſtica, quia ex ſupra dictis termino ſupponenti ſimpliciter nec conuenit aſcenſus, neque deſcenſus v. g. *hic homo eſt indiuiduum, & hic eſt indiuiduum, & hic, &c. ergo homo in communi eſt indiuiduum.* Demum in aliquo ſenſu, ſi in conſequenti terminus ſupponat diſtributiuè, poteſt etiā eſſe bona cōſequētia, ſcilicet, omnes diſtributiuè accepti ſunt vnum, ideſt ſinguli ſunt vnum. Ad ſecundum. Reſpondetur; primo, qui admittunt infinitum in mente Dei, concedunt conſequentiam, qui verò negant, adhuc ſunt diuiſi, & aliqui primo negant valere conſequentiam, quia hæc tenet ſolum in terminis finitis, cum verò termini ſunt infiniti, quia enumerari non poſſunt à tali enumeratione, non eſſe formalem conſequentiam ad inferendam collectionem, quæ, tunc benè infertur, cum ſit enumeratio omnium nullo relicto, vt colligitur ex definitione inductionis, ſeu aſcenſus, quam tradit Petrus Hyſpanus citatus à Soto lib. 2. cap. 12. lect. prima notab. 2. *inductio*, inquit, *eſt à ſingularibus ſufficienter enumeratis progreſſio*; vbi vides poni ly, *enumeratis*, quod non poteſt conuenire multitudini infinitæ, quæ, vt enumerari nequit, ſic ab ea non licet inferre collectionem. Alij ſecundo admittunt eſſe aſcenſum copulatiuum, ſed ad terminum ſupponentem diſtributiuè, qui inferatur in bona conſequentia, vt ſenſus ſit, ergo Deus videt omnes diſtributiuè exiſtentes, non per modum vnius collectionis, eo quod nullum ſit aſſignabile inſtans, in quo exiſtant hoc modo omnes, & cum Deus videat res vt ſunt, non

videt illas per modũ vnius collectionis, sed de hac re in physicis. Ad tertium respondetur eodem modo, quo ad primum.

Tertia difficultas, & omniũ maxima est in materia morali; *possum vitare hoc peccatũ veniale, hoc, & hoc, ergo omnia.* Respondetur, & pro hoc argumento mirum quanta congerant Theologi. Supponendum breuiter potentiam duplicem esse, alteram physicam, alteram moralem. Prima est illa, quæ potest vtcunque producere effectum. secunda est, quæ potest exire in actum sine ea difficultate, cũ qua nemo eiusdem conditionis, & naturæ exit in actum; quare impotentia moralis erit, quæ habet talem difficultatem, vt cum ea nemo eiusdem conditionis, & naturæ exeat in actum, sic dicimus, pauperem non habere potentiam moralem accipiendi eleemosinam ab omnibus, qui sunt Romæ, etiam si physicè possit accipere. Hoc posito responderi primo potest, ex doctrina Gilij non valere consequentiã, quia in antecedenti non additur singulis particula, *insuper*; quare potius erit ascẽsus disiũctus, scilicet possum vitare hoc, vel hoc, vel hoc, modo supra explicato. Respondet secundo Alij, non tenere, quia cũ ascẽsus constet ex infinito syncathegorematico, nõ possunt enumerari singula peccata, de quibus cum enumeratione vnius supra alterum prædicari possit, quod sint euitabilia; tertio respondent Alij satis ingeniosè, nõ tenere, quia fit variatio terminorum in antecedenti, & consequenti; nam in antecedenti ly *possum euitare* prædicatur de singulis seorsim sũptis in consequenti verò prædicatur de collectione; non autẽ benè sequitur ex supradictis, ex eo, quod prædicatum cõueniat singulis causis, quod cõueniat effectui; & sic, ex eo, quod singulis cõueniat esse euitabile, nõ bene inferri, quod collectio sit euitabilis, nam verũ est antecedẽs; possum euitare singula, excludendo semper consortium aliorũ, falsum vero consequẽs, in quo implicitè subintelligitur tale consortium. Respondet quarto Albertinus citatus, non valere à distributiuo ad collectiuũ, quando in distributiuo est potẽtia physica, & in collectiuo inuoluitur potentia moralis; nam potest esse potẽtia physica ad euitãda singula distributiuè, cum impotentia morali ad euitanda omnia collectiuè. Ex his omnibus respõderi breuiter potest, si ascensus sit copulatiuus, esse bonam consequentiam, & verum consequens constans ex termino suppo-

nente

nente distributiuè scilicet, ergo *possum euitare omnia distributiuè*, determinatè accipiēdo singula; cur. autē in hoc ascēsu copulatiuo non inuoluatur ascensus copulatus, vt ex eo possit inferri terminus supponens copulatim, seu collectiuè; ratio est; tum quia in singulis non potest poni particula *insuper* cum Gilio: tum quia, absolutè loquendo, est ascensus disiunctus, scilicet, *possum vitare, vel hoc, vel hoc*, &c. qui nō includit ascensum copulatum, & sic non benè infertur terminus supponens copulatim, seu collectiuè; tum demum, quia ex dictis, ad singula seorsim euitanda est potentia moralis, ad euitandam verò collectionem est impotentia moralis, eo quod particularis difficultas potest esse in tota collectione, quæ non reperitur in singulis.

Video, rem esse difficilem, & fateor, me non esse assequutum propositum finem: placuit tamen hæc afferre, vt alios excitarem longe me ingeniosiores, & accuratiores ad rem melius explicandam; nam initio professus sum ex eorum numero me esse, qui ab alijs discere non erubescant.

CAPVT QVARTVM.

De Statu, Ampliatione, Restrictione, Alienatione, Diminutione.

De his fusè Petrus Hyspanus tract. 3. paruorum logicaliū, vbi Versorius, Sotus lib. 2. c. 23. & deinceps. Fons. lib. 8. à c. 36. Bagn. lib. 2. tract. 1. c. 6. Tolet. lib. 2. à c. 8. & alij communiter. Nos vtiliora, relictis ambagibus Sūmulistarū colligemus.

Status est, *cum res accipitur pro tempore importato per copulam*; vt; si verbum sit præsens, res stet pro tempore præsenti, & sic de cæteris: v. g. *Petrus est albus*; denotatur albedo de præsenti esse in Petro.

Ampliatio opponitur statui; & *est extensio temporis à minori ad maiorem suppositionem*: ita omnes communiter. Tripliciter autē ampliari potest terminus. Primo secundū tēpus, secūdo secundū supposita, tertio secundū formā importatā in concreto subiecti propositionis. Primo secundū tēpus ampliatur terminus; cū non solū supponit pro tēpore importato per copulā, sed etiā pro alijs. Quatuor cōmuniter enumerātur tēpora. Præsēs, Præteritū, Futurū, & Possibile: alij enumerāt quintū, scilicet tempus imaginariū: verum in Physicis

 probaui

probaui non esse diuersum tempus imaginarium à possibili: v.g. *Homo est mortuus*, ly *homo* ampliatur ad tempus præteritum, idest ille, qui fuit homo. secundo secundum supposita, idest, quod, non solum extendatur ad plura tempora, sed etiã ad plura subiecta, quæ dicuntur supposita. Et hoc accidit, cum terminus, qui ampliatur est communis, & supponit personaliter: v.g. *iustus saluabitur*; ly, *iustus*, ampliatur ad singulos iustos: tertio secundum formam, importatam in concreto in ipso subiecto propositionis: v.g. *album est nigrum*; ampliatur forma albedinis inuariato eiusdem subiecto ad tempus præteritum, idest illud, quod habuit albedinem. Et hæc ampliatio conuenit terminis connotatiuis. Quare breuius distingui posset ampliatio; primò in ampliationem termini ratione suppositi. secundo in ampliationem eiusdem ratione temporis Et hanc rursus in ampliationem cadentem supra formam, & in alteram cadentem supra subiectum; quæ vltima est eadem, ac prima superius enumerata.

Sotus citatus c. 13. tradit octo regulas; alias tradunt Petrus Hispanus, Fonseca, Bagnes, Toletus: quarum aliquas, quia difficiliores sunt captu, quàm ipsæ res; ideò omitto. Generatim autem aduertendum ex Soto, temporis differentias, ad quas extenditur terminus, debere accipi disiunctim, non copulatim, idest per particulam, *vel*, non per particulam, *Et*, nam si fieret per particulam, Et, restringeretur determinatè terminus ad illa tempora, non ampliaretur ad vnum ex illis. His positis. Prima regula est, quæ communiter traditur à summulistis, præsertim citatis. Si subiectum propositionis habeat tẽpus præteriti, tunc ampliari ad præsens, & præteritũ: v.g *senex fuit iuuenis*; sensus est, qui est, vel fuit senex. Si verò habeat tempus futurũ, tunc ampliari ad præsens, & futurũ: v.g. *iuuenis erit senex* sensus est, qui est, vel erit iuuenis. Regula ista mihi videtur obnoxia multis æquiuocationibus. Vnde Sotus ait, ex ea cõcedere Summulistas propositiones mirabiles: v. g. *Samson in ventre matris occidit Philisthæos*; & sensus est; & hic occidit Philisthæos, & est, vel fuit Sãson, &c. Deinde cur in ista propositione; *iusti videbũt Deũ*; ly, *iusti*, nõ ampliatur etiam ad tempus futurum? Regula ergo melior esse potest, vt spectetur natura prædicati, & sensus loquentis.

Secunda regula ab ijsdem tradita est; terminum, qui habet verba

verba significantia inceptioné, ampliari ad præsens, & futurũ;v.g.*motus incipit*;sensus est,motus,qui est,vel erit,incipit. Ité in propositione, in qua res denotatur incipere fieri,ampliari eodé modo:v.g.*Petrus ædificat basilicã*;idest, quæ est, vel erit.E contra verò terminũ denotanté desitioné,ampliari ad tépus præsens, & præteritum:v.g *motus desinit*,idest,qui est,vel fuit:*Petrus destruit domũ*;idest,quæ est,vel fuit. Item terminos,qui reguntur à verbis importantibus potentiã,ampliari ad omnia tempora:v.g. *possibile est*,*Petrum currere*.seu *potest Petrus currere*; idest Petrus, qui est, vel fuit, vel erit, vel potest esse;Ité *homo est corruptibilis*, &c. Huc reuocantur aduerbia; *Necessariò*,*Possibiliter*,*Impossibiliter*,*Contingenter*;in quorũ vsu cautè procedendum. Nã facile est æquiuocare propter diuersum sensum, quem pariunt huiusmodi aduerbia,si cadant supra diuersos terminos, vel diuerso modo supponentes in propositione.Quare in hac propositione; *Deus est necessariò creans*; si ly, *creans*, sumatur *nominaliter*,propositio est vera:sensus enim est;Deo conuenit necessariò potentia creatiua: si autem accipitur *participialiter*,est falsa; nam sensus est,quod Deus,dum actu creat, necessariò creat, non liberè. Eodem modo ampliari aiunt Summulistæ terminos, qui reguntur à verbis exprimétibus actũanimi:v.g. *Alexander appetebat alium mũdum*; ly,*mundus*, extenditur ad omnia tempora,imo ad omnia supposita,idest ad hũc, vel illum mundum,qui est,vel fuit,vel erit,vel potest esse.Verum nescio,an regula sit infallibilis:nam in hac propositione; *Petrus appetit Pontificatum*;ly,*Pontificatus*non extenditur ad tempus præteritum,nec ad possibile,quod nunquam erit, sed ad futurum,in quo potest assequi Pontificatum. Item,cũ dicitur,*homo moritur*;Bagnes,citatus in fine cap. 6. ait; ly, *homo*,extendi ad tempus immediatè ante. Sed hæc omnia pendent ex vsu,& intentione loquentis,vt diximus.Regulas arguendi in ampliationibus videat, qui velit apud Sotum citat.lect.2.notab.3. vbi sex enumerat regulas;sed vt nimis minutas, & non admodum necessarias omitto.

Restrictio est, *contractio termini à maiori ad minorem significationem*: v. g. *homo iustus disputat*; ly, *homo*, restringitur ad eum, qui habet iustitiam. Vbi nota, valere consequentiam à non amplo, seu restricto ad amplum;

non è contra: & aduerte magis amplum intelligi terminum, qui secundum se possit accipi, & est indifferens ad plura; pro quibus potest supponere, non verò pro eo, qui dicat aliquid plus in consequenti, quam fuit in antecedenti; nam tunc non teneret consequentia; Valet itaque *est homo iustus; ergo est homo,* non è contra. Fit autem restrictio quatuor modis. Primo. per appositionem adiectiui, vt in exemplo allato: Secundo per copulam implicationis, & relatiuum *qui, quæ, quod,* & est fere idem: v. g. *homo, qui est iustus.* Tertio per appositionem casus obliqui, vt *equus Pauli currit.* Quarto per appositionem alterius substantiui: vt *Deus Pater genuit;* vbi ly, *Deus*, ita restringitur, vt non supponat pro Filio.

Addunt aliqui *Diminutionem,* quæ fit *vsus termini cum aliqua voce addita, quæ significet terminum non absolutè, sed secundum partem,* siue *secundum quid.* Sumitur ex Petro Hyspano, qui ita definit. *Diminutio est detractio significati ratione termini adiuncti;* vt *Aethyops albus secundum dentes;* ly, *albus*, limitatur à particula, *secundum dentes*, vt non significet totum subiectum album. Reducitur autem diminutio ad restrictionem; vt benè notat Sotus citatus lect. 3. notab. 8. Regulas restrictionis videat qui velit apud Auctores citatos: ego enim illas, vt non admodum necessarias, prætermitto.

Alienatio, seu distractio est *vsus termini pro improprio significato*: v. g. *homines picti vaneunt;* vbi ly, *homines*, per vocem, *picti*, alienantur à proprio significato.

Aliqui addunt *Remotionem*, quæ fit *auocatio termini ab omni acceptione, & suppositione*; cum scilicet terminus ab aliquo prædicato ita determinatur, vt pro nulla re possit accipi: v. g. *homo irrationalis disputat.* Quæri hic solet; an propositio de tali subiecto remoto sit propriè propositio. Negant aliqui, quia non est subiectum. Sed contra est, quia aliud est non poni in propositione subiectum, aliud verò, quod, vel subiectum non existat, vt requirit copula, vel prædicatum illi non conueniat. Primo modo non esset propositio. secundo esset: alioqui, nec esset propositio, quando prædicatum vel non exi-

existit, vel subiecto non conuenit. Quare cum possit esse propositio vel de subiecto impossibili, vel de subiecto non existenti: consequenter non poterit dari ista auocatio significationis, seu suppositionis in termino, ratione cuius non sufficienter in propositione supponatur: v.g. cum dico, *Petrus, qui dormit, legit*: si vere dormiet, est bona propositio, sed falsa, vt vides: si autem Petrus non dormiat, & legat dicendo; Petrus, qui dormit, legit; erit etiam bona, sed falsa propositio secundum eam partem, quæ dicit, *Petrus qui dormit*; & consequenter tota, quia æquiualet copulatiuæ; scilicet, & *Petrus dormit*, & *Petrus legit*.

CAPVT QVINTVM.

De Appellatione.

Appellatio definitur à Toleto lib. 2. cap. 11. esse *applicatio significati formalis vnius termini ad formale, seu ad immediatum significatum alterius termini*: & sensus est, quod appellatio sit traditio quædam termini secundum significatum formale sui ipsius alteri termino, attendendo, vel ad formale eiusdem, vel prout supponit simpliciter pro suo immediato significato. Dupliciter autem vnus terminus applicat suum formale significatum alteri; vel vt cadat supra prædicatum, vel supra subiectum; quod contingit, quando in propositione sunt tres termini: v. g. *Petrus est magnus logicus*; ly, *magnus*, qui dicitur terminus appellans, applicat suum significatum formale magnitudinis supra formale significatum prædicati; nimirum supra logicam; quare ly, *logicus*, dicitur terminus appellatus. Si autem diceretur; *Petrus magnus est logicus*; ly, *magnus*, appellaret supra formale subiecti, idest supra molē, & quantitatē Petri. Generatim autem terminus appellans supra illud extremum appellat, cui immediatè adiungitur, vt patet in exemplis allatis. Aduertit tamen Bagnes lib. 2. tract. vnic. cap. 7. aliquando nomen appellans appellare supra prædicatum, etiā si ponatur ante copulā, modò inter subiectū, & terminū appellantem fiat aliqua suspensio, vel dicatur modo quodam proferendi, quo seiungatur à subiecto: v. g. *Petrus --- magnus est*

est logicus; siue *Petrus---logicus est magnus*: adhuc ly; *magnus* appellat supra logicum. Idem sentit Sotus lib. 2. c. 14. lect. 1. notab. 3. Terminus item appellans, cũ est secunda intentio, cadit supra terminum supponentem simpliciter: v. g. *homo est species*; ly, *species*, appellat hominem, prout stat sub illo conceptu communi: & huiusmodi appellatio non requirit alium terminum, præter subiectum propositionis: nã, cum appellare sit prædicari, terminus appellans erit idem, ac prædicatum restringens, seu amplians suppositionem subiecti modo dicto. Ex his

Collige, hanc propositionem de Christo Domino; *hic homo est æternus*, esse veram; nam ly *æternus* appellat subiectum, *hic*; sicut in ea propositione; *hic logicus est magnus*, ly *magnus*, appellat supra, *hic*, idest hominem. Hanc autem esse falsam; *hic est æternus homo*; nam esset sensus, quod Christo conueniret æternitas ratione humanitatis: sicut in ea propositione; *Petrus est logicus magnus*: magnitudo cadit supra logicam, eò quod, ex dictis, terminus appellans cadat supra formale termini, cui adiungitur. Item esse falsam hanc de eodem Christo *hic homo est factus*; nam sensus esset, quod esse factum, conueniat huic homini ratione personæ Diuinæ, quam denotat particula, *hic*. Hanc autem esse veram; *hic est factus homo*; nam sensus est quod huic supposito cõueniat esse factum ratione humanitatis. Cum autem in symbolo dicitur, *& homo factus est*; adhuc ly, *factus*, cadit supra hominem; sicut diximus in ea propositione, in qua intercedit morula inter subiectum, & alium terminum, qui etiam ponitur ante copulam: v. g. *Petrus---logicus est magnus*; ly, *magnus*; appellare logicum. Ita loquendo de Christo, dum dicitur, *hic homo factus est*; ly, *factus*; cadit supra hominem. Fonseca verò lib. 8. cap. 42. ait, hanc propositionem esse falsam; *Christus est homo factus*; quia ly, *factus*, cadit supra materiale significatum vocis, *homo*, quod est suppositum Diuinum. Sed contra est; quia, ex dictis, nomina connotatiua appellant supra formale, non supra materiale termini appellati.

Aduerte demum, omnes ferè Summulistas post multa de hac re, tandem, tandem fateri spectandum esse, quem terminum appellet terminus appellans iuxta intentionem proferentis;

rentis; & præterea, ne in argumentatione fiat variatio appellationis, sicut fit in hoc syllogismo: *Asinus est pater; Asinus est tuus; ergo Asinus est pater tuus*. Fit enim variatio appellationis, vt vides: nam ly, *tuus* modò cadit supra *Asinum*, modò cadit supra *Patrem*. Atque hæc de appellatione.

TRACTATVS TERTIVS.

De Definitione, & Diuisione.

DE his communiter Summulistæ præsertim Sotus lib. 2. cap. 4. Tolet lib. 1. à cap. 3. & deinceps Fonseca lib. 4. & 5. qui postremus omnium fusissimè de hac re agit. Nos breuiter vtiliora seligemus.

CAPVT PRIMVM.

De Definitione.

ARistoteles 1. topic. cap. 4. sic illam describit. *Definitio est oratio significans, quod quid erat esse rei.* Vbi aduerte frequentem esse locutionem apud Aristotelem loco *essentia* ponere, *quod quid erat esse rei* Communiter autem describitur definitio; esse *oratio explicans naturam rei*. Dicitur, *oratio*, quia vna vox non esset definitio, quæ debet explicare distinctè naturam rei, vt non explicat vna vox. Nomine autem, orationis comprehenditur etiam mentalis. Dicitur, *explicans naturam rei*, ad excludendas orationes, quæ rei naturam non explicant: v. g. si quis definiendo hominem diceret; *homo est arbor inuersa*, non explicaret naturam rei, sicut explicaret, si diceret; *est animal rationale*.

Definitio duplex est. Altera nominis, altera rei. Prima dicitur etymologia: v. g. si quis definiendo hominem diceret; homo dictus est ab humo, quia de terra formatus est, & pertinet ad grammaticos Secunda est quæ explicat rem ipsam.

Definitio rei triplex est. Prima dicitur essentialis. Secunda causalis. Tertia accidentalis. Prima rursus duplex est; altera physica, altera metaphisica. Prima est, quæ constat ex materia, & forma, quæ sunt partes physicæ: v. g. *homo constat*

ex anima rationali, & corpore. Secunda est, quæ constat ex genere, & differentia: v.g. *homo est animal rationale*; genus est, quod conuenit pluribus; differentia verò, quæ contrahit genus, & cum eo integram facit essentiam, vt in exemplo allato *animal* est genus, quod conuenit non solum homini, sed etiam equo, & alijs; *rationale* est differentia, quæ conuenit solum homini. Vtraque dicitur *essentialis*, quia per vtranque rei natura exprimitur.

Causalis definitio est; qua per causas explicamus rem. Sunt autem quatuor genera causarum. Materialis, ex qua aliquid fit; vt ex ligno fit statua. Formalis, per quam aliquid fit, seu quæ determinat materiam; vt est figura statuæ in ligno, & in homine est anima. Efficiens, a qua aliquid producitur; vt ab igne calor, lumen à sole &c. Demum finalis propter quam aliquid est: v.g. homo est factus propter beatitudinem. Quare ita definiri posset homo, per omnes causas. *Homo est conflatus ex corpore, & anima rationali, creatus à Deo propter beatitudinem*.

Definitio accidentalis est, per quam explicatur res per accidentia siue communia, siue propria: communia quidem: v.g. *homo est animal implume, bipes* &c. propria vero: v.g. *Homo est risibilis* &c. risibilitas enim est accidens proprium hominis.

Tres demum sunt leges bonæ definitionis. Prima est, vt sit clarior definitio, quam definitum: quare non est bona definitio hominis supra allata; *homo est arbor inuersa*; quia est obscurior definito. Secunda est, vt definitio, & definitum conuertantur, idest, vt prædicari possint ad inuicem: v.g. *homo est animal rationale*: item *animal rationale est homo*. Vnde infertur; vt, de quocunque affirmatur, vel negatur definitum, affirmari, vel negari possit definitio; & è cōtra. Tertia demum, vt definitio nihil habeat superfluum, aut mancū. Quare hæc non est bona. *Homo est animal rationale, coloratum, septem palmorum* &c. Item nec esset bona hæc; *homo est animal tantum* &c.

Quæres, an definitio sit tota integra propositio cum sua copula, an verò solum genus, & differentia. Respondetur, probabilius videri, esse sola duo nomina; quia, cum de definito prædicatur definitio, & cū illo conuertitur, non prædi-

catur

catur cum copula: v. g. cum dico de Petro, ***quod sit homo***, & de eodem explicando, quid sit homo; absolutè dico; ***Petrus est animal rationale:*** non autem ***Petrus est, est animal rationale*** : ergo integra definitio est solum ***animal rationale*** sine copula.

Dices Aristoteles 1. poster. c. 7. ait, definitionem vel esse principium demonstrationis, idest præmissam, quæ est integra propositio, vel ipsam demonstrationem, idest conclusionem; ergo definitio est integra propositio.

Respondetur ex Conimbricensibus ibi in explicatione textus, ab Aristotele nomine definitionis intelligi enunciationem, in qua sit definitio; idest in qua sit genus, & differentia. Intelligit ergo potius enunciationem definitiuam, quàm puram definitionem. Vbi obiter aduerte propria definitione essentiali metaphysica non definiri posse genus supremum: quia non habet aliud genus supra se; sed solum speciem posse propriè definiri.

Ob. primo; Definitio est oratio: sed definitum non est oratio: ergo non omnia, quæ conueniunt definitioni, conueniunt definito.

Respondetur; distinguo consequens; non omnia loquendo de rebus significatis, seu de definitione obiectiua, nego; non omnia intelligendo modum significandi, concedo. Imò non debet esse idem modus significandi definiti, & definitionis; cum definitio habeat modum significandi distinctum, definitum verò confusum.

Dices. Definitio conuerti debet cum suo definito: sed definitio definitionis non potest conuerti cum illo: ergo non est bona. Patet maior. Probatur minor. Definitio in communi, quæ definitur, est vniuersalis. ***Oratio explicans*** naturam rei, quæ est definitio illius, est singularis: nam est determinata vox, & singularis conceptus: ergo &c.

Respondetur; distinguo maiorem; debet conuerti ratione rei significatæ, concedo; ratione signorum, nego. Siue dicas. Definitionem definitionis esse singularem in essendo, concedo; in repræsentando, seu significando, nego. Quemadmodum speculum est singulare in essendo, etiam si repræsentet plura obiecta. Adde quod ipsum definitum, nimirũ hæc vox definitio materialiter sumpta, est quid

singulare,

ſingulare, licet dicatur de re vniuerſali: nam de animali rationali dicitur, quod ſit definitio ſingularis, & tamen animal rationale eſt quid vniuerſale.

Ob. ſecundo. Definitio non eſt ſecunda operatio: ergo non eſt oratio. Patet antecedens. Probatur conſequentia; oratio debet habere copulam, quæ ſolum conuenit propoſitioni, quæ eſt ſecunda operatio.

Reſpondetur; concedo antecedens, diſtinguo conſequens, non eſt oratio ſtrictè ſumpta, concedo; latè pro aggregato plurium vocum, nego.

Obijcies tertio. Non poteſt idem eſſe definitio, & definitum: ſed iſtæ voces, quibus dicitur; *eſt oratio explicans* &c. eſt definitio, & definitum: ergo non eſt bona. Probatur maior; quia definitio debet eſſe clarior definito; Probatur minor. Illis vocibus; *oratio explicans* &c. comprehenditur omnis definitio: ſed ipſa quoque eſt definitio: ergo eſt definitio ſui ipſius; quia ſub definitione in communi comprehenduntur ſingulæ definitiones particulares, qualis eſt ipſiſſima definitio definitionis.

Reſpondetur, & pro ſolutione. Notandum, varias afferri reſponſiones, quibus rem pluſquam leuiſſimam confundant magis, quam explicent. Difficultas hæc eſt communis omnibus terminis ſecundæ intentionis. Nam ſi quis velit cognoſcere omnem actum intellectus, profectò eodem actu, per quem intelligeret omnes, intelligeret ipſummet: Nec implicat, vt actus diſtinctus ſit repræſentatio ſui ipſius in confuſo, vt fusè docuimus in libris de anima. Siue, vt Summuliſtæ loquuntur, non implicat, vt idem actus ſit cognitio ſui ipſius mediatè. In obiecto enim; *omnes actus*; continetur etiam talis actus, quo omnes cognoſcuntur confusè, ſed mediatè, hoc eſt mediante termino communi. Sic in re noſtra, dum dicitur *oratio explicans* &c. eſt definitio ſui ipſius mediatè, quatenus ipſa quoque continetur confusè ſub ratione communi definitionis. Idem accidit in his vocibus. *Dictio*, *Nomen*, *Vox*, &c. quæ mediatè comprehendunt ſe ipſas. Aduerte rurſus, cum dicitur, definitio *eſt oratio*, non definiri definitionem *primò intentionaliter*, qualia ſunt prædicata, quæ conueniunt rebus independenter à cognitione; vt eſt animal rationale reſpectu hominis: ſed *ſe-*

cundò

secundò intentionaliter, idest, quatenus omnes definitiones reales stant sub hoc conceptu communi definitionis, quomodo dicitur; homini conuenire esse speciem, prout concipiuntur singuli homines sub hoc conceptu communi. Per hanc ergo vocem, *oratio explicans*, &c. definiuntur ipsæ secundæ intentiones, idest omnes mentales conceptus, seu vocales dictiones: vt conuenientes, in hac ratione explicata.

Ad argumentum igitur in forma; distinguo maiorem; non potest esse definitio, & definitum, seu definitio sui ipsius immediatè, concedo; mediatè nego. Qua ratione est clarior definito. Nam definitio secundo intentionaliter; quæ definitur, non dicit explicitè, qualis esse debeat definitio, vt dicit *oratio explicans* &c.

Plura, qui velit de definitione, videat apud Auctores citatos; præsertim Fonsecam, qui fusè etiam tradit modum inuestigandi definitionem lib. 1. c. 7. quem nos omittimus, vt non admodum necessarium; & quia facilius vsu, & cognitione rerum, quæ debet definiri addiscitur, quam præceptis.

CAPVT SECVNDVM.
De Diuisione.

Diuisio est, *qua totum aliquod in suas partes partimur*. Totum, quod diuiditur, dicitur diuisum: partes, in quas diuiditur dicuntur membra diuidentia.

Porrò duplex est diuisio; altera nominis, altera rei. Prima est termini æquiuoci: v.g. *canis alius terrestris est, alius cælestis, alius marinus, alius ludi talaris*. Secunda est, qua rem partimur in partes. Diuisio rei rursus duplex est; altera essentialis, altera accidentalis. Prima est, qua totum essentiale diuiditur in suas partes: quæ iterum duplex est; altera actualis, altera potentialis. Actualis est, qua totum actuale in partes, quibus actu componitur, diuiditur. Quæ rursus actualis duplex est, altera physica, altera metaphysica. Physica est, cum totum physicum diuiditur in suas partes physicas: v.g. cum homo diuiditur in animam, & corpus. Metaphysica est, cum aliquid diuiditur in genus, & differentiam: v. g. homo in animal & rationale. Potentialis est, qua totum potentiale diuiditur in partes, non ex quibus

constat,

constat; sed quas sub se,quasi sub sua potestate continet; vt dicitur genus continere species: sic animal diuiditur in rationale, & irrationale.

Addi potest diuisio totius integralis, seu totius quantitatiui in suas partes; & quia quantitas duplex est, altera continua,altera discreta; datur etiam duplex totum integrale, continuum, & discretum. Exemplum primi est, cum homo v. g. diuiditur in caput, manus, pedes &c. Exemplum secundi est, cum diuiditur aliqua multitudo in plures numeros, seu vnitates: eò quod quantitas discreta sit idem, ac numerus: v.g. denarium in suas vnitates.

Diuisio accidentalis triplex est. Prima, qua subiectum diuiditur in accidentia,quæ habet: v.g.hominum alius liberalis,alius prodigus,alius auarus. Secunda est,cum accidens diuiditur in subiecta,in quibus est:v.g.alborum aliud est cycnus, aliud est lilium &c. tertia est,cum accidens diuiditur in alia accidentia, cum quibus iungitur: v.g.dulcium,aliud est flauum,vt mel,aliud album, vt saccarum &c. Quæ duæ diuisiones à Summulistis appellantur accidentium, cum potius sint subiectorum, pro quibus in recto supponi diximus concreta accidentalia: dicuntur tamen accidentium, quatenus diuiduntur concreta ratione formæ accidentalis; quæ, vt non habet esse independenter à subiecto, ita nec perfectè diuiditur nisi cum subiecto.

Leges bonæ diuisionis multæ sunt. Prima, vt diuisum plura sub se contineat, quàm aliquod ex membris diuidentibus. Secunda est,vt omnia membra diuidentia contineantur in diuiso: quare hæc non est bona diuisio. Animalium, aliud rationale, aliud irrationale, aliud terra: non est, inquam, bona; quia ly, *terra*, non continetur in animali. tertia est, vt vnum diuidens non contineatur in alio: Quare hæc non esset bona diuisio. Animalium, aliud rationale, aliud irrationale, aliud bipes: nam bipes continetur in vtroque.

Multiplex modus argumentandi esse potest in hac re; qui præsertim conuenit diuisioni totius potestatiui. Primus est, vt de quo dicitur diuidens, dici possit & diuisum: v. g. animal, quod est diuisum in hominem, equum &c. quæ sunt diuidentia,ita se habet,vt de quo dicitur homo,dici possit & ani-

animal: non autem è contra, de quo dicitur diuisum, dici possit quodlibet membrũ diuidens: nam de equo potest dici quod sit animal, non autem quod sit homo. Amplectendo vero singula membra diuidentia, de quo dicitur diuisum, dici possunt omnia membra diuidẽtia sub disiunctione: v. g. *equus est animal; ergo vel rationale, vel irrationale*, secundus modus est, vt de quo negamus omnia membra diuidentia, negemus, & diuisum: v. g. *Lapis non est neque rationalis, neque irrationalis; ergo non est animal:* non autem de quo negamus vnum membrum diuidens, negare necessariò debeamus, & diuisum: non enim valet; *homo* v. g. *non est irrationalis; ergo non est animal*: de quo verò negamus diuisum, negare debemus omnia membra diuidentia: v. g *lapis non est animal; ergo non est rationalis neque irrationalis.* tertius modus argumentandi est à positione diuisi, & negatione vnius membri diuidentis ad positionem alterius: v. g. *equus est animal, & non rationale; ergo irrationale.* quartus demum est ab affirmatione vnius membri diuidentis ad negationem alterius: v. g. *homo est rationalis; ergo non est irrationalis*.

Obijcies. Idem cognoscimus per hanc definitionem; *homo est animal rationale*; ac per diuisionem eiusdem in partes metaphysicas: ergo non differunt definitio, & diuisio.

Respondeo hoc esse per accidens, non ex natura diuisionis enius est, rem in suas partes diuidere, & sic diuisio dissoluit essentiam: definitio verò suo modo illam componit. Differũt enim illæ duæ propositiones non ratione obiecti, seu rei significatę, sed modi significandi, & manifestandi eandem rem, qui diuersus est in definitione, ac diuisione; quia primus est modus compositiuus, alter diuisiuus.

Quæres, an aliquod ex membris diuidentibus possit esse positiuum, alterum negatiuum per negationem solum diuersum à positiuo: v. g. *animal, aliud homo, aliud non homo*.

Respondetur; negare aliquos, sed immeritò; nam satis est si subintelligatur aliud membrum, quod implicitè continetur in ly, *aliud*, & solum additur negatio ad distinguendum illud ab alio membro diuidente. Sensus ergo

illius diuisionis est; animalis aliud est homo, aliud verò aliquid indefinitum, cui conuenit negatio hominis. Atque hæc de diuisione; ac proinde de toto primo libro.

LIBER SECVNDVS.

De ijs quæ pertinent ad secundam operationem intellectus.

HVc spectat notio propositionum cuiuscunque generis, quatenus propositio est iudicium, & iudicium affirmationem continet, & negationem, in quibus consistit secunda operatio. Librum diuidimus in tres tractatus. Primus continebit propositionem cathegoricam, seu simplicem, eius partes, & proprietates, vt sunt oppositio, Aequipollentia, Conuersio. Secundus tractatus continebit Propositionem hypotheticam, eiusdem species, & proprietates. Tertius demum comprehendet Propositiones modales: quibus accedet appendicula de aliquibus propositionibus exponibilibus.

TRACTATVS PRIMVS.

De Propositione cathegorica, eiusque partibus, & proprietatibus.

QVoniam omnis propositio est oratio, & oratio ex nomine constat, & verbo; de his breuiter prius agendum.

CAPVT PRIMVM.

De Nomine.

DEfinitur nomen ab Aristotele primo Periherm. cap. 2. & communiter; *esse vox significatiua secundum placitum sine tempore; cuius nulla pars est significatiua separata, finita, & recta; faciens cum verbo veram, vel falsam orationem.* Explicatur. Dicitur, *vox significatiua ad placitum*, quia voces ex dictis non habent significare res naturaliter, sed ex beneplacito hominum. Dicitur, *sine tempore*, idest non connotando exercitium temporis: quare hæ voces, *Tempus, Hora, Præteritum, Futurum*, non sunt verba,

sed

sed nomina, quia non significant actionem factam cum tempore; vt significant v.g. *studeo, legi, scribam*. Participia, Gerundia passiua reducuntur ad nomen, sumpta adiectiuè; sumpta verò verbaliter, seu participialiter reducuntur ad verbū. Dicitur, *finita*, ad excludenda nomina infinita, v.g. *non homo*, quæ determinatè solum negant significatum vocis, cui additur negatio, ceterum indeterminatè significant reliqua omnia: v.g. *Leo est non homo*; excluditur homo, affirmari verò potest quodcunque aliud. Verum huiusmodi nomina non videntur excludi à propria ratione nominis, nisi in sensu explicando. Dicitur, *recta*, ad excludendos casus obliquos, qui non sunt simpliciter nomina, sed cum addito, scilicet casus nominum. Quare non ponuntur per se in propositione vt termini, sed vt partes termini: v. g. *liber est Platonis*; sensus est, liber est aliquid possessum à Platone. Dicitur demum, *faciens veram, vel falsam cum verbo orationem*, per quas particulas excluduntur omnes aliæ voces, quæ non possunt esse per se partes propositionis.

Obijcies primò: Nomina adiectiua sunt vera nomina ex communi omnium grammaticorum consensu; & tamen non comprehenduntur in prædicta definitione, eò quod non sint apta se sola facere veram, vel falsam orationem. secundò *Proconsul, Prorex, Respublica*, & alia nomina composita; quorum, quælibet pars est significatiua; sunt vera nomina, & tamen non comprehenduntur sub definitione Aristotelis. tertio casus obliqui sunt etiam vera nomina, cum significent idem, ac recti, qui etiā excluduntur à definitione Aristotelis.

Respondetur ad primum; in hac re, vt in reliquis, spectandum est intentum Authoris: Nomen enim non definiuit grāmaticaliter, quomodo etiam casus comprehédisset obliquos, quorum non est oblitus Aristoteles, sed infra meminit, & excludit à Nomine, cum de eo solum egerit in ordine ad propositionem, vt patet legenti. Propositionem autem solum, per se loquendo, casus recti constituunt. Item adiectiua, quia per se sola nō significant perfectè, absolutè, nomina nō sunt, sed cum addito; eo modo, quo dicuntur non esse absolutè significatiua, sed consignificatiua: atque, vt non possunt per se sumpta esse termini propositionum; ita non sunt propriè, & absolutè nomina.

Ad secundum. Nec illa sunt pura nomina, qualia solum sunt simplicia, sed composita vel ex adiectiuo, & substantiuo, vel ex propositione, & nomine; eò quod composita, cum resolui possint in simplicia, illa primò, & per se, & absolutè sunt nomina; reliqua verò sunt nomina cum addito, & secundum quid.

Ad tertium iam diximus.

Obijcies secundo. Hæ voces, *Cœna, Prandium*, &c. significant cum tempore; nam prima significat comestionem in tempore vespertino; secunda eandem cum matutino.

Respondetur. Illa nomina significare quidem rem cum tempore, non tamen exercitium ipsum temporis, sicut significatur cum dico, *comedo*.

Obijcies tertio. Nomina infinita sunt vera nomina, & tamen excluduntur à definitione Aristotelis.

Respondetur; excludi ab Aristotele nomina infinita à vera ratione nominis; quia, inquit, *non homo* v. g. *non positum est nomen, quo illud oportet appellare; neque enim oratio, neque negatio est; quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est*: & sensus est; quod nomen infinitum in nullius certæ rei cognitionem faciat venire, & consequenter non sit nomen, quod solum est impositum ad significandam rem certam. Nomen enim infinitum potest dici tam de ente, quàm de non ente: nam tam chimæra, quàm equus possunt dici non homo. Quare non negauit Aristoteles nomen infinitum esse nomen, cum expresè dicat. *Sed sit*, inquit, *nomen infinitum*: sed solum esse absolutè nomen, propter rationem dictam. Video me longiorem fuisse, quam res exigebat: sed Magistri, hoc est, Aristotelis, tuendæ dignitatis studium hoc fecit, vt assuescant Tyrones nec ipsas Aristotelis locutiones tam facilè præterire; sed vt fas est, venerari.

Si quis verò vellet omnia nomina, etiam latè sumpta, definire; posset vti definitione Hurtadi disput. 3. summ. sect. 1. *Nomen est vox declinata per casus*. Hæc descriptio fortè non placet Grammaticis; quia sunt aliqua nomina non habentia casus; v. g. *Veru, Cornu*, &c. Sed hæc

quoque

quoque nomina habent casus, non tamen dissimiles; & ideò Grammatici vocant indeclinabilia ad captum Puerorum.

CAPVT SECVNDVM.

De Verbo.

VErbum definitur ab Aristotele 1. periherm. cap.3. *esse id, quod consignificat tempus, cuius partes nihil significant seorsim, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur nota, vox finita, & recta.*

Definitio clara est & explicatione non indiget, nisi vltimæ particulæ. Dicitur (*est semper eorum quæ de altero prædicantur nota*) quia verbum est signum, quod prædicatum conueniat subiecto. Quare excluduntur imperfectæ enunciationes per modum temporis optandi &c. v.g. *vtinam discipuli studerent*; vbi non est proprium iudicium; & absolutum de inexistentia prædicati cum subiecto. Additur, *recta*, per quā particulā comprehenditur solum tempus præsens; eo quod alia tempora participent rationem verbi per ordinem ad præsens. Dicitur, *finita*, quia verbum non potest infinitari, vt sentiunt Conimbr. eò quod negatio ante verbum non faciat propositionem affirmatiuam, sed negatiuam; quare v.g. *homo non currit*, sensus est; *homo non est currens*.

Dices ex Bagnes lib.1. Summ. tract.1.cap.3. vbi ait; verbum posse infinitari. Aristoteles facit hunc syllogismum. *Omnes stellæ non scintillantes sunt prope nos; Planetæ non scintillant, ergo planetæ sunt prope nos.* Minor huius syllogismi debet esse affirmatiua de verbo infinitato; vt sensus sit, *planetæ sunt non scintillantes.* Nam ex regula infra tradenda, si minor esset negatiua, conclusio quoque deberet esse negatiua; cum tamen sit affirmatiua.

Respondetur; & primò Boëtius, Albertus Magnus, S.Thomas, & alij antiqui, vt refert Sotus lib.2. cap.1. §. *sed est dubium*: censent verbum in propositione infinitari nō posse: quā sententiam ipse problematicè sustinet. Deinde ad argumentū respondetur; (pace tanti viri) argumentum ita nudè sum-

ptum non esse in forma, nisi subintelligatur talis minor; *Sed planetæ sunt stellæ non scintillantes*, seu, quæ nō scintillant: vbi copula principalis affirmatur, scilicet, *planetæ sunt stellæ*, vt seruetur debita dispositio medij termini cum extremis: de qua re fusè infra. Nunc autem satis sit scire; ly, *non scintillant*, æquiualere participio, *non scintillantes*; qua ratione, cum participium sortiatur etiam naturam nominis, benè poterit infinitari.

Contra Aristotelis definitionem insurgit Hurtadus disp. 3. sect. 2. quod in easdem labatur difficultates, ac præcedens de nomine, sed easdem habet solutiones. Primò obijcit verba cōposita, vt *satisfacio* &c. quæ sunt propriè verba, & tamē non comprehenduntur sub *tali definitione*; sed dicendum, alias particulas componentes verbū, esse limitationes eiusdem, ac proinde includere verbum absolutè, & simpliciter: vt se habet ly *satis*, respectu verbi *Facio*. & sic verbis cōpositis non conuenire per se primo rationem verbi, nisi ratione verbi simplicis in se inclusi; quare cum dicitur in definitione verbi, quod eius partes non significent seorsim: intelligendum de verbis simplicibus, quæ solum sunt per se primo verba. Secundo obijcit verba infinitantia, esse verba, & non includi in prædicta definitione verbi, sed cum ipse Hurtadus paulò post dicat, verbum infinitari non posse; non est, cur inferat vt absurdum, verba infinitantia non includi in definitione verbi, quia nimirum non dantur talia verba infinitantia. Obijcit tertio alia tempora esse propriè verba, cum ex ijs conficiantur perfectæ enunciationes, & neque includi in prædicta definitione. Sed respondetur ex S. Thoma, quem refert Sotus citatus. Cum verbum significet *agere*, vel *pati*; & hoc simpliciter fit in actu præsenti; ideò solum verbum præsens modi indicatiui est absolutè verbum: sed *cucurrit* in præterito, vel *curret* in futuro, & similiter *currerem disputassem* &c. est agere secundum quid, & non simpliciter; & ideo illa non sunt verba, sed casus verbi. Siue dicas, cum per verbum habeatur veritas propositionis, & veritas sumatur à præsenti: nam ideò verum est dicere nunc; *Petrus curret*; quia aliquando valebit dicere de præsenti, *Petrus currit*: idcircò verbum absolutè est, quod dicit tempus præsens indicatiui modi.

Contra

Contra prædictam definitionem Aristotelis alias difficultates obijcit Sotus. Primo *verbum*, inquit, *harum propositionum, homo est animal rationale; quatuor, & tria sunt septem, non significat cum tempore: ergo illa particula redundat*. Probatur antecedens. Illæ propositiones sunt necessariæ, & essent veræ, etiam si tempus non fuisset: & tamen si ly, *est*, significat cum tempore, essent falsæ; nam restringerentur extrema ad tempus præsens, quod denotant.

Respondet ipse verbum absolui à tempore; posse vno modo intelligi, quod non significet in ordine ab aliquam durationem, vel differentiam temporis, & hoc est impossibile: nam essentialis, & inseparabilis est verbo ille modus significandi. Alia ratione potest intelligi, quod impediatur verbum, ne restringat extrema in ordine ad differentiam temporis, quam consignificat: & in hoc sensu verbum absolui à tempore, vt in prædictis propositionibus, solum importatur connexio prædicati ad subiectum, quod semper accidit, quando prædicatum est de intrinseca ratione subiecti.

Obijcies secundo. *Partes verbi* inquit, *sunt per se significatiuæ separatæ; ergo illa particula redundat*. Probatur antecedens. Omne verbum adiectiuum est implicitè, seu virtualiter complexum. Nam hæc propositio. *Petrus amat*, subordinatur huic, *Petrus est amans*. Item *Petrus est*, subordinatur in mente huic; *Petrus est ens*.

Respondetur; & pro responsione aliqua ex eodem notanda. Primo, aliud esse verbum substantiuum, aliud adiectiuum: substantiuum est *Sum, es, est, fui*; quia significat, *esse*, quod Grammatici appellant *substantiam*, seu *subsistentiam rei*. Cetera verò sunt verba adiectiua, eò quod significent actiones, seu passiones, quæ accidunt rei iam subsistenti. Secundo explicat radicem discriminis inter propositiones de secundo, & tertio, adiacente, & sumit ex S. Thoma 2. Periherm. & supponendum, verbum dici adiacens, quia adiacet extremis, illa vniendo. Deinde ly. *secundo, vel tertio*, esse aduerbia, & sonare idem ac secundo, vel tertio loco. Rursus prædicatum esse veluti formam subiecti, copulam verò esse formam vtriusque. Quando ergo

nullum est prædicatum, tunc verbum substantiuum se habet vt prædicatum, & secundo loco adiacet post subiectum: quando verò est aliquod prædicatum, quod reputatur secundum respectu subiecti, eò quod immediatè illud afficiat, tunc verbum adiacet tertio loco, tanquam copulans extrema. Propositionem ergo esse de secundo adiacente, est esse de verbo substantiuo posito secundo loco post subiectum. Propositionem verò esse de tertio adiacente, est verbum aduenire tertio loco post prædicatum, & subiectum, illa vniendo; licet ponatur immediatè post subiectum, vt exprimat esse connexionem eiusdem cum prædicato. Hãc doctrinam lubens totam admitto. Tertio asserit verba adiectiua propriè esse in mente. Quare ly, *amat*, v.g. non subordinari illi complexo, *est amans*, sed esse incomplexum. Pro qua re multa congerit partim suum probandò assertum, partim obiectionibus respondendo.

Respondeo igitur argumento supra facto, pro quo Notãdum; propositionem, alteram esse formalem, alteram obiectiuam. Secunda est identitas duorum terminorum, nam hoc sonat propositio, cum per illam affirmetur vnum de alio, loquendo de affirmatiua. Prima est conceptus exprimens hanc identitatem, quam significamus per vocem, *est*, sicut ergo propositio obiectiua non potest non esse identitas prædicati cum subiecto: ita non potest dari propositio, quæ non dicat explicitè id, quod significamus per verbum, *est*. Quare si hæc propositio, *Petrus amat*, est vera, ideò erit, quia est identitas inter Petrum, & amantem, loquendo de veritate obiectiua. Mentalis verò propositio erit etiam vera formaliter, quia exprimit hanc identitatem, quæ verè est à parte rei: hanc autem identitatem explicat ly, *est*, quod formaliter denotat connexionem prædicati cum subiecto; & sic, huic propositioni vocali, *Petrus amat*, correspondet conceptus explicitè repræsentans *Petrus est amans*. His positis

Ad argumentum respondetur; negando antecedens. Ad probationem, dico non esse contra rationem verbi incomplexi, quod correspondeat ei in mente conceptus rei compositæ. Nam, hoc est commune etiam nominibus incomplexis: *Caua* enim *Pater* &c. important plura, nec propterea

sunt

sunt nomina complexa. De verbo ergo differendum, sicut de nomine, quod, vt sit complexum; debet constare pluribus vocibus: ita & verbum, vt esset complexum, deberet pluribus vocibus constare, vt non constant verba adiectiua.

Si quis verò velit comprehendere omnia verba, & modos verborum; vti posset definitione Hurtadi loco citato: *Verbum est vox coniugata per tempora.*

CAPVT TERTIVM.

De Oratione.

ORatio ex Aristotele citato cap. 4. *est vox significatiua ad placitum, cuius partium, aliqua significatiua est separata, non vt affirmatio, & negatio, sed vt dictio.* Definitio clara est. Pro maiore tamen intelligentia.

Notandum primò; Nomine vocis intelligi complexam; non tamen quamcunque; sed illam, cuius partes sunt per se significatiuæ, nō vt syncathegoremata, & alia aduerbia, quæ sunt consignificatiua. Dicitur autem, *vox*, in numero singulari, vt aduertit Versorius in Petrum Hyspanum tract. 1. cap. *orationis definitio* &c. tum primo ratione vnius formæ, quæ est vnitas ordinis, & complexionis. Tum secundo ratione vnius finis, quia tales voces vniuntur ad significandum vnum conceptum complexum.

Notandum secundo. Diuidi orationem in perfectam, & imperfectam. Ita Petrus Hispanus loco citato cap. sequenti. Sotus lib. 2. cap. 3. Conimbr. primo periherm. cap. 4. quæst. 3. ar. 1. Imperfecta est, quæ imperfectum sensum generat in animo audientis; quæ rursus duplex est; altera sinè verbo, & est idem, ac terminus complexus; altera cum verbo, & particula, *si*, v. g. *si Petrus studeret*. Perfecta est, quæ perfectum generat sensum, de qua mox. Hæc diuisio non placet Hurtado disp. 3. sect. 3. sed immeritò; nam, vt bene notant Conimbr. sub, *oratione*, Aristoteles comprehendit definitionem carentem copula: deinde in ea etiam est nexus, idest ordo partium, ratione cuius habent aliquam vnitatem, quam non habent voces disparatæ: etenim, *homo albus*, v. g. maiorem connexionem habent partes huius complexi, quàm partes huius, *homo, piscis, auis* &c.

quæ

quæ voces nullam habent vnitatem inter se, licet hæ quoque voces, si aliquam habeant connexionem, sub oratione comprehendi possint.

Dices. Istæ voces *currit, curro, pluit* &c. sunt orationes, & tamen eius partes nihil significant: ergo &c.

Respondetur ex Versorio, & Conimbr. citatis, huiusmodi voces non esse orationes ex vi sermonis, sed virtute nostri intellectus, qui intelligit supposita, quibus conueniat talis actio explicata per verbum: intelligitur enim *ego curro, cælum*, vel *Deus pluit* &c.

Dices secũdo. Oratio complexa habet partes denotantes affirmationem, vel negationem; ergo male dicitur, quod partes orationis in genere sint significatiuæ, non vt affirmatio, vel negatio.

Respondetur; & primo argumentum petit notionem propositionum complexarum, an illæ sint vnica, vel plures propositiones. Deinde Aristoteles sub ea definitione comprehendit solum simplicem orationem, quæ absolutè, & simpliciter est oratio. Complexæ autem orationes enumerantur ab eodem infra, & non sunt absolutè oratio, sed cum addito, idest, composita; vt idem ait. Sed de hac re clarius infra.

CAPVT QVARTVM.

De enunciatione, vbi de oratione perfecta.

QVoniam enunciatio, seu propositio est perfecta oratio (non tamen quælibet) nam v.g. *vtinam studeres*, perfecta videtur oratio; non tamen est propositio: ideò videndum, quid addat enunciatio supra perfectam orationem. Pro qua re.

Notandum primo ex Petro Hyspano loco citato *S. Diuiditur oratio*: & Soto lib. 2. cap. 3. orationem perfectam diuidi in enunciatiuam, & non enunciatiuam. Et primam esse solum modi indicatiui. Secundam esse cæteras omnes aliorum modorum. Quod autem omnes orationes aliorum modorum sint perfectæ inde patet (vt ex S. Thom. primo perier.

her. cap. de enunciat. refert Sotus) quia perfectum generant sensum; idest explicant implicitè vel aliquem assensum loquentis, vel affectum animi, quo audiens moueatur; aut ad respondendum, si oratio sit per interrogationem; aut ad agendum, si sit de verbo modi imperatiui: aut saltem ad dignoscendum desiderium loquentis, si sit modi optatiui: aut ad concedendum, si sit deprecatiua: v. g. *Petre fac ignem*; sensus est ego sum verè imperans, vt facias ignem. Rursus; *vtinam essem bonus religiosus*, sensus est; ego sum verè cupiens esse talis. Item; *miserere mei Deus*; sensus est; ego sum verè deprecans misericordiam Dei: Demum; *studuisti lectioni, nec ne?* sensus est; sum volens scire, an studueris. Hic obiter aduerte; has omnes orationes esse secundas operationes intellectus; cum per eas assentiamur, aliquid ita esse, vt dicimus: & audiens potest dubitare, an illum decipiamus; idest, verum ne dicamus, an falsum; in quo consistit secunda operatio. Illam verò orationem per particulam, *si*; non esse secundam operationem, quia nec verum dicit, nec falsum: v. g. *si venires*: talis oratio nec veritatem habet, nec falsitatem, vt patet.

Notandum secundo pro oratione enunciatiua; dupliciter illam definiri. Primo ab Arist. 1. periherm. cap. 4. & 1. prior. cap. 1. *Enunciatio est oratio, in qua aliquid affirmatur, vel negatur*. Secundo ab eodem cap. 4. periher. citato: *Enunciatio est oratio verum, vel falsum significans*. Ita etiam Petrus Hyspanus tract. 1. cap. de propositione. Sotus lib. 2. cap. 5. Conimbr. loco citato, qui licet per affirmationem, & negationem melius, & profundius, vt ipsi aiunt, quam per veritatem, & falsitatem definiri asserant orationem: tamen multò accommodatius definiri per verum, & falsum. Ita Tolet. lib. 1. cap. 16. & alij communiter. Non placet Hurtado secunda definitio, tum primo; quia Aristoteles totus est in explicanda affirmatione, & negatione propositionis: tum secundo, quia definitio non est tradenda per disiunctionem differentiarum: tum tertio, quia in apprehensione etiam datur veritas incomplexa. Verum hæ rationes non vrgent: non prima; quia ex eo, quod propositio definiatur per veritatem, & falsitatem; non propterea excluditur affirmatio, & negatio: & hoc est, quod fusè Aristote-

les

les eo capite tractat, veritatem scilicet, & falsitatem in affirmatione, & negatione consistere. Quod autem sola affirmatio, & negatio non sit differentia propria enunciationis, inde patet, quia hæc conuenit etiam alijs orationibus non enunciatiuis: v. g. *vtinam studeres*, est affirmatiua; ergo non quæcunq. affirmatio, & negatio est essentia enunciationis. Non vrget secunda; tum quia Aristoteles per disiunctionem definit etiam propositionem primo modo: sic enim habet primo prior. cap. 1. *Propositio, inquit, igitur est oratio affirmatiua, vel negatiua, &c.* tum etiam, quia non repugnat aliquod describi per differentias, seu proprietates oppositas, si describenda, & explicanda sit aliqua ratio superior contrahibilis per differentias, seu proprietates oppositas. Sic per oppositas proprietates natura definitur principium motus, & quietis; vbi ly, *&*, non accipitur copulatim in hoc sensu, quod simul possit habere vtrumque, sed solum denotatur capacitas vtriusque, ita propositio definitur per falsitatem, vel veritatem disiunctiuè, eò quod, sit vtriusque capax. Ad quod argumentum respondet etiam Sotus lib. 2. cap. 5. argumento primo; non repugnare definiri aliquid per opposita non copulatim, sed disiunctim: quemadmodum Porphyrius definit accidens per adesse, & abesse, & liberum arbitrium quod possit agere, & non agere. Eodem modo respondet Versorius in Petrum Hyspanum loco citato. Non demum tertia; tum primo, quia etiam in prima operatione datur incomplexa, vt ita dicam, affirmatio, & negatio: v. g. *homo, non homo*; seu *homo iustus, homo non iustus*, &c. tum secundo, quia est longè diuersa veritas primæ, ac secundæ operationis, vt fusè in libris periherm. explicauimus. Vt ergo conciliemus vtranque definitionem.

Notandum tertio. Affirmationem, & negationem esse de essentia propositionis: nam propositio est talis actus intellectus, qui sit assensus: & primus per affirmationem explicatur, secundus per negationem. Veritatem verò formalem, de qua est quæstio, esse accidentalem propositioni, vt, & falsitatem determinate acceptam; eò quod, eadem propositio v.g. *Petrus currit*, quæ modò est vera, quia de facto Petrus currit; potuisset non esse vera, si de facto Petrus non curreret: nam veritas ex Aristotele consi-

consistit in hoc; quod res ita sit, sicut affirmatur. Quo posito; potest adhuc veritas, & falsitas disiunctim accepta esse de essentia orationis, qua enunciatio est, idest, vt contradistincta à quacunque alia oratione: & in hoc sensu Aristoteles primo periherm: citat: definiuit enunciationem per veritatem, & falsitatem, & quia vtraque in affirmatione, & negatione reperitur: ideò deinde subdit. *Est autem*, inquit, *Oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio*. Omnia ergo, quæ de affirmatione, & negatione dicit, intelliguntur dicta non de quacunque affirmatione, & negatione, sed de ea, quæ verum, vel falsum dicit. Quod inde vlterius patet, quia communiter ex eodem Petrus Hyspanus, Sotus, & alij orationem enunciatiuam, vt contradistinctam ab alijs, definiunt per hoc, quod sit sola indicatiua oratio, eò quod in alijs modis non reperiatur veritas, & falsitas. Ex his

Collige, integram definitionem enunciationis esse posse. *Enunciatio est oratio affirmans, vel negans aliquid de aliquo verè, vel falsè*. Patet definitio ex supradictis.

Dices primo. Ergo definitio Aristotelis, qua dicitur: Enunciatio esse oratio, in qua sit affirmatio, vel negatio, non est sufficiens; quia in ea non ponitur, quod sit vera, vel falsa.

Respondetur, hoc Aristoteli non fuisse necesse: quia apud ipsum idem est dicere, esse, vel non esse; ac dicere, esse verum, vel falsum. Primo enim periherm. cap. 3. ostendens verbum extra propositionem non significare verum, vel falsum, ait verba, cum per se dicuntur, esse nomina; *sed si est*, inquit, *vel non est nondum significant*; ergo pro eodem accipit, esse, & non esse, ac significare verum, vel falsum. Ita S. Thomas, Boëtius, Ammonius citati à Conimbr. 1. periherm. cap. 4. q. 3. art. 1. Quod expressius Aristoteles docet 5. Met. cap. 7. *Item*, inquit, *ipsum esse, vel ipsum est, significat quod verum est; ipsum verò non esse quod non verum*. Vnde S. Th. q. 1. de verit. ar. 4. ait in vulgari sermone pro eodem accipi rem veram esse, & absolutè sic esse, vt narramus. Hoc posito; idem est dicere, rem esse, vel non esse, ac affirmare, vel negare: quod

vltra

vltra communem vsum loquendi, patet ex eodem Aristotele 1. periher. cap. 6. *Omnis*, inquit *affirmatio, vel negatio vera, vel falsa est*. Et paulò post *necesse est*, inquit, *semper affirmationem, aut negationem veram esse, vel falsam*. Ergo à primo ad vltimum, idem est affirmare, vel negare per verbum tamen indicatiui modi, vt Petrus Hyspanus, & Sotus ad enunciationem requirunt; ac dicere Orationem habere veritatem, vel falsitatem: nos verò addidimus in definitione præter affirmationem, & negationem, veritatem, etiam, & falsitatem; tum ad complectēdam vtranque Aristotelis definitionem; tum ad distinctius significandam naturam enunciationis, vt ab alia oratione diuersam.

Dices secundo. Aliæ etiam orationes perfectæ significant verè, vel falsè: ergo sunt enunciationes; ergo non distinguuntur inter se.

Respondetur; distinguo antecedens: significant verè, vel falsè, conceptum, seu affectum loquentis, concedo: rem, ipsam, de qua est propositio, nego. Veritas enim, & falsitas propositionis ex Aristotele lib. 1. perihermen. cap. 8. & in Anteprædicamentis cap. de substantia sumitur ex eò quod res est, vel non est, vt enunciatur.

Dices tertio. In hac propositione: *homo non est lapis*; non significatur res qualiter est, & tamen est vera: ergo veritas non sumitur ex eò quod res est.

Respondetur ex Soto lectione vnica; per esse verum, non intelligi aliquod esse reale positiuum, &c. sed talem modum, quo se res habent, sicut enuncio; & ideò non posui in definitione verum, vel falsum, sed verè, vel falsè: cum ergo dico, Petrus non est lapis, significo quod ita res se habeat, quod homo non sit lapis, sicut ego enuncio. Quare sicut ad veritatem propositionis affirmatiuæ requiritur, vt res sit; ita ad veritatem negatiuæ requiritur, vt res non sit, vt fusè docui in logica de ente rationis.

Dices quarto. Propositiones hypotheticæ non sunt de verbo modi indicatiui, & tamen sunt propriè veræ, vel falsæ: ergo malè dicitur, veritas, vel falsitas haberi per verbum indicatiui modi.

Respondet Sotus citatus notabili tertio, primo non comprehēdi propositiones hypotheticas sub definitione tradita,

sed

sed solum cathegoricas. Secundo idem esse, accipi aliquid indicando, ac asserendo: in hypotheticis verò licet non reperiatur modus indicandi, reperiri modum asserendi. Sed dici posset fortasse clarius, propositiones hypotheticas quoque esse veras, vel falsas, quia includunt implicitè verbum indicatiui modi; non quidem absolute, sed sub illa conditione; v. g. *si Petrus studeret, euaderet doctus*, sensus est; *Petrus euadet doctus cum studio*.

Hic esset examinandum discrimen inter veritatem essentialem, & accidentalem, seu primæ; & secundæ operationis: & quomodo possit esse de essentia secundæ operationis, cum sit veritas accidentalis; pro qua satis sit scire, dici accidentalem tam veritatem, quam falsitatem; quia eadem operatio saltem potuisset esse falsa, quæ nunc est vera; & è contra: dici autem veritatem, & falsitatem de essentia, secundæ operationis; quia hoc est munus proprium illius, vt sub disiunctione habeat alterutram; vt in libris de anima fusè explicaui. Et hæc satis sit innuisse Tyronibus.

CAPVT QVINTVM.

De speciebus Enunciationis.

PEtrus Hispanus tractatu primo citato. Sotus lib. 2. cap. 6. Tolet. lib. 1. cap. 16. & alij communiter diuidunt propositionem in simplicem, seu cathegoricam, & in compositam, seu hypotheticam. Prima est, quæ constat ex subiecto, prædicato, & copula tanquam partibus præcipuis: v. g. *homo est animal*. Dicitur cathegorica, idest prædicatiua, & sumit denominationem potius à prædicato, quam subiecto: quia, vt aduertit Iauellus in sum. tract. 3. cap. 2. prædicatum determinat subiectum in propositione, & se habet, vt forma ex S. Thoma supra relato: denominatio autem semper sumitur à forma, vt à parte nobiliore. Rursum, cum cathegorica ex supradictis de termino cathegorematico sonet idem, ac perfectè significatiua; & propositio simplex pariat sensum perfectum: meritò talis propositio dicitur cathegorica. Secunda est, quæ ex pluribus simplicibus constat; & hæ, vel sunt ambæ perfectæ, & constituunt propositionem copulatiuam,

pulatiuam, si iungantur per particulam, *Et*, v. g. *Petrus disputat, & Paulus ambulat*: si verò per particulam, *vel*, constituunt disiunctiuam; v. g. *vel dies est, vel nox est*. Vel vna propositio est perfecta, altera imperfecta, seu vnius veritas pendet ab alia, & constituunt propriè hypotheticam, quæ sonat conditionalem dictam ab hypothesi voce græca, quæ est idem ac suppositio, seu conditio, cuius plures species infra trademus.

Non acquiescit Hurtadus prædictæ diuisioni; & hypotheticam, quam appellat syncathegorematicam, ait esse solum illam, quæ pendet ab alia tanquam à conditione; alias verò omnes esse cathegorematicas, seu absolutas. Sed de hac re infra.

Pro rudi intelligentia harum propositionum. Notandum primo ex Soto lib. 3. cap. 2. notabili 2. duplicem esse prædicationem, alteram directam, alteram indirectam. Prima est, cum vel tota definitio, vel pars prædicatur de definito; & accidens de subiecto. Secunda est cum definitum prædicatur de definitione, vel eius parte, & subiectum de accidente. Dicitur prima directa; quia, cum prædicatum participet naturam formæ; & definitio, seu eius pars se habeat, vt forma respectu definiti, vt etiam accidens respectu subiecti; benè, cum talis est prædicatio, dicitur directa; quia rectus ordo postulat, vt forma adueniat subiecto, non è contra: & sic cum subiectum de accidente prædicatur, vel difinitum de definitione, erit propositio indirecta. Paulò aliter tradunt alij hoc discrimen, dicentes prædicationem directam esse, cum vel superius prædicatur de inferiore, vel connotatiuum de absoluto; indirectam verò è contra. Exemplum primæ est v. g. *omnis homo est animal*; seu *aliquis homo est albus*. Exemplum secundæ est; *aliquod animal est homo*: seu *aliquod album est homo*.

Notandum secundo: Has omnes propositiones dici *de inesse*, eò quod prædicatum dicatur inesse subiecto, non determinando modum, quo insit, ad distinctionem propositionis modalis, in qua exprimitur modus, quo prædicatum sit in subiecto. Demum aduerte pro propositionibus complexis, affirmationem, vel negationem earum sumi à dictione connectente vtramque propositionem, adeo vt si vtraque propo-

propositio sit affirmatiua, dictio verò negata; tota propositio sit negatiua; & è contra: v.g. *non quia sol est, dies est*; propositio est negatiua; eò quod negetur dictio, etiam si vtraque pars sit affirmatiua. Item *& Petrus non ambulat, & Paulus non studet*; propositio est affirmatiua; quia dictio, *Et*, affirmatur, etiam si partes sint negatiuæ. His positis, relictis alijs propositionibus; agemus hìc de propositione simplici, seu categorica.

CAPVT SEXTVM.

De Materia, Forma, Qualitate, & Quantitate simplicis propositionis.

MAteriam propositionis appellamus per comparationem ad veram materiam, quæ est essentialis potentia, seu aptitudo ad recipiendam formam. Omittimus hìc materiam remotam, quæ sunt ipsi termini, de quibus supra egimus; agimus de proxima, quæ est habitudo, seu aptitudo, quam habent ad inuicem prædicatum, & subiectum; quæ, quia triplex est; triplex materia cõstituitur. Primo enim possunt prædicatum, & subiectum esse necessariò connexa, & constituunt materiã necessariã; vt in hac propositione: *homo est animal*, ly *homo*, & *animal* sunt materia necessaria. Secundo possunt nullo modo esse connexa prædicatum, & subiectum, & constituunt materiam impossibilem, seu remotam; v.g. *homo est lapis*. Tertio possunt eadẽ, ita esse connexa, vt nõ necessario sint connexa, & dicitur materia contingens; v.g. *Petrus currit*: ita enim cursus conuenit Petro, vt possit non conuenire. Pro quibus aduerte affirmatiuam in materia necessaria semper esse veram: v.g. *omnis homo est animal*; negatiuam verò semper esse falsam; v.g. *omnis homo non est animal*. Rursus in materia remota affirmatiuam semper esse falsam: v.g. *omnis homo est lapis*: negatiuam autem semper esse veram: *nullus homo est lapis*. In materia verò contingenti posse vtranque esse veram: v.g. *aliquis homo currit; aliquis homo non currit*; & vtranque falsam: v.g. *omnis homo currit, nullus homo currit*. Demum propositionem indefinitam in materia necessaria, & remota æquiualere vniuersali, vt supra innuimus: in

materia verò contingenti esse æquiuocam & aliquando æquiualere particulari; v.g. *homo currit*; aliquando vniuersali; v.g. *iustus præmio afficietur*.

Forma enunciationis communiter dicitur copula, de qua nihil dicendum occurrit.

Qualitas enunciationis est affirmatio, & negatio; ab alijs etiā veritas, & falsitas dicitur esse qualitas; licet hæc omnia pertineant ad essentiam enunciationis ex supradictis. Dicitur autem qualitas, quia, interroganti, qualis est propositio? respondere solemus; est vera, vel falsa, affirmatiua, vel negatiua.

Quantitas est, quæ explicat extensionem, vel restrictionem propositionis; idest; quod sit vel vniuersalis, qualis est illa, quæ habet syncathegorema, *Omnis*; vel *Nullus* v.g: *omnis homo est animal*; *nullus homo est lapis*: aut sit propositio particularis: qualis est illa, quæ habet pro subiecto terminum communem notatum syncathegoremate particulari: v.g. *aliquis homo currit*: vel est indefinita: cum scilicet subiectum est terminus communis nullo signo notatus; v.g. *homo studet*; vel demum est singularis: cum scilicet subiectum propositionis est terminus singularis, vel communis notatus signo demonstratiuo: v.g. *Petrus studet*; seu *hic homo currit*.

CAPVT SEPTIMVM.

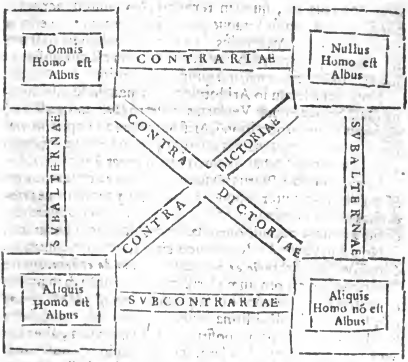
De Oppositione simplicium Enunciationum.

TOletus lib. 2. cap. 12 definit oppositionem. *Est* (inquit) *oppositio duarum propositionū de vtroque extremo eodem ordine participantium secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantia*; & sensus est, quod oppositio sit inter illas propositiones, quæ participant idem subiectum, & prædicatum eodem modo positum, & acceptū in vtraque propositione, facta solum variatione in qualitate, & quantitate. Nomine verò repugnantiæ non intelligitur rigorosa, sed quæcunque diuersitas secundum qualitatem, & quantitatē.

Quadruplex est oppositio. Contradictoria, contraria, subcontraria, subalterna; Prima est oppositio duarum propositionum secundum qualitatē, & quantitatem repugnantium

tium

tium. Secunda est oppositio duarum propositionum vniuersalium repugnantium in qualitate. Tertia est oppositio duarũ propositionum particularium secundum qualitatem diuersarum. Quarta demum non est propriè oppositio; sed subordinatio propositionis particularis vniuersali secundum eandem qualitatem; non est autem oppositio; quia vna continetur in alia, & vna infert aliam, vniuersalis scilicet particularem: & prima vniuersalis dicitur subalternans. Secunda verò particularis dicitur subalternata. Exempla harum oppositionum sequens figura demonstrabit.

Pro intelligentia harum oppositionum; quoniam earum notio est apprimè necessaria omnibus materijs: vt propterea Aristoteles 1. periher. fusè illas examinauerit: & alij Summulistæ communiter.

Notandum primo, Fonsecam lib. 3. cap. 6. non agnoscere oppositionem subcõtrariam, vt veram, & propriã. Conimbr. 1. periherm. cap. 6. q. 1. art. 2. excludere etiam subalternam. Sed de hac non est difficultas; cum nullo modo sit oppositio.

tio. Subcontrariæ oppositionis meminit Aristoteles loco citato cap. 5. vbi sic habet. *Quocirca*, inquit, *has quidem* (idest contrarias, de quibus supra) *impossibile est simul esse veras; his verò oppositas, contingit aliquando in eodem simul esse veras, vt non omnis homo albus est; & aliquis homo albus est*: quas propositiones nemo non videt esse subcontrarias. Et paulò post. *Quæcunque autem*, inquit, *in vniuersalibus quidem non vniuersaliter autem; nam semper hæc quidem vera est; illa verò falsa est. simul enim verum est dicere quod est homo albus, & non est homo albus.* &c. & sensus est, quod in terminis communibus acceptis particulariter, possit vtraque propositio subcontraria esse vera. Cum ergo Aristoteles tam expresè subcontrariarum meminerit, licet non sub hoc nomine; non est cur obliuionis, vel ignorantiæ notetur à quodam recentiore.

Notandum secundo Aristotelem non meminisse subalternæ; quia, vt benè notat Versorius in Petrũ Hyspanũ tract. 1. c. de oppositione propositionũ, Aristoteles accepit oppositionẽ specialiter pro repugnantia duarum propositionum secundũ affirmationem, & negationem, vt etiam notat Sotus lib. 3. c. 1 lect. vnica notab. 2. Petrus Hyspanus tamen; & cæteri omnes Sũmulistæ cõmuniter reponunt illas inter propositiones oppositas; eò quod inseruiãt ad conficiendã figurã oppositarũ, & quia sumunt oppositionem latè pro quacunq. diuersitate.

Notandũ tertio Aristotelẽ loco citato definire contradictionẽ, vt sit *affirmatio, et negatio eiusdem de eodem*. Quare hæc oppositio est omnium clarissima: fundatur enim in primo principio lumine naturæ noto, quod, *non potest idẽ esse, & nõ esse*. Pro qua, sciendũ, affirmationẽ, & negationẽ, non debere simul contineri in vna propositione, sed vnã in vna, alterã in altera, vt patet in exẽplo allato. Rursus quãdo propositio est multiplex, siue implicitè, siue explicitè, nõ benè illi assignari vnã propositionẽ contradictoriã, sed prius esse diuidendã in duas, vt singulis vna assignetur contradictoria. Demũ debere esse verã affirmationẽ, seu negationem non apparentẽ, cuius præcepti ignoratione multæ committuntur fallaciæ, de quibus mox. Pro explicanda autem vi oppositionis

Notandum quarto Hurtadũ perspicuè, & subtiliter disp. 4. Summ. sect. 1. per totã, reducere omnes oppositiones ad cõtradi-

tradictoriam: contradictoriā verò oppositionem esse ratione duarum propositionum singularium, idest habentium pro subiecto aliquod singulare, quod fusè ipse prosequitur. Nā primo duæ cōtrariæ nō possunt esse simul veræ: quia dicerētur duæ contradictoriæ veræ: nā si est vera *omnis homo currit* v.g. est etiā vera *Petrus currit*. Itē si esset vera; *nullus homo currit*; vera etiā esset *Petrus non currit*: & sic de eodē Petro verificaretur quod curreret, & nō curreret. At possunt esse simul falsæ, secundū quā falsitatē nō sunt oppositæ: nā, *omnis homo currit*, cōtinet sub se istas; *et Petrus currit*; *et Paulus currit*; &c. esset autē falsa, si Petrus nō curreret. Item *nullus homo currit*, continet sub se, & *Petrus non currit*, *&* *Paulus non currit*, &c. esset autē falsa, si Paulus curreret. Cū autē oppositio nō cadat supra idē, cōtrariæ nō erunt oppositæ secundū falsitatē. secūdo propter contrariā rationē subcontrariæ possunt esse simul veræ; nā, cū sint particulares, gaudēt descēsu disiūctiuo, et cōsequēter hęc propositio: *aliquis homo currit*; est vera si solū Petrus currat, Paulo nō currēte. Itē hæc propositio; *aliquis homo non currit*; est vera, si Paulus tantū non currat, Petro currēte; & cōsequenter non habēt oppositionē in veritate; vt haberēt oppositionē, si de eodē Petro diceretur quod curreret, & nō curreret: & propterea aliqui dicunt subcontrarias nō esse propriè oppositas, quā nō repugnāt in veritate: quia tamen repugnant in affirmatione, & negatione, & nō possunt esse simul falsæ, absolutè dicūtur oppositæ. Esse autē oppositas in falsitate oritur ex oppositione duarum singulariū contradictoriarū; nā, vt sit falsa ista; *aliquis homo currit*; requiritur, vt nullus currat, & consequenter vt Petrus nō currat; quia si Petrus curreret, esset vera ista; aliquis homo currit. Itē vt sit falsa ista; *aliquis homo nō currit* requiritur, vt omnis homo currat, & cōsequenter vt Petrus currat: & ita ad falsitatē vtriusq; requiritur, vt Petrus currat, & non currat. tertio Duæ cōtradictoriæ nō possunt esse nec simul veræ, nec simul falsæ; nā sequeretur de eodē indiuiduo verificari duo cōtradictoria. Si enim esset vera ista; *omnis homo currit*; esset etiā vera *Petrus currit*, cū ad veritatē vniuersalis requirātur omnes particulares inter quos cōtinetur etiā Petrus, qui si sit ille, ratione cuius diceretur esse vera alia, *aliquis homo nō currit*, iā de eodē Petro verificaretur quod curreret, & nō curreret.

Similiter de falsitate: sit enim falsa hæc propositio; ***omnis homo currit;*** quia Petrus non currit; & falsa etiam ista, ***aliquis homo non currit;*** sane hæc secũda erit falsa, non quia est verum, quod aliquis tantum homo currat; nam ex dictis ***aliquis homo currit, & aliquis homo non currit***, possunt esse simul veræ; sed quia est verum, quod omnis homo currat; sicut, vt sit falsa ista, ***aliquis homo currit***, requiritur, vt sit vera ista, ***nullus homo currit***; ergo requiritur etiam, vt sit vera ista singularis in ea vniuersali inclusa, scilicet, ***Petrus currit***. Ergo de eodem verificaretur, quod curreret, & non curreret. Ex quibus patet omnem oppositionem reduci ad contradictoriam.

Notandum quinto. Alia via posse explicari vim oppositionis. & primo suppono duas contradictorias non posse esse simul veras, nec simul falsas, quod est lumine naturæ notum. secundo duas contrarias in materia necessaria non posse esse simul veras, nec simul falsas. Patet secundum; quia, cum prædicatum sit essentiale, non potest non conuenire omnibus, & singulis. tertio subcontrarias in materia necessaria non posse, esse simul veras, vel simul falsas propter eandẽ rationẽ. quarto in materia contingenti duas contrarias posse esse simul falsas; quia, cum sint de prædicato accidentali, potest tale prædicatum conuenire vni determinato indiuiduo, & alij non: in quo casu duæ vniuersales sunt falsæ: falsa enim est, ***omnis homo currit***, si Petrus tantum non currat, vt falsa est, ***nullus homo currit*** si Paulus currat; non posse autem esse simul veras, inde patet; quia vna contraria vera infert suam subalternam veram: subalterna autem est contradictoria alteri contrariæ, vt patet in figura supra posita: & sic darentur duæ contradictoriæ simul veræ. quinto duas subcontrarias in materia contingenti posse esse simul veras, non tamen simul falsas; quia si vtraque esset falsa; consequenter vtraque contraria esset vera: nam quælibet contraria est contradictoria vni ex subcontrarijs; & sic, cum contradictoriæ non possint esse veræ, si subcontraria est falsa, vna ex contrarijs, quæ est illi contradictoria, erit vera: & idem dicendum de alia subcontraria respectu alterius contrariæ, quæ est sibi contradictoria, vt patet clarè

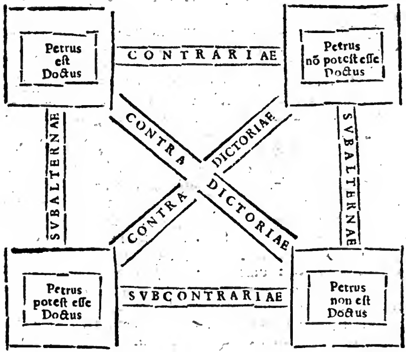
ap-

applicando, quæ dicimus figuræ iam positæ: cum ergo ex falsitate subcontrariarum sequatur veritas contrariarum, quod supra vidimus repugnare; repugnabit quoque duas subcontrarias esse simul falsas. sexto demum pro subalternis, aduerte in materia necessaria esse simul veras; in materia impossibili esse simul falsas. Ratio est, quia cum particulares contineantur in vniuersalibus, & prædicata sint necessaria, vel repugnantia: non possunt non æquè conuenire, & disconuenire omnibus, & singulis. In materia verò contingenti potest subalternans esse falsa, subalternata vera: v. g. *omnis homo currit; aliquis homo currit;* quarum prima potest esse falsa, secunda vera propter rationem supradictam, quia prædicatum non est essentiale, quod conuenire debeat omnibus, & singulis.

Notandum sexto. Circa propositiones contrarias; vnam contrariam inferre contradictoriam suæ contrariæ: nam cum sit vniuersalis, habet subalternatam particularem, & cum differat in qualitate, & quantitate cum sua contraria; consequenter inferendo subalternam, infert contradictoriam suæ contrariæ, vt patet consideranti supra positam figuram.

Præterea propositionem negatiuam contrariam plus negare, quam altera contraria affirmatiua affirmet: v. g. plus negat: *nullus homo est albus;* quàm affirmet; *omnis homo est albus:* & ratio est, quia vniuersalis affirmatiua distribuit solum subiectum, non prædicatum; vniuersalis verò negatiua distribuit etiam prædicatum; & sic plus negat vniuersalis negatiua, quam affirmet vniuersalis affirmatiua: quare hæc propositio affirmatiua; *omnis paries est coloratus;* esset vera, etiam si esset solum albus, nec vllum alium colorem haberet: nam sensus est; paries est habens aliquem colorem. Hæc verò negatiua; *nullus paries est coloratus;* requirit ad sui veritatem, vt nullo genere coloris sit coloratus; nam sensus est, quod nullum colorem habeat paries. In subcontrarijs verò plus affirmare posse affirmatiuam, quàm negatiua neget: v. g. *Petrus non currit, Petrus potest currere:* affirmatiua ampliat ad cursum non solum

actualem, sed etiam possibilem: negatiua verò solum negat cursum actualem. Nec mireris exemplum esse de termino singulari, nam propositiones ex huiusmodi termino quoque possunt habere suas oppositiones, per similitudinem ad propositiones de termino communi; sed erunt opposita de lege, non de modo enunciandi, idest sequuntur proprietates oppositarum, non tamen habent notas vniuersalitatis, particularitatis, &c. Item nec omnes sunt propositiones de inesse, sed aliqua est modalis de modo possibili contento in ly, *potest*, vt vides in hac figura.

Huiusmodi propositiones habent naturam oppositarum: nam prima contraria affirmatiua infert suam sub-

subalternatam, quæ minus latè patet, quam ipsa, & eodem modo contraria negatiua infert suam subalternatam, vt minus latè patentem. Item vna contraria infert contradictoriam suæ contrariæ, & plus negat, quàm vna affirmatiua affirmet: non sunt tamen oppositæ de modo enunciandi, vt dicunt; quia non habent signa vniuersalitatis, & particularitatis, vt habent veræ oppositæ de modo enunciandi, sed sunt oppositæ de lege, quatenus seruant leges, & habent proprietates oppositarum. Pro nota autem vniuersalitatis ponitur ly, *potest*, per quam ampliatur propositio. Ex hoc infertur, has propositiones, *omnis homo currit*; *Petrus non currit*, esse contrarias; quia possunt esse simul falsæ: nam si Paulus non curreret, falsa esset, omnis homo currit: item si Petrus curreret, falsa esset, Petrus non currit: sequuntur autem legem contrariarum in hoc, quod negatiua infert contradictoriam vniuersalis affirmatiuæ: nam *Petrus non currit*, infert hanc, *aliquis homo non currit*, quæ est contradictoria illi, *omnis homo currit*.

Notandum septimo ex Aristotele, & alijs communiter in huiusmodi oppositionibus semper esse obseruandam constantiam terminorum, facta solum variatione in qualitate, & quantitate modo dicto: & ideò termini non debent transponi, sed semper, qui est prædicatum, vel subiectum in vna debet eodem modo esse in alijs: & sic istæ non sunt oppositæ; *homo est animal*: *animal non est homo*: nec termini debent immutari secundum casus, vocem, & rem significatam: nec debet esse variatio ratione loci, temporis, &c. Quare istæ non sunt contradictoriæ verbaliter; *Cicero scripsit*, *Tullius non scripsit*, licet sint mentaliter, si intelligatur idem. Item nec istæ sunt contradictoriæ; *Angelus est Dei*, *Angelus non est Deus*; vt non sunt istæ, *canis latrat*, *canis non latrat*, intelligendo de terrestri, & marino: nec etiam istæ, *Petrus currit*, *Petrus non currit velociter*. Item nec hæ sunt contradictoriæ: *omnis equus Regis possidetur à Rege*; *aliquis equus non possidetur à Rege*: *omnis*

homo

homo est animal, aliquis homo non est omne animal. Demum *Petrus legit, Petrus non legit*; si ly *legit*, modo pro præsenti, modo pro præterito accipiatur: & alia sexcenta. Demum aduerte propositiones singulares sine alia nota ampliatiua, vt in exemplo supra allato, opponi solum contradictoriè, vt notat Aristoteles citatus, cap. 5. Quomodo opponuntur etiam propositiones de terminis in numero plurali copulatim acceptis: v.g. *omnes Apostoli sunt duodecim, omnes Apostoli non sunt duodecim*. Pro signis *Neuter, Vterque, Aliqui*, &c. aduerte, has propositiones; *vterque discipulus studet, neuter discipulus studet*, esse contrarias ex suppositione quod Petrus studeat, & Paulus non studeat. Contradictoria autem primæ erit *alter discipulus, seu vel hic, vel ille discipulus non studet*. Item nec istæ sunt contradictoriæ; *omnes discipuli habent librum; aliqui discipuli non habent librum*. Vtraque enim est falsa, in casu quo vnus tantum discipulus habeat librum. Et prima quidem falsa est, vt patet. Secunda etiam est falsa; quia ly, *aliqui*, in numero plurali supponit vniuersaliter, nō absolutè, sed pro aliqua collectione ad minus pro binario, cum autem vnus, qui supponitur non habere librū, non gaudeat numero plurali; consequenter etiam si vnus nō habeat librum, erit falsa; *aliqui discipuli non habent librum*. Erunt ergo contrariæ; quia negatiua infert contradictoriam affirmatiuæ; scilicet *aliquis discipulus non habet librum*. Nō nego tamē aliquādo ex modo loquēdi ly, *aliqui* seu *quidam* accipi pro vno tantum; vt Math. 14. *erant autem quidam indignè ferentes*; & intelligitur de Iuda tantum: & tunc cū æquiualeat, *aliquis*, sequitur naturam illius in oppositione. Ex dictis colliguntur solutiones multorum argumentorum, quæ supponunt, aliquas propositiones esse contradictorias, cum non sint:

Primo in materia indefinita, istæ propositiones; *promitto tibi librum; nullum tibi librum promitto*; non sunt contradictoriæ; quia potest esse vtraque vera in casu, quo promiserim tibi librum in confuso: & variatur suppositio; nam liber in prima propositione supponit confusè, in secunda distributiuè propter notam vniuersalem, *nullum*; quæ distribuit pro singulis determinatè.

Secundo

Secundo nec istæ sunt contradictoriæ; *cuiuslibet Domini quilibet seruus furatur; cuiuslibet Domini quilibet seruus non furatur*: sunt enim simul falsæ: nam ex suppositione quod serui Petri non furentur, falsa erit prima, falsa etiam secunda, si alij serui v. g. Pauli furentur. Erunt ergo contrariæ: nam negatiua infert contradictoriam affirmatiuæ; scilicet *non quilibet seruus cuiuslibet Domini furatur*, vel *aliquis seruus non furatur* &c.

Tertio. Nec istæ sunt contradictoriæ; *nullius Domini equus currit; Alicuius Domini equus currit*: quia vtraque potest esse vera, ex suppositione, quod equus à nullo possessus (quod sonat, *nullius Domini equus*) & præterea equus etiam Petri curreret. Non enim de eodem equo diceretur, quod curreret, & non curreret: non nego tamen sensum illius propositionis, *nullius Domini equus currit*, esse æquiuocum; & aliquando accipi in sensu posito, aliquando in hoc, scilicet quod excludat omnes; Actor. 20. *vestem nullius concupiui* &c. non est sensus, quod concupierit vestem à nemine possessam, sed quod nullam vestem concupierit.

Quarto. Nec istæ sunt contradictoriæ; *homo essentialiter est albus*; *homo essentialiter non est albus*. siue; *homo inquantum homo est albus*; *homo inquantum homo non est albus*: est enim vtraque falsa: nam prima affirmat de essentia hominis esse albedinem, quod est falsum: Secunda etiam falsa est; quia asserit de essentia hominis esse, non habere albedinem, seu carere albedine. Sunt ergo contrariæ; quia secunda negatiua infert contradictoriam affirmatiuæ; scilicet, *homo non est essentialiter albus*. Propter eandem rationem nec sunt contradictoriæ istæ; *Petrus propter Paulum est mihi amicus*; *Petrus propter Paulum non est mihi amicus*: nam ly, *propter Paulum*, non negatur in negatiua, vt supra diximus. Item nec istæ sunt contradictoriæ; *ego sæpe audiui missam*; *ego sæpe non audiui missam*: *ego semper oro*; *ego semper non oro*. Item, nec sunt contradictoriæ istæ, & valde notandæ pro materia vniuersalium; *natura secundum se est vniuersalis*; *natura secundum se non est vniuersalis*, & alias huiusmodi: vtraque enim est falsa; nam ly, *secundum se*, non negatur in propositione

nega-

negatiua: erunt ergo contrariæ, vt diximus in propositionibus; *homo essentialiter est albus* &c. Generatim autem pro his, & similibus propositionibus tenenda est regula Aristotelis; non esse meliorem modum contradicendi, quàm ponendo negationem in fronte totius propositionis neganter tamen, non infinitanter acceptam; vt supra diximus: verbi gratia, contradictoria huic; *homo essentialiter est albus*; non-homo essentialiter est albus.

Notandum Octauo. Pro aliquibus propositionibus; quas aliqui notant *reflexiuas*, alij *se falsificantes*, alij *indissolubiles*, quarum meminit Sotus lib. 3. cap. 8. lect. 2. Quæri posse; an istę propositiones sint oppositę? *hac propositio non est vera*; *hac propositio est vera*; ita vt prima semper significet se ipsam, secunda significet primam propositionem. Ex vna parte videtur vtraque vera; nam, hoc ipso quod prima negatiua est vera; secunda etiam affirmatiua, quę dicit illam esse veram, erit vera. Si autem prima erit falsa, Secunda etiam erit falsa; quia dicit primam esse veram, cum non sit: atque ita erunt falsę ambę: & sic non erunt contradictorię. Ex altera verò parte videntur contradictorię; cum id, quod vna affirmat, altera neget. Pro solutione; sciendum de essentia cuiuscunque propositionis esse, vt implicitè, & virtualiter asserat, se esse veram, idest, ita rem esse, vt enunciat: v. g. hęc propositio, *Petrus studet*, inuoluit aliam implicitè, scilicet *verum est Petrum studere*. Ad rem nostram igitur. Prima propositio, quæ dicit de se ipsa; *hac propositio non est vera*, dicit etiam implicitè esse veram, quod prorsus dicit secunda ex suppositione, quod cadat supra primam: de se ergo dicit prima, quod sit vera, & quod non sit vera; quod cum sit impossibile; talis propositio est absolutè falsa. Secunda verò propositio, quę de prima dicit, *hac propositio est vera*, non est contradictoria primę, cum enunciet partem primę: sicut non sunt contradictorię istę; *Petrus currit*, ac copulatiua ista; *Petrus currit, & Petrus no currit*: cum ergo secunda asserat primam esse veram, quod etiam prima dicit secundum partem, non erit illi contradictoria. Imo si quis diligenter aduertat ad sensum secundæ propo-

positionis, inueniet esse eundem, ac primæ: nam quod dicat partem primæ patet; quia dicit illam esse veram, quod dicit prima: quod etiam dicat alteram partem, probatur; quia ponitur secunda habere pro obiecto ipsam primam. Sensus ergo secundæ integer est; *verum est hanc propositionem non esse veram*, Idem ergo est prima, ac secunda, sed cum hoc discrimine, quod prima dicit implicitè id quod secunda dicit explicitè. Secunda verò dicit implicitè id, quod prima dicit explicitè; & sic non erit illi contradictoria. Quæri etiam potest; an sint contradictoriæ istæ propositiones; *Deus dabit pluuiam*, *Deus non dabit pluuiam*, ex suppositione quod Deus fecerit tale pactum; si prima propositio, quam dicit Petrus, erit vera, ego dabo pluuiam, & Petrus primò dicat, *Deus non dabit pluuiam*: tunc vel ista propositio erit vera, vel falsa; si vera, ergo vera etiam alia, *Deus dabit pluuiam*, posita promissione Dei: Si verò hæc erit falsa, *Deus non dabit pluuiam*; erit etiam falsa hæc, quæ dicit, *Deus dabit pluuiam*, quia Deus promisit se daturum pluuiam ex suppositione quod prima propositio, quã Petrus dicet, sit vera: & sic hæ propositiones, *Deus dabit pluuiam*, *& Deus non dabit pluuiam*, erunt simul veræ, vel simul falsæ. Sed dicendum casum esse impossibilem; quia pactum non potest procedere de propositione, quæ sit destructiua pacti, sed in alia materia, alioquin obligaretur Deus ad impossibile. Similes propositiones proponit Sotus lib. 3. cap. 8. notabili 2.

Notandum vltimò. Seruandam semper esse eandem suppositionem terminorum, appellationem, ampliationem, ascensum, & descensum; de quibus fusè Sotus lib. 3 cap. 3. Quare istæ non sunt oppositæ; *Antichristus non est*, *Antichristus erit*; quia non seruatur eadem applicatio temporis. Alia plura videat, qui velit apud Sotum, & alios.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

De Aequipollentia simplicium Enunciationum.

AEquipollentia est, cum duæ propositiones aliquo ex prædictis modis oppositæ redduntur æquiualentes, idest habentes eandem vim. Hoc autem fit per particulam *(Non)* alicui propositioni additam, vel detractam. Negatio enim, cum sit malignantis naturæ, tollit id, quod post se inuenit, immutatque omnia, quæ sequuntur: quare propositionem, quam inuenit vniuersalem, facit particularem: particularem verò si inuenit, facit vniuersalem: affirmatiuam reddit negatiuam, & è contra; modò negatio accipiatur neganter, non infinitanter modo dicto. Inseruit autem æquipollentia ad explicandas propositiones obscuriores. Quare ex vna ad alteram æquipollentem est euidens consequentia.

Contradictoriæ propositiones redduntur æquipollentes per additionē particulæ, *Nō*, vni ex duabus propositionibus, v.g. istæ propositiones sunt cōtradictoriæ; *omnis homo est animal, aliquis homo nō est animal:* si ponatur negatio ante primā. v.g. *non omnis homo est animal*, erit æquipollens secundæ, scilicet; *aliquis homo non est animal*; quæ rursus, si habeat negationem in fronte: v.g. *non aliquis homo non est animal*, æquipollet primæ; *omnis homo est animal*. Item *nullus homo est animal: aliquis homo est animal* sunt contradictoriæ: si ponetur negatio in fronte primæ, scilicet, *non nullus homo est animal*, erit æquiualens secundæ, scilicet *aliquis homo est animal*; cui si præfigas negationem: scilicet *non aliquis homo est animal:* æquiualebit primæ.

Contrariæ, & subcontrariæ fiunt æquipollentes, si post subiectum ante copulam vni ex illis propositionibus apponatur negatio: v.g. hæ propositiones sunt contrariæ; *omnis homo est animal; nullus homo est animal:* si primæ addatur negatio post subiectum hac ratione; *omnis homo non est animal;* æquiualebit secundæ, *nullus homo est animal:* cui si apponatur negatio post subiectum: v. g. *nullus homo non*

est

est animal, æquiualebit primæ, *omnis homo est animal*. Eodem modo applica regulam subcontrarijs.

Subalternæ fiunt æquipollentes, si ponantur due negationes, vna ante, altera post subiectum alterutrius propositionis: v. g. hę propositiones sunt subalternæ; *omnis homo est animal, aliquis homo est animal*: si primę addantur duæ negationes modo dicto; scilicet *non omnis homo non est animal*; æquiualebit secundę, scilicet; *aliquis homo est animal*: cui si apponantur duę negationes modo dicto; scilicet *non aliquis homo non est animal*, æquiualebit primæ, scilicet; *omnis homo est animal*.

Vt consulatur memoriæ, solent omnes æquipollentię hoc versu comprehendi;

Præ contradic, post contra, præpostque subalter.

Et sensus est. Per ly, *præ*, intelligitur præponendã esse negationẽ. Per ly, *contradic*, intelligũtur propositiones contradictorię. Per ly, *post*; intelligitur postponendã esse negationẽ. Per ly, *contra*: intelliguntur contrarię. Per ly, *præpost*, intelligitur duplex negatio, quarum vna preponatur, altera postponatur subiecto. Per ly, *subalter*, intelliguntur propositiones subalternæ.

Vsus æquipollentię est v. g. in contradictorijs, si oblata fuerit aliqua propositio habens prepositam negationem, & ignores eius vim: aufer negationem, & quære eius contradictoriam: tunc talis contradictoria æquiualebit illi cum negatione rursus apposita: v. g. sit hec propositio; *non omnis homo est animal*; auferatur negatio, remanebit, *omnis homo est animal*; tunc sumatur huius contradictoria, quę est, *aliquis homo non est animal*; reponatur iterum negatio primę propositioni, fiet, *non omnis homo est animal*; atque ita eius vis cognoscetur: æquiualet enim huic; *aliquis homo non est animal*. Idem seruandum in alijs oppositionibus.

Quattuor ordines signorum æquipollentiæ communiter afferuntur, quorum quælibet tria signa æquipollent.

PRIMVS ORDO.

1 *Omnis*. 2. *Nullus non*. 3. *Non aliquis non*.

SECVN-

SECVNDVS ORDO

1. *Nullus.* 2. *Omnis non.* 3. *Non aliquis.*

TERTIVS ORDO

1. *Aliquis.* 2. *Non nullus:* 3. *Non omnis non.*

Addunt alij, *Neuter non*, æquiualere *vterque*; vt *Neuter* æquiualere *non alter*. Hi ordines paulo aliter immutat, his versibus comprehenduntur.

Non omnis, quidam non. Omnis non, quasi nullus.
Non nullus, quidam. Sed nullus non, valet omnis.
Non aliquis, nullus. Non quidam non, valet omnis.
Non alter, neuter. Neuter non, præstat vterque.

Et sensus est, quod quælibet duo prima signa cuiuslibet versus sibi æquipolleant. Quæ regulæ valent tantum in oppositis affectis talibus signis syncategorematicis. Quas Sotus lib. 3. cap. 1. lect. vnic. notab. 16. appellat oppositas ex forma enunciandi: non autem valent in alijs, quas habere diximus proprietates oppositarum: v.g. *Petrus currit*, *Petrus non potest currere*; quas Sotus appellat oppositas de lege. Rursus prædictas regulas valere in propositionibus de terminis affectis syncategoremate in numero singulari: nam in numero plurali est diuersa ratio. Supra enim innuimus non esse idem; *nullus homo currit*, & *nulli homines currunt*; quia si vnus tantum curreret, non esset vera prima, vt posset esse secunda, ad cuius veritatem satis est, quod nullum sit binarium, quod currat. Pro his ergo propositionibus de signis in numero plurali.

Notandum primò. Aequiualere quælibet dua signa singulorum ordinum sequentium.

Non nulli, Aliqui. *Non aliqui, Nulli.*

Pro quibus sciendum, *Aliqui*, in numero plurali supponere ad minus pro binario: item, *nulli*, negare singula binaria, & sic eius veritatem non impediri, si vnus terminus singularis non includatur in illo. Nam verum est, quod nulli binarij currant, etiamsi solus Petrus currat. Item sicut idem est, *Non aliquis*, & *Nullus*: ita, idem est *non aliqui*, & *Nulli*. Rursus idem est *Non aliqui non*, & *Nulli non*; nam *Non aliqui*, & *Nulli* sunt idem ex dictis: atque ita addita vtrique negatione erunt etiam idem. Vbi aduerte huiusmodi signa reddere propositionem affirmatiuam, sicut

ſicut *Nullus non*, æquiualet *omnis*; ita *Nulli non*, & *Non aliqui non*, æquiualent *omnes binarij*: & ita habet ſenſum diſtributiuum, ad cuius veritatem requiruntur etiam ſinguli termini ſingulares: quatenus quilibet terminus ſingularis conſlat aliquod binarium, quod ingreditur deſcenſum diſtributiuum; hoc enim ipſo, quod vnus terminus ſingularis deeſt, aliquod binarium deeſt; & conſequenter non eſſet verum, quod omnia binaria currerent; ly autem, *omnes*, accipitur pro ſingulis terminis ſingularibus, & eſt idẽ ac *omnis*. Negationem vero poſitam poſt hunc terminum, *omnes*, non æquiualere, *Nulli*: nam cum veritate huius; *omnes non currunt*, non ſtat quod aliquis currat; cum veritate autem huius, *Nulli homines currunt*, poteſt ſtare, quod aliquis currat, vt ſupra diximus. Denum aduerte, negationem habere valde diuersã vim, ſi ponatur ante, ac poſt aliquẽ terminũ ex regula alibi tradita, quod negatio, cũ ſit malignãtis naturę negat, et immutat ea, quę ſequũtur, nõ ea, quę sũt ante ſe: ſic *Nullus* v.g. nomẽ conſlatũ ex negatione, & *vllus* immutat ſignificationẽ ipſius, *vllus*: nã facit illud nomẽ ſupponere vniuerſaliter, cũ ſit particulare, & facit negatiuũ, cũ ſit affirmatiuũ. Itẽ, ſi ponatur negatio ante, *omnis*, facit hũc terminũ ſupponere particulariter, cũ ſit vniuerſalis: ſi autẽ ponatur poſt: v.g. *omnis nõ*; tũc remanet ly, *omnis*, cũ ſua ſuppoſitione vniuerſali affirmatiua, & ex vi negationis ſequẽtis ſolũ negatur prędicatũ de illo, & ſic ęquiualet huic termino, *Nullus*, quẽ ratione negationis incluſæ diximus ſupponere vniuerſaliter, his poſitis

Aequiualent iſta ſigna

Nulli non, omnes. Non aliqui non, valet idem.
Non omnes, non valet Aliqui non; ſed aliquis non.
Omnes non, non valet, Nulli; ſed Nullus,

Hæc omnia patẽt ex dictis: nã ęquiualẽt iſtę propoſitiones; *Nulli nõ currũt*, & *omnes currũt*, & *Nõ aliqui nõ currũt*. Itẽ iſta propoſitio; *Nõ omnes currũt*, nõ ęquiualet huic, *Aliqui nõ currũt*; Nã, ſi vnus tantũ nõ curreret, eſſet vera, *Nõ omnes currũt*; vt nõ eſſet, *Aliqui nõ currũt*; quę ad ſui veritatẽ requirit ſaltẽ binariũ, quod nõ currat; ęquiualebit autẽ huic, *Aliquis nõ currit*: licet aliquãdo ęquiualeat *nõ omnes*, & *Aliqui non*; vt Matth. 19 *nõ omnes capiũt verbũ iſtud*, ideſt aliqui nõ capiũt. Demũ hæc propoſitio; *omnes nõ currũt*, nõ æquiualet huic,

Nulli currunt propter contrariam rationem, quia si vnus curreret, non esset vera ista, *omnes non currunt*, vt esset. *Nulli currunt:* sed æquiualet huic, *Nullus currit*.

VNICA DIFFICVLTAS

An propositio de prædicato infinito æquipolleat propositioni negatiuæ; & an liceat ex vna argumentari ad aliam.

Difficultas mouetur propter Aristotelem 1. prior. cap. vlt. vbi ita habet. *Differt autem non esse hoc, & esse non hoc*. Et sensus est, quod differat, *non potest ambulare, & potest non ambulare*, Nam secunda est vera, prima falsa. Et infra *amplius*, inquit, *est non album lignum, & non est album lignum, non simul sunt*, idest non æquipollent: & rationem affert. *Si enim*, inquit, *est lignum non album, erit lignum; quod autem non est album lignum, non necesse est lignum esse*. Et inferius. *Quoniam vero*, inquit, *manifestum quod diuersum significat, est non album, & non est album, & illud quidem affirmatio, hoc negatio*. Et sensus est, quod in propositione affirmatiua de prædicato infinito, ratione affirmatæ copulæ, supponatur existentia subiecti; in propositione verò negatiua, non sit necesse supponi existentiam subiecti.

Duplex autem potest fieri quæstio. Prima, an sibi æquipolleant huiusmodi propositiones. secunda, an vna inferat aliam. nam non est idem æquiualere, & inferre: ex eò enim, quod inferatur; *Dies est, ergo sol est;* non sequitur esse idem. Tractant quæstionem Conimbr. lib. 2. periher. cap. 1. q. vnica.

Pro solutione, cũ distinctione procedendũ. Si sermo sit de propositionibus in materia necessaria, vel remota, existimo æquiualere, quia non requiritur existentia in subiecto: v. g. *homo non est animal; homo est non animal*: seu *homo non est lapis: homo est non lapis*. In materia verò contingenti propter oppositam rationem non æquiualere: v. g. *Antichristus est non crudelis; Antichristus non est crudelis:* nã prima ratione affirmatæ copulæ, & prædicati contingentis importat existentiam subiecti ex dictis, secunda non; benè tamen prima infert secundam, non contra: nam prima, cum sit affirmatiua de prædicato infinito, affirmat quidem subiectum, vt dixi-

diximus: negat verò significatum prædicati. Secunda vero negat idem prædicatum nihil curando de subiecto; & sic prima infert secundam, non autē secunda primam; quia, cum prima requirat existentiam subiecti, & secunda ab illa præscindat; non benè secundā infert. Inferretur autem; si saluaretur constantia subiecti in negatiua hac ratione; *Antichristus non est crudelis, & Antichristus est; ergo est non crudelis*. Rursus requiritur, vt totus terminus negatus cum modo eiusdem; si illum habeat, infinitetur: propter cuius defectum, non valet v.g. *Petrus non est de se albus; ergo est de se non albus*, sed dici debet; *Petrus non est de se albus, & Petrus est, ergo Petrus est non de se albus*, vbi ly, *de se*, etiam infinitatur: quæ doctrina valdè tenenda est in propositionibus etiam Theologicis: v. g. non valet *mysterium Trinitatis, non est euidenter possibile; ergo est euidenter non possibile*, sed dici debet, *ergo est non euidenter possibile*. Demum aduerte Aristotelem 2. Cœli tex. 48. vbi contendit probare, planetas esse prope nos; vti propositione negatiua loco affirmatiuæ de prædicato infinito; scilicet *planetæ non scintillāt*, pro hac; *planetæ sunt stellæ nō scintillantes*: posuit enim propositionē, quæ infertur, pro ea, à qua infertur: quod benè potest fieri, ponendo constantiā subiecti, vt ipse ponit.

CAPVT NONVM.

De Conuersione.

Conuersio est *duarū propositionum vnius ad alteram per extremorū transpositionem necessaria consequentia*, idest, vt facta mutatione subiecti in prædicatum, & è contra, vna propositio inferatur ex alia: v.g. *aliquis homo est animal*; sic conuertitur; *aliquod animal est homo*. Prima propositio, quæ conuerti debet dicitur *conuersa*, altera, quæ ex illa infertur, dicitur *conuertens*.

Tripliciter autem fit conuersio. Primo *simpliciter*, cum scilicet seruata eadem quantitate, & qualitate, mutatur solum subiectum in prædicatū. sic conuertuntur propositiones vniuersales negatiuæ, & particulares affirmatiuæ; v. g. *nullus homo est lapis*, sic conuertitur *nullus lapis est homo*: itē *aliquis homo est albus*; sic conuertitur *aliquod album est homo*.

Secundò, Conuersio fit *per accidens*, & hæc dicitur con-

uersio ex parte, vt prima dicitur ex terminis; hæc autem fit; cum mutantur extrema seruata eadem qualitate, non quantitate: sic conuertuntur vniuersalis affirmatiua,& vniuersalis negatiua: v;g. *omnis homo est animal*; sic conuertitur; *aliquod animal est homo:* item *nullus homo est lapis: aliquis lapis non est homo*.

Tertio. Fit conuersio per contrapositionem, cum seruata eadem qualitate,& quantitate infinitantur extrema. Sic conuertuntur vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua: v.g. *omnis homo est animal*; sic conuertitur; *omne non animal est non homo: aliquis homo non est albus, aliquod non album non est non homo*.

Huiusmodi autē conuersiones exprimi solent his versibus

Simpliciter Feci, conuertitur Eua per acci:
Asto per contra: sic fit conuersio tota:
Asserit A, negat E: sunt vniuersaliter ambæ:
Asserit I, negat O: sunt particulariter ambæ.

Pro intelligentia; nota has litteras A, E, I, O, esse notas propositionum. Et, A, significare propositionem vniuersalem affirmatiuam: E, vniuersalem negatiuam: I, particularem affirmatiuam, O, particularem negatiuam, Sensus ergo duorum versuum est, vocales E,& A, inclusas in dictione *Feci*, conuerti *simpliciter*; idest propositiones significatas per illas litteras. Item litteras E, & A, inclusas in particula, *Eua*, conuerti *per accidens*) metri enim causa ponitur tātum *Acci* pro *accidens*) litteras A, & O, significatas per, *Asto*, conuerti *per contrapositionem*: metri enim etiam causa, loco *contrapositionis* ponitur solum *contra*.

In qualibet conuersione seruari debent eadem suppositio, & aliæ terminorum affectiones. Quare non benè cōuertetur, *ego amo Petrum, ergo Petrus amat me*: sed *amans Petrum sum ego:* item *Petrus est in agro*; ergo *ager est in Petro*: sed *existens in agro est Petrus*. Item quādo in propositionibus tēpus est pars prædicati, vel subiecti, vel vtriusque in conuersione, prædicatum mutandum est in subiectum cū suo tēpore: v.g. *omnis puer erit senex*; hæc propositio dicit duo tempora, præsens in subiecto, futurum in prædicato; quare ita conuerti debet; *qui erit senex, est qui modo est puer*. Item hæc; *senex fuit puer*; ita conuertetur; *qui fuit puer*.

puer, est qui modo est senex: Semper enim seruandum, vt integrum prędicatum mutetur in integrum subiectū. In propositionibus verò modalibus, modus, qui se tenebat ex parte prædicati in conuerso; in conuertente se debet tenere ex parte subiecti cum repetitione copulæ: v. g. *album necessariò est corpus*, ita debet conuerti; *quod necessariò est corpus est albū:* & idē seruādū in alijs modis: & ratio est, quia modus se tenet ex parte prædicati in conuerso; ergo, cum hoc fiat subiectum in cōuertēte; ex parte subiecti debet poni modus.

Queres, cur vniuersalis affirmatiua non possit conuerti simpliciter: v.g. *omnis homo est animal?*

Respondetur, rationem esse, quia prædicatum factum iam subiectum in conuertente supponeret distributiuè, cū in cōuerso non supponat distributiuè, ex vniuersali regula, quod propositio vniuersalis affirmatiua nō distribuit prædicatum. Item nec particularis negatiua conuerti potest simpliciter propter eandem rationem: v.g. *aliquod animal non est homo*; si enim conuerteretur hac ratione; *homo non est animal*; iam ly *animal*, acciperetur distributiuè ratione negationis, cuius vis est distribuere ea, quæ inuenit post se. Cum ergo cōuersio sit genus cōsequentię, in qua non licet argumentari à nō distributo ad distributum: non poterunt conuerti simpliciter vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua. Si autē addatur aliquod signum distributiuum, poterunt conuerti simpliciter: v.g. *omnis homo est omne rationale*; benè conuerti poterit; *ergo omne rationale est omnis homo*, quę cōuersio esset irregularis, qualis etiam esset hęc; *Petrus non est doctus; ergo nullum doctum est Petrus:* vbi aduerte à propositione conuersa ad conuertentem esse euidentem consequentiam, non contra: v.g. benè valet; *omnis homo est albus*; ergo *aliquod album est homo*; non tamen valet; *aliquod album est homo; ergo omnis homo est albus.*

Notandum, pro conuersione per contrapositionem velle aliquos, vt teneat dicta conuersio, debere addi *constantiam*, quæ se teneat ex parte subiecti propositionis conuertentis vniuersalis affirmatiuæ: v.g. *omnis homo est doctus*; ita cōuertitur, *omne non doctum est non homo*; cōstantiā autē debere addi ex parte subiecti huius propositionis, scilicet, *& est non doctum*. In particulari vero negatiua debere poni constātiā

subiecti propositionis conuersę: v.g. *Antichristus non est bonus*; ita conuertitur *aliquod nō bonū non est non Antichristus*: debet addi constantia ex parte prædicati huius propositionis, quod erat subiectum conuersæ; scilicet *& Antichristus est*, quā constātiā requirunt, vt seruetur eadē suppositio terminorū; nā, alioqui daretur antecedēs verū, & consequēs falsū; quia, si Antichristus non existeret, verū esset, quod non esset bonus; & posset non esse verum, quod aliquod non bonum non esset id quod non est Antichristus, ex suppositione quod Antichristus non existeret. Volūt alij, posse alio modo conuerti propositionem vniuersalem affirmatiuā per cōtrapositionem, infinitando scilicet subiectū, & negando copulā: v.g. *omnis homo est animal; omne, quod non est animal, non est homo*. Demum aduerte ex Toleto, Villalpando & alijs conuersionem harum propositionum non esse admodum vtilem, cum obscurior sit, quàm illa propositio, cuius explicandæ gratia adhibetur: & ideò non esse multum in vsu.

TRACTATVS SECVNDVS.

De Propositionibus Hypotheticis.

MVlta huc congerunt Summulistæ, quæ nescio an plus habeant vtilitatis ad Tyronum ingenia subleuanda, quam obscuritatis ad eorum in studijs alacritatem conterendam. Nos vtiliora de more seligemus.

Nomine Propositionis hypotheticæ intelligimus quamcunque propositionem conflatam ex pluribus, quam Aristoteles primo periherm. cap. 4. vocat *coniunctione vnam*. Quærendum est igitur primo quotuplex sit talis propositio. secundo vnde sumatur affirmatio, & negatio, veritas, & falsitas harum propositionum. tertio demum, quomodo habenda sit earum oppositio. Pro quibus, sit

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit Propositio Hypothetica.

TRiplex communiter à Summulistis fit propositio hypothetica. prima est copulatiua, quæ constat particulis *Et, Nec, &c.* v. g. *& Petrus studet, & Paulus ambulat*. Seu: *Nec Petrus studet, nec Paulus ambulat*. secunda est disiunctiua, quæ constat particula, *Vel*, v.g. *vel dies est, vel*

vel nox est. tertia dicitur conditionalis, quæ triplex est. prima causalis, quæ constat particula, *quia*, v.g. *quia Sol est, dies est*. secunda rationalis, seu illatiua, quæ constat particula, *Ergo*, vel similibus. v. g. *Sol est, ergo dies est*. tertia, denique, quæ constat particula, *Si*, & dicitur conditionalis specialiter dicta: & hæc rursus triplex est. prima conditionalis illatiua, quæ constat ex vna propositione, in qua sit causa necessaria effectus, qui ponitur in altera propositione; v.g. *si sol est, dies est*. secunda, & tertia non sunt illatiuæ: & secunda quidem habet in antecedenti causam consequentis, non tamen necessariam, v. g. (& est exemplum Soti, lib. 3. cap. 8. lect. 3.) *Si viceris in disputatione, dabo tibi librum*. tertia demum est, in qua antecedens, & consequens sunt disparata, v.g. *Si Cælum tonabit, Berta filabit*. Ad hæc tria genera reducuntur omnes propositiones hypotheticæ, quorum singula explicatione indigent.

Notandum primo particulam, *Et*, primo accipi copulatim, vt iungentem partes subiecti, vel prædicati, secundo copulatiue, vt iungentem integras propositiones, & vt facientem terminos supponere distributiuè; Exemplum primæ acceptionis est, *Petrus, & Paulus sunt duo*. Exemplum secūdæ est *Petrus, & Paulus student*. Generatim autem seruandum; quoniam multipliciter potest fieri propositio copulatiua: tunc esse propriè copulatiuam, quando particula, *Et*, coniungit plures integras propositiones, siue sint de eodem prædicato, siue de diuerso. Quare hæc est copulatiua, *Petrus, & Paulus studet*, quia æquiualet huic; *& Petrus studet, & Paulus studet*; idem proportionaliter dicendū de particula, *vel*, idest, quod accipiatur dupliciter disiunctim hoc est, vt vniat diuidendo partes subiecti, aut prædicati, v.g. *vel hic, vel ille oculus est necessarius ad videndū*, secundo vt accipiatur disiunctiue, vt vniat diuidēdo propositiones, v.g. in hac propositione. *Vel dies est, vel nox est*; seu *vel Petrus, vel Paulus furatus est librū*. Dixi ly, *vel*, accipi, vt vniat diuidēdo; quod intelligendū (vt benè notat Versorius in Petrū Hisp. tract. 1. de propositione disiunctiua) de coniunctione verbali, seu secundum vocem, non secundum rem significatam; cum secundum rem, vere disiungat, licet dici possit, quod partes ipsius propositionis disiunctiuæ etiam habeant aliquam con-

iunctionem in hoc, quod veritas reperiatur in alterutra.

Notandum secundo, velle aliquos, propositiones copulatiuas esse omnino simplices: nam sensus illarum est; vtraque propositio est vera, seu in exemplo allato *vterque studet*, imo disiunctiuas quoque esse simplices. Nam huius propositionis, *Vel dies est, vel nox est*; sensus est; vna ex his propositionibus est vera. Quare materialiter tantum sunt copulatæ; formaliter verò sunt simplices. Hurtadum verò disp. 4. sect. 3. velle, nullam esse propositionem propriè hypotheticam, nisi conditionalem: copulatiuas verò esse plures categoricas: simplicem autem esse solum conditionalem, eo quod in ea sit vna veritas; pendens tamen à conditione. In hac re, quæ tota est de nomine, censeo primo, solas conditionales esse propriè, & in rigore hypotheticas, tum propter rationem nominis, tum propter rationem tactam ab Hurtado. Cæterum in latiore acceptione per analogiam ad istas; copulatiuas quoque, & disiunctiuas dici posse hypotheticas; quatenus veritas copulatiuæ ipsa quoque suo modo est ex suppositione, pendens ab vtraque parte: disiunctiua verò veritatem habet saltem in vna per exclusionem alterius, à qua etiam suo modo pendere videtur. Censeo secundo copulatiuas, & disiunctiuas esse complexas, quatenus constāt duplici copula verbali; dici verò vnam coniūctione, vt ait Arist. citatus. Non negauerim tamen, cōditionalem esse omnium minimè compositam, quatenus veritas reperitur solum in vna, & altera se habet vt mera conditio: in disiunctiua verò potest reperiri veritas in qualibet parte, & in copulatiua in vtraq; licet cōditionalis quoq; dici possit complexa propter duplicem propositionē; vnā tamen dependentē ab alia: v.g. *Si Petrus studeret, euaderet doctus*, includit has propositiones; *simul erit, seu esset, Petrus studet, & euadet doctus*. Sed hæc subtilius examinare longum esset, & inutile.

Notandū tertio pro conditionalibus in genere, duas propositiones requiri in qualibet conditionali; primam dici *antecedens*, secundam *consequens*. Rursus conditionales illatiuas seu rationales; esse consequentias. Patet clarè, quia habent notam illationis: item causales, loquendo de causa necessaria, esse consequentias, licet non ita explicitas: item & conditionales specialiter dictas in materia necessaria.

v. g.

v. g. *Si sol est, dies est*: vnde dicunt aliqui Summulistæ, quamlibet consequentiam esse propositionem hypotheticam, intelligendo nomine Propositionis non incomplexam, & simplicem, sed complexam: Conditionales verò in materia contingenti de antecedenti, non habente necessariam connexionem cum consequenti, non videri consequentias; quia posset stare antecedens verum, & consequens falsum. v. g. in exemplo Soti supra allato posset stare; quod disputatione viceris, & tamen non dem tibi librum: Si autem sermo sit de conditionali, de antecedenti, contingenti, siue etiã impossibili, modo antecedens habeat necessariam connexionem cum consequenti, posse dici consequẽtiam implicitam. v. g. *Si Petrus currit, mouetur*; siue *si Petrus habet alas potest volare*; in quibus propositionibus antecedens habet necessariam connexionem cum consequenti.

Notandum quarto Pro conditionalibus specialiter dictis: Totam propositionem dici *conditionalem*; antecedens verò *conditionem*, consequens *conditionatum*, Rursus aliquando Subiectũ conditionati esse ipsam conditioné, v. g. *Si Petrus esset doctus crearetur Cardinalis*, subiectũ est, *Petrus existens doctus*, de quo verificaretur esse Cardinalé: interdũ conditionem esse parté subiecti, v. g. *Si Papa vellet, Petrus esset Cardinalis*; sensus est, quod Petrus, Papa volente, est Cardinalis.

Demũ aduerte, huiusmodi ꝓpositiones verbaliter tãtũ esse orationes imperfectas, cũ verè sint perfectæ, eo ꝙ prædicatũ affirmetur de subiecto iuxta differentiã tẽporis importati per copulã, tale autẽ prędicatũ denotatur cõuenire subiecto pro qualibet differẽtia tẽporis, modò ponatur cõditio; sicut propositiones de futuro, & pręterito petunt suã veritatẽ à tẽpore, quod non sit actu, dũ enunciantur, vt aliæ æternę veritatis, quas appellant, sunt veræ, etiã si præscindant à qualibet differẽtia tẽporis. Ad rẽ nostrã, hæc propositio; *si Petrus esset doctus, crearetur Cardinalis*, affirmat Cardinalé de Petro pro qualibet differentia tẽporis, pro qua sit posita doctrina. Vbi obiter aduertendũ ex Sotoloco citato, pro cõditionalibus nõ illatiuis, nõ requiri ad earũ veritatẽ, vt cõditio possit poni, sed etiam si sit impossibilis absolutè, & ponatur, vt possibilis, possit affirmari, quid futurum sit, ea posita. v. g. *Si tetigeris Cælum digito, Papa faciet te Cardinalem*; seu *Si intra*

horam

beram iueris in Hispanias, dabo tibi vnum millionem aureorum: conditiones sunt impossibiles naturaliter, quæ nunquam erunt: benè tamen scit Deus, vt ait Sotus, an verè essem daturus pecuniam, posita tali conditione. Aliqui recentiores extendunt hanc doctrinam ad conditionalia de conditione impossibili: v.g. *An si Chimara esset, fœmina, nupsisset cum Socrate, vel futura esset Monialis.* Sed de hac re aliquid dicam infra, vbi examinabo; quando liceat argumentari ex suppositione impossibili. Atque hoc est, quod aliqui dicunt, huiusmodi propositiones posse esse veras, cum falsitate, imò cum impossibilitate antecedentis; quia nimirum, videt Deus, quid esset futurum, posita tali conditione etiam impossibili, absolutè loquendo.

Notandum quinto. Pro conditionalibus specialiter dictis, insurgere non leuem difficultatem contra partitionem factam. Nam volunt aliqui non dari aliam conditionalem, nisi illatiuam, eò quod hoc videatur importare particula, *Si* scilicet, quod antecedens, vel verè sit, vel supponatur causa consequentis. Quarè non esse conditionales propositiones secundo loco enumeratas: scilicet, in quarum antecedente contineatur aliquod requisitum ad effectum, & quodammodo illius principium, non tamen effectus sequatur necessario ex eo, vt in exemplo Soti supra allato, *Si viceris disputatione* &c. quas propositiones benè ait Hurtadus disput. 4. Summ. Sect, 3. non esse illatiuas, sed enunciatiuas affirmantes euentum rei, & multo minus esse illatiuas, conditionales vltimo loco enumeratas, quæ scilicet cõstant ex antecedenti, & consequenti disparatis. Quoniam verò hæc difficultas aperit radicem celeberrimæ quæstionis Theologicæ de Scientia media, seu conditionalium, quam appellant; ideo placet paulo fusius illam examinare.

Diomedes Grammaticus, sic habet; *particulam, Si, accipi conditionaliter, quoties incertus est sermo, vt si facias, si feceris; qui enim sic loquitur, non factum interim declarat.* Hæc ille. Ex quibus verbis non potest inferri, quod ly, *Si*, semper sit nota causalitatis, & consequenter, quod omnis conditionalis sit causalis.

Petrus Hyspanus tract. 1. cap. *quid sit conditionalis*, ita illam definit. *Conditionalis*, inquit, *est illa, in qua coniunguntur*

guntur duæ Categoricæ per hanc coniunctionem, *Si*, in qua definitione nulla fit mentio causalitatis, quod clarius patet ex explicatione Versorij ibidem: qui post quam dixit ad perfectam conditionalem requiri, quod vna propositio sequatur ad aliam; subdit, *& hoc*, inquit, *fit in propositione causali; & ideo causalis est vna species contenta sub conditionali, sed vltra rationem conditionalis addit causalitatem sui antecedentis respectu consequentis* (nota quod sequitur) *ratione cuius, plus requiritur ad veritatem eius, quam ad veritatem conditionalis*. Ex quibus sic argumentor. causalis supra conditionalem addit causalitatem, & est species illius, ergo conditionalis secundum se præcisè, non dicit causalitatem; ergo potest dari conditionalis, quæ non sit causalis.

Sotus solita, qua pollet perspicuitate, & subtilitate agnoscit, & discernit conditionales, quas ipse appellat promissiuas, à causalibus: cuius verba, quia clarissima sunt, afferam. lib. 5. Summ. cap. 8. lect. 3. notabili primo. *Notandum*, inquit *primo, quod promissio dupliciter potest fieri: absolutè, de qua nihil ad præsens, alio modo conditionaliter; vt si disputatione viceris dabo tibi librum, de qua non nihil hic meminerimus. Notandum secundo, quod ad veritatem conditionalis promissiuæ affirmatiuæ, sufficit, & requiritur, quod non sit ita; sicut significatur per antecedens, quin sit ita, sicut significatur per consequens; vt ad veritatem dictæ promissiuæ sufficit, quod posita veritate antecedentis, scilicet, quod vincas, ponatur consequens; & ad falsitatem sufficit, & requiritur, quod quãdo erit ita sicut significatur per antecedens, nõ erit ita, sicut significatur per cõsequens: vnde cõditionalis promissiua conuenit cũ illatiua in hoc, quod non ponit veritatem antecedentis, & consequentis: vt. si digito tetigeris Cælum, faciam te immortalem. Differt autem à conditionali illatiua; quia non requiritur ad veritatem promissiuæ, quod sit bona consequentia, scilicet, quod antecedens non possit esse verum sine consequenti; sed satis est, quod antecedens non sit verum sine consequenti* (& paulo post) *ex quo*, inquit, *sequitur primo, quod conditionalis promissiua est contingens; vt si quando viceris dabo tibi librum, dicta promissiua erit vera; si verò non dederim, erit falsa*; Vbi obiter nota veri-

tatem

tatem harum propositionum non haberi in causa, sed in positione ipsius effectus. *Sequitur*; inquit, *Secundo multas esse conditionales promissiuas, de quarum veritate, aut falsitate non constat: sed solum Deus scit an vera sint, an falsa: v. g. si tu nunquam viceris in disputatione, solus Deus scit, an si vicisses, dedissem librum: Tales sunt multa conditionales de præterito, vt si tu occurrisses prior, tibi dedissem librum; Si Petrus non sumpsisset potionem, non fuisset mortuus.* Hæc ille; quibus iniuriam facerem, si aliquid adderem de meo.

Bagnes in Summulis lib. 3 tract. secundo cap. 2. *Obseruandum*, inquit, *est coniunctionem, Si, non semper illatiuè accipi ita, vt consequentiam constituat, v. g. in hac propositione, si cras visitaueris me, dabo tibi equum; hæc enunciatio non est consequentia conditionalis. Nam poterit stare veritas antecedensis cum falsitate consequentis* ex quibus constat particulam, *Si*, non semper esse illatiuam. Omitto Fonsecam lib. 3. cap. 15. & alios omnes nostræ Societatis, qui hanc doctrinam amplectuntur. Satis enim est, prædictos Auctores hunc sensum admittere particulæ, *Si*, ne videamur nos nostro Marte hanc acceptionem inuexisse.

Notandum sexto, pro propositionibus conditionalibus, quas appellant *disparatas*, plerosque existimare non esse proprias conditionales, etiam si sint affectæ particula, Si, ita Vasquez 1. par. disp. 67. cap. 4. fine. Lessius disp. de efficacia gratiæ cap. 19. Arubal. prima parte disp. 49. & alij; & ratio est, quia in consequenti non est effectus, seu aliquid habens connexionem cum antecedenti, vt est in supra allatis, & ita esse merè copulatiuas: v. g. *Si Rex dormiet, Petrus studebit*, sensum esse; & *Rex dormiet, & Petrus studebit.* Suar. lib. 2. de Scientia conditionalium cap. 6. num. 4. affirmat, has quoquè esse conditionales, licet asserat, quæstionem esse de nomine, & melius explicari per particulam, *Quando*, per quam denotatur coëxistentia antecedentis cum consequenti, non causalitas; nam si denotaretur causalitas, huiusmodi propositiones essent falsæ, & contradictoriæ veræ: v. g. in exemplo allato, si denotaretur, quod causa, cur Petrus studebit, esset quia Rex dormiet, esset falsa, & contradictoria eius quę diceret; *non si*

Rex

Rex dormiet, Petrus studebit; esset vera; nam sensus esset, quod dormitio Regis non esset causa studij Petri. Dici autem posset, has propositiones propriè, & in rigore esse meras copulatiuas, & importare solum coëxistentiam durationis; verbaliter verò, & ex modo significandi esse conditionales: nam sæpè vtimur his propositionibus, per quas denotare solum volumus coëxistentiam antecedentis cum consequenti; & de veritate illarum solemus contendere, & sponsionem facere: v. g. sint duo discipuli, qui optant diem vacationis habere serenam in hyeme; spondeant inuicem, ita vt alter dicat. *Si dies Mercurij erit vacationis, erit Serena*: alter verò ex affectu quem habet, & dubio, quod non ita sit futura, dicat, *non futuram Serenam*. Sanè vterque, qui spondet non existimat, quod esse diem vacationis habeat connexionem cum esse Serena, sed solum ambo spondent de connexione serenitatis cum die vacationis ex proprio affectu. Ex quo patet huiusmodi etiam propositiones dici posse conditionales; latè tamen in sensu explicato.

Notandum Septimo, pro affirmatione, & negatione hypotheticarum, quoniam in qualibet propositione hypothetica reperitur duplex copula, altera, quæ sit verbum, altera quę sit dictio copulatiua duarum propositionum: affirmationem, vel negationem illarum desumi ex affirmatione, vel negatione dictionum; quare hęc erit affirmatiua; *Si Sol non est, dies non est*; hæc verò negatiua, *Non si Sol est, nox est*. Ex quibus habetur, qualitatem harum propositionū desumi à particulis coniunctiuis: quantitatē verò nō habere propriam diuersam ab ea, quæ est in partibus; exceptis copulatiuis, & disiunctiuis, quarum primę, ratione particulæ coniunctiuę, quam esse diximus notam vniuersalitatis, dici possunt vniuersales: secundę verò, ratione particulę disiunctiuę, quę est nota particularitatis, dici poterunt particulares. Pro affirmatione, & negatione. Sciēdum, causali, & conditionali benè conuenire prędictam regulam, quod sint affirmatiuę, vel negatiuæ, si sit affirmata, vel negata dictio. At difficultas est in propositione rationali: v. g. *Sol est, ergo dies est*, cuius dictio illatiua non potest habere negationem, ratione cuius tota propositio sit negatiua. Dicendum igitur est, huiusmodi proposi-

propositiones, quoniam sunt consequentię, dupliciter posse habere negationem; primo; vt fiet cum bonitate illationis, ita vt conclusio sit negatiua: v. g. *Sol est, ergo non est nox;* secundo, vt negatio tollat essentiam consequentię, id est, coniunctionem duarum propositionem expressam per particulam, *Ergo* v. g. non benè sequitur *Petrus est homo, ergo est Equus*, & vtroque modo, beneficio negationis propositio rationalis fit negatiua, modo explicato; licet nō fiat ea ratione, qua cæteræ propositiones per negationē præpositā particulæ coniunctiuæ, propter innaturalem modum loquendi, quem haberet: v. g. si diceretur, *non Petrus est homo, ergo est Equus*; cum enim ly, *Non*, cadat supra ly, *Ergo*, quod est valde remotum à se, non videtur illud afficere; imò etiam si dicatur *Petrus est homo, non ergo Petrus est equus*, adhuc modus loquendi est inusitatus, & ideo cum tota hæc res pendeat ab vsu, & vsurpatione modi loquendi; propositiones illatiuæ fieri debent negatiuæ, modo dicto.

Pro copulatiuis est peculiaris difficultas: an sint negatiuæ per negationem copulę; affirmatiuę verò per affirmationem eiusdem, licet partes sint negatiuę ratione negatę copulæ verbalis: v. g. *& Petrus non studet, & Paulus non studet*. Nam ex vna parte, regula tradita videtur precipere hanc propositionem esse affirmatiuam; ex alia verò parte ratio euincit esse negatiuam; ęquiualet enim his, *Nec Petrus studet, nec Paulus studet*: item *ambo non student*, item *neuter studet*: & si tantum sint duo, qui possint studere; ęquiualet huic, *Nullus studet*: dicere verò has non esse negatiuas, esset immutare omnes formulas oppositionis. Pro solutione repetendum, quod supra diximus duas propositiones contrarias non differre in quantitate, & consequenter contrariam negatiuam affirmare implicitè quantitatem affirmatiuę: nam negatio, ex dictis, si inuenit particularitatem, illam tollit ponendo vniuersalitatem: v. g. *nullus*, ponit vniuersalitatem: nam ęquiualet huic, *omnis non*, vbi vides vniuersalitatem affirmari. Dicitur autem hęc propositio, *Nullus homo studet*, esse negatiua, quia in ea spectatur copula verbalis, & prędicatum, quorum habetur ratio in propositionibus, cum absolutè de illis est sermo; atque in hoc sensu negatiua quoque erit ista: *& Petrus non studet*.

studet, *& Paulus non studet*. Si autem in illa prima propositione, *Nullus homo studet*, spectetur sola quantitas; sanè erit affirmatiua in quantitate. Quo posito, cum copulatiua accepta sub hac formalitate copulatiuæ appellet solum quantitatem, hæc propositio, *Et Petrus non studet, & Paulus non studet*, erit affirmatiua, quod idem est, ac dicere esse affirmatiuam de quantitate vniuersali affirmata: & in hoc sensu omnes illas esse affirmatiuas, quibus æquiualet: non dici tamen affirmatiuas, quia in communi vsu loquendi attenditur ex dictis ad prædicatum, & copulam verbalem. Copulatiua igitur erit negatiua per negationem immediatè afficientem ipsam copulam, idest dictionem; v.g. *Non Et Petrus studet, & Paulus studet*, seu per positionem signi particularis. v.g. *vel Petrus non studet, vel Paulus non studet*.

Notandum octauo pro veritate, & falsitate harum propositionum. primo copulatiuas, & illatiuas tunc esse veras; cum vtraque pars est vera, v.g. hæc est vera, *Et ignis est calidus, & aqua est frigida*: item hæc est vera, *Homo est rationalis, ergo est risibilis*; & ratio est; quia particula, *Et*, denotat assensum mentalem, quo dicatur vtraque propositio conuenire in veritate: Per notam verò illationis denotatur connexio vnius cum alio ratione tertij. Ad hoc igitur, vt sit vera connexio vnius cum alio ratione tertij, debet ipsum tertium esse connexum cum vtroque. Idem dicendum de propositione causali; pro qua aduerte, non sufficere ad veritatem causalis, quod sit bona illatio, sed requiri, vt in antecedenti sit vera causa; quare, hæc non est vera causalis, *Quia fumus est, ignis est*; nam per causalem denotatur, quod in antecedenti sit vera causa, qualis non est fumus respectu ignis. Dici tamen potest causalis in ordine ad cognoscendum; quatenus ex illo antecedenti inferri potest consequens. Ad falsitatem verò harum propositionum sufficit falsitas vnius partis propter oppositam rationem.

Secundo disiunctiuam esse veram, cum altera saltem pars est vera. Dixi saltē; quia dupliciter accipi potest disiunctiua. primo iuxta acceptionem Antiquorum, vt refert Toletus lib. 1. cap. 19. vt significet idem, ac *tantum*, ita vt propria disiunctiua sit, quæ constat partibus oppositis, incompossibilibus in veritate; & in hoc sensu disiunctiua, ad hoc vt sit vera,

debet

debet vna tantum pars esse vera. Et hoc videtur significare propriè particula, *vel*; v.g. *vel dies est, vel non est*, sensus est, quod vna tantum ex his propositionibus sit vera, & in hoc sensu, si vtraque pars esset vera, disiunctiua esset falsa. Secundo disiunctiua potest accipi in sensu recentiorum, ita, vt ly, *vel*, sonet *ad minus*; & in hac acceptione dixi saltem requiri, vt vna pars sit vera; atque in hoc sensu videtur loquutus Christus Dominus, cum dixit, *vbi duo, vel tres fuerint congregati* &c. quo modo loquendi non videtur exclusisse plures, sicut etiam, si dicerem; *quando vel omnes, vel medietas Discipulorum fuerit in Schola, ego legam*: sensus est, quod ad minus fuerit medietas, & in hac acceptione, vt sit falsa disiunctiua, debet vtraque pars esse falsa. Tertio. Ad veritatem, vel falsitatem conditionalis non requiri veritatem, vel falsitatem singularum partium, sed illationis, seu connexionis antecedentis cum consequenti: vnde communiter dicitur conditionalis nihil ponere in esse: v.g. *si lapis est homo, lapis est animal*.

Colliguntur primo aliquæ regulæ à Summulistis, præsertim à Petro Hispano citato, & Versorio ibi, Soto, & alijs. Prima ex ijs, quæ diximus de veritate, & falsitate affirmatiuarũ colligi quid dicendum sit de negatiuis; Et regula generalis est, quod si affirmatiua sit vera, negatiua illi opposita sit falsa. Secunda pro conditionalibus illatiuis necessarijs; conditionalem veram, esse necessariam, falsam verò, impossibilem. Nam si semel: v.g. verum est, esse connexum risibile cum homine propter rationale: semper verum est. quod est, esse necessario verum; si autem falsum est, hominem esse lapidem, quia est rationalis; semper erit falsum; quod est esse impossibile: & hoc est, quod aliter dici solet, conditionales in materia necessaria includere consequentiam, quæ importat necessariam connexionem antecedentis cum consequenti: conditionales verò de particula, *Si*, secundi generis, id est, in quibus non est necessaria connexio antecedentis cum consequenti, vt sint veræ, non requirere, vt sint necessariæ propter rationem supradictam, quia non continent in antecedenti causam habentem necessariam connexionem cum consequenti. Tertia. Copulatiua est necessaria, cum omnes eius partes sunt necessariæ, v.g. *Deus est vnus*

est vnus, *& Homo est animal*; vt verò sit contingens, satis est, vt vna pars sit contingens. v. g. *Deus est vnus*, *& Petrus currit*; & ratio est, quia id, quod est contingens potest non esse, ac proinde tota copulatiua constans ex contingenti posset non esse vera, & ideo tota erit contingens, si vna pars sit contingens; & propter eandem rationem, tota est falsa, vel impossibilis; si vna pars sit falsa, vel impossibilis; Quare, hæc est falsa, & impossibilis, *Homo est animal*, *& Angelus est corpus*, quia particula, *Et*, denotat simultatem veritatis vtriusque. Quarta. Disiunctiua, iuxta acceptionem antiquorum est necessaria, cum vtraque pars est incompossibilis, siue vtraque pars sit contingens, siue altera sit contingens, altera impossibilis, v. g. *Vel Homo est animal*, *vel non est animal*: siue *vel Petrus stat*, *vel non stat*: & ratio est, quia necesse est, quod vna ex illis sit vera, cum sint contradictoriæ: Iuxta acceptionem verò recentiorum; disiunctiua erit contingens, si vtraque pars sit contingens, & compossibilis: Si verò vna sit necessaria, altera, contingens, modo vtraque sit compossibilis, erit necessaria. Exemplum primæ est *Vel Petrus studet*, *vel Paulus ambulat*. Exemplum secundæ, *vel homo est animal*, *vel Paulus currit*. Disiunctiua secundum acceptionem antiquorum est impossibilis, cum vtraque est necessaria, v. g. *vel homo est rationalis*, *vel homo est animal*: nam sensus est, quod vna sit vera exclusa alia; in sensu verò recentiorum, vt sit impossibilis, requiritur, vt vtraque pars sit impossibilis. Quinta pro conditionalibus non illatiuis, illa erit contingens, cuius antecedens contingentem habet connexionem cum consequenti; v. g. *si disputatione viceris*, *dabo tibi librum*. dixi pro conditionalibus non illatiuis: nam illatiuæ semper sunt necessariæ; cum per illas denotetur solum connexio antecedentis cum consequenti ratione tertij; v. g. *Si lapis est animal*, *est sensitiuus*, impossibilis verò est conditionalis illatiua, cuius consequens, vel repugnat cum antecedenti, vel cum illo non habet connexionem. v. g. *Si Homo est animal*, *Equus curris*, siue *si Deus non esset*, *Creatura existeret*.

Sexta demum generatim pro propositionibus negatiuis; si affirmatiua sit necessaria, negatiua erit impossibilis, & è con-

tra: si verò affirmatiua sit contingens: talis erit negatiua, vt patet ex dictis.

Colliguntur secundo à Summulistis aliqui modi argumentandi in his propositionibus; videlicet, qui velit apud Sotum lib.3. cap.8. & deinceps. Primo valet à copulatiua affirmatiua ad partem illius, v. g. *Petrus studet, & Paulus ambulat, ergo Petrus studet*: non autem valet à parte ad totam. Secundo in disiunctiuis valet à parte ad totam, v. g. *Petrus studet; ergo vel Petrus studet, vel Paulus ambulat*. A tota autem disiunctiua non valet ad partem: v.g. *vel Petrus studet, vel Paulus ambulat, ergo Petrus studet*. Valet a tota disiunctiua cum destructione vnius partis ad positionem alterius: v. g. *vel Petrus studet, vel Paulus ambulat, sed Paulus non ambulat, ergo Petrus studet*. A tota vero disiunctiua cum positione vnius partis valet ad negationem alterius, sumendo disiunctiuam in sensu antiquorum. v.g. *vel dies est, vel nox est: sed dies est ergo nox non est*. Reliquos modos argumentandi vide apud Sotum citatum, & alios.

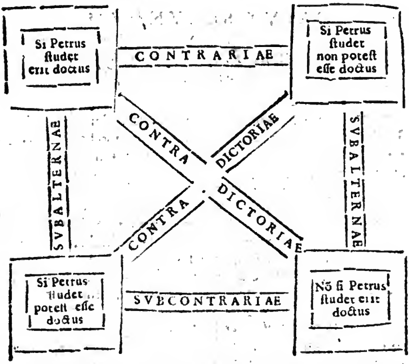
Colligitur tertio, ad copulatiuas reduci primo propositiones cum relatiuo, *Qui, quæ, quod*, vt benè notat Versorius in tractatum primum Petri Hispani cap. de *propositionibus hypotheticis*: nam sensus huius propositionis *Socrates, qui currit, mouetur*, est idem, ac Socrates currit, & ipse mouetur. Secundo ad copulatiuas item reduci propositiones quantitatiuas, qualificatiuas, temporales, & locales. v. g. *quantus est Socrates, tantus est Plato*, idest, & Plato est tantus, & Socrates est tantus; item *qualis est Plato talis est Socrates*, sensus est, Socrates est talis, & talis est Plato. Rursus *vbi est Socrates, est Plato*, sensus est & in eo loco est Socrates, & in eo loco est Plato. Demum *Socrates currit, quando Plato disputat*, sensus est; & in eo tempore Socrates currit, & in eodem Plato disputat.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

De Oppositione Propositionum hypotheticarum.

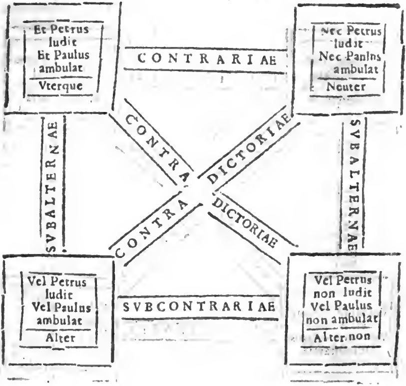
QVuoniam exceptis copulatiuis, & disiunctiuis, alias propositiones hypotheticas diximus non habere quantitatem diuersam à quantitate simplicium: non potest in ijs assignari alia oppositio, nisi contradictoria, quam generatim fieri diximus per additionem negationis in frõte totius propositionis, vt benè notat inter cæteros Versorius in Petrum Hispanum tract. 1. cap. *Qua copulatiua propositio* &c. Si autem velimus assignare oppositionem per similitudinem ad propositiones simplices oportebit spectare non ad oppositionem de modo enunciandi, sed de lege, id est, quod vna magis latè pateat, quam altera, & ex vna sequatur contradictoria alterius &c. v. g. in conditionalibus, huic propositioni, *Si Petrus studet, erit doctus*, assignabitur opposita contrariæ similis, scilicet *si Petrus studet, non potest esse doctus*, quæ secunda habet leges contrariæ; tum quia plus negat, quam affirmatiua dicat: tum quia infert contradictoriam primæ scilicet, *non si Petrus studet, erit doctus*, quæ tertia est subalterna secundæ, & minus latè patens, quam illa; minus enim est, non euadere doctum, si studeat, quam non posse euadere doctum. Secundæ erit opposita contradictoriè ista, *si Petrus studet potest esse doctus*, quæ sub alternatur primæ, æquiualet enim particulari; cum minus latè pateat, quam prima: minus enim est posse euadere doctum, si studeat, quam esse de facto; si studeat, vt vides in hac figura.

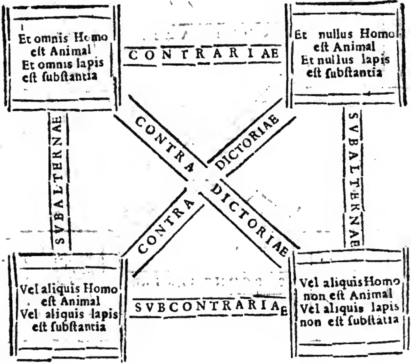
Eandem regulam applica alijs propositionibus causalibus, & illatiuis.

Pro copulatiuis,& disiunctiuis hęc traditur regula à Versorio citato, & alijs. *Copulatiua*,inquit, *& disiunctiua de partibus contradicentibus contradicunt*; & sensus est, quod,data propositione copulatiua affirmatiua, assignata altera disiunctiua negatiua erunt contradictoriæ: v.g. *& Petrus ludit*, *& Paulus ambulat*, erit contradictoria huic, *vel Petrus non ludit*, *vel Paulus non ambulat*, posita ergo hac propositione, *Et Petrus ludit*, *& Paulus ambulat*,contraria huic erit *nec Petrus ludit*, *nec Paulus ambulat*: infert enim contradictoriam primæ scilicet,*vel Petrus non ludit*, *vel Paulus non ambulat*, cui subcontrariatur ista, *vel Petrus ludit*, *vel Petrus ambulat*, quæ est subalterna primæ,&contradictoria secundę;& prima valet *vterque*, secunda *neuter*, tertia *Alter non*, quarta *Alter*, vt vides in hac figura.

Aduerte

Aduerte autem, si propositiones simplices, quibus constant copulatiuæ sint particulares, vel vniuersales: seruari debere in earum oppositione regulas simplicium circa quantitatem, & qualitatem; si velimus attendere ad copulatiuas, & disiunctiuas, vt constant talibus prædicatis; & subiectis, vt patet in hac figura.

Demum aduerte, prædictas regulas assignandi contradictorias copulatiuis non tenere in propositione copulatiua de partibus contradicentibus, & se mutuò destruentibus: v. g. *& homo existit, & non existit*; quod sic paulatim ostendo. non enim primò benè illi contradicitur per disiunctiuam, scilicet, *vel homo existit, vel non existit;* nam ista ex regulis oppositionis subalternatur priori: omnis enim propositio, quæ differt solum in qualitate ab altera, quæ sit vniuersalis, & ipsa particularis, est illi subalternata; vt huic propositioni; *omnis homo currit*, subalternatur hæc; *aliquis homo currit*; quæ æquiualet huic, *vel hic, vel ille currit*. Ergo cum in casu nostro prima copulatiua æquiualeat vniuersali, disiunctiua æquiualens particulari erit illius subalternata,

nata, & non opposita contradictoriè; nec obstat, quod prima sit falsa, secunda vera; nam non est nouum, subalternantem aliquando esse falsam, & subalternatam veram, vt falsa est; *omnis homo est albus*: vera autem eius subalternata; *aliquis homo est albus*. Nec secundo absolutè loquendo benè contradicitur per appositionem negationis in fronte totius propositionis, vt est vniuersalissima regula contradicendi omnibus propositionibus, dicendo; *non & homo existit, & non existit*; vt sensus sit, non est verum hoc coniunctum; seu non est verum simul hominem existere, & non existere. Et ratio est, quia vna contradictoria non debet affirmare, vel negare id, quod affirmant, vel negant singulæ partes alterius: alioqui vna contradictoria esset pars alterius, & in ea includeretur cõtra regulas, & naturã contradictoriarum; nã hæc *aliquis homo non est albus*, non debet includi, neque secũdum parté in alia sibi contradictoria, scilicet, *Omnis homo est albus*: quod autem in casu nostro secunda includeretur in partibus prioris; sic ingeniosissimus recentior ostendit; supposito enim sensu illius secundæ scilicet, quod neget simultatem negationis existentiæ hominis cum eadem existentia; iam hoc idem dicit, & negat secunda pars prioris propositionis, *& non existit*; dum enim dicit non existit, cum negatio sit malignantis naturæ, & supponat distributiuè negabit omni modo existentiam, & consequenter omnem simultatem sui cum existentia, quicquid sit, an ratione particulæ, *Et*, affirmatæ dicat etiam talem coniunctionem: tamen non tollitur, quin illam neget ratione negationis secunda pars copulatiuæ; & cum eam tantum neget contradictoria allata; negabit idem, ac pars contradictoriæ copulatiuę. Propterea in secundo cursu in metaphysica explicans quid sit; *esse possibile*, per *non repugnantiam*; docui copulatiuæ ex partibus contradicentibus non posse contradici per vnicam propositionem. Pro solutione

Notandum primo ex dictis de ente rationis præsertim in tertio cursu, ens positiuum fictum, quod ex parte obiecti est aliquod impossibile, debere includere duo contradictoria virtualiter; contradictio autem virtualis consistit in hoc, quod sit aliquod ens includens talia prædicata

positiua, quæ essentialiter inferunt contradictionem formalem; contradictio autem formalis est inter ens, & negationem entis; quare, si idem actus esset amoris, & odij, esset ens positiuum impossibile includens contradictionem virtualem, idest, duo prædicata positiua amoris, & odij, quæ peterent duo contradictoria formalia in actu primo.

Notandum secundo: Omnia contradictoria formalia peti ab aliquo impossibili, & ficto, quod si poneretur, non ponerentur in actu secundo duo contradictoria formalia, sed solum poneretur aliquod petens illa; cur autem hoc dicatur, ratio est; quia dum quæritur; ex hac suppositione impossibili; *si homo existeret chimara*, seu *si esset impossibilis*, *& existeret*; quid sequeretur? non potest dici, quod sequerentur actu duo contradictoria formalia, scilicet, *quod existeret, & non existeret realiter*, sed solum de eo verificarentur prædicata positiua, scilicet *quod existeret realiter, & quod esset ens fictum*, seu impossibile petens quidem non esse reale, & esse reale, quę sunt contradictoria formalia, vt etiam petens esse ens fictum, & non esse ens fictum. Et ratio, cur sequerentur in actu secundo solum prædicata positiua est; quia, cum sit propositio affirmatiua, in qua prædicatum supponit particulariter: debent in ea de subiecto verificari prædicata particularia, quæ sanè sunt illa positiua, eò quod negatiua, scilicet *non ens reale*, *non ens fictum* supponant vniuersaliter, & distributiuè, & sic licet actu peterentur, non deberent verificari, nec esse actu. His positis

Notandum tertio. Cum non possint assignari contradictoria de modo enunciandi propositioni de partibus contradicentibus formaliter; illi assignari propositionem contradictoriam saltem de lege, idest, quæ habeat legem contradictoriarum, scilicet, quod non possint esse simul veræ, vel falsæ, quæ tamen propositio immediatè, & de modo enunciandi contradicat propositioni, quæ est principium, & radix exigens talem propositionem de partibus contradicentibus formaliter. Qualis est hæc *homo existens realiter est ens fictum petens duo contradictoria formalia*, &c. Huic propositioni, cum sit copula-

pulatiua, contradicitur per negationem in fronte: *non--- homo existit realiter, & est ens fictum*, quæ per aliam regulam resoluetur in disiunctiuam de partibus contradicentibus, scilicet, *vel homo non existit, vel si existit, non existit ens fictum*; hæc propositio licet immediatè, & de modo enunciandi non opponatur primæ propositioni de partibus contradictorijs formalibus, contradicit tamen illi de lege, quia non potest cum illa esse simul vera, vel falsa.

Ex quibus habes discrimen inter ens reale, & chimæram, quod, si chimæra esset, existeret quidem ens reale, sed simul esset ens fictum, petens in actu primo negationem entis realis, &c. si autem esset homo, existeret ens reale cum negatione entis ficti, & sic non peteret negationem entis realis. Habes rursus *repugnantiam* esse quid positiuum fictum petens negationem entis realis, &c. *non repugnantiam* verò integrari ex duobus positiuo, & negatiuo, scilicet, quod si, aliquid reale esset, existeret realiter, & haberet negationem talis prædicati positiui ficti: ex quibus duobus integratur carentia repugnantiæ, quæ verè datur à parte rei, & consequenter datur à parte rei carentia illius propositionis copulatiuæ initio positæ de partibus contradicentibus. Habes demum primæ propositioni copulatiuæ modo dictæ opponi contradictoriè inadæquatè saltem illam aliam, *non--- homo existit, & non existit*. inadæquatè, inquam, quia idem dicit secunda pars huius copulatiuæ, scilicet *homo existit, & non existit*, vt supra vidimus.

Dici etiam forte posset, vt saluetur regula vniuersalissima, quod per negationem in fronte contradicatur cuilibet propositioni, prædictæ propositioni copulatiuæ de partibus contradicentibus benè contradici per hanc contradictoriam de modo enunciandi, scilicet *non, & Petrus existit, & non existit*, quæ est vera, cum prima sit falsa; nec obstat difficultas allata, quod hoc idem neget pars copulatiuæ; nam non negat hoc, vt est in propositione, ratione alicuius dictionis logicalis, sed quia absolutè est negatio, quæ etiam si solitariè accipiatur habet hoc negare. Cæterum expli-

explicitè cum copulatiua per dictionem logicalem dicat simultatem, & per dictionem eodem modo logicalem illi cōtradictoriè oppositam tollatur immediatè talis simultas ab alia;illi erit optimè assignata contradictoria de modo enunciandi logico. quod patet experientia;nā ille, qui dicit;*existeret,& non existeret simul*; non attendit explicitè statim, quod vna pars destruat alteram & insuper ipsam simultatē; sed solum ponit talem simultatem per dictionem *Et*: & indiget magna attentione, & discursu ad inferendum quod vna pars destruat aliā: dictioni autem *Et*, immediatè & explicitè contradicit dictio *Non* in fronte propositionis, qua explicitè statim dicimus non esse simul vera illa duo. Lex ergo contradictoriarum non attendit ad rem, sed ad modum enunciandi, & ad dictiones quæ explicitè ponuntur, vt immediatè se destruant;quare cum dicitur, contradictoria debet tollere aliquid,quod altera non tollit: distinguendum, debet,seu est necesse,vt tollat in re, nego: de modo enunciandi,cōcedo;& sic tollit aliquid de modo enunciandi cōtradictoria negatiua cū negatione in fronte, quod altera de modo enunciandi ponebat;quicquid sit, quod in ea, ratione partis,& naturæ suæ,idē etiā tollat pars copulatiuæ,ad quod nō attēdit Logicus;prima enim propositio dicit,*& existeret & non existeret*,idest simul esset verum vtrumque,quantum est ex ui modi enunciandi propositionis copulatiuæ. Secunda dicit,*non---existeret & non existeret* idest, non est simul verum vtrumque ex vi talis modi enunciandi immediatè destruentis particulam *Et*.Demum prima propositio,licet tollat simultatem ratione partis,saltem ponit etiam illam ratione dictionis,*Et*; secunda verò solum tollit nullo modò ponendo illam; ad qnod immediatè attendit, non attendendo ad id,quod sequatur ad illius partem.

Video,rem esse implicatissimam: placuit tamen hæc leuiter delibare,vt amplissimum aperirem campum ingeniosissimis Lectoribus illam facilius explanandi.

Prætermittimus hic agere de æquipollentia harum propositionū;tum primo,quia conditionales nō habent propriè omnes oppositiones, & sic nec æquipollentiam;tum secundo,quia facilè quisque poterit per se reddere æquipollentes propositiones prædictarum figurarum iuxta regulas supra tradi-

traditas de æquipollentia simplicium propositionum: videat qui velit apud nostros, Vallium par. 2. Sum. cap. 15. & Fonsecam lib. 3. cap. 22. tum demum tertio, quia parum haberet vtilitatis; essent enim obscuriores propositiones, quas assumeremus de nouo, quam illæ, pro quibus declarandis fierent æquipollentes.

Conuersio non habet locum in istis propositionibus: nam in copulatiuis, & disiunctiuis, cum sint diuersæ propositiones, non seruarentur ijdem termini: item in conditionalibus non potest conditio conuerti in conditionatum; quare seruandæ sunt regulæ simplicium enunciationum.

Alia plura æquè minuta, atque inutilia congerunt Auctores. Videat, qui velit apud illos, præsertim citatos.

TRACTATVS TERTIVS.

De Propositionibus Modalibus.

LIbenter abstinerem à traditione harum propositionum: habent enim difficiles, & obscuros sensus parũ aptos pro captu Tyronum; presertim quia Summulistæ tot regulis, & animaduersionibus rei alioquin implicatæ tenebras potius, quam lucem attulerunt, ita vt æquè difficilè sit exitum, ac principium inuenire: Quoniam tamen sæpè occurrunt huiusmodi propositiones inter disceptandum, & ex ignoratione valoris, & oppositionis illarum, multæ committuntur æquiuocationes; ideo operæpretium duxi illas explicare, perspicuitate, & breuitate, qua potero maxima, quà inutilia omittendo, quà obscura aperiendo, quà demum sua quæque loco disponendo: vt rem ex se implicatissimam facilem reddam, & ad captum Tyronum maximè accommodatam.

De his agit Aristoteles 2. periher. cap. 3. iuxta versionem Conimb. & de conuersione earum primo priorum cap. 3. Post illum Petrus Hispanus tract. 1. cap. *Pars illa hac est, qua de modalibus*, vbi Versorius, à quo reliqui Summulistæ recentiores sumpserunt, qui mutauit ordinem harum propositionum ab Aristotele allatum, & communiter

niter tenetur ipsius dispositiò, qui inuènit etiam dictiones pro oppositione, & æquipollentia illarum. Sotus lib. 3. cap. 6. Fonseca lib. 3. à cap. 9. & deinceps, Tol. lib. 3. à cap. 1. Bagnes lib. 4. tract. 2. à cap. 1. & alij communiter, ex quibus nos accepimus quæ sequuntur.

CAPVT PRIMVM.

Quæ, & quotuplex sit propositio Modalis, deque eius qualitate, & quantitate.

PRæter propositionem de inesse, in qua prædicatum absolutè affirmatur, vel negatur de subiecto; dantur aliæ propositiones, quæ patiuntur limitationem, ratione alicuius particulæ, quæ illis additur; quæ particula dicitur, ***modus***, eò quod modificet talem propositionem. Hæc porrò limitatio non vna est, nec vnius generis, sed diuersa pro diuersitate dictionum, quæ illis adduntur, quod fit, vel per appositionem alicuius obliqui: v. g. *hic liber est Petri*, vel per alias particulas exclusiuas, exceptiuas, reduplicatiuas, de quibus infra: nunc autem nomine modi intelligimus peculiarem notam, qua limitatur connexio prædicati cum subiecto.

Petrus Hispanus definit modum ***esse adiacentem rei determinationem***; quam determinationem explicans Bagnes ita definit; ***Modus est dictio modificans vnionem prædicati cum subiecto***: Nomine autem modificationis non intelligitur quæcumque, sed quæ aptari possit cuilibet propositioni, in quacumque materia, id est, per quam ostendatur, qua ratione vniatur prædicatum cum subiecto.

Porrò ista modificatio triplex est: aut enim necessariò, prædicatum subiecto vnitur, aut licet non necessario; vnitur tamen, vel saltem vniri potest prædicatum subiecto, aut demum impossibile est; vt vniatur prædicatum subiecto; quibus positis; triplex est modus; primus dicitur ***necessarius***, secundus ***possibilis***, seu ***contingens***, sumendo vtrumque strictè pro eo, quod potest esse, & non esse; tertius ***impossibilis***. Additur quartus modus, qui dicitur ***possibilis***, & sumitur pro eo, quod est, seu esse potest, præscindendo

ab eo,

ab eo, quod sit *necessariò*, vel *contingenter*, modo explicato; qui modus dicitur etiam *contingens*, latè sumptus, prout contradistinctus à possibili, & contingenti in secunda acceptione: nunc ergo prætermisso modo possibili, seu contingenti in secunda acceptione; de eo enim peculiariter infra agemus; quatuor modi communiter enumerantur. *Necessarius, Impossibilis, Possibilis, & Contingens*, qui duo vltimi sumuntur pro eodem, illos tamen nos propter communem vsum loquendi ponimus vt distinctos. Pro intelligentia

Notandum primo, dupliciter poni posse modum in propositione, primo, aduerbialiter, secundo, nominaliter: & primo, modum esse partem prædicati: v. g. *Petrus possibiliter currit*, Secundo, modum ita afficere totam propositionem, vt illam constituat subiectum de verbo infinitiui modi, & ipse cum alia copula finita sit Prædicatum: v. g. *Petrum currere est possibile*: vbi aduerte, primam propositionem de verbo infinito appellari *dictum*; secundam, *modum*, loquendo de propositione modali de modo nominaliter dicto: quatuor autē sunt modi aduerbialiter dicti: *Necessariò, Impossibiliter, Contingenter, possibiliter*; totidem de modo nominaliter dicto. *Necesse, Impossibile, Possibile, Contingens*.

Pro quantitate horum modorum.

Notandum secundo, hos modos habere suam quantitatem: Nam, *necesse*, est modus vniuersalis affirmatiuus: *Impossibile*, vniuersalis negatiuus: *Possibile*, particularis affirmatiuus: *Possibile non*, particularis negatiuus: quorum modorum quantitas his versibus continetur.

Omnis necesse valet; Impossibile Nullus
Possibile, Quidam: Quidam non, possibile non.

Vniuersalitas, & particularitas in modalibus petenda à modo; quarè absolutè loquendo, ista est particularis *Omnem hominem currere est possibile*: Solet autem distingui modalis in modalem vniuersalem, seu particularem de dicto singulari; & in particularem, seu vniuersalem de dicto communi, seu vniuersali: v. g. *Petrum currere est necesse*, est particularis de dicto, vniuersalis de modo: itē *omnem hominem currere est possibile*, est vniuersalis de dicto, particularis de modo; alias combinationes facilè formabis immutando dictum, vel modum: quoniam tamen modalis de

dicto communi habent peculiarem difficultatem, ideo de illis separatim agemus, & nunc, vt clarius perspiciamus naturam modorum, agemus de modalibus de dicto singulari. Idem proportionaliter dicẽdum de propositionibus de modis aduerbialiter dictis, quæ, cum non contineant duas propositiones, sed *modus* sit prædicatum, & *dictum*, cõtineatur in subiecto, quod diximus de *dicto*, tribuendum subiecto in his propositionibus: v.g. *Petrus necessario currit*, est vniuersalis de modo, singularis de subiecto: item *omnis homo possibiliter currit*, est vniuersalis de subiecto, particularis de modo.

Pro quantitate harum propositionum rursus.

Notandum tertio. Fonsecam lib. 3. cap. 10. quem sequitur Hurtadus disput. 4. Sum. Sect. 9. Sumere quantitatem per ordinem ad tempus, vt illa sit vniuersalis, *qua distribuit* (inquit ipse) *copulam dicti in omne tempus*, particularis verò, quæ eandem solum restringit in ordine ad aliquod tempus. *Sicut enim* (inquit Fonseca) signum vniuersale, *Omnis, Nullus* &c. in propositionibus absolutis designat quantitatem numeralem, idest, quod extendantur ad omnia Indiuidua: ita modi, *Necesse*, & *Impossibile* in propositionibus modalibus extendunt illas ad omnia tempora; quod fusè explicat Hurtadus; quia scilicet, quod est necessarium, in omni tempore est, & quod est impossibile, in nullo tempore est. Rursus, sicut aliquis, & aliquis non, sunt signa particularia, quia supponunt pro vno, licet vagè: ita *Possibile*, & *Possibile non*, dicunt aliquod tempus, licet vagum, & indeterminatum; quare isti quatuor modi æquiualent quatuor modis temporaneis: Et *Necesse* quidem æquiualet, *Semper*: *Impossibile*, verò *Nunquam*: *Possibile*, *Aliquando*: *Possibile non* valet *Aliquando non*. Hæc porrò, quanquam vera sunt, tangunt enim radicem valoris omnium modorum: tamen à Tyronibus facilius fortè intelligetur, quod magis latè pateat esse necessarium, quam esse possibile, & Impossibile, quam Possibile non. Nam quod est necessarium, continet, & infert esse possibile, non contra; vt esse Impossibile, infert Possibile non. Nam si v. g. *Petrum currere esset necesse*, *Petrum currere esset etiam possibile*. Pro qualitate harum propositionum.

Notan-

Notandum quarto, affirmationem, & negationem propositionum modalium desumi ab affimatione, & negatione modorum: Quare hæc est affirmatiua, ***Hominem non esse lapidem est necesse***; hæc verò negatiua, ***hominem esse lapidem non est possibile***. Propositiones verò modales de modo aduerbialiter dicto esse affirmatiuas, vel negatiuas, vt est copula illarum. Cum enim sint propositiones categoricæ, & de inesse, & modus aduerbialis sit pars prædicati: talis erit propositio, qualis erit copula. v. g. ***Petrus possibiliter currit*** est affirmatiua, vt hæc est negatiua, ***Petrus possibiliter non currit***. Solet autem quadruplex distingui propositio modalis, quæ distinctio benè tenenda est pro oppositione, & æquipollentia modalium. Prima affirmatiua de dicto, & de modo, vt ***Hominem currere est possibile***. secunda negatiua de vtroque, vt ***Hominem non currere non est possibile***. tertia negatiua de dicto, affirmatiua de modo, vt ***Hominem non currere est possibile***. quarta affirmatiua de dicto negatiua de modo, vt ***Hominem currere non est possibile***. Eandem regulam applica alijs modis, ***Necesse, Contingens, Impossibile***.

Pro veritate autem, & falsitate harum propositionum traduntur aliquæ regulæ. Prima regula est. Modalis de necesse est vera, cuius dictum potest reduci ad propositionem de inesse in materia necessaria. Quare ista erit vera ***Hominem esse animal est necesse***, quia resoluitur in istam, ***Homo est animal***, quæ est in materia necessaria. falsa autem erit illa, cuius dictum resoluitur in propositionem de inesse in materia impossibili, vel contingenti; quare ista est falsa, ***Hominem esse lapidem est necesse***, quia resoluitur in istam, ***Homo est lapis***, quæ est impossibilis. vbi aduerte; si dictum sit in materia impossibili negatiuum, & modus de necesse, sequi naturam porpositionum in materia necessaria affirmatiuarum, v. g. ***Hominem non esse lapidem est necesse***: est vera propositio, quia eius de inesse, scilicet ***Homo non est lapis*** est necessaria. Item hæc est falsa, ***Hominem esse logicum est necesse***, quia eius dictum resoluitur in hanc de inesse; ***Homo est logicus***, quæ licet possit esse vera, est tamen contingens, & consequenter falsum est, esse necesse hominem esse logicum.

Secunda regula. Propositio modalis de Impossibili, est

vera, cuius dictum resoluitur in propositionem de inesse impossibilem. Quare ista est vera, ***Hominem esse Angelum est impossibile***, quia propositio de inesse, ***Homo est Angelus***, in quam resoluitur, est impossibilis: Illa verò falsa, cuius propositio de inesse, in quam resoluitur dictum, est necessaria, vel contingens. Quare ista est falsa, ***Hominem esse animal, est impossibile***, quia propositio de inesse, in quam resoluitur, scilicet, ***Homo est animal***, est necessaria: item hæc est falsa, ***Hominem esse logicum est impossibile***, quia propositio de inesse, in quam resoluitur eius dictum, scilicet, ***Homo est logicus*** est contingens; & ratio est, quia quod est contingens, vel necessarium, non est impossibile.

Tertia Regula. Propositio modalis de Possibili, vel Contingenti communiter dicto est vera, cuius propositio de inesse, in quam resoluitur dictum, est necessaria, vel contingens de contingenti specialiter dicto, v.g: ista est vera ***Hominem esse animal est possibile***, quia propositio de inesse, ***Homo est animal***, est necessaria: Item hæc est vera, ***Hominem esse logicum est possibile***, quia resoluitur in hanc, ***Homo est logicus***, quæ est contingens; sufficit enim, quod propositio de inesse non sit impossibilis. Illa verò est falsa, cuius de inesse est impossibilis: quare ista est falsa, ***Hominem non esse animal, est possibile***, quia eius de inesse ***Homo non est animal***, est impossibilis.

Quarta Regula. Omnes modales veræ, sunt necessariæ; falsæ impossibiles, nunquam contingentes, sumendo contingens specialiter dictum, id est pro eo quod, potest esse, & nõ esse; & ratio est, quia sensus huius propositionis; v. g. ***Hominem esse album est possibile***, est, quod ita conueniat albedo Homini, vt possit non conuenire, ac proinde necessario albedo conuenit hoc modo Homini; quod est idem, ac dicere; Id quod est contingens, necessario est contingens; nam, si non esset necessario contingens, posset esse, vel impossibile, vel necessarium, quod est falsum.

Talis ergo est propositio modalis, qualis est modus iuxta sensum explicatum, licet veritas modi pendeat à dicto, hoc est, quod dictum sit in materia vel necessaria, vel impossibili &c. vt supra explicauimus. Propositiones autem de inesse, in quas resoluitur dictum, debent esse eiusdem

tem-

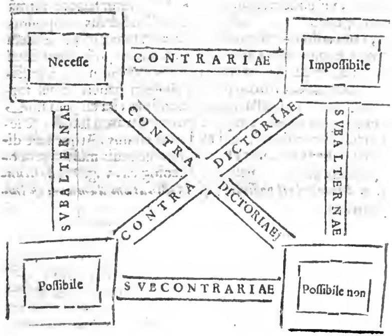
temporis, ac est illarum dictum, v. g. *Petrum cucurrisse est necesse*, resolui debet in hanc, *Petrus cucurrit*.

Illud postremò non est prætereundum, quod communiter aduertunt Summulistæ, licet non eodem modo omnes explicent, propositiones modales aliquando habere sensum compositum, aliquando diuisum: v. g. *stantem sedere est impossibile, stantem sedere est possibile*; vtraque est vera in diuerso sensu: & prima quidem vera est in sensu composito, falsa secunda in eodem sensu; è contra verò falsa est prima in sensu diuiso, vera secunda in eodem sensu. Sensus diuisus est, cum tribuitur aliquod prædicatum subiecto pro diuerso, vel eodem tẽpore, in quo supponitur habere formã incompossibilem: sed non simul cum illa. Sensus compositus est, cum tribuitur aliquod prædicatum subiecto pro eodem tempore, quo habet aliam formam incompossibilem simul cum illa, vt patet in exemplis allatis: Vt enim est impossibile, dum habet formam standi, aliquem habere simul formam sedendi, qui est sensus compositus; ita est possibile eundem pro eodem tempore habere formam standi, & sedendi, sed non simul, qui est sensus diuisus. Atque hæc distinctio benè tenenda est pro dignoscendis multis propositionibus etiam in materia Theologica. v. g. *Prædestinatum damnari est possibile, prædestinatum damnari est impossibile*.

CAPVT SECVNDVM.

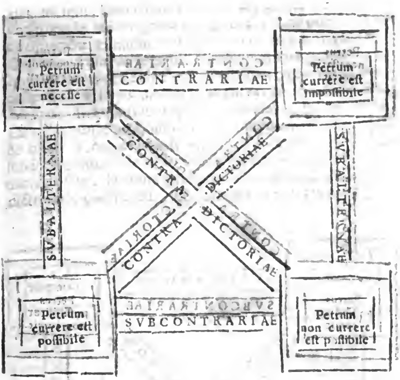
De Oppositione, & Aequipollentia harum propositionum.

EX supradictis de quantitate, & qualitate horum modorum; facilè erit colligere eorum oppositionem, aequipollentiam, & primo oppositionem vides in hac figura.

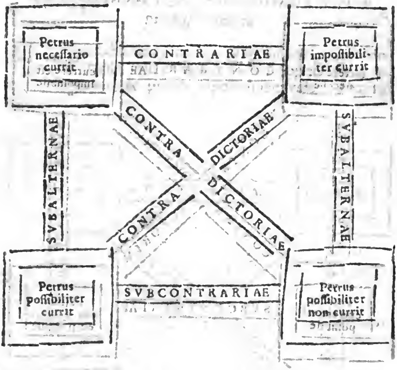

Eadem

Eadem ratione erunt oppositæ propositiones his modis constantes, vt vides in hac figura.

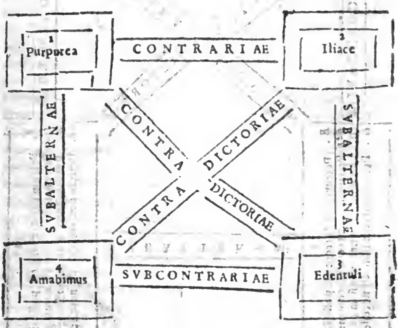
Idem dicendum de modalibus de modo aduerbialiter dicto, vt vides in sequenti figura.

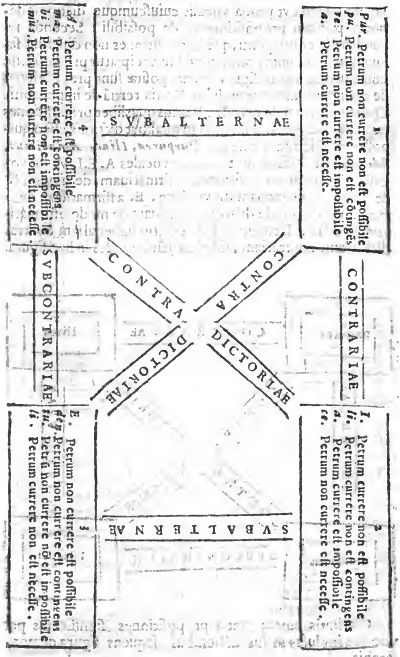
Fiunt autem singulæ propositiones æquipollentes suis oppositis beneficio negationis iuxta regulas æquipollentiæ propositionum categoricarum, v.g. prima Propositio, ***Petrum currere est necesse***, fit æquipollens suæ contrariæ, si sit negatiua de dicto affirmatiua de modo, idest ***Petrum non currere est necesse:*** Item fit æquipollens suæ contradictoriæ, si sit negatiua de modo; & affirmatiua de dicto, idest ***Petrum currere non est necesse***. Demum fiet æquipollens suæ subalternatæ, si sit negatiua de modo, & de dicto, idest ***Petrum non currere non est necesse:*** & sic de alijs.

Pro oppositione, & æquipollentia singularum propositionum, & quaternariorum adinuentæ sunt quatuor dictiones, quarum quælibet constat quatuor vocalibus denotantibus quatuor propositiones diuersas in affirmatione, & negatione,

ne, ita tamen; vt prima vocalis cuiuscumque dictionis denotet primam propositionem de possibili: Secunda secundam de contingenti, quæ propositiones non differunt secundum rem, cum contingens hic accipiatur pro possibili; construendæ autem figuræ gratia, positæ sunt propositiones de cōtingenti cōmuniter dicto. Tertia tertiā de impossibili. Quarta quartam de necesse. Rursus quaslibet propositiones expressas per vocales inclusas in qualibet dictione esse æquipollentes. Dictiones autē sunt *Purpurea, Iliace, Amabimus, Edentuli*. In quibus sunt quatuor vocales A. E. I. V. & vocalis A. denotat propositionem affirmatiuam, de modo, & de dicto. V. negatiuam de vtroque. E. affirmatiuam de modo, negatiuam, de dicto. I. negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto. Demum quælibet dictio habet aliam contradictoriam, contrariam, subalternam, vt vides in hac figura.

Claritatis autem gratia propositiones significatas per vocales inclusas in his dictionibus, sequens figura demonstrabit.

1
Pur. Petrum non currere non est possibile
pu. Petrum non currere non est cõtingẽs
re. Petrum non currere est impossibile
a. Petrum currere est necesse.
CONTRARIAE
2
I. Petrum currere non est possibile
li. Petrum currere non est contingens
a. Petrum currere est impossibile
ce. Petrum non currere est necesse.
SVBALTERNAE
CONTRADICTORIAE
CONTRADICTORIAE
SVBALTERNAE
4
A. Petrum currere est possibile
ma. Petrum currere est contingens
bi Petrum currere non est impossibi le
mus. Petrum non currere non est necesse.
SVBCONTRARIAE
3
E. Petrum non currere est possibile
dey. Petrum non currere est continyens
su. Petrũ non currere nõ est impossibile
li. Petrum currere non est necesse.

Probo

Probo nunc talem oppositionem, & æquipollentiam: & primo *Purpurea*, &, *Iliace*, opponi contrariè: Sumo primam propositionem in *Purpurea*, scilicet *Petrum non currere non est possibile*, quæ æquiualet quartæ eiusdem ordinis, scilicet *Petrum currere est necesse*. Ista est contraria primæ *de Iliace*, scilicet, *Petrum currere non est possibile*: Quæ æquiualet tertiæ eiusdem ordinis, scilicet *Petrum currere est impossibile*; ergo prima de *Purpurea*, & prima de *Iliace* erunt cotrariæ, cum æquiualeant contrarijs explicitè assignatis. Quod rursus patet, quia non possunt esse simul veræ: nam alioquin essent veræ duæ contradictoriæ inclusæ in illis. prima enim dicit, Ita Petrus currit, vt non possit existere sine cursu. secunda dicit, Ita Petrus non currit, vt non possit existere, quin careat cursu, quæ secūda infert hāc. Petrus potest existere sine cursu, quæ est contradictoria primæ. Possunt autem illę esse simul falsæ: nam æque falsum est Petrum non posse existere sine cursu, ac Petrum ita carere cursu, vt non possit existere quin illo careat. Rursus prima de *Iliace* infert contradictoriam primæ de *Purpurea*, & idem dico de alijs eiusdem ordinis: nam *Iliace* infert *Edentuli*, vt suam subalternatam, cuius prima est, *Petrum non currere est possibile*; quam esse contradictoriam primæ de *Purpurea*, patet ex dictis. Eundem discursum applicā dictioni *Purpurea*, quæ infert contradictoriam suæ contrariç *Iliace*: habet enim subalternatam *Amabimus*; cuius prima, *Petrum currere est possibile*; includitur in quarta de *Purpurea*, *Petrum currere est necesse*, vt vides. Secundo *Amabimus*, & *Edentuli* sunt subcontrariæ; cum sint particulares subalternæ vniuersalibus ex dictis. Possunt esse rursus simul veræ, scilicet *Petrum currere est possibile*, *Petrum non currere est possibile*: vtrumque enim verum est. Tertio demum *Purpurea*, & *Edentuli* opponūtur contradictoriè, vt *Iliace*, & *Amabimus*. Et ratio est euidens; tū primo, quia vna dictio est vniuersalis, altera particularis: vna affirmatiua, altera negatiua iuxta regulas contradictoriarum; tum secundo quia cum Edentuli. v.g. sit subalterna *Iliace*, quæ est contraria, *Purpurea*: & contraria inferat contradictoriam suæ contrariæ; consequenter *Edentuli*, & *Purpurea* erunt dictiones contradictoriæ, idest includent propositiones contradicto-

 rias.

rias. Atque hæc de Aequipollentia, & Oppositione modalium de dicto singulari.

CAPVT TERTIVM.
De Propositionibus modalibus *De Dicto Communi*.

DE hac re multas regulas congerit Toletus loco citato, c. 3. Alias Fonseca citatus, c. 2. Sotus lib. 3. cap. 6. per totum; præsertim lect. 3. notabili quarto fusè de his agit. Petrus Hispanus non meminit distinctè harum propositionum: Versorius tamen in illum tract. 7. de modalibus cap. *oppositiones modalium* §. *Ad argumenta*, ad primum, ait omnes modales esse singulares ex parte dicti: vniuersales verò, vel particulares ex parte modi. Ex his aliquæ vtiliores regulæ colliguntur.

Prima est. In quolibet ordine si tres propositiones sint particulares, quarta debet esse vniuersalis; & è contra, ad hoc vt omnes propositiones illius ordinis sint æquipollentes; alioquin non essent, vt infra clarius patebit. Quarè istæ omnes sunt æquipollentes in *Amabimus*.

Aliquam Personam Diuinam esse Patrem est possibile,
Aliquam Personam Diuinam esse Patrem est cõtingens,
Aliquã Personã Diuinã esse Patrem non est impossibile.
Omnem Personã Diuinã non esse Patrem non est necesse.

Si autem vltima esset particularis, scilicet, *Aliquam Personam Diuinam non esse Patrem non est necesse*; esset falsa: nam sensus esset, non esse necesse, quod aliqua Persona Diuina non sit Pater, quod est falsum; vera est autem illa vniuersalis, *Omnem Personam Diuinam non esse Patrem non est necesse*: nam sensus est, quod aliqua Persona Diuina possit esse Pater. Oppositionem, & æquipollentiam harum propositionum vides in sequenti figura, & in materia magis propria logica, nam exemplum allatum est supra captum Tyronum, sed illud posui, vt rudiuer saltem videant prædictas regulas habere etiam locum in terminis diuinis.

Aliquem

1

Par. Aliquem Hominem non currere, non est possibile.
pu. Aliquem Hominem non currere, non est contingens
re. Aliquem Hominem non currere, est impossibile.
a. Omnem Hominem currere, est necesse

2

I. Aliquem Hominem currere, non est possibile
li. Aliquem Hominem currere, non est contingens
a. Aliquem Hominem currere, est impossibile
ce. Omnẽ Hominẽ nõ currere est necesse

CONTRARIAE

SVBALTERNAE

CONTRADICTORIAE

CONTRADICTORIAE

SVBALTERNAE

4

A. Aliquem Hominem currere est possibile
ma. Aliquem Hominem currere est contingens
bi. Aliquem Hominem currere non est impossibile.
mus. Omnem Hominem non currere non est necesse.

3

E. Aliquem Hominem non currere, est possibile
den. Aliquem Hominem non currere, est contingens
tu. Aliquem Hominem non currere, non est impossibile
li. Omnem Hominem currere, non est necesse.

SVBCONTRARIAE

Secunda regula est Propositiones oppositas contrariè, & subcontrariè de *necesse*, debere habere vtrumque dictum, vel saltem alterutrum vniuersale: in reliquis verò, vel vtrumque, vel saltem alterum debere esse particulare. Sensus est incipiendo à prima parte, quod in contrarijs vtrumque, vel alterutrum dictum propositionis de necesse debeat esse vniuersale, quod sic probo. Ponatur in *Purpurea* ista Propositio, *Aliquod Animal esse Hominem, est necesse*. Item in *Iliace Aliquod Animal non esse Hominem est necesse*. Vtraque propositio est vera cōtra legem contrariarū: tam enim est necessarium, quod aliquod animal sit Homo, quam quod aliquod animal non sit Homo: resoluitur enim vtraque in duas de inesse necessarias, vt per se patet. Item sequeretur subalternantem esse veram, subalternatam falsam: v. g. hæc in *Purpurea, aliquod animal esse Hominem est necesse*: & hæc in *Amabimus, aliquod animal non esse hominem non est necesse*, ita se habent, vt prima sit vera, nam resoluitur in propositionem de inesse necessariam, *aliquod animal est Homo*. Secunda verò falsa; nam sensus est, non esse necesse, quod aliquod animal non sit Homo, hoc autem est falsum, quia illud animal, quod est in equo, est necesse, vt non sit homo. Vtrumque ergo est necesse, vt vides.

In subcontrarijs etiam patet regula; Si enim omnes tres fuerint particulares, debet vltima in *Amabimus*, & *edentuli* esse vniuersalis. Nam si esset particularis: v. g. in *Amabimus, aliquod animal non esse hominem non est necesse*, iam hæc ex dictis esset falsa: Si autem esset vniuersalis, esset vera scilicet *omne animal non esse Hominem non est necesse*, quia sensus est, quod aliquod animal non sit Homo. Item in *edentuli* si quarta sit, *aliquod animal esse hominem non est necesse*, est falsa; nam sensus est, quod non sit necesse aliquod animal esse hominem, cum tamen omnis homo sit necessariò animal: si autem dicatur, *omne animal esse hominem non est necesse*, erit vera, quia sensus est, quod non sit necesse, Omne animal esse hominem. Vides ergo in subcontrarijs vtramque de necesse debere esse vniuersalem.

Pro vltima parte regulæ, qua dicimus in reliquis propositionibus aliorum modorum vel vtrumque, vel alterum dictū debere esse particulare: v. g. in *Amabimus*, si sit vniuersalis prima,

prima, *Omne animal esse hominem est possibile*, est manifestè falsa: nam animal Asini non potest esse homo. Item prima in *edentuli*, *omne animal non esse hominem non est possibile*, hæc quoque erit falsa: nam ly *omne*, cum supponat distributiuè, sensus esset, quod nullum animal esset homo; & sic duæ subcontrariæ essent falsæ contra regulas supra traditas.

Alia absurda, quæ inferri possent, facilè poterit per se quisque colligere. Video rem esse obscuram, & obnoxiam multis æquiuocationibus. Sed quia hac ratione inuestigamus valorem multarum propositionum in qualibet materia etiam Theologica; necesse habui hæc breuiter tradere.

Versorius citatus ait in modalibus affirmationem, & negationem sumi à modo, vt nos etiam supra innuimus: vnde inferri potest primo ex eodem, non haberi aliunde oppositionem modalium, quàm ab affirmatione, vel negatione modorum; sicut in propositionibus Categoricis habetur à copula, quæ in modalibus est modus, sumpto modo pro omni eo, quod non est dictum: v. g. *est possibile*, *est necesse* &c. Vbi obiter aduerte has propositiones *Petrum currere est verū*, *Petrum non currere est verum*, esse contradictorias, licet negatio se teneat ex parte dicti. Sed vt benè notat Sotus lib. 3. c. 6. lect. prima, notabili quinto. Veritas non est modus cōtradistinctus à propositione de inesse, vt docet etiam S. Thomas à Soto citatus opusc. 40. Verum enim, & falsum nihil addit supra propositiones simplices: nam *ex eo* solum *quod res est, vel non est, propositio est vera, vel falsa*: & sic patet disparitas de veritate, & alijs modis. Secundo propositiones modales non habere propriè aliam quantitatem nisi modorum ex dictis, cùm tota propositio de inesse, idest dictum se habeat, vt subiectum respectu modi. Tertio propriã æquipollentiam propositionum modalium desumendam à modis, non attendendo ad veritatem, & falsitatem dictorum, ad quę si attendatur, fateor rem esse infinitis difficultatibus obnoxiam. Sed hæc sufficiant pro Tyronibus; vt assuescant valorem propositionum agnoscere.

CAPVT QVARTVM.

De conuersione Modalium.

AGendum hìc de conuersione Modalium de modo nominaliter dicto:nam de aduerbialiter dicto,ex ijs, quæ de modalibus nominaliter dicemus,facile erit colligere,quid sit dicendum.De hac re fusè Arist.1.Priorum c.3.vbi Conimb. Nos breuiter vtiliora seligemus.

Prima regula est,omnes modales de modo *necessario possibili,*& *contingenti* affirmatis cõuertuntur,vt petunt ipsarũ dicta,id est,vt petũt propositiones de inesse,in quas resoluũtur,Quare,si dictũ fuerit vniuersale affirmatiuũ,conuertetur per accidens:v.g.*omnem hominem esse animal est possibile:* sic conuertetur,*aliquod animal esse hominem est possibile:* Item, si fuerit propositio de modo impossibili, sed negatos v.g.*omnem hominem esse animal non est impossibile*, ita conuertetur, *Aliquod animal esse hominem non est impossibile:* & ratio est,quia,si benè aduertatur, idem est,esse possibile, & non esse impossibile. Si autem dictum fuerit vniuersale negatiuum, vel particulare affirmatiuum, conuertetur simpliciter: v.g. *omnem hominem non esse album est possibile*,seu *necessarium*,ita conuertetur, *omne album non esse hominem est possibile*, seu *necessarium*. Item *aliquem hominem esse album est possibile*, ita conuertetur *aliquod album esse hominem est possibile*. Si verò fuerit propositio de dicto particulari negatiuo, non conuertetur simpliciter, quia conuersa esset vera, conuertens falsa: v. g. *aliquod corpus non esse album est possibile:* est vera propositio: hæc verò conuertens falsa, *aliquod album non esse corpus est possibile:* & ratio esse potest, quia contingit aliquando prædicatum conuersæ dicere essentialiter subiectum,non è contra,eo quod subiectũ sit quid vniuersalius,& magis latè patens,quam prædicatum,seu non habens necessariam connexionem cum illo. Sic v.g.in propositione allata,Corpus non habet necessariam connexionem cũ albedine,vt albedo cum corpore.Excipe à regulis supra traditis, cum propositio est vniuersalis affirmatiua de modo necessario,nam tunc debet mutari modus in *possibile*: v.g. *omne al-*

bum

bum esse corpus est necesse, ita conuertetur. *Aliquod corpus esse albũ est possibile*; Si autẽ diceres: *aliquod corpus esse albũ est necesse*, esset falsa propositio, ex suppositione quod albedo nulli corpori insit necessariò, quod clarius est in hac propositione, *omnem Logicum esse hominem est necesse*. Non bene conuerteres, *Aliquem hominem esse logicum est necesse*, sed *est possibile*, eo quod logica nulli homini insit necessariò. Idem seruandum in particulari affirmatiua modali de necesse. v.g. *aliquem logicum esse hominem est necesse*; ita conuertes, *Aliquem hominem esse logicum est possibile*, Aliæ limitationes adduntur, quas facilius vius, quam præcepta docebit.

Secunda regula: Omnes modales de *impossibili* affirmato non conuerti ait Toletus lib. 3. cap. 5. §. *secunda propositio*; & affert exemplum, *Non enim*, inquit *valet, omne animal esse hominem est impossibile, ergo omnem hominem esse animal est impossibile, vel non est necesse*. Et ratio esse potest, quia modales de impossibili sunt virtualiter vniuersales negatiuæ, ac proinde sequi debent regulam conuersionis vniuersalis negatiuæ, quæ est, vt conuertatur simpliciter, id est, vt remaneat eadem quantitas in subiecto, & prædicato conuertentis, quæ erat in conuersa, vt non remaneret, si conuerteretur modo dicto: nam subiectum conuersæ, scilicet, *animal* erat vniuersale distributum: factum vero prædicatum non est vniuersale distributum: posset ergo conuerti *simpliciter* retinendo idem signũ vniuersalitatis in prædicato conuertentis, quod erat in subiecto conuersæ, hac ratione, *Omnem hominem esse omne animal est impossibile*.

Tertia regula. Cum dictum est vniuersale negatiuum, aut particulare affirmatiuũ *de impossibili*: tũc propositiones modales poterunt conuerti *simpliciter*. v. g. *nullum hominem esse animal est impossibile*, ita conuertetur; *nullum animal esse hominem est impossibile*: item *aliquod animal esse lapidem est impossibile*; benè conuertitur *simpliciter aliquem lapidem esse animal est impossibile*.

Quarta regula quando cæteri modi preter *impossibile* negantur, tunc, si dicta sint, vel particularia affirmatiua, vel vniuersalia negatiua conuerti poterunt *simpliciter*. v.g. *nullum corpus esse album non est possibile*, seu *contingens*, seu *neces-*

se

fes sic conuertetur *nullum album esse corpus non est possibile* seu *contingens*, seu *necesse*. Quando autem dicta sunt vniuersalia affirmatiua de modis prædictis negatis, tunc non possunt conuerti *per accidens*, vt petere videtur regula conuersionis. Non enim valet; *omne animal esse hominem non est possibile, contingens, necesse*, &c. *ergo aliquem hominem esse animal non est possibile, contingens, necesse*, &c. sed si benè attendatur, illæ propositiones vniuersales de modo *possibili*, & *contingenti* negato sũt negatiuæ virtualiter, & æquiualent illis de modo impossibili, idẽ enim est *omne animal esse hominem nõ est possibile*, ac *est impossibile*. Quare cõuerti poterunt *simpliciter* modo supradicto, retinendo syncategorema; hac ratione *omnẽ hominem esse omne animal non est possibile*, *non est contingens*. In modo verò *necessario* negatio poni debet ex parte dicti, hac ratione, *Hominem non esse omne animal est necesse*. Cur autem debeat remanere syncategorema in predicato conuertentis, quod erat in subiecto conuersæ: ratio est, quia, si benè attendatur, modus est copula, & prædicatum respectu dicti, quare discurrendum de modo, sicut de copula propositionis de inesse, v.g. in hac, *non est omnis homo animal*; negatio mutat syncategorema, & ex vniuersali reddit particulare, & sic fit propositio negatiua particularis æquiualens huic, *aliquis homo non est animal*; eadẽ prorsus ratione, ac si negatio esset posita immediatè ante *omnis homo*, scilicet, *non omnis homo est animal*, qui sane est diuersus sensus, ac si negatio poneretur post signum syncategorematicũ, scilicet, *omnis homo non est animal*: tunc enim ex dictis æquiualeret huic, *Nullus homo est animal*. Ad rem nostram, cum dicimus; *omne animal esse hominem non est possibile*, seu *est impossibile*; si vellemus formare propositionem in rigore, ita formanda esset: *non est possibile esse omne animal hominem*, in qua negatio est ante copulã dicti, quam negationem affert modus: & cõsequẽter syncategorema dicti vniuersale mutatur, & fit equiualenter particulare, & redditur propositio de inesse similis illi, *non est omne animal homo*, quam æquiualere diximus huic, *aliquod animal non est homo*, quæ propositio vel non potest conuerti *simpliciter* ex regula supra tradita de propositione negatiua, vel si conuerti debet, relinquendum est

syn-

syncategorema *omnis* in prædicato conuertentis, quod erat in subiecto conuersæ, scilicet, *homo non est omne animal*, quæ est vera propositio, cum non sit animal Equi, quod est aliquod animal. Si autem absolutè diceretur, *Homo non est animal*; iam, cum animal, eiusdem negationis beneficio supponeret distributiuè pro singulis, & consequenter pro eo, quod est in homine; talis propositio esset falsa.

Quoniam verò huiusmodi leges sunt obnoxiæ maximis difficultatibus: ideo semper attendendum ad sensum propositionis, & virtutem modi; quare hanc propositionem, v.g. *Creans necessariò est Deus*, ita Toletus conuertit; *Deus possibiliter est creans*.

Conuerti etiam possunt propositiones modales per contrapositionem iuxta regulas supra traditas de conuersione simplicium propositionum, sed, quia conuersio esset obscura, & non admodum vtilis, illam omitto.

CAPVT QVINTVM.
De Propositionibus modalibus
De Modo Contingenti Specialiter dicto.

SVpposuimus hucusque *contingens* accipi pro eodem, ac *possibili*: Nunc agendum *de contingenti specialiter dicto*, scilicet, pro eo, quod potest esse, & non esse Triplicem Contingentis acceptionem habemus apud Arist. primo Priorum capite 3. iuxta Conimb. *At in Contingentibus*, inquit, *cum multipliciter dicatur contingere: necessarium enim, & non necessarium, & possibile contingere dicimus*. Et sensus est (vt explicant Conimbr ibi) vt accipiatur *contingens* primo pro necessario; v.g. *contingens est hominem esse animal*: secundo pro eo, quod non est necessarium sed pro eo, quod potest esse, & non esse. v.g. *Socratem currere*. tertio prout est commune necessario, & contingenti specialiter dicto, quomodo potest dici *Petrum currere est possibile*: *Hominem esse animal est possibile*: atque hoc modo sumpsit Aristoteles *contingens* secundo perihermenias cap. 3. Primo modo sumitur contingens nimis impropriè. tertio modo sumitur late. secundo igitur modo sumitur propriissime, de quo nobis hic agendum: nam de primo, & ter-

& tertio iam egimus. Videat qui velit Conimb. loco citato quæst. 2. & 3.

Notandum primo; illum, qui dicit esse aliquid contingens, dicere ita esse, vt possit etiam non esse. Quare vna propositio infert aliam: nam si contingens est, quod ambulem; sensus est, quod possim ambulare: & non ambulare; quod non accidit propositionibus de necesse, & impossibili. Aduertit Bagnes lib. 4. Summ. tract. 2. cap. 1. pro æquipollentia harum propositionum, Si huic propositioni, *Petrus contingenter ambulat*, ponatur negatio post modum, hac ratione, *Petrus contingenter non ambulat*, istam propositionem esse æquiualentem primæ, in quo differt à propositione de modo necessario affirmatiua de dicto; quia illa infert negatiuam de dicto, de modo impossibili: & è contra, si propositio de modo necessario sit negatiua de dicto, infert affirmatiuam de dicto, impossibilem de modo: v. g. *Hominem esse animal est necesse, ergo hominem non esse animal est impossibile*. Item *hominem non esse lapidem est necesse, ergo hominem esse lapidem est impossibile*. Sumitur regula ex Arist. 1. Prior. cap. 16. vt referunt Conimb. ibi quæst. 2. art. 2. scilicet propositiones de contingenti conuerti per oppositã qualitatem, idest affirmatiuas in negatiuas, & è contra. v. g. *contingens est aliquem ambulare, ergo contingens est aliquem non ambulare*, quod fuit fortasse occasio, cur Bagnes dixerit negatiuam æquiualere affirmatiuæ.

Not. secundo. Affirmatiuas vniuersales, & particulares conuerti, sicut reliquas, id est primam *per accidens*; secundam *simpliciter*. v. g. *omnem hominem esse album est contingens*, ita conuertitur *aliquod album esse hominem est contingens*. Item vniuersalem negatiuam non posse conuerti simpliciter. v. g. *nullum hominem esse album est contingens*, non conuertes ita. *Nullum album esse hominem est contingens*: & ratio, quam ex Aristotele afferunt Conimb. 1. Prior. cap. 3. quæst. 2. art. 2. præter cæteras, est, quia conuertens posset esse falsa, & cõnuersa vera. v. g. *nullũ corpus esse album est contingens, ergo nullum albũ esse corpus est contingens*, antecedens, quod est conuersa est vera, consequens vero quod est conuertẽs, videtur falsum, quia nõ potest esse albũ, & non esse corpus. Sed si benè attendatur est verum, si nullum

nullū album sit. Tenet autem regula cum constantia subiecti, scilicet, *& album sit*. Sed quicquid sit de hoc, certè non conuertetur *per accidens* hac ratione, *aliquod album non esse hominem est contingens*; quia daretur etiam antecedens verum, & consequens falsum. v. g. *nullam creaturam esse peccantem est contingens, ergo aliquod peccans non esse creaturam est contingens*. Item Particularem negatiuam, quæ in alijs modis non conuertitur, nec hic conuerti *simpliciter* in particularem *negatiuam*: *v. g. aliquem hominem non esse album est contingens*, non ita conuertetur, *aliquod album non esse hominem est contingens*, & ratio est, quia in alia materia non valet, v.g. *aliquam creaturam esse peccantem est contingens, ergo aliquod peccans esse creaturam est contingens*. Videat plura qui velit apud Conimbr. citatos. Ista sufficiant pro introductione Tyronis.

APPENDICVLA.
De Exponibilibus.

NOmine propositionis exponibilis intelligitur ea, quę ad sui declarationem indiget expositione, quod multis modis contingit. Legat qui velit Tol. lib. 3. cap. 6. & sequen. ti. Fonsecam lib. 3. à cap. 23. & sequenti. Sotum lib. 4. de exponibilibus, Petrum Hispanum tract. 7. paruorum logicalium cum Versorio ibidem, & alios. Nos breuiter aliqua magis necessaria seligemus.

CAPVT PRIMVM.
De Exclusiuis.

PRopositiones exclusiuæ dicuntur, quę constant aliquo signo excludente, qualia sunt *Tantum, Dumtaxat, Solum*. v.g. *Homo tantum est rationalis*; Sensus est, quod homo sit rationalis, & alia omnia, quę non sunt homo, non sint rationalia. Pro expositione, & oppositione harum propositionum.

Notandum primo. Signū exclusiuū aliquando afficere prędicatum, & dici propositionem exclusiuam de prędicato excluso. v. g. *Petrus est logicus tantum*, sensus est, quod Pe-

trus non habeat aliam facultatem nisi logicam: aliquando afficere subiectum, & dici propositionem de subiecto exclusio. v.g. *Petrus tantum est logicus*, sensus est, quod Petrus sit logicus, & nullus alius sit logicus. Addunt aliqui propositionem exclusiuam de signo afficiente totam propositionem, sed non potest assignari iste diuersus modus, qui non se teneat ex parte prædicati, vel subiecti. Addunt alij aliquando signum excludere rem, aliquando numerum: exemplum primi est supra allatum; exemplum secundi est *Apostoli sunt tantum duodecim*: per quam propositionem excluduntur alij numeri: item numerus potest se tenere ex parte subiecti, & ex parte prædicati cum suo signo exclusiuo: & ex parte prędicati quidem, vt in exemplo allato: ex parte vero subiecti, v. g. *Apostoli tantum sunt duodecim*, sensus est, quod numerus duodenarius non reperiatur nisi in Apostolis. De expositione exclusiuarum, cum exclusio se tenet ex parte prædicati, non est difficultas, vt benè aduertit Sotus citatus: v. g. *Petrus est tantum logicus*, ita exponitur, *Petrus est logicus, & nihil aliud*. Difficultas est de exclusiuis, cum signum afficit subiectum, pro quibus.

Notandum secundo. Propositionem exclusiuam esse resoluendam in duas categoricas, seu de inesse. v. g. cum dico; *Petrus tantum currit*, sensus est, Petrus currit, & nullus alius currit. Præterea exclusiuam posse fieri in terminis singularibus, vt in exemplo allato. Item in terminis indefinitis. v. g. *Tantum homo currit*: & in vniuersalibus, & particularibus. v. g. *tantum omnis homo currit*, seu *tantum aliquis homo currit*. Rursus particulam, *Tantum*, importare negationem, vt vides in exemplis allatis; sed cum hoc discrimine à particula negatiua, *Non*, quod, ly, *Non*, immutat, & tollit terminum, quem immediatè afficit; ly verò, *Tantum*, tollit terminum mediatum, & ponit, seu affirmat immediatum. v. g. *Petrus tantum currit*; sensus est *Petrus currit, & nullus alius currit*. Quare, si ponatur negatio ante particulam, *Tantum*, propositio habebit sensum positiuum ex regula duarum negationum, quę affirmant. v. g. *Non tantum Petrus currit*; sensus videtur esse, & Petrus currit, &

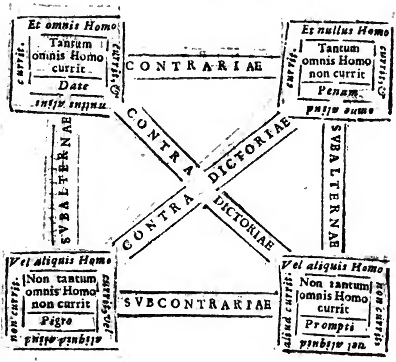
ali-

aliquis alius etiam currit, seu, vel Petrus non currit, vel aliquis alius cum Petro currit, de qua re mox. Vis ergo particulæ, *Tantum*, est, vt tollat societatem aliorum cum subiecto, quod afficit in participatione prædicati, idest, vt tollat prædicatum ab omni alio, quod non est subiectum, quod afficit. Per particulam autem exclusiuam affectam negatione ponitur, seu non excluditur societas aliorum subiectorum in habendo tale prædicatum. Quarè, vt particula, *Tantum*, negabat alia subiecta; ita per aliam negationem ponuntur eadem subiecta, modo explicando. Vbi aduerte, quod propositio exclusiua dicitur affirmatiua, cum non habet negationem. v. g. *Tantum Homo currit*: cum autem habet negationem, dicitur negatiua; v. g. *Non tantum Petrus currit*: dicitur autem prima affirmatiua de affirmato signo. secunda verò negatiua de eodem negato; affirmatur verò signum, cum habet suam vim excludendi, scilicet, consortium aliorum, negatur autem, cum aliorum societatem admittit. Quarè, (& valde notandum pro oppositione exclusiuarum) non esse contra rationem contradictionis, quod aliquid affirmetur in vtraque propositione, cum non attendatur affirmatio partium, sed signi, eiusque virtutis, vt supra diximus in conditionalibus, & alijs propositionibus hypotheticis.

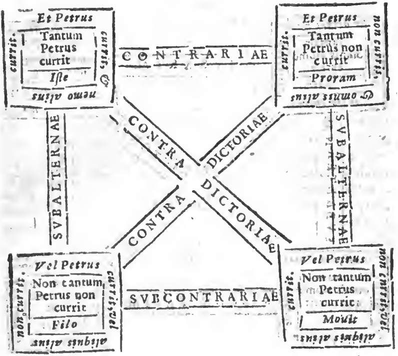
Notandum tertio negationem posse multipliciter afficere propositionem exclusiuam. Et primo potest esse propositio exclusiua sine vlla negatione: v. g. *Tantum omnis homo currit*, & hæc exponitur per copulatiuam; cuius prima pars sit vniuersalis affirmatiua; secunda, vniuersalis negatiua, cui etiam æquiualet; v. g. *& omnis homo currit, & nullus alius currit*. Ad quam propositionem memoria retinendam, posita est hæc dictio, *D A T E*. cuius vocales spectandæ sunt, A, & E; A, denotat vniuersalem affirmatiuam, E, vniuersalem negatiuam. secundo potest negatio poni ante copulam, vt sit propositio de signo affirmato, & negata copula. v. g. *Tantum omnis homo non currit*, & tunc exponitur per copulatiuam, cuius prima pars sit vniuersalis negatiua, secunda vniuersalis affirmatiua, & explicatur per

dictionem, *PENAM*, cuius prima vocalis denotat primam propositionem, secunda secundam, hac ratione, *nullus homo currit, & omne aliud currit*. Tertio Negatio potest afficere signum, & non copulam, ita vt sit negatiua de signo, affirmatiua de copula. v.g. *non tantum omnis homo currit*, & exponitur per particularem negatiuam, & particularem affirmatiuam sub disiunctione. seu per disiunctiuam constantem ex dictis partibus, quam propositionem explicat dictio, *PROMPTI*, cuius prima vocalis denotat primam propositionem, idest, particularem negatiuam expressam per vocalem O. secunda secundam, idest particularem affirmatiuam expressam per vocalem I. hac ratione, *vel aliquis homo non currit, vel aliquis alius, qui non sit homo currit*. Quarto negatio potest afficere tam copulam, quàm signum; & erit negatiua de vtroque: v.g. *non tantum omnis homo non currit*, exponitur per disiunctiuam, cuius prima pars sit particularis affirmatiua, secunda particularis negatiua; & exponitur per dictionem, *PIGRO*, hac ratione, *vel aliquis homo currit, vel aliquid aliud non currit*. Has propositiones esse oppositas, sequens figura demonstrat.

Propo-

Propositiones exclusiuæ de subiecto singulari paulo aliter exponuntur; ideo illis possunt deseruire sequentes dictiones, in quibus spectantur vocales habentes eandem vim, ac in superioribus dictionibus, & singulæ singulas denotant propositiones; vt vides in sequenti figura.

Pro intelligentia oppositionis harum propositionum. Notandum in his seruari oppositionem de lege, ideſt, quod vna inferat aliam, & vna ſit affirmatiua, altera negatiua &c. quod ſic explicatur in exemplo exclusiuæ de ſubiecto ſingulari, v. g. prima, quæ dicit *Petrus tantum currit*, habet hunc ſenſum, & Petrus currit, & nullus alius currit. Subalterna huius eſt, *Non tantum Petrus non currit*. Hæc ita resoluitur, *vel Petrus currit, vel aliquis alius non currit*, quæ propoſitio non differt in qualitate à prima: differt autem in quantitate; nam prima eſt copulatiua, ſecunda diſiunctiua: item prima habet ſecundam partem vniuerſalem, ſecunda habet illam particularem. Tertia dicit *Tantum Petrus non currit*, quæ æquiualet huic, & Petrus non currit, & omne aliud præter Petrum currit: atque hæc eſt contraria primæ, à qua differt in qualitate, non in quantitate; tum quia vtraque explicatur per particulam, *Et*; no-

tam

tam vniuersalitatis; tum quia vtraque habet secundam partem vniuersalem. Quarta quæ dicit, *Non tantum Petrus currit*, æquiualet huic, vel Petrus non currit, vel aliquis alius cum Petro currit; quæ est contradictoria primæ, eo, quod prima excludat consortium aliorum omnium in cursu, ista admittat: rursus prima excludat copulatiuè, ista includat disiunctiuè consortium alterius. Hæc est subalterna tertiæ, eo quod ab ea in qualitate non differat, sed in quantitate, vt patet consideranti.

Non acquiescit Hurtadus supra dictis disp. 4. Summ. sect. 14. quamquam magna ex parte obiectionibus ipsius fecerimus satis immutando dictiones, & consequenter propositiones exponentes, quæ illis respondent: vnica tamen superest difficultas, qua conatur ostendere expositionem huius propositionis, *Non tantum Petrus currit*, quæ dicit vel Petrus non currit, vel aliquis alius etiam currit; non esse bonam: Sic enim habet. §. 77. *secundo*, inquit, *hac resolutio propositionum non tam enucleate, quam arietino more videtur inuecta. Hæc enim propositio; Non tantum homo currit, à Summulistis ita resoluitur; Nullus homo currit; vel aliquod non homo currit; cum tamen è mammis suxerimus eius resolutionem esse hanc, homo currit; & aliquid aliud præter hominem currit.*

Probat primò ita debere exponi à Priori, vt ipse ait; Id affirmat hæc propositio, *Non tantum homo currit*, quod negat, *tantum homo currit*; Sed illa negat societatem aliorum cum homine in cursu; ergo ista illam affirmat. Confirmatur, quia cum dico *sum ego solus*, æquiualet huic, non est alius mecum, & cum dico *non sum ego solus*, æquiualet huic copulatiuæ scilicet, sum ego, & aliquis alius, quod probatur ex Ioan. 8. *solus*, inquit Christus, *non sum*, quam propositionem exponit idem Christus per copulatiuam: *sed ego*, inquit *& qui misit me Pater*.

Secundo si quis diceret hunc errorem: *Ego solus natus sum in peccato originali*, teneretur retractare hanc propositionem, per hanc *non ego solus* &c. per quam ita non excluderetur ipse, vt includerentur alij: Ita vt fieret catholica propositio, *Ego, & alij nati sumus in peccato originali*, quæ est propositio Catholica definita in Cocilio Trident.

sess. 5. asserente, *omnes posteros Adami nasci in peccato*, sub qua vniuersali continentur omnes copulatiuæ; non autem illa disiunctiua, vel ego non sum natus in peccato, vel alij nati sunt in peccato; *quia*, inquit, *vniuersalis affirmatiua nullam continet singularem negatiuam, nec descensum disiunctiuum sed copulatiuum*. Hæc ille.

Respondeo & pro solutione. Notandum, cum propositiones exclusiuæ æquiualeant complexis: consequenter oppositionem illarum desumendam esse à natura complexarum.

Diximus autem propositioni copulatiuæ contradici per disiunctiuam de partibus contradicentibus, idest, si partes copulatiuæ sint affirmatiuæ, partes disiunctiuæ esse debere negatiuas. v. g. *Et Petrus studet, & Paulus ambulat*, ita contradicitur; *vel Petrus non studet, vel Paulus non ambulat*. Si autem copulatiua sit de vna parte affirmatiua, de altera negatiua. v. g. *& Paulus studet, & Petrus non studet*, ita contradicetur, *vel Paulus non studet, vel Petrus etiam studet*. Ratio autem, cur ita contradici debeat, est, quia contradicitur cuilibet propositioni hypotheticæ ex supradictis per negationem in fronte, hac ratione, *Non, & Paulus studet, & Petrus non studet*: & sensus est; non sunt coniunctæ in veritate simul istæ duæ propositiones: ad negationem autem coniunctionis duorum sufficit defectus vnius, vt fusè supra probauimus. Vnde habetur, quod huic propositioni, *Nullus homo currit* sufficienter contradicitur per hanc, *aliquis homo currit*, quæ sanè non affirmat omnia, quę negat vniuersalis negatiua, sed solum vnum, tollendo per ly, *vel* coniunctionem, quam dicebat negatiua, cui æquiualet, *Aliquis* scilicet, *vel hic, vel ille currit*. Contradictoria ergo propositio non debet tollere singulas partes alterius diuisiuè, sed indiuisibiliter complexionem illam in veritate, quam cōpulatiua dicebat.

Ex his respondetur ad argumenta Hurtadi. Ad primum, nego maiorem. & ratio est, quia prima propositio, *tantum homo currit*, est affirmatiua de copula principali: affirmatur enim simultas cursus Petri cum negatione cursus aliorum; negatiua autem de copula minus principali, hoc est de parte propositionis, vt vides. E contra verò hæc

pro-

propositio, ***Non tantum homo currit***, est negatiua de copula principali: negatur enim simultas cursus Petri cum negatione cursus aliorum. Quare, cum dicitur quicquid negat prima, scilicet, ***tantum homo currit***, affirmat secunda, scilicet, ***non tantum homo currit***: vel sermo est de copula principali, & propositio est de subiecto non supponente; nam supponit primam propositionem esse negatiuam de copula principali, cum sit affirmatiua; vel sermo est de copula minus principali, & non est necesse; quod contradictoria affirmet determinatè id, quod altera negat, vt fusè supra probauimus, & sic absolutè, propositio tota est falsa. Minor etiam, quæ dicit, ***sed prima propositio negat simultatem cursus hominis cum cursu aliorum***, est quidem vera, sed debet addi, quod includit affirmationem copulæ principalis, idest affirmationem cursus hominis cum negatione cursus aliorum.

Ad confirmationem. Patet ex dictis. Ad probationem ex Ioanne, dico Christum Dominum per illa verba: ***Sed ego***, &c. probare, quod ipse non sit solus; non autem intentum illius fuisse assignare veram contradictoriam: immò implicitè etiam assignauit, quia illa, quam attulit, est contraria prioris ex dictis; contraria autem infert contradictoriam suæ contrariæ. Locutus est enim in sensu communi hominum, qui sæpe contrariam ponunt pro contradictoria: communiter enim dicuntur hæ propositiones contradictoriæ. ***omnis homo currit, nullus homo currit***.

Ad secundum concedo talem errorem retractari per illam propositionem, ***Non tantum ego natus sum in peccato originali***. Concedo item hanc non esse immediatè catholicam, sed mediatè, quatenus infertur ex illa Catholica, quæ ponitur in argumento: sed dico per hanc secundam propositionem sufficienter destrui primam erroneam. Quod verò vlterius requiratur, vt hic, retractando determinatè affirmet, & ***alios esse natos in peccato***; ratio est, quia est suspectus in fide, quod ipse neget absolutè, & determinatè independenter à se, quod alij sint nati in peccato: & ideò requiritur, vt determinatè affirmet alios esse natos in peccato, vt neget id, propter quod erat contra fidem prior propositio.

Præterea aduerte, quod hæc debent intelligi in rigore logico; non enim nego illam propositionem, *non tantum ego sum natus in peccato*, in sensu vulgari accipi pro copulatiua; sed nos hic loquimur in rigore logico; in quo negatio ante propositionem copulatiuam facit illam disiunctiuam copulatiuæ contradictoriam, vt supra diximus. Demum, quod addit vniuersalem copulatiuam non continere descensum disiunctiuum; est contra communem sententiam Summulistarum Fonseca enim libro 8. cap. 29. sic habet; *ex omni*, inquit, *vera copulatiua fieri potest vera disiunctiua*, & ratio esse potest, quia copulatiua, cum sit vniuersalis, subalternat sibi particularem: v. g. *omnis homo est animal*, subalternat sibi, *aliquis homo est animal*, at terminus supponens particulariter, & determinate habet descensum disiunctiuum: v. g. vel hic homo est animal, vel hic, &c. quæ propositio affirmat saltem vnum hominem esse animal licet sub disiunctione, & sic patet, quomodo disiunctiua contineatur in copulatiua; quare ista, *vel ego non sum natus in peccato, vel alij nati sunt in peccato*, bene continetur in illa catholica *omnes nati sunt in peccato*.

CAPVT SECVNDVM.

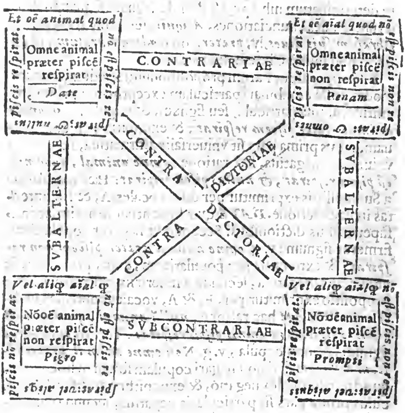
De Exceptiuis.

PRopositiones exceptiuæ dicuntur illæ, in quibus ponitur particula, *præter*, *nisi*, vel alia similis. Pro his propositionibus duo aduertenda. Primum, particulam exceptiuam debere cadere supra aliquid, quod contineatur in termino, à quo excluditur: v. g. *omnes discipuli præter Petrum scribunt*, ly *Petrus*, qui excipitur, debet contineri in collectione discipulorũ: quare hæc non erit exceptiua *omnes Discipuli præter Equum scribunt*: nam *Equus*, terminus exceptus, non continetur inter Discipulos. Secundo requiri, vt terminus, à quo fit exceptio supponat vniuersaliter, seu distributiuè, id est, quod sit terminus communis distributus. Quare ista non erit exceptiua: *Aliquis discipulus præter Petrum studet*: nam *excipere*, vt benè notat Fonseca lib. 3. cap. 26. *est à toto genere partem detrahere*: ab eo autem, quod est particula-

re

re determinatum nihil poteſt detrahi. Quare ſi quando proferuntur tales enunciationes, ***Aliquis***, ſeu ***alius Rex, præter Chriſum fuit diues***, ly, ***præter***, ſonat ***vltra Chriſum***, id eſt, quòd non ſolum Chriſtus fuerit diues.

Pro oppoſitione harum propoſitionum; ſciẽdum, quatuor modis poſſe combinari particulam exceptiuam: primo, vt affirmetur ipſa particula, ſeu ſignum, & copula: v. g. ***omne animal præter piſcem reſpirat***, & exponitur per copulatiuam, cuius prima pars ſit vniuerſalis affirmatiua, ſecunda vniuerſalis negatiua, hac ratione; ***omne animal, quod non eſt piſcis reſpirat, & nullus piſcis reſpirat:*** Hæc copulatiua à Summuliſtis exprimitur per duas vocales, A, & E, contentas in hac dictione, ***DATE***, quæ habent eandem vim, ac in ſuperioribus dictionibus. Secundo vt negetur copula, & affirmetur ſignum: v. g. ***omne animal præter piſcem non reſpirat***, & exponitur per copulatiuam, cuius prima pars ſit vniuerſalis negatiua, ſecunda vniuerſalis affirmatiua, quæ propoſitio exprimitur per, E, & A, vocales contentas in dictione, ***PENAM*** hac ratione, ***nullũ animal, quod non eſt piſcis reſpirat, & omnis piſcis reſpirat.*** Tertio, vt negetur ſignum, & non copula; v. g. ***Non omne animal præter piſcem reſpirat:*** dixi non negari copulam ſolum in hoc ſenſu, quod non ſit duplex negatio, & exponitur per diſiunctiuam, cuius prima pars ſit particularis negatiua, ſecunda particularis affirmatiua, quæ exprimitur per duas vocales, O, &, I, incluſas in dictione ***PROMPTI***, hac ratione, ***vel aliquod animal, quod non eſt piſcis non reſpirat, vel aliquis piſcis reſpirat.*** Quarto demum, vt negetur tam ſignum, quam copula per duplicem negationem: v. g. ***non omne animal præter piſcem non reſpirat***, & reſoluitur per diſiunctiuam, cuius prima pars ſit particularis affirmatiua, altera etiam particularis negatiua, quæ exprimitur per vocales, I, & O, contentas in dictione ***PIGRO***, hac ratione, ***vel aliquod animal, quod non eſt piſcis reſpirat, vel aliquis piſcis non reſpirat***; vt vides in hac figura.

Ex his facile erit colligere oppositionem exceptiuarum de termino excepto singulari. v.g. ***Omnes Discipuli præter Petrum student***, vnusquisque enim poterit ex se figuram construere, faciendo propositionem de termino excepto figulari, addendo negationem iuxta regulas traditas.

CAPVT TERTIVM.

De Reduplicatiuis.

PRopositiones reduplicatiuæ dicuntur illæ, in quibus ponuntur huiusmodi, particulæ ***Prout, In quantum, Quatenus***, & similes. pro quibus

Notandum istas particulas habere duplicem sensum, alterum

alterum specificatiuum, alterum reduplicatiuum. Specificatiuus est, cum denotatur, quod ratione illius rei, quæ notatur tali particula, non repugnet aliquod prædicatum subiecto: v. g. *Albus in quantum albus potest esse logicus*: sensus est, quod dum habet albedinem potest habere logicam; & consequenter, quod logica non repugnet albedini in eodem subiecto. Sensus reduplicatiuus duplex est primus cum particula reduplicatiua denotat rationẽ, quam afficit, esse de conceptu essentiali, seu quidditatiuo subiecti: v.g. *Homo in quantum homo, est rationalis*, Sensus est, quod homini conueniat rationalitas ratione humanitatis, & cõsequenter, quod rationalitas sit de essentia hominis; & huiusmodi propositiones explicantur per hoc, quod ratio illa affecta tali particula sit de conceptu alterius, quod non possit concipi sine illa: v. g. *homo non potest concipi sine rationalitate tanquam parte constituente ipsum hominem*. Secundus sensus reduplicatiuus est, cum particula reduplicatiua denotat rationem, quam afficit, esse causam, cur prædicatum subiecto conueniat: v.g. *homo in quantum admiratiuus est risibilis*; sensus est, quod homini conueniat risibilitas ratione admiratiuitatis; & resoluuntur huiusmodi propositiones per causales, hac ratione, *Quia homo est admiratiuus, est risibilis*.

Pro oppositione reduplicatiuarum. Notandum breuiter; vt reduplicatiuæ sint contradictoriæ, negatiuam debere etiam negare particulam reduplicantem, hac ratione, *Petrus in quantum homo est albus*; contradictoria erit, *Petrus non in quantum homo est albus*. Si autem diceretur, *Petrus in quantum homo non est albus*; esset contraria primæ, & vtraque falsa, Quæ bene attendenda sunt ad dignoscendas captiosas argumentationes ratione talium propositionum.

Aliæ assignantur propositiones exponibiles ab Auctoribus citatis, sed de his legite illos, præsertim Sotum citatum, apud quem illas reperietis diligenter examinatas; abstinendum enim mihi esse censui à traditione illarum, tum quia vnusquisque vtiliores poterit per se nosse, & exponere; tum quia pleræque parum habent vtilitatis.

De indissolubilibus legite Sotum, qui tractatum integrum

integrum de ijs instituit. Huiusmodi sunt propositiones se ipsas destruentes de quibus non nihil supra diximus. Item de relatiuis, comparatiuis, superlatiuis, vt de verbis expositione indigentibus, v. g. *Incipit*, *Desinit* &c. legite apud Summulistas: propter eandem enim rationem ab ijs abstinendum censui; præsertim cum per otium non liceat in his nugis diutius nos immorari, & detinere Tyrones.

LIBER TERTIVS.

De ijs, quæ pertinent ad tertiam operationem intellectus.

DEuenimus ad eam partem, ad quam omnia, quæ hucusque tradidimus, referuntur. Vtinam ea perspicuitate, & accuratione, quã sibi res tanta postulare videtur, tractare possimus. Continet enim hæc pars vniuersam doctrinam, quam Aristoteles comprehendit in libris priorum posteriorum, & aliqua ex libris elenchorum, topicorum. Doctrina demum huius partis dicitur *ars noua* ad distinctionem *veteris*, quæ continetur in libris prædicamentorum, & periher; eò quod huius Aristoteles vel fuerit primus inuentor, vel saltem magnam illi accessionem fecerit. Sanè hi libri Aristotelem multò fecerunt celebriorẽ, quã cæteri. Fateor non pauca in ijs libris contineri captu difficilia, & obscurè tradita, adeò vt nisi exquisitus labor accessisset Interpretum, parum ex ea vtilitatis hauriremus. Non tamen propterea non est summopere laudandus Aristoteles, qui fuit in hac arte primus: vt enim facile est inuentis addere; ita condonandum primo inuentori, si rem nouam paulò impliciatiorem, quam requireremus, nobis tradiderit. Legite hac super re eundem Arist. 1. elench. cap. vlt. vbi insuper petit sibi gratias agi, quod primus inuenerit hanc viam syllogizandi. Abstinebimus hoc loco à quæstionibus, quæ pertinent ad libros citatos: solum hìc certa, & communia breuitate, & claritate, qua licet maxima ad captum præsertim Tyronum accommodata afferemus.

Librum in tres tractatus diuidemus. Primo agemus de consequentijs. Secundo de syllogismo, eiusque figuris, & modis cum imperfectorum reductione tum ad perfectos, tum ad impossibile. Tertius complectetur alias argumentationū species, cum reductione earundem ad syllogismos, & aliquos syllogismos irregulares, eorumque reductionem ad perfectos. Quibus accedet Appendicula, qua complectemur notionem quorundam terminorum, & distinctionum, quorum frequens est vsus in concertationibus.

TRACTATVS PRIMVS,

De Consequentijs.

DE his agunt communiter Summulistæ, & alij in libris priorum. Legat qui velit illos, præsertim Sotum lib. 3. cap. 8. lect. 1. notab. 4. & lib. 5. cap. 1. lect. 2. Fonsecam lib. 6. cap. 1. & deinceps. Tolet. lib. 4. cap. 1. & 2. Conimbr. 1. prior. cap. 1. q. 2. art. 3. Iauellum in summulis tract. 9. de consequent. & alios communiter.

Agimus primo loco de consequentia, quia omnis alia argumentatio est aliqua species consequentiæ, vt mox constabit, & benè aduertunt Conimb. & alij. Pro intelligentia autem consequentiæ in communi sit.

CAPVT PRIMVM.

De explicatione quarundam vocum, quibus vtimur ad cognoscendam Argumentationem.

PEtrus Hispanus tract. 5. aliqua præmittit necessaria pro qualibet argumentatione, quæ claritatis causa in quæsita tribuimus.

Quæres primo quæ, & quotuplex sit *ratio*, seu, quæ sit huius vocis acceptio?

Respondetur. Sex acceptiones traduntur à Petro Hispano, & Versorio ibi. Prima acceptio est pro *Definitione rei*; & ita sumitur ab Aristotele in definitione æquiuocorum; in qua dicitur; *secundum nomen ratio substantiæ diuersa*; idest

idest definitio essentiæ diuersa. Secunda est pro *virtute intellectiua*, seu *mente*. Tertia pro *argumentatione*: nam vt ratiocinari est argumentari, ita ratio est argumetatio. Quarta pro *forma alterius partis*, quæ sit materia; quomodo dicimus formam, seu figuram cultelli esse rationem determinantem materiam ferri ad esse cultellum. Quinta pro *forma totius siue physica, siue metaphysica*: physica, inquam, vt est *humanitas*: v. g. respectu totius hominis: metaphysica vero, vt est *essentia specifica* hominis prædicabilis respectu inferiorum. Sexta demum pro *medio probatiuo conclusionis*, quod est principium discursus, vt est *rationale*: v. g. ad probandum *hominem esse risibilem*, quod *rationale* est causa risibilitatis. Latius tamen patet *ratio*, quàm *causa* quia medius terminus aliquando potest esse effectus, vt cum ex fumo probatur ignis, in quo casu medius terminus erit ratio non causa, nisi nomine causæ intelligatur etiam causa cognoscendi, in quo sensu effectus quoque est causa cognoscendi ipsam causam.

Quæres secundo. Quid sit *medium?*

Respondetur est terminus ille, qui assumitur ad probandam connexionem extremorum propter connexionem, quam habet cum illis, vt patet in exemplo allato.

Quæres Tertio. Quid sit *Argumentum?*

Respondetur dupliciter accipitur. Primo pro *argumentatione* in sensu vulgari. Secundo pro *medio termino probatiuo conclusionis*: qui, quia cogit quasi mentem ad assentiendum conclusioni, dicitur *Argumentum*, hoc est *arguens mentem*, quemadmodum *instrumentum* dicitur quasi *instruens mentem*. Definitur *Argumentum* à Petro Hispano citato. *Est ratio rei dubiæ faciens fidem*, vbi *fides* non sumitur pro assensu obscuro, sed pro eo, qui habetur per medium, vbi vides idem esse *Argumentum*, *medium terminum*, & *rationem* in vltima acceptione.

Quæres Quarto. Quid sit *quæstio?*

Respondetur à Petro Hispano citato definitur. *Est dubitabilis propositio*: v. g. hæc propositio; *homo est risibilis*; si de eius veritate dubitetur, est *quæstio*: quæ deinde est probanda per medium, vnde infertur, quid sit *conclusio*. Est enim ex eodem, *eadem, at quæstio; sed argumento probata*. Rursus

vides

vides quomodo propositio negata semper debeat esse conclusio; quia vt ab Aduersario negatur, est facta *quæstio*; & ideò est probanda per medium, quo per notam illationis redditur probata propositio, quæ est idem, ac *conclusio*: v. g. in exemplo allato, sic hæc propositio negata; *homo est risibilis*, statim assumatur *medium*, (de cuius inuentione infra) quod habeat connexionem cum vtroque extremo, & disponatur, vt supra innuimus in Prolusione, & infra dicemus iuxta exigentiam singularum figurarum. Erit autem medium, *Rationale*, quod dispositum cum terminis quæstionis constituet integram argumentationem, in qua conclusio erit propositio antea negata, hac ratione. *Omne rationale est risibile; omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis*.

Quæres quinto. Quid sit *argumentatio*?

Respondetur. Petrus Hispanus sic illam definit. *Est*, inquit, *oratio explicans argumentum*: & sensus est (vt idem habet ibidem) Est oratio totalis composita ex præmissis, vel præmissa, & conclusione, in qua manifestatur vis argumenti, seu medij termini, vt patet in exemplo modo allato.

Quæres sexto. Quid sit *discursus*, cum omnis *Argumentatio* sit quidam mentis discursus.

Respondetur. Conimbr. loco citato q. 2. art. 1. breuiter, & dilucidè ad quæsitum respondere. Ex quibus

Notandum primo Aristotelem expresse non meminisse tertiæ operationis primo periher. cap. 1 & 3. de anim. cap. 6. vbi simplicis tantum apprehensionis, & compositionis, seu iudicij meminit, vel quia eam comprehendit sub secunda, vt ait Ferrariensis; vel quia in ijs locis non erat peculiaris quæstio de diuisione operationum, eò quod notio tertiæ operationis, præsertim est in ordine ad argumentationem, de qua ex professo agit in libris priorum, & posteriorum, in quibus licet non expresse, implicitè tamen meminit tertiæ operationis, dum agit de syllogismo, qui conclusione perficitur, quæ est formalissime tertia operatio, & idem dicendum de discursu. Pro cuius notione

Notandũ secundo ex Alberto discursũ appellari eã mẽtis

operationem, quæ imitatur progressum localem, qui est dispositio passuum vnius post alium. Vnde benè infert Caietanus 1. par. q. 58. ar. 3. ad discursum formalem requiri plures cognitiones, quarum vna sequatur ad aliam, idque ob imperfectionem nostri modi cognoscendi; eò quod non cognoscamus res intuitiuè, sed abstractiuè, & obscurè.

Pro intelligenda autem vi *discursus*. Sciendum, tripliciter posse haberi cognitionem de aliquo obiecto multiplici. Primo, cum vnum obiectum cognoscitur *in alio*, & vnum est ratio, vt cognoscatur aliud: sic Beati in communi sententia cognoscunt creaturas in Deo; eò quod Deus cognitus sit ratio obiectiua, vt cognoscatur ipse, & creaturę; & huiusmodi cognitio non est discursus. Secundo, cum vnum cognoscitur post aliud, ita vt cognitio vnius sequatur ad cognitionem alterius; non tamen vna sit alterius causa: v. g. cum audio aliquem appellantem prius panem, deinde vinum; cognitiones, quas habeo de pane, & vino, non efficiunt propriè discursum, sed impropriè; & à S. Thoma appellatur *discursus secundum successionem*. tertio, cum vnum cognoscitur dependenter ab alio per duas cognitiones inuicem connexas, & huiusmodi cognitiones constituunt discursum, qui dicitur causalitatis. Et primus modus cognoscendi dicitur, *In alio*, secundus, *post aliud*, tertius, *ex alio*. Hic postremus fit mediante particula rationali, *Ergo*, vel simili. Quare Aristoteles, cum hoc modo Intellectus operatur, appellat illum, *rationem*, eò quod ratiocinetur, seu discurrat. Porrò discursus duplex est; alter *à priori*, alter *à posteriori*. Primus est, cum in prima illius propositione, quæ dicitur, *Antecedens*, continetur causa; idest, cum obiectum illius est causa consequentis: v. g. *homo est rationalis; ergo est risibilis*. secundus est, cum in prima est effectus, & in secunda causa; v. g. *dies est; ergo sol est*. Præterea sub nomine discursus comprehenditur quælibet Cõsequentia, cum in ea sit processus ille cognitionum, quem requiri diximus ad discursum. Et licet *inductio* sit processus ex multis cognitionibus singularium, ad vniuersale, in qua collectione cognitionũ non sit causa, & effectus; tamen pertinet ad discursum causalem; tum quia antecedens est causa saltem in cognoscendo consequentis; tum quia reducitur, vt dispositio

tio ad discursum propriè causalem, quatenus cognitio singularium inseruit ad dignoscendam causam, cuius cognitio possit deinde inseruire ad formandum rigorosum discursum. Et propter eandem rationem cognitiones experimentales singularium, ex quibus deducitur cognitio vniuersalis, pertinent ad discursum.

CAPVT SECVNDVM.

Quid sit Consequentia.

HAec vox *consequentia* ducta est à verbo *Consequor*; vt *sequela à verbo sequor*: & in sua latissima acceptione significat *vim illam, qua vna res sequitur aliam, eamque indiuiduè comitatur*. Talis autem vis vel est artificialis: v.g. cum filum sequitur acum ineuitabiliter; aut vna tabula cum alia clauo iuncta sequitur illam; vel secundo est naturalis; vt v.g. est anima iuncta corpori; anima enim sequitur corpus vbicumque fuerit: & in his prima pars dicitur *antecedens*, secunda *consequens*; connexio verò, qua antecedens trahit consequens, dicitur *consequentia*, seu *sequela*. Ex hac generalissima acceptione huius vocis deriuant logici illam ad significandam connexionem aliquarum propositionum, quarum vna sequatur aliam: in quibus propositionibus reperiuntur adhuc tria illa enumerata, *Antecedens*, *Consequens*, & *Consequentia*.

Accipitur aliquando *Consequentia* pro dispositione talium propositionum, quarum vna, ita est cum antecedenti connexa, vt ex eo sequatur, siue antecedens ex vna, siue ex pluribus constet propositionibus, vt in prolusione innuimus. Et hæc quoque dispositio dicitur *Cõsequentia*; quatenus in ea reperitur connexio propositionum, quæ est ipsissima Cõsequentia: & primo modo accipitur *Consequentia* cum dicitur à Respondente; *nego Consequentiam*. secundo modo cum dicitur, *in qualibet Cõsequentia reperiuntur tria, Antecedens, Consequens, & nota illationis*: cùm enim negatur Consequentia, negatur connexio propositionum, Antecedentis videlicet, cum consequenti. His positis

Conimbr. 1. prior. cap. 1. quest. 2. art. 3. & Fonseca lib. 6. cap. 1. ita definiunt Consequentiam, *Est Oratio in qua*

 aliquid

aliquid ex aliquo colligitur. Paulò aliter Toletus lib. 4. cap. 1. *Est oratio, in qua vnum ex alio inferri denotatur*. Hæ descriptiones, si rigorosè sumantur, non explicant naturam Consequentiæ. Et si sumatur *consequentia* pro connexione propositionum, certum est illi non competere prædictam definitionem, cum illa non sit oratio, in qua aliquid ex aliquo colligitur, sed ipsa vis colligendi. Si autem sumatur *consequentia* in secundo sensu, neque illi competet prædicta definitio, cum consistat in dispositione propositionum, non in ipsis propositionibus, quibus propriè competit vt sit *oratio*. Vnde Iauellus tract. 9. de consequentijs cap. 1. definit *Consequentiam esse habitudinem, seu respectū subsequentis propositionis ad præcedentem designatam per notam illationis illatiuè sumptam*, idest non sumptam materialiter, sicut sumeretur vel extra argumentationē dicendo, *Ergo, est nota illationis*; vel interogatiue: v. g. *ergo adhuc non studuisti*? Quia tamen *syllogismus* est species Consequentiæ, & definitur esse *Oratio*: poterit prima definitio Conimbricensium competere Consequentiæ secundo modo acceptæ; vt sensus sit, quod complexio illa propositionum, quæ est quædam oratio, contineat talem dispositionem earundem, in qua dispositione sit cōnexio supra explicata. Definitio verò Toleti habet maiorem difficultatem; & primo non competit Consequentiæ in primo sensu: quia, qui negat consequentiam, non negat denotari vnum inferri ex alio, sed negat ipsum inferri, seu ipsam connexionem propositionum. Secundo nec competit Consequentiæ acceptæ in secundo sensu; quia cum dicitur Consequentia esse dispositio: affirmatur, quod in ea sit connexio propositionum, non autem quod denotetur vnum inferri ex alio. Quanquam hæc quoque potest habere bonum sensum, accipiendo ly, *inferri denotatur* pro eodem, ac *infertur*: & tunc habet eundem sensum, ac definitio Conimbricensium. Ex his

Definitur *consequentia* pro duplici acceptione: Et in primo quidē sensu dici potest *Cōsequentia est ratio connectens vnam propositionum cum alia, vel cum alijs*. Dicitur *ratio*, idest vis connectendi. Dicitur, *vnam propositionem*, idest illam, quæ est consequens. Dicitur, *cum alia, vel cum*

cum alijs, idest cum antecedenti; quod ex dictis potest constare, vel vna, vel duplici propositione. In secundo autem sensu dici potest *Consequentia est dispositio propositionum, quæ necessariam contineat connexionem illarum*. Descriptio clara est, nec vlteriore indiget explicatione.

Hic breuiter aduerte ab aliquibus comprehendi sub descriptione Consequentiæ tam bonam Consequentiam, quam malam; censent enim illas differre sicut homo albus, & niger; ita vt vtraque habeat rationem Consequentiæ. Quod ita probant. Veritas, & falsitas sunt accidentia propositionis: sed Consequentia bona, & mala differunt per veritatem, & falsitatem, quia bona significat veram connexionem, mala verò falsam Ergo hę Consequentiæ differunt accidentaliter.

Sed contra primo. Quia Arist. 1. prior. cap. 5. ait syllogismos vitiosos non esse syllogismos, & clarius primo elench. cap. 1. multis similitudinibus ostendit syllogismum vitiosum non esse syllogismum; sed syllogismus est species Consequentiæ: ergo Consequentia vitiosa non erit absolutè Consequentia, sed se habebit sicut homo pictus respectu hominis veri. secundo ratione à priori, quia malæ Consequentiæ non conuenit definitio, & essentia Consequentiæ; quia nec est connexio, nec habet connexionem propositionum, vt homo pictus non habet essentiam hominis: habebit ergo mala Consequentia vmbram, figuram, & nomen Consequentiæ; & erit talis solum secundum vocem, non rem: & sic verbalis tantum erit consequentia. tertio, & respondetur ad fundamentum oppositum. Bonitas Consequentiæ non sumitur à veritate propositionum, nam ex mox dicendis, potest stare bonitas Consequentiæ cum falsitate propositionum.

Ex his colligitur discrimen inter *Consequens* & *Consequentiam*; nam *Consequentia* est illa, quam modò explicauimus; *Consequens* verò est vltima propositio affecta nota illationis, ratione cuius aliquando denominatur Consequentia. Vnde obiter habes, cur non distinguatur Consequentia, sed consequens. Ratio est, quia Conse-

 quentia

quentia, cum sit solum illa vis connectens propositiones, quæ consistit in indiuisibili; absolutè vel erit bona, vel mala: &, si bona, erit simpliciter consequentia, qualis nullo modo erit, si sit mala: atque ita non est capax distinctionis. Consequens verò, cum sit propositio, est capax distinctionis; eò quod possit habere dubios sensus. Posita autem distinctione consequentis, dicitur absolutè concedo, vel nego consequentiam: & sensus est, quod posito tali sensu illius propositionis concedimus, vel negamus esse connexionem illius propositionis cum antecedenti. Vndè vlterius habetur, non posse distingui consequens, si argumentum sit in forma, & præmissæ sint absolutè concessæ, eò quod, ea ratione connectuntur extrema in conclusione, qua fuerunt in præmissis cum medio connexa: ergo si absolutè concedantur vt connexa cum medio in præmissis extrema: absolutè concedenda est connexio eorundem inter se in conclusione.

CAPVT TERTIVM.

Quotuplex sit Consequentia.

NOn agimus hic de speciebus Consequentiæ; de his enim infra; sed de natura ipsius consequentiæ, prout potest applicari singulis speciebus, quod clarius constabit infra.

Celebris est diuisio Consequentiæ in *formalem* & *materialem*; sed in assignando discrimine inter illas, est difficultas Toler. lib 4. cap. 1. ait *Consequentiam materialem esse illam, cuius altera pars verè infertur ex altera ob rerum solam connexionem: formalem verò esse illam, in qua vnum infertur ex alio propter modum colligendi.* Exemplum primæ est; *Petrus est homo; ergo est substantia*; quæ est materialis; quia, si eadem forma argumenti applicetur alteri materiæ habebitur antecedens verum, consequens falsum: v.g. *Petrus est homo; ergo est albus.* Exemplum secundæ est; *omne bonum est appetendum; omnis virtus est bona, ergo omnis virtus est appetenda*; hæc est formalis

Consequentia; quia eadem forma applicata cuicunque materiæ, si antecedens sit verum, semper concludet consequens verum. Ferè eodem modo explicant hoc discrimen Fonseca lib. 6. cap. 3. & Conimbr. cit.

Sotus lib. 5. cap. 1. de syllogis. lect. 2. ait Consequentiam illam, in qua ex inferiori arguimus superius, esse formalem Consequentiam; vt in primo exemplo Toleti supra allato. Sic enim habet. *Sed re vera*, inquit, *gratis negatur huiusmodi Consequentias esse formales cum teneant in eadem materia tam naturali, quam remota, quàm contingente.* Vnde non sunt similis formæ illæ: *Petrus est homo, ergo est animal*: *Petrus est homo, ergo est equus*. Nam illa habitudo inter inferius, & superius, est attendenda, & seruanda ad instandum in simili forma. Et sensus est, quod, vt sit bona consequentia in alia materia debeat seruari hæc eadem forma in materia scilicet, quod in antecedenti sit inferius, in consequenti superius: & tunc valebit in omni materia. In exemplo verò allato, *Petrus est homo, ergo est equus*, non seruatur ratio inferioris, & superioris, & ideo non est bona Consequentia. Placet doctrina Soti, vt etiam discrimen, quod assignat inter Consequentiam formalem, & materialem. *Consequentia*, inquit, *materialis est illa, quæ non tenet per aliquem dialecticum locum, sed solum in tali materia*, v.g. *homo est rationalis, ergo omnis homo est rationalis*: est Consequentia materialis, & valet in materia naturali, & remota, non contingenti v.g. *homo currit, ergo omnis homo currit*: & sensus est, quod illa sit Consequentia materialis, quæ valet solum ratione talium terminorum, qui ex se sunt connexi, vt est, *homo*, & *rationale* in materia naturali: item *homo*, & *lapis* in materia remota: v.g. *homo non est lapis; ergo nullus homo est lapis*: non tenet Consequentia ratione formæ, quia committitur vitium à non distributo ad distributum, vt notat idem Sotus. Nam in eo antecedenti *homo currit*, ly *homo*, non est distributus, vt est in consequenti *omnis homo currit*: & quidem patet in hac Consequentia *homo non currit, ergo nullus homo currit*. Consequentia formalis est, inquit, quæ tenet per locos dialecticos, ad quos pertinent omnia illa, in quibus seruatur eadem forma, idest, eadem figura, & modus in quacunque

materia; ideſt quod medius terminus, & alij ſint eodem modo diſpoſiti, & diſtributi, & propoſitiones ſint eodem modo particulares, vel vniuerſales, affirmatiuæ, vel negatiuæ; quod valet quando Conſequentia eſt ſyllogiſmus. Secundo quando Conſequentia non eſt ſyllogiſmus, ſi in antecedenti ſit inferius, & in conſequenti ſuperius, non è contra: item ſi in antecedenti ſit definitum, & in conſequenti definitio, vel è contra; eſt Conſequentia formalis, quia tenet in quacunque materia. Tertio ſi Conſequentia ſit conuerſio propoſitionum, & ſeruentur regulæ conuerſionis, Conſequentia erit formalis: v.g. omne album eſt corpus: ergo aliquod corpus eſt album; & idem generaliter dicendum de alijs Conſequentijs, quæ regulantur per præcepta logica; vt cum æquipollens infert alteram æquipollentem: v.g. *omne album eſt corpus: ergo nullum albũ non eſt corpus*: & ſic de alijs propoſitionibus, quibus prima æquipollet; vel cum ſubalternans infert ſubalternatam: v.g. *omne album eſt corpus; ergo aliquod album eſt corpus*; & in propoſitionibus hypotheticis, cũ ſcilicet ex copulatiua infertur vna pars illius: v.g. *Et Petrus currit, & Paulus ludit; ergo Petrus currit*: & in diſiunctiuis, cum ex affirmatione diſiunctiuæ, & negatione vnius partis, infertur, & affirmatur altera pars, loquendo de diſiunctiua in ſenſu antiquorum: v.g. *vel dies eſt, vel nox eſt: ſed dies non eſt, ergo nox eſt*. Dixi in ſenſu antiquorum, quia in ſenſu recentiorum, etiam ſi ex negatione vnius partis inferri poſſit altera affirmatiue, non tamen è contra ex affirmatione vnius infertur negatiuè altera: v.g. *vel Petrus, vel Paulus ſtudent*, non benè infertur, *ſtudet Petrus; ergo non ſtudet Paulus*, vt infertur in diſiunctiua primo modo accepta: v.g. *eſt dies, ergo non eſt nox*; quare huc reuocanda, quæ hactenus diximus de modis argumentandi in alijs propoſitionibus.

Fonſeca quoque, Conimbricenſes, & alij communiter aduertunt ad Conſequentiam formalem requiri, vt ſeruetur eadem ſuppoſitio terminorum, appellatio, qualitas, quantitas, diſpoſitio medij, propoſitionum, eadem diſtributio, idẽ genus propoſitionum, & cęterę affectiones logicales quę niſi ſeruentur, & ex antecedenti vero habeatur conſequens etiam verum, erit argumentatio, & conſequentia materialis.

Diuidi

Diuidi etiam solet Consequentia formalis in necessariam & probabilem: verbi gratia. *Petrus est homo, ergo est animal*; & est Consequentia necessaria: item; *Agricola diligenter colit agrum; ergo magnum fructum percipiet*; Consequentia est probabilis. Vbi aduerte discrimen non esse ratione formæ; nam semper Consequentia est necessaria, si sit bona; sed ratione materiæ, hoc est singularum propositionum secundum se consideratarum. Sed de his fusius infra de syllogismo.

CAPVT QVARTVM.

De Regulis bonæ Consequentiæ.

SOtus lib. 3. cap. 8. lect. 1. notab. 3. & deinceps decem tradit regulas bonæ Consequentiæ. Iauellus tract. 9. à cap. 3. vsque ad finem tradit penè infinitas. Pauciores Toletus lib. 4. cap. 2. non multo plures Fonseca lib. 6. cap. 5. Ex quibus vtiliores, & vniuersaliores afferemus.

Prima est, quam tradunt communiter prædicti Auctores, præsertim Fonseca lib. citat. cap. 2 *cum ex veritate antecedentis, siue absolutè accepti, siue ex suppositione, sequitur necessariò cõsequens; tunc est bona cõsequentia*, alioquin est vitiosa: verbi gratia. *Petrus est homo, ergo est animal*, seu *Petrus est auis, ergo habet alas*: vtraque Consequentia bona est propter necessariam connexionem, quam habet consequens cum antecedenti: vtraque verò hæc alia est mala; scilicet; *Socrates est homo, ergo currit*; seu *Socrates est homo, ergo equus est animal*: mala, inquam, est; quia ex veritate vtriusque antecedentis non infertur veritas vtriusque consequentis; vnde posset stare antecedens verum cum consequenti falso, scilicet quod Socrates esset homo, & non curreret: item quod idem esset homo, etiam si equus non esset animal, supponendo quod equus esset impossibilis.

Secunda Regula est, cum *id, quod contradicit, seu opponitur contradictoriè consequenti, repugnat antecedenti; tunc erit bona Consequentia*; alioquin erit vitiosa.

Quare

Quare hæc est bona; scilicet, *Socrates est homo, ergo est animal*: nam hæc propositio *Socrates non est animal*, quæ est contradictoria consequentis, repugnat etiam antecedenti. Hæc verò est vitiosa; *Socrates est homo, ergo Socrates est logicus*; quia hæc propositio *Socrates non est logicus*, quæ est contradictoria consequentis, non repugnat antecedenti. Ratio autem huius regulæ est illa, quam affert Sotus lib. 3. c. 8. lect. 1. nota. 3. quia alioquin si id, quod contradicit consequenti, non repugnaret antecedenti, posset esse verum simul cum illo: quo posito etiam consequens esset verum cum suo contradictorio; nam ex antecedenti vero consequens debet esse verum; consequens enim verum stat cum veritate omnium illorum, cum quibus stat veritas antecedentis; & cum contradictorium consequentis supponatur stare cum veritate antecedentis, cum eodem contradictorio stabit veritas consequentis. His positis

Radix, & fundamentum harum regularum, & consequentium ab omnibus posita est; quod *ex vero non sequatur nisi verum; ex falso autem possit etiam sequi verum*. Probatur, & explicatur prima pars huius principij; & supponendum falsum non habere connexionem cum vero; quia falsum non est; verum autem suo modo est: id autem, quod est, verè, & propriè est tale, independenter ab eo, quod non est, quale est falsum; & sic antecedens verum non habet connexionem cum consequenti falso, vt patet in exemplis allatis, præsertim in fine primæ regulæ. Probatur, & explicatur secunda pars. Bonitas consequentiæ ex dictis non attendit veritatem propositionum, sed solum debitam dispositionem terminorum cum medio; quæ dispositio potest stare cum antecedenti absolutè falso, sed accepto, & supposito vt vero, ex quo antecedenti, potest inferri verum consequens, quod habeat connexionem cum illo; eo quod in antecedenti sit positus talis terminus, qui trahat necessariò consequens; v. g. *homo est equus, ergo est animal*: terminus, *equus*, qui ponitur in antecedenti, & est medium huius Consequentiæ, alio quidem connectitur cum homine; sed quia verè connectitur cum animali, est ratio, vt verè etiam connectatur animal cum homine. Quomodo autem ex falso sequatur etiam falsum, paulò post constabit. Ex hoc deducitur,

ducitur, *Consequentiam semel bonam, semper esse bonam;* eò quod bonitas illius consistat in connexione consequentis cum antecedenti ratione talis dispositionis terminorum, quæ, si retineatur, non poterit Consequentia non esse bona. Hoc tanquam iacto fundamento; deducuntur aliæ minores regulæ. Quare

Colligitur primo. *Ex antecedenti possibili, seu contingenti sequi posse consequens possibile, contingens, & necessarium.* Probatur explicatione. Primo, quod sequatur possibile, seu contingens: v. g. *Petrus currit; ergo mouetur*: vbi vides Consequentiam quidem esse necessariam, consequens verò secundum se spectatum esse tantum possibile, & contingens: Secundo, quod sequatur etiam necessarium: v. g. *homo currit; ergo est viuens*: ratio autem huius vltimæ partis est; quia prædicatum, quod contingenter conuenit subiecto antecedentis, & est medium in Consequentia potest habere necessariam connexionem cum prædicato consequentis; & sic illud inferre: cursus enim: v. g. qui contingenter conuenit homini, habet necessariam connexionem cum viuente; & sic infertur quod necessario viuens conueniat homini.

Colligitur secundo. *Ex necessario non posse sequi nisi necessarium;* non enim benè sequeretur; *homo est animal ergo currit;* & ratio est; quia alioquin daretur antecedens verum, & consequens falsum. Quod sic ostenditur: nam necessarium non potest non esse verum, contingens potest esse falsum: ergo, si antecedens sit necessarium, & consequens contingens, posset stare antecedens verum cum consequenti falso. Contra hanc tamẽ regulam occurrit non leuis difficultas, quam à n mine vidi exagitatam; posse scilicet aliquando ex antecedenti necessario sequi consequens contingens: v. g. in his syllogismis in *Darapti* tertiæ figuræ.

Omne album est coloratum:

Omne album est corpus:

Ergo aliquod corpus est coloratum.

Vbi vides præmissas esse necessarias; conclusionem verò esse contingentem:

Item in hoc alio.

Omne currens mouetur: Omne currens est corpus:

Ergo aliquod corpus mouetur.

Hic

Hic etiam vides præmissas esse necessarias, conclusionem verò contingentem.

Pro solutione, huc reuocanda quæ diximus de propositionibus de tertio adiacente in materia contingenti, quæ cum sint de prædicato accidentali, supponunt existentiam ex parte subiecti, & ex parte eiusdem aliam propositionem de secundo adiacente; & sic virtualiter talem propositionem de tertio adiacente esse copulatiuam æquiualentem huic; *Et currens est*, seu existit; & *idem manetur*: Ex dictis autem de veritate, & natura propositionum copulatiuarum, si vna pars sit falsa, vel contingens, tota propositio est falsa, seu contingens: quare, cum prima pars talis copulatiuæ sit contingens, scilicet, *& est currens*, tota copulatiua contingens erit; & idem dico, de secunda præmissa, ex quibus contingentibus benè deducitur conclusio contingens. Constat ergo prædictam regulam esse firmam, & certam, nec huiusmodi syllogismos esse illi oppositos.

Colligitur tertio, *tam ex necessario, quàm ex contingenti, & possibili non posse sequi impossibile*: v. g. *homo currit; ergo homo est lapis*: vel *homo est animal; ergo est equus*. Hæ non sunt bonæ consequentiæ; & ratio est, quia sequeretur dari posse antecedens verum, & consequens falsum. Quod enim est necessarium semper est verum; impossibile autem semper est falsum: item quod est contingens potest esse verum, impossibile verò semper est falsum: ergo adhuc sequitur quod dari possit antecedens verum, & consequens falsum; si ex contingenti sequeretur impossibile.

Colligitur quarto. *Falsum non sequi nisi ex falso*; & ratio est, quia si sequeretur ex vero posset dari antecedens verum, & consequens falsum. Rursus *impossibile non deduci nisi ex impossibili* propter eandem rationem.

Colligitur quinto. *Ex impossibili posse sequi impossibile, contingens, & necessarium*: v. g. *homo est leo, ergo est rugibilis: homo est equus, ergo currit: homo est equus, ergo est animal*. Vbi vides ex tribus antecedentibus impossibilibus deduci primum consequens impossibile, secundum contingens, tertium necessarium. Ratio regulæ est supra allata: quia

ta; quia bonitas consequentiæ non attendit veritatem propositionum, sed solum, quod medius terminus habeat necessariam connexionem cum prædicato consequentis, vt verè habet in exemplis allatis.

Circa hanc regulam egregiè notat Sotus lib. 3. cap. 8. lect. 2. velle aliquos in bona cōsequentia ex *impossibili sequi quodlibet*, & ita esse bonam hanc consequentiam: *homo est lapis: ergo est Angelus, ergo est animal, ergo currit*. Impugnat hoc Sotus primo, quia ad bonitatem consequentiæ requiritur, vt sit aliqua habitudo consequentis ad antecedens, vel effectus ad causam, seu è contra; vel generis ad speciem, vel definitionis ad definitum &c. quæ habitudo reperitur etiam in antecedenti falso, & consequenti vero, vt supra diximus: at in Consequentia modo allata; quæ habitudo est inter hominem esse Angelum, & esse lapidem? Reperiretur autem, si diceretur; homo est Michael; ergo est Angelus. Secundo Aristoteles (vt refert Sotus ibidem) ait esse impossibile, quod eadem propositio sequatur ad duas contradictorias. Quare hæc propositio, quæ sit consequens, *Petrus mouetur*, benè sequitur ad hanc, *Petrus volat*: non autem sequi potest ad eius contradictoriam, scilicet *Petrus non volat*. Si autem teneret explicatio supradictorum, iam ista propositio: v. g. *homo est Angelus*; per ipsos sequi posset ad istam; *homo est lapis*; quæ multò magis posset sequi ad oppositam antecedentis, scilicet *homo non est lapis*: nam minorem repugnantiam habet cum Angelo id, quod non est lapis, quàm lapis, & sic eadem propositio sequeretur ad duas contradictorias. Regula ergo, quod ex impossibili sequi possit quodlibet, vera est, modo consequens habeat connexionem cum antecedenti in aliquo genere ratione medij, modo supra explicato: v. g. *homo est Deus: ergo est trinus, & vnus; ergo est intelligens; ergo mouet aliquid*. Vbi vides ex antecedenti impossibili, supponendo, quod homo sit identificatus cum natura Diuina, ita vt ex duabus naturis sit facta vna, sequi primum consequens impossibile, secundum necessarium, tertium contingens. Quæ benè tenenda sunt, nè cogamur concedere quodlibet ex antecedenti impossibili in sensu impugnato.

Tertia

Tertia Regula: ***Quicquid stat cum antecedenti, stat cum consequenti, non è contra, quicquid stat cum consequenti, stat cum antecedenti.*** Et sensus est, quod, quicquid potest esse verum cum antecedenti, potest esse cum consequenti: v.g. ***aliquod ens est homo; ergo est animal.*** Cum antecedenti stat benè hæc alia propositio; ***aliquod ens est risibile,*** & sic stat etiam cum consequenti; non è contra; quicquid stat in veritate cum consequenti, debet stare cum antecedenti; nam hæc propositio, ***aliquod ens est hinnibile***, stat benè cum consequenti, non cum antecedenti. Ratio prioris partis est, quia alioquin esset verum antecedens, & consequens falsum. Nam illa propositio, quæ non staret cum veritate consequentis, euerteret illud è veritate, & consequenter redderet falsum, manente antecedenti vero, quod repugnat ex supradictis. Ratio secundæ partis est, quia potest stare consequens verum cum antecedenti falso ex dictis, atque ita, id quod potest stare cum veritate consequentis non requirit antecedens verum, sed potest stare cum falsitate illius; quare bene diceretur; ***Hic est homo, ergo est animal;*** rursus, cum hoc consequenti, bene stat, quod sit quadrupes; quod non bene stat cum antecedenti ***Hic est homo***, sed hoc non tollit bonitatem consequentiæ; quæ non requirit veritatem antecedentis, & sic, etiam si ***esse quadrupes*** destruat antecedens, adhuc potest esse bona consequentia; v.g. si loco primi antecedentis ***Hic est homo*** destructi & ablati, ponatur id, quod stat cum consequenti; adhuc bene ex eo infertur idem consequens. v.g. ***hic est quadrupes***, dicendo de homine; ***ergo est animal***, & sic patet regula.

Quarta Regula: ***Quicquid repugnat consequenti repugnat antecedenti; non e contra, quicquid repugnat antecedenti, repugnat consequenti.*** Regula secundum primam partem est supra posita; quia tamen habet aliqua vlterius explicanda, nunc iterum ponitur. Prima pars continet commune axioma Aristotelicum. ***In bona consequentia contradictorium consequentis infert cōtradictorium antecedentis:*** v.g. ***homo currit, ergo homo mouetur:*** contradictorium consequentis, est ***homo non mouetur***, quod infert contradictorium antecedentis, scilicet, ***ergo homo non currit***. Ratio est, quia alioquin possent esse vera duo contradictoria, & primo

quidem

quidē esset veri, *homo mouetur*; quia hoc infertur ex antecedenti vero, *Homo currit*, deinde ly *Homo non mouetur*, ponitur non destruere veritatem huius antecedentis; *Homo currit*, ergo nec destruet veritatem consequentis, scilicet, *ergo Homo mouetur*; nam si illud destrueret, idest, non staret cum illius veritate, nec staret cum veritate antecedentis; consequens enim verum ex supra dictis non potest haberi, nisi à vero antecedenti; ergo essent simul vera duo contradictoria. *Homo mouetur, & homo non mouetur*.

Altera pars est, quod non quicquid repugnat antecedenti, repugnat consequenti: v.g. in hac consequentia: *hoc est homo, ergo est animal*; antecedenti repugnat, *hoc est quadrupes*, quod non repugnat consequenti; imò ex tali propositione, quæ repugnat antecedenti, bene potest inferri idem consequens scilicet. *Hoc est quadrupes* (loquendo de homine) *ergo est animal*.

Adde vlterius regulam extēdi ad prædicata, quæ sint contradictoria antecedenti, & tamen eadem non repugnent consequenti; Quare hæc propositio; *hoc non est homo*, contradictoriè opponitur, & repugnat antecedenti. *Hoc est homo*, non tamen repugnat consequenti *ergo est animal*: nam de *equo* v. g. potest dici; *non est homo*, & *est animal*. Ratio regulæ est, quam supra innuimus; quia veritas consequentis non requirit veritatem antecedentis: ergo potest stare cum propositione euertente veritatem antecedentis, & consequenter faciente illud falsum: hæc enim propositio; *hoc non est homo*, potest stare cum hac, *hoc est animal*; cum qua etiam potest stare hæc alia; *hoc est homo*, designando nunc Petrum, antea equum. Neque hæc regula destruit principium Aristotelicum, quod impossibile sit eandem propositionem sequi ad duas contradictorias: illud enim tantum ait, non posse vnam propositionem inferri ex duabus contradictorijs; non autem, quod non possit stare cum illis, quod solum hic dicimus.

Quinta Regula. *Ex quocunque infertur antecedens, infertur consequens*: v. g. in hac consequentia; *homo est animal; ergo homo est viuens*: antecedens inferri potest ex hoc alio: *homo est rationalis*, ex quo etiam inferri potest consequens scilicet *Homo est viuens*. Item *quicquid sequitur ex*

ex consequenti, sequitur ex antecedenti: v.g. in hac consequentia; *homo est animal; ergo est viuens*; iam ex hoc consequenti, si fiat antecedens sequitur hoc consequens; *ergo est corpus*: hoc vltimum consequens inferri potest ex illo antecedenti, *homo est animal*, & ex alio anteriori; *homo est rationalis*. Et similem argumentandi formam Græci vocant *σωρείτην*. idest *aceruale m*; vt interpretatur Tullius: fit autem *sorites* hac ratione, vt vides in hac figura.

Homo est rationalis; ergo est animal.
Homo est animal; ergo est viuens.
Homo est viuens; ergo est corpus.
Homo est corpus; ergo est substantia.
Homo est rationalis; ergo est substantia.

Hæc verò argumentatio Stoicorum non est bona.

Quicquid est bonum est optabile.
Quicquid est optabile est expetendum.
Quicquid est expetendum dignitatem habet.
Quicquid dignitatem habet est laudabile.
Quicquid est laudabile est honestum.
Ergo quicquid est bonum est honestum.

Non est, inquam, bona, quia tertia propositio est falsa; nam, esse expetendum, non habet necessariam connexionem cum habere dignitatem: multa enim vtilia, & iucunda expetuntur, quæ non habent dignitatem: & propterea Tullius lib. 2. Acad. quæst. ait, hoc argumentandi genus esse captiosum: propter celeritatem enim coaceruandi istas propositiones, non bene aduerti potest ad valorem illarum. Bonitas autem huius argumentationis inde probatur, quia talis modus concludendi (vt benè notat Fonseca lib. 6. c. 5.) continet tres conditionales illatiuas: nam sit v.g. hic *sorites*.

Homo est animal; ergo est viuens.
Homo est viuens; ergo est corpus. Ergo homo est corpus.

Siue dicas.

1. Omnis homo est animal. 2. Omne animal est viuens:
3. Omne viuēs est corpus. 4. Ergo omnis homo est corpus.

Conditionales, quas continet hic *sorites* sunt huiusmodi.

Si homo est animal, est viuens:
Sed si est viuens est corpus:
Ergo si est homo, est corpus.

Positis

Positis autem primis duabus conditionalibus veris, nunquam potest sequi tertia propositio falsa in quacunque materia; disponendo tamē terminos eodē modo; eò quod semper consequens conditionale habeat connexionem cum suo antecedenti; & ita procedendo, si secunda propositio inferatur ex prima: aliæ omnes, quæ per ordinem inferuntur ex secunda, poterunt inferri ex prima. Ratio autem regulæ est; quia alioquin daretur antecedens verum, & consequens falsum; vt benè notat Sotus citat. lect. 1. notab. 4. quod ita probatur, v. g. in hac consequentia, *homo est animal: ergo est viuens*; consequens erit verum, quia sequitur ex antecedenti vero. Rursus in hac alia: *homo est viuens; ergo est corpus*: antecedens supponitur verum, quia est idem, ac consequens prioris consequentiæ, quod erat verum: si autem consequens huius secundæ consequentiæ, scilicet *homo est animal*, vt deducitur ex antecedenti primæ, esset falsum, cum inuariatum sit in secunda consequentia, iam in eadem secunda consequentia daretur antecedens verum, & consequens falsum.

Probatur prima pars regulæ, in qua dicebatur, quod ex quocunque infertur antecedens, inferatur consequens, & ponatur non inferri: v. g. in hac consequentia; *homo est animal; ergo est viuens*, quod antecedens infertur ex hoc, *homo est rationalis ergo est animal*: iam si ex hoc antecedenti, ex quo infertur, *homo est animal*, quod est antecedens alterius consequentiæ, non inferretur *homo est viuens*, quod est illius consequens: daretur in hac consequentia, *homo est animal, ergo est corpus*, antecedens verum, consequens falsum. Verum enim est, *homo est animal*, quia infertur ex antecedenti vero, *scilicet homo est rationalis*. Rursus, cum ex hoc, *homo est animal*, infertur, *ergo est viuens*, verum quoque erit antecedens, cum sit idem, quod in prima erat consequens, item si hæc propositio, *homo est viuens*, quod est consequens huius secundæ consequentiæ non inferretur ex antecedenti primæ, esset falsa: ergo iam in eadem consequentia daretur antecedens verum, & consequens falsum.

Præter has regulas placet aliquas minus vniuersales ex multis à Iauello citato allatis à cap. 4. deinceps, vtiliores afferre.

Prima est *ab inferiori per se ad suum superius per se affirmatiuè, & sine signo distributionis, terminis supponentibus personaliter, est bona, & formalis consequentia.* Superius & inferius per se constituuntur in recta linea prædicamentali, in qua vnum alteri essentialiter subordinatur, vt sunt

1 *Ens* 2 *Substantia* 3 *Corpus* 4 *Viuens* 5 *Animal* 6 *Homo* 7 *Socrates.*

Et hæc est linea in prædicamento substantiæ; nam in alijs quoque sunt suæ lineæ; v.g. in qualitate

1 *Ens* 2 *Accidens* 3 *Qualitas*, 4 *Qualitas corporea* 5 *Color* 6 *Albedo* 7 *Hæc albedo.*

Et sic de singulis prædicamentis. In qualibet autem linea semper superius magis latè patet, quam inferius: quare, hæc est bona consequentia; *Socrates dormit; ergo homo dormit*; & sic de alijs supra hominem. Dicitur in regula; *quod sit per se superius*; nam, quæ sunt superius, & inferius per accidens, non cadunt sub hanc regulam. Quare non valet, *Socrates dormit, ergo album dormit*; nam potest Socrates non esse albus, cum album non sit superius per se ad Socratem. Dicitur rursus *affirmatiuè*, quia non valet negatiuè; v.g. *nullus homo est quadrupes; ergo nullum animal est quadrupes.* Dicitur, *sine distributione*; nam cum tali signo nec etiam affirmatiuè valet: v.g. *omnis homo est risibilis; ergo omne animal est risibile; nullus homo est asinus; ergo nullum animal est asinus.* Demum additur, quod *termini debeant supponere personaliter*; nam si supponant *simpliciter*, non valet: v.g. *homo est species; ergo animal est species.*

Secunda, *à sufficienti singulorum enumeratione cum medio termino, qui sit constantia subiecti*, est bona consequentia: v.g. *Hic homo currit, & hic; & isti sunt omnes; ergo omnis homo currit.* Sed de hac multa supra diximus, & dicemus infra, cum examinabimus species consequentiæ. Ex qua colligitur primo, *ab vniuersali affirmatiuo, & negatiuo valere consequentiam ad singula sub illis contenta; modò termini supponãt distributiuè*: v.g. *omnis homo currit; ergo hic, & hic, &c.* Item *nullus homo currit; ergo neque hic, neque ille*, &c. secundo *à particulari indefinita valet ad singu-*

singulas propositiones disiunctiuè, vel disiunctim, vt supponit terminus particularis ex regulis supra traditis: v.g. *aliquis homo currit; ergo vel hic, vel ille*, &c.

Tertia regula. *A propositione affirmatiua vnius contrarij ad negatiuam alterius, vel etiam disparati, est bona consequentia: non autem valet à negatiua vnius contrarij, vel disparati ad affirmatiuam alterius nisi in contrarijs, seu oppositis immediatis.* Prima pars ostenditur hoc exemplo v. g. in terminis disparatis; *Petrus est homo: ergo non est Asinus*: item in contrarijs; *Petrus est albus; ergo non est niger*. Et ratio est; quia affirmatio vnius importat consequenter negationem alterius, quod non est ipsum, vel non includitur in ipso. Addidi hoc vltimum, quia non valet; *Petrus est homo; ergo non est animal*; ex eo quod *animal* reperiatur in asino v.g. nam animal includitur etiam in homine. Item nec valet; *Petrus est homo*, ergo *non est albus*; quia *homo* nec includit, nec positiuè excludit albedinem.

Secunda pars probatur. Non valet in negatiuis; v. g. *aliquod animal non est asinus; ergo est homo*; nam potest esse equus, vel leo. Item nec valet; *Petrus non est albus; ergo est niger*; nam potest esse flauus: & ratio est, quia cum sint plures termini intermedij, non bene ex negatione vnius affirmatur determinatè vnus ex multis. Si autem essent tantum duo termini, qui dicuntur immediati, bona esset consequentia à negatione vnius ad affirmationem alterius: v.g. *Petrus non est sanus; ergo est ager*.

Quarta Regula. *A propositione affirmatiua de tertio adiacente in materia contingenti valet consequentia ad propositionem de secundo adiacente*: v.g. *homo est albus; ergo homo est*. *A negatiuà verò de eodem in eadē materia valet ad disiunctiuā de partibus negatiuis, quarū prima sit de secūdo adiacente, altera de tertio*. v.g. *Antichristus non est crudelis; ergo vel Antichristus nō est, vel non est crudelis*. In materia verò necessaria non valet; quia copula nō importat existentiā ex dictis, sed essentialē solū cōnexionē prædicati cū subiecto; & sic nō valet; *homo est animal: ergo homo est*, sumēdo ly, *Est*, pro *existit*, vt accipitur in propositione de secūdo adiacēte.

Quinta Regula habet multas partes. Prima est, *Ab vna*

parte disiunctiua ad totam disiunctiuam est bona consequentia: v.g. *Petrus est homo, ergo vel est homo, vel est asinus;* & ratio est, quia ad veritatem disiunctiuæ sufficit veritas vnius partis. secunda *à tota disiunctiua ad partem non valet*, sumendo disiunctiuam rigorosè in sensu Antiquorum: v.g. *Petrus est vel homo, vel asinus; ergo est asinus.* Non, inquam, valet; quia posset esse antecedens verum, & consequens falsum, vt patet in exemplo allato. tertia *à tota disiunctiua cum destructione vnius partis ad affirmationem alterius valet consequentia*: v.g. *Petrus vel est homo, vel est Asinus; sed non est homo, ergo est Asinus;* non autem est bona hæc consequentia: *vel Petrus est Asinus, vel non est Asinus; sed non est asinus; ergo est asinus.* Non, inquam, est bona; quia nulla pars destruitur: minor enim est eadem, ac secunda pars disiunctiuæ; & sic non destruitur. Si autem dicatur quod destruatur prima pars, eò quod negatio apposita primæ parti affirmatiuæ destruat illam, iam debet remanere integra secũda, pro conclusione; scilicet *Petrus non est Asinus*; & tunc erit bona consequentia, sed inutilis, cum sit eadem ac minor vt vides.

Sexta Regula. *A copulatiua negatiua cum negatione posita ante totam propositionem ad disiunctiuam de partibus contradicentibus copulatiuæ tenet consequentia*: v.g. *nõ---Petrus currit, & Paulus ambulat; ergo vel Petrus non currit, vel Paulus non ambulat;* & valet etiam è conuerso. Item *à disiunctiua negatiua de partibus affirmatis valet consequentia ad copulatiuam affirmatiuam de partibus negatis; & è conuerso*: v.g. *non tu es asinus, vel es capra; ergo tu non es asinus, & non es capra.* Item, *tu non es asinus, & non es capra; ergo non tu vel es asinus, vel es capra.* Et ratio est, quam supra tradidimus de oppositione disiunctiuarum, quod copulatiua, & disiunctiua de partibus contradicentibus sint contradictoriæ, & quod contradictoria fiat æquipollens alteri per negationem præpositam toti propositioni. Ex vna autem æquipollente ad aliam est bona consequentia: & sic ex vna contradictoria facta alteri æquipollente erit ad illam bona consequentia. Alia plura vide apud Auctores citatos, præsertim Iauellum, & Sotum.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

De Speciebus Consequentiæ.

DE his supra in prolusione ruditer egimus, & infra tract. 3. agemus cum omnes argumentationis species supra numeratas ad syllogismum reduci ostendemus; nunc solum agemus de speciebus consequentiæ, examinando quomodo in singulis reperiatur vis consequentiæ, vt discernatur ab ijs, quæ species consequentiæ non sunt.

Censent aliqui primo omnes propositiones hypotheticas esse consequentias; sed immeritò: nam consequentia non est vnica propositio, sed multiplex; & assensus conclusionis pendet ab assensu antecedentis: hypothetica vero propositio vna est, & assensus non reperitur nisi in vtraque parte: v. g. *si Sol est, dies est*: seu, *quia sol est, dies est*; huic propositioni integræ, immediatè assentior; ita vt assensus indiuisibiliter in vtraque parte fundetur: at vero Consequentia est quidam discursus, quod sonat ipsum nomen ex supradictis, cum sit vis connectendi vnam propositionem cum alia qui est formalissimus discursus. Porrò discursus non est vnicus sed multiplex assensus, cum sit assensus mediatus, idest assensus vnius propositionis propter assensum alterius cum illa connexe. Discursus autem mediatus requirit medium terminum: nam assentiri vni propositioni propter connexionem, quā habet cum alia, est assentiri connexioni duorum terminorum, quæ habetur in conclusione propter alium terminum, qui in antecedenti sit connexus cum vtroque extremo. Dicitur autem assensus conclusionis qui est proprius consequentiæ, mediatus, quia assensus connexionis duorum terminorum, qui est in conclusione, habetur mediante assensu connexionis medij termini cum extremis in antecedenti vt expresse patet in syllogismo.

Colligo rursus in omni consequentia includi Syllogismum mentalem saltem. Nam Syllogismus ex dictis loco citato, tribus constat terminis conficientibus tres propositiones, ita vt in primis duabus medius terminus modo cum vno, modo cum altero extremo connectatur; ex vi cuius connexionis connectantur duo extrema in vltima propositione: sed omnis consequētia requirit tres terminos, & est formalissima

connexio consequentis cum antecedenti: ergo omnis consequentia includit syllogismum. Dixi mentalem saltem, quia non semper voce exprimitur, vt patet in enthymemate, & alijs argumentationibus. Quod rursus sic ostendo enumerando consequentias; de quibus posset esse difficultas, an sint argumentationes, & syllogismi continentes in se medium terminum; v. g. ista est consequentia (ait Fonseca) *Omnis homo est animal; ergo aliquod animal est homo:* & tamen in ea non est medium; ergo non est argumentatio. Sed contra est; quia etiam in ea est medium; scilicet, quod aliquid, quod reperitur in tota collectione animalium sit homo: licet breuitatis causa, & propter peculiares modos loquendi, voce non exprimatur: in mente tamen semper est. His positis remanet probatum, quod omnis consequentia sit argumentatio, & consequenter quod totidem sint species consequentiæ, quot argumentationis. Atque ita non esse verum, quod habet Fonseca supracitatus, Consequentiam esse quid superius ad argumentationem ab eaq; distingui, eo quod consequentia non dicat medium terminum, vt dicit argumentatio.

Censent secundo Conimbr. 1. prior. cap. 1. q. 2. ar. 3. omnem & solum syllogismum in figura, & modo esse argumentationem formalem. Quare Enthymema, Inductionem, & Exemplum non esse formales argumentationes, & consequenter nec formales consequentias: quanquã ipsi quoque existimant non omnem consequentiam esse argumentationem.

Probant hoc; quia ad formalem argumentationem requiritur, quod nullus terminus sit in consequenti, qui non sit in antecedenti, & in antecedenti sit aliquis, qui non sit in cõsequenti: sed hoc reperitur solum in syllogismo, in figura, & modo: ergo solus hic est formalis argumentatio. Probatur maior quo ad primam partẽ, quia alioquin, si in consequenti posset esse aliquis terminus, qui nõ esset in antecedẽti, quodlibet consequens posset inferri ex quolibet antecedenti; v.g. *homo est animal; ergo est irrationalis.* Patet quo ad secundam partem, quia alioquin esset consequentia, non argumentatio. Probant minorem enumeratione aliarum argumentationum. & primo in Enthymemate, aliquis terminus ponitur in consequenti, qui non erat in antecedenti: v.g. *omnis homo*

est

est animal; ergo est sensitiuus; ly, *sensitiuus*, quod est in consequenti, non est in antecedenti. Item in Exemplo v. g. *Salomon inuenire non potuit felicitatem in omni gloria sua; ergo neque Alexander inueniet*. Demum in Inductione nihil concluditur vi formæ, quia non habet certum numerum præmissarum; eò quod modò pauciores, modò plures habeat: v. g. ad probandum omnes cœlos moueri, requiruntur tot præmissæ, quot cœli; non est etiam argumentatio formalis, quia si numerentur omnes (quod requiritur ad bonitatem inductionis) nihil diuersum est in conclusione ab eo, quod est in præmissis. Hæc Conimbricenses.

Sed contra. Et ad argumentum transeat maior; distinguo minorem. Reperitur solum in Syllogismo distinctè, & explicitè, concedo; reperitur solum in illo, ita vt non reperiatur saltem implicitè in alijs argumentationibus, nego. Nam omnis argumẽtatio, si est bona, est syllogismus mentalis. Ad probationem, & ad illud de Enthymemate: euidens est reperiri in eo medium terminum, qui est *animal*; Deest enim vna propositio verbaliter, quæ in mente includitur, scilicet, *omne animal est sensitiuum*. Item in Exemplo medius terminus subintelligitur, scilicet, *Salomon est eiusdem rationis, ac alius Rex*. Item in Inductione est medium, quod sit *constantia*, vt supra diximus; & in conclusione sciri quidem idem, ac in præmissis, sed diuerso modo, vt fusè supra probauimus lib. 1. tract. 2. c. 3. sect. 3. notab. 3.

Ex his colligitur Syllogismum tenere principem locum inter cæteras argumentationes; alias verò esse quidem formales argumentationes; sed non ita perfectas, vt est Syllogismus. Ad hoc vt consequentia formalis sit syllogismus, Sotus lib. 5. c. 1. lect. 1. aliquas requirit conditiones, quarũ tamen illa est propria syllogismi, scilicet, vt constet tribus propositionibus dispositis in figura, & modo. Nã, quod extrema sint connexa ratione medij termini, & alia huiusmodi requirũtur ad bonitatẽ cuiuscunque consequentiæ, vt fusè supra diximus.

TRACTATVS SECVNDVS.

De Syllogismo.

HOc Tractatu agemus de Syllogismo categorico; nam de alijs Syllogismi speciebus agemus in tertio tractatu.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit Syllogismus.

SOtus lib.5.cap.1.lect.2.ait *Syllogismum*, verbum esse græcum, quod latinè vertitur *ratiocinatio*, seu *collectio* plurium ad ratiocinandũ; nam *συλλογὴ* græcè est *collectio*.

Aristot.1.prior.cap.1.prope finem, & 1.topic. c. 1.& alibi definit Syllogismum. *Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis alterum quid à positis necesse est contingere, eo quod hæc sint.*

Explicatur. Dicitur primo. *est Oratio*, in numero singulari, nõ quia sit vnica propositio hypothetica, vt communiter videtur velle Summulistæ, præsertim Veriorius in tract.4.Petri Hispani: & Iauellus tract.6.cap.1.sed ex ijsdem dicitur vna oratio; primo, ratione vnius medij, quo vniuntur extrema in præmissis: quod habet rationem causæ efficientis respectu conclusionis. secundo ratione vnitatis formæ, scilicet dispositionis terminorum. tertio ratione vnius finis; quia ambæ præmissæ ordinantur ad vnicam conclusionem.

Dicitur secundo. *Quibusdam positis*, idest quod premissæ sint benè dispositæ in figura, & modo, quod est esse dispositas in bona forma. ita omnes communiter. Pet.Hisp.tract.4. cap. *Quid syllogismus*; addit hanc particulam, *& concessis*; & sumit ex Boëtio, quam non posuisse Aristotelem ait Iauellus citatus; quia Aristoteles definiuit syllogismũ simpliciter. Addit So.lib.5.c.1.lect.2.non esse positã talẽ particulã; quia non est de essentia boni syllogismi, vt est consequentia formalis, quod premissę sint verę, & concessę: additam tamẽ esse propter Iuuenes, vt doceantur post concessum antecedẽs, & cõsequentiã, idest quod argumentũ sit in forma, quod teneãtur cõcedere consequẽs. Addi potest ly *positis*, valere idẽ ac *admissis*. Demũ si sermo esset de syllogismo demonstratiuo; non requireretur talis particula; quia in eo, cũ premissę sint verę, & necessarię, non est petẽdũ ab Aduersario vt cõcedat illas, cũ cogatur eas cõcedere. Absolutè autẽ cũ syllogismus, vt est formalis cõsequẽtia possit esse in materia probabili, imò etiã falsa; vt teneat cõsequẽs, debẽt præmissæ supponi, vt cõcessæ.

Dicitur, *aliud quid à positis*, idest conclusio, quæ est eadẽ quidẽ cum præmissis, vt benè notat Iauellus citatus, si spe-

ctetur materia, ideſt ſi ſpectetur termini illius propoſitionis; ſi verò ſpectetur forma, eſt aliud diuerſum à præmiſſis: nam termini, ex quibus conſtat concluſio, in præmiſſis iunguntur cum medio termino, in concluſione vero ſe ipſis; in qua coniunctione, & diſpoſitione conſiſtit eſſentia ſyllogiſmi. Vbi nota concluſionem contineri in præmiſſis implicitè, & confusè, non diſtinctè.

Demũ dicitur, *neceſſe eſt contingere, eo quod hæc ſint*, vltimæ particulæ adduntur ad oſtendendam neceſsitatem inferendi cõcluſionem oriri totam à præmiſſis, *eo quod hæc ſint*; ſcilicet ex ſuppoſitione quod præmiſſæ ſint veræ. Dicitur autem, *neceſſe eſt*. Pro quo aduerte duplicem eſſe neceſſitatem; alteram conſequentiæ, alteram conſequentis, quam benè explicat Verſorius loco citato in Pet. Hiſp. Et quia nihil occurrit addendum, vtar verbis ipſius. Sic enim habet. *Secundo ſciendum, quod in argumentatione duplex reperitur neceſſitas; conſequentiæ, & conſequentis. Prima eſt neceſſitas illationis, quæ prouenit neceſſario ex neceſſaria habitudine antecedentis ad conſequens, per hoc quod cõſequens in antecedenti includatur: & ideò poſito antecedente, neceſſe eſt ponere cõſequens, ſiue antecedens ſit vnũ, ſiue nõ*, ideſt ſiue ſit vna, ſiue duplex propoſitio, *ſed neceſſitas cõſequentis eſt neceſſitas propoſitionis proueniens ex neceſſaria habitudine ſuorum extremorum; vt homo eſt riſibilis, vel homo eſt animal.* Et ſenſus eſt, quod neceſſitas conſequentis eſt neceſſaria connexio illorum terminorum, quibus cõſtat propoſitio, quæ eſt conſequens. Subdit verò idem. *Et in iſta*, inquit, *definitione* (ideſt ſyllogiſmi) *non intelligitur de neceſſitate cõſequentis ſic, quod cõcluſio ſit neceſſaria; ſed ſolũ de neceſſitate conſequentiæ, ſic quod cõcluſio ſequatur neceſſaria*] hæc ille.

Ob. Sub hac definitione non comprehenditur ſyllogiſmus hypotheticus, & expoſitorius: ergo non eſt bona.

Reſpondetur concedi communiter hos ſyllogiſmos non comprehendi in prædicta definitione; reduci tamen ad illum ſyllogiſmos hypotheticos, quatenus ex dicendis, hi quoque regulantur per principia ſyllogiſmi categorici. & infra oſtendam poſſe omnes hypotheticos reſolui in categoricos: ſyllogiſmos verò expoſitorios non includi in prædicta definitione, quia cum conſtent medio ſingulari, patent ad ſenſum.

sensum. Vnde Aristoteles vtitur syllogismo expositorio ad probandam vim aliorum syllogismorum. Dico tamen potest prędictam definitionem applicari posse omnibus syllogismis; eo, quod omnes, vt sint bona, & formalis consequentia, requirant talem dispositionem terminorum, & propositionum, siue complexæ illæ sint, siue simplices, siue vniuersales, siue particulares; siue etiam singulares ex quibus postremis conficiuntur syllogismi expositorij; qui, vt sint formalis consequentia, regulandi sunt per principia communia omnibus Syllogismis. Ex his.

Collige breuiter principia Syllogismi alia esse materialia, alia formalia, Materialia alia remota, alia proxima. Remota sunt termini propositionum. Proxima sunt ipsæ propositiones. Sotus verò citatus cap. 2. lect. vnica quinque numerat principia proxima materialia. Maiorem, & Minorem propositionem, Maius extremũ, Minus extremum, & Medium terminum. Pro quorum intelligentia sciendum ex supra dictis in prolusione cap. de Argumentatione ad Syllogismum requiri tres terminos, quorum vnus sit medius terminus, duo alij sint extrema, de quibus est quæstio, an sint connexi: quorum terminorum vnus dicitur maius, alter minus extremum, seu maior, & minor extremitas; quæ omnia fusè sunt ibi explicata. Solum hic superest inquirendum; vnde desumatur appellatio maioris, vel minoris extremitatis. Existimo igitur, cum simpliciter extrema sint per comparationem ad medium terminum, ab eo deriuandam esse acceptionem maioris, vel minoris extremitatis. Generatim autem, cum denominatio maioris sit quædam dignitas: illa erit maior extremitas, quæ digniorem continet locũ in Syllogismo: atque ita maior extremitas erit prædicatum maioris propositionis: minor verò subiectum minoris in prima figura. In alijs vero ille terminus erit maior extremitas, qui ponitur in maiore, ille minor, qui in minore, legat hac de re, qui velit Conimb. primo priorum. cap. 7. quæst. 1. art. 1. Aliter sumit Hurtadus disp. 10. Logicæ, Sect. 11. §. 70. Vt maior extremitas sit, quæ continet sub se plura, minor, quæ pauciora. Quare *animal* in comparatione hominis erit maior extremitas, *Homo* verò minor. Item illam propositionem esse maiorem, quæ est vniuersalis, minorem vero esse particularem. Et sic

proprie

propriè in *Darij*, & *Ferio*, reperiri maiorem, & minorem propositionem: in alijs vero Syllogismis, in quibus non sunt huiusmodi propositiones reperiri impropriè. Quæstio est de nomine: & si sermo sit de prima figura, recidit in idem, quod dicunt Conimb. citati: nam; cum recta prædicatio postulet, vt prædicatum sit aptum magis latè patere, quam subiectū, & in prima figura in maiori sit prædicatum conclusionis, in minori subiectum eiusdem: bene primum poterit dici maior extremitas, secundum minor: quia tamen regula non est vniuersalis pro secunda, & tertia figura, & etiam in prima aliquando prædicatum æquè latè patet, ac subiectum: ideo standum priori vsurpationi.

Formalia principia sunt duplicis generis; alia extrinseca, alia intrinseca. Extrinseca etiam sunt duplicis generis; pro vt duplicis generis sunt syllogismi, perfecti, & imperfecti: & pro perfectis quidem sunt duo principia; alterum pro affirmatiuis, & appellatur *Dici*, seu *Dictum de omni*, alterū pro negatiuis, scilicet, *Dici*, seu *Dictum de nullo*: pro imperfectis verò est vnum, scilicet, reductio eorum ad perfectos, vel ad impossibile, facta debita conuersione, & permutatione propositionum, modo infra explicando: Dicuntur hæc principia extrinseca, quia sunt regulatiua syllogismorum: regula enim est extrinseca rei, quæ regulatur, & dirigitur. Principia formalia intrinseca sunt, alterum remotum, alterum proximum, primum est *Figura*, secundum est *Modus*: & quando Syllogismus est in figura, & modo, dicitur esse in forma, nec potest negari consequentia. De his ergo singillatim differendum.

CAPVT SECVNDVM.

De duobus Principijs Dici de omni, & Dici de nullo: & de Figura, & Modo in communi.

PRo explicatione, Notandum ex Soto citato lib. 5. cap. 1. lect. 1. vt Syllogismus sit probatiuus, duo requiri; primū, vt sit bona consequentia; secundum, vt procedat ex veris, & necessarijs, &c. Quarè examinatio bonitatis consequentiæ dicitur prior resolutio, & ita libros continētes tale examen, & principia, quibus forma Syllogismi innititur, vocauit

Arist.

Arist. *libros priorum Analyticorum* : Examinatio verò propositionum, an sint veræ præmissæ, necessariæ &c. dicitur posterior resolutio: & libros, in quibus talia principia continētur cum præmissarū examine vocauit *posteriorum Analiticorum*, id est resolutoriorum; *ἀνάλυσις*, enim sonat *resolutio*: Syllogismus, ergo vt est species consequentiæ habet sua principia, à quibus reguletur, & dirigatur, & dicuntur prioristica. Rursus quia perfectissima syllogismi species est Demonstratio, quæ requirit veritatem præmissarum: hæc quoque habet sua principia, quæ dicuntur posterioristica.

Porrò tam prioristicum, quam posterioristicum principium duplex est; alterū *Dici*, seu *Dictum de Omni*: alterum *Dici* seu *Dictum de nullo*. Quæ principia, eorumque discrimen inter prioristica, & posterioristica egregè explicant Versorius tract. 4. in Petrum Hispanum, cap. de dic de omni. §. 2. sciendum. Sotus lib. 5. cap. 1. lect. 1. Et primo quidem, *Dici de omni posterioristicum est*; verè, ac necessario prædicatum affirmari de subiecto, & singulis suppositis sub illo contentis: siue seruentur, siue non seruentur leges consequentiæ formalis. *Dici de Nullo posterioristicum* est; cum prædicatum negatur de omni subiecto, & consequenter de singulis sub illo contentis, etiam si non seruentur leges consequentiæ formalis. Exemplum primi est, *Homo est animal, ergo Petrus est animal*. Exemplum secundi est, *Homo non est lapis, ergo Petrus non est lapis*: vbi vides sine vllo signo distributionis consequentias tenere, vt regulatas à prædictis principijs importantibus necessariam connexionem, vel disiunctionem prædicati cum subiecto.

Dici de omni prioristicum est, prędicatum, quod secundū modum, & leges cōsequentiæ formalis vniuersaliter dicitur de subiecto; dici etiam de omni contento sub illo subiecto, non attendendo ad veritatem propositionum. *Dici* verò *de nullo* est prædicatum, quod negatur de subiecto supponente distributiuè iuxta regulas formalis consequentiæ; negari etiam de omnibus sub illo subiecto contentis, seu de quibus tale subiectum prædicatur: v. g. *omnis homo est lapis, ergo Petrus est lapis*. Item *nullus homo est animal, ergo Petrus non est animal*. Aliter etiam describi solent huiusmodi principia prioristica: vt *Dici de omni* sit: quicquid vniuersaliter prædi-

prædicatur de aliquo, prędicari de ijs, de quibus illud affirmatur. *Dici* verò *de nullo* fit: id quod vniuersaliter negatur de aliquo, negari de omni eo, de quo illud affirmatur, vt patet in his Syllogismis.

Dici de omni. Omnis Equus est lapis,
Omnis Homo est Equus, Ergo omnis homo est lapis.
Dici de nullo. Nullum animal est substantia,
Omnis homo est animal, Ergo nullus homo est substantia.

His principijs innititur omnis vis perfecti Syllogismi, quales dicimus esse solos primos quatuor modos primæ figuræ: nam ferè omnes alios Syllogismos ad hos reduci infra ostendemus. Et cum prima figura habeat pro subiecto medium terminum in maiore, & in minore eundem pro prædicato, explicatur in ea vis horum principiorum, hac ratione. *Dici de omni* est, cum totum subiectum est in prædicato: in eodem esse singula contenta sub tali subiecto: v. g. Si in animali continetur totum, quod dicit homo, atque ita de homine potest prædicari animal, & in homine continetur Petrus, Paulus &c. ijdem quoque continebuntur in animali, & de ijsdem poterit prædicari animal. *Dici* verò *de nullo* est, cum subiectum no est in prædicato, nec aliquid subiecti esse sub tali prędicato: v. g. Si nullus homo continetur in lapide, & Petrus sit aliquid sub homine contentũ, nec Petrus in lapide continebitur: atque ita, si lapis de homine negatur, negabitur quoque de Petro, qui est contentus in homine: vbi obiter habes, semper vnam propositionem in Syllogismo negatiuo debere esse affirmatiuam, vt vides in exemplo allato.

Aduertit Sotus pro principijs prioristicis; si negetur consequentia, illam esse probandam per huiusmodi principia: v. g. si negetur Syllogismus in *Darij*, probandum per principium *Dici de omni*, sumẽdo definitionem propositionis vniuersalis affirmatiuæ, in qua Aristoteles ait, sitam esse vim illationis Syllogismi perfecti; & idem dicendum *de dicto de nullo*, quod explicatur per propositionem vniuersalem negatiuam, quæ bene tenenda sunt pro omnibus Syllogismis.

Ex his colligitur non esse bonum hunc Syllogismum verbi gratia.

Hæc essentia Diuina est Pater,
Filius est hæc essentia Diuina, Ergo filius est Pater.

Et ra-

Et ratio est, quia subiectum, *essentia Diuina*, in maiori non est distributum, vt distribueretur, si diceretur, *Quicquid est essentia Diuina est Pater*; Sed tunc maior esset falsa. Item neque hic Syllogismus concludit.

Pater non est filius; Essentia Diuina est Pater,
Ergo essentia Diuina non est filius.

quia, *Pater*, qui est medius terminus, nunquam distribuitur, vt distribueretur, si diceretur, *Quidquid est Pater non est filius*, sed tunc maior esset falsa.

Ex his rursus infertmus etiam Syllogismum expositorium habentem medium terminum singularem, vt concludat, regulandum esse per huiusmodi principia; & consequenter requiri, vt medius terminus supponat distributiuè: v. g. hic Syllogismus:

Petrus studet; Hic homo est Petrus; Ergo hic homo studet.

Subiectum maioris, *Petrus*, debet accipi distributiuè, idest, *quicquid est Petrus*, vt possit inseruire ad concludendum suum prædicatum conuenire subiecto, de quo ipse dicitur. Quod clarissimè patet in Syllogismo supradicto in terminis Diuinis, in quibus medius terminus est singularis; & tamen, nisi distribuatur ex antecedenti vero sequetur consequens falsum.

Aliud principium communiter ponitur regulatiuum aliorum Syllogismorũ, scilicet, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, & quæ distinguũtur in vno tertio, distinguũtur inter se*. Hoc principium tanquam infirmum, & non vniuersaliter verum respuit Vasquez 1. par. disput. 123. nisi reducatur *ad Dictum de omni, & de nullo*, quod egregiè ipse præstat. Illum tamen impugnat Hurtadus disp. 10. Logicæ, Sect. 16. vbi ait omnem Syllogismum inniti huic principio, *Quæ sunt eadem vni tertio* &c. imò ab eo sumere vim illud aliud, *Dici de omni*, vt propterea appellet illud, *Quæ sunt eadem vni tertio* &c. *principium metaphysicum*. Quoniã verò tale principium claudicare videtur in Diuinis propter argumentum factum, addit Hurtadus aliquas limitationes, scilicet, illa esse eadem inter se, quæ sunt eadem eidem tertio *realiter, formaliter*, & *virtualiter*; & sic in Diuinis non valere propter distinctionem virtualem, quæ reperitur inter essentiam, & personalitatem, ratione cuius distinctionis

verifican-

verificantur in Deo prædicata quasi contradictoria intrinseca entitati Diuinæ, v.g. illam esse communem secundum conceptum naturæ; & non esse communem secundum conceptum relationis, quæ tamen non est contradictio absolutè propter dictam distinctionem virtualem.

Verum melius dicendum cum Vasquez; vnicum principium regulatiuum omnium syllogismorum esse *Dici de omni* pro affirmatiuis, & *Dici de nullo* pro negatiuis, quod ipse fusè probat loco citato, & vlterius probatur; tum primo, quia per hoc principium regulantur modi perfecti primæ figuræ, ad quos reducuntur cæteri; tum secundo, quia principium *Dici de omni* est absolutè, & vniuersalissimè verum; principium verò illud, *Quæ sunt eadem vni tertio*, indiget multis limitationibus, quibus positis recidit in illud, *Dici de omni*, vt benè probat Vasquez; tum tertio, quia principium, *Dici de omni est* verè metaphysicum, cum resolui possit in illud vniuersalissimum sine controuersia metaphysicum, quod *non possit idem simul esse, & non esse*. Quod sic declaratur; v.g. in hac propositione, *Omnis homo est animal*, singuli homines denotantur contineri in animali; quod significat ly, *Omnis*; & consequenter quod *Petrus* etiam contineatur in animali. Ponatur nunc tale principium, hoc est, talis propositio vniuersalis esse falsa: sanè esset talis, si vnus homo non esset animal; iam ex vna parte illud singulare contineretur in animali, ratione propositionis vniuersalis affirmatiuæ, & non contineretur, quia supponitur dictum principium falsum, cuius falsitas consistit in hoc, quòd etiam si prædicatum dicatur de subiecto supponente vniuersaliter, non dicatur de singulis contentis sub illo; & sic idem numero homo esset, & non esset animal; tum quarto quia est regulatiuum syllogismi expositorij, vt patet in exemplo allato in Diuinis. Quamquam Arubal prima parte. disp. 102. cap. 2. existimet illum syllogismum non esse expositorium; quia terminus; *Hæc essentia Diuina*; est terminus communis, non singularis. Quod non caret difficultate; cum verè essentia Diuina sit terminus singularis, sicut *Petrus*, licet imitetur rationem termini communis propter virtualem distinctionem, vt communiter notant Theologi. Quod si Arubal neget prædictum syllogismum esse expositorium, quia videt male concludere; dici

dici potest id accidere, quia cum etiam in Syllogismo expositorio medius terminus singularis debeat supponere distributiuè, & regulari *per Dici de omni*, vt non regulatur prædictus syllogismus; ideo illum non concludere.

Demum contra Hurtadum est, quia principium illud, *Quæ sunt eadem*, &c. Ab Aristotele ponitur septimo Topicorum cap. 1. vbi fit mentio locorum, & sedium argumentandi ex probabilibus. Imò benè notat Arubal cit. Arist. 1. priorum vbi erat locus agendi de principijs regulatiuis syllogismi nullam fecisse mentionem illius, *Quæ sunt eadem vni tertio*, &c. & sic absolutè asserit principium regulatiuum syllogismorum esse *Dici de omni*, &c. pro quo etiam citat Molin. 1. parte, quæst. 28. ar. 3. disp. 3. Atquæ hæc de principijs regulatiuis syllogismi.

Pro altera parte capitis, scilicet, pro forma syllogismi, de qua egregiè differunt Petrus Hispanus tract. 4. capite de modo, & figura, vbi Versorius; Sotus lib. 5. c. 2. Conimbr. 1. priorum, c. 4. in prænotatione ad caput. Iauellus tract. 6. de syllogismo, c. 1. & alij communiter.

Notandum primo pro Figura, quam esse partem formæ supra innuimus, ita illam describi à Petro Hispano; *est ordinatio trium terminorum secundum subiectionem, & prædicationem*. Ita etiam à Soto, paulo aliter à Iauello, *Figura est debita ordinatio trium terminorũ, scilicet maioris extremitatis, minoris, & medij secundum subiectionem, & prædicationem*. Explicat autem ipse hanc ordinationem consistere in hoc, quod medium sumatur cum maiore extremitate in maiore propositione, & cum minori in propositione minore & excludatur à conclusione. Breuius Conimb., *Figura est apta terminorum compositio ad conclusionem inferendam*. Atque hæc de Figura in genere.

Notandum secundo pro *Modo*, qui est altera pars formæ. ita à Petro Hispano illum definiri: *est debita ordinatio propositionum in debita qualitate, & quantitate*. ferè in idem recidit definitio Conimb. Soti. & Iauelli. Adnotant Sotus & Conimbr. quoniam duplex est materia in syllogismo, remota, & proxima: & prima sunt termini, secunda propositiones; ita dari duplicem formam pro illis, & Figuram quidem esse formam terminorum, in quorum debita dispositione

tione consistit: Modum verò esse formam propositionum, in quarum dispositione consistit modus. Ad modum pertinet directè, vel indirectè concludere, perfectè, vel imperfectè: & perfectè quidem concludit ille Syllogismus, cuius consequentia est adeo euidens, vt nulla probatione indigeat, imperfectè vero, cum ad hoc, vt manifestetur necessitas consequẽtie, reducendus est ad vnũ ex modis perfectis. Directè item concludit Syllogismus, cùm maior extremitas prædicatur de minori in cõclusione. Indirectè verò cùm in eadẽ minor extremitas prędicatur de maiori. Omnia mox cõstabũt exẽplis.

CAPVT TERTIVM.

Quotuplex sit figura Syllogismorum.

Communis Peripateticorum sententia est, & sumitur ex Arist. 1. Priorum, c. 5. tres tantum esse figuras pro triplici dispositione medij cum extremis. Vel enim primo medius terminus in maiore propositione subijcitur, & in minori prędicatur, & sic habetur prima figura; vel secundo in vtraque propositione prædicatur, & sic habetur secunda figura; vel demum tertio in vtraq subijcitur, & sic habetur tertia figura; quod discrimen figurarum, vt memoriæ consulatur, hoc versu explicatur.

Sub pra prima, bis pra secunda, tertia bis sub.

Pro intelligentia, aduerte, per ly, *Sub*, intelligi *subiectum*, & per ly, *pra*; *prædicatum*; & sensus est, quod medius terminus sit modo subiectum, modo prædicatum, vt diximus.

Prædictus autem numerus figurarum sic vlterius explicatur. Nã vel primo medius terminus est magis vniuersalis minori extremitate, & consequẽter est continens illã; & minus vniuersalis maiori extremitate, & consequenter in illa cõtentus, & sic habetur prima figura, in qua prædicatum maioris propositionis vel debet esse magis, vel saltem æquè latè patens, quam subiectum eiusdem, quod est medius terminus: vel secundo medius terminus est vniuersalior vtroque extremo, & tunc necessariò de vtroque prædicabitur, & sic habetur secunda figura, in qua semper conclusio est negatiua, eo quod non necessariò duo, quæ sunt sub vniuersali prædicato, sint connexa inter se; vel demum

tertio ita connectuntur duo extrema per aliquod medium, vt illud sit minus vniuersale vtroque extremo, & sic debet bis subijci; cum semper, vt predicatio sit naturalis, magis vniuersale dici debeat de minus vniuersali. Atque ita in tertia figura conclusiones sunt particulares, quia nunquam extrema insunt vniuersali medio; idest nunquam medium prædicatur vt superius respectu extremorum.

Esset hic agendum, an præter predictas figuras admittenda sit quarta, quam appellant Galeni; sed de hac agemus enumeratis modis singularum figurarum.

Porrò modi vtiles omnium figurarum memoriæ consulendi gratia, his verbibus comprehenduntur.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum,
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Brocardo Ferison.

Pro intelligentia. Notandum singulis dictionibus singulos syllogismorum modos denotari, sumendo tres primas vocales cuiusque dictionis, per quas denotãtur tres propositiones Syllogismi. Si quę vero vocales supersint nihil significant; sed ponuntur metri gratia. Prima ergo vocalis cuiusque dictionis significat, qualis debeat esse prima propositio; secunda qualis debeat esse secunda; tertia demum qualis debeat esse conclusio; valor autem singularum vocalium est idem, ac ille, quem diximus in conuersione propositionum.

CAPVT QVARTVM.

De modis singularum figurarum.

PRima figura habet quatuor modos directè concludentes, contentos primis quatuor dictionibus, & quinque modos indirectè concludentes, contentos quinque sequentibus. Ille autẽ modus dicitur directe concludere, in cuius conclusione maior extremitas de minori prædicatur. maior autem extremitas est ille terminus, qui ponitur in maiori; minor vero, qui in minori. Ille autem modus indirectè dicitur concludere, in cuius conclusione minor extremitas de maiori prædicatur.

dicatur. Atque, vt hi modi clarius cognoscantur, exemplis sunt illustrandi.

Primus modus est *Barbara* continens tres propositiones vniuersales affirmatiuas expressas per vocalem, A. v.g.

Bar *Omnis Homo est animal,*
Ba *Omne rationale est homo.*
Ra *Ergo omne rationale est animal.*

Secundus modus est, *Celarent*, constans maiori vniuersali negatiua, minori vniuersalia firmatiua: conclusione vero, quę sit maiori similis. v.g.

Ce *Nullus homo est lapis.*
la *Omne risibile est homo.*
rent *Ergo nullum risibile est lapis.*

Tertius modus est, *Darij*, qui significat maiorem debere esse vniuersalem affirmatiuam, minorem, & conclusionem particulares affirmatiuas. v.g.

Da *Omnis Leo est animal,*
ri *Aliquod rugibile est Leo,*
j *Ergo aliquod rugibile est animal.*

Quartus modus est, *Ferio*, continens maiorem vniuersalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, conclusionem verò particularem negatiuam. v.g.

Fe *Nullus Equus est admiratiuus.*
ri *Aliquod animal est Equus,*
o *Ergo aliquod animal non est admiratiuum.*

Atque hi quidem sunt modi directi primæ figuræ; cæteri, qui sequuntur, sunt indirecti.

Primus modus indirectus.

Ba *Omnis Spiritus est substantia,*
ra *Omnis Angelus est Spiritus,*
lip *Ergo aliqua substantia est Angelus.*

Secundus Modus.

Ce *Nullus homo est lapis,*
lan *Omne risibile est homo,*
tes *Ergo nullus lapis est risibilis.*

Tertius modus.

Da *Omnis Leo est animal,*
bi *Aliquod rugibile est leo.*
tis *Ergo aliquod animal est rugibile.*

Quartus modus.

Fa *Omne honestum est bonum,*
pes *Nullum vitium est honestum,*
mo *Ergo aliquod bonum non est vitium.*

Quintus modus.

Fri *Aliquis homo est musicus,*
se *Nullus lapis est homo,*
so *Ergo aliquis musicus non est lapis.*

Obijcies primo. Aliquis Syllogismus directe concludit, & tamen non comprehenditur in aliquo ex quatuor modis directis ergo, &c. probatur antecedens in hoc syllogismo .v. g.

Omne vitium est fugiendum,
Omne mendacium est vitium,
Ergo aliquod mendacium est fugiendum.

Respondetur hunc Syllogismum contineri implicitè in *Barbara*, nam eodem modo potest inferri conclusio vniuersalis, Ergo *omne mendacium est fugiendum*, Sub qua vniuersali continetur particularis. Sotus lib. 5. cap. 4 lect. vnica, notabili tertio: ait nec Aristotelem, nec Petrum Hispanum meminisse huius modi tanquam distincti à cæteris, quia Aristoteles ait quod omnis Syllogismus, qui potest inferre conclusionem vniuersalem, potest etiam inferre particularem subalternando particularem vniuersali iuxta regulas supra positas.

Ob. secundo Aristoteles primo Priorum ait conclusionem debere esse similem premissis, sed in *Baralipton* conclusio est particularis, & præmissæ vniuersales; ergo &c.

Respondetur Conclusionem in *Baralipton* esse similẽ premissis, idest affirmatiuam, sicut premissæ, licet non sit æqualis illis; similitudo enim in qualitate est; æqualitas verò in quãtitate; cum ergo prædictus Syllogismus in *Baralipton* habeat conclusionem eiusdem qualitatis cum præmissis, bene dici poterit habere conclusionem similem præmissis.

Ob. tertio Aristoteles ibidem, cap. 5. solum duos modos indirectos enumerat; scilicet, *Fapesmo*. & *Frisesо*; ergo malè assignantur alij tres.

Respondetur Tres alios modos non enumerari, quia non multum differunt à modis perfectis, quibus sunt similes in

præ-

præmissis, vt benè notant Conimb. 1. priorum, cap. 7. quæst. 2. art. 1. Et conclusionem, si conuertatur per regulas conuersionis non differre à conclusione modorum directorum. Enumerauit autem Aristoteles tantum duos modos indirectos, quia illi differunt etiam in præmissis. Nam ex iisdem Conimb. Aristoteles loco citato tribus capitibus sumpsit Syllogismum pro præmissis, secundum quas non differunt *Baralipton* à *Barbara*; nec *Celantes* à *Celarent*: nec demum *Dabitis* a *Darij*, vt differunt alij duo modi.

Secunda figura habet quatuor modos, *Cesare, Camestres, Festino, Baroco*.

Tertia figura habet sex modos, *Darapti. Felapton, Disamis, Datisi, Brocardo, Ferison*.

Existimant aliqui modos secundæ figuræ, & tertiæ indirectè concludere; alij vero directè vide Conimb. citatos, qui vtramq. opinionē probabilē censent. Dici autē posset omnes directè concludere, quatenus in conclusione habent pro subiecto terminū, qui est in minori, pro prædicato verò terminū, qui est in maiori; cæterum, cum pleriq. modi harum figurarum reducantur ad quatuor directos primæ figuræ, per quos probātur, quatenus subobscuram inferunt cōclusionem, nec adeo clarè regulentur per principia supradicta, absolutè loquendo esse imperfectos; per hoc tamen non tollitur, quod aliquis modus non possit habere conclusionem adeo euidentem, vt non indigeat alia probatione, vt est hic Syllogismus in secunda figura, quo vtuntur etiam paruuli. Si enim alicui Puero obijciamus, quod sit Aethyops niger. Respondebit negando hac ratione *Aethyops habet manus nigras, ego non habeo manus nigras, igitur ego non sum Aethyops*, qui Syllogismus nōn videtur egere alia probatione.

MODI SECVNDAE FIGVRAE.

Primus modus.

Ce *Nulla intemperantia est bona*,
sa *Omnis Virtus est bona*,
re *Ergo nulla virtus est intemperantia*.

Secundus modus.

Ca *Omne honestum est expetibile*,
mes *Nullum vitium est expetibile*,
tres *Ergo nullum vitium est honestum*.

Tertius Modus.

Fe	*Nullus iniustus est bonus,*
sti	*Aliquis homo est bonus,*
no.	*Ergo aliquis homo non est iniustus.*

Quartus Modus.

Ba	*Omnis Virtus est honesta,*
ro	*Aliquod vitium non est honestum;*
co.	*Ergo aliquod vitium non est virtus.*

MODI TERTIAE FIGVRAE.

Primus Modus.

Da	*Omnis Elephas est viuens,*
rap	*Omnis Elephas est animal,*
ti.	*Ergo aliquod animal est viuens.*

Secundus Modus.

Fe	*Nulla arbor est sensitiua,*
lap	*Omnis arbor est corpus,*
ton,	*Ergo aliquod corpus non est sensitiuum.*

Tertius Modus.

Di	*Aliqua virtus est humilitas,*
sa	*Omnis virtus est expetenda,*
mis.	*Ergo aliquod expetendum est humilitas.*

Quartus Modus.

Da	*Omne fugiendum est malum,*
ti	*Aliquod fugiendum est superbia,*
si.	*Ergo aliqua superbia est mala.*

Quintus Modus.

Bro	*Aliqua arbor non est lapis,*
car	*Omnis arbor est viuens,*
do.	*Ergo aliquod viuens non est lapis.*

Sextus Modus.

Fe	*Nulla vlmus est rationalis,*
ri	*Aliqua vlmus est arbor,*
son.	*Ergo aliqua arbor non est rationalis.*

CAPVT QVINTVM.

Coniugatio omnium modorum singularum figurarum.

HVcusque enumerauimus modos vtiles singularum figurarum, nunc plenioris doctrinæ gratia enumerabimus omnes

omnes coniugationes modorum, siue vtilium, siue inutilium singularum figurarum, afferendo illorum exempla, vt assuescant Tyrones vtiles ab inutilibus discernere syllogismos. Vtilis autem syllogismus est, qui non potest habere præmissas veras, & conclusionem falsam; inutilis verò contra, qui potest habere præmissas veras, & consequens falsum: ratione cuius defectus syllogismus dicitur vitiosus, & consequenter inutilis. Coniugationes autem omnes sunt quatuor supra sexaginta, quas sequens tabula indicabit.

Tabula clara est, nec vlteriore indiget explicatione, per vocales intelliguntur propositiones significatæ per illas: atque idem est dicere ex A, & E. v.g. sequitur E, ac ex propositione maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali negatiua sequitur conclusio vniuersalis negatiua. Rursus in modis directis primæ figuræ multos esse modos inutiles: quare non est idem esse modum directum, & vtilem, vt nec est idem esse indirectum, & inutilem. Generatim autem omnes modi, qui habent in suis sedibus aliquam dictionem, ex supradictis carminibus, vtiles sunt; cæteri verò omnes inutiles, vt vides in hac Tabula.

CAPVT SEXTVM.

Traduntur regulæ communes omnibus tribus figuris.

PRima regula est: *Ex duabus præmissis singularibus*, modo medius terminus non sit singularis; quomodo esset syllogismus expositorius, de quo infra: item *ex præmissis particularibus, vel indefinitis in materia contingenti*, nihil sequitur: dico in materia contingenti, quia propositio indefinita in materia necessaria æquiualet vniuersali, ex dictis. V.g.

Aliqua substantia est Angelus,
Aliquod animal est substantia;
Ergo aliquod animal est Angelus.

Item si dicas

Substantia est Angelus; Homo est substantia;
Ergo homo est Angelus.

Vterque Syllogismus vitiosus est, & malè concludit, cum alter ex particularibus, alter ex indefinitis præmissis constet.

Ratio huius regulæ est, & valde notanda: quia in casu de argumentis modo factis, medius terminus est, *Substantia*, quæ ad hoc, vt possit inseruire ad concludendum, deberet eadem participari ab extremis, vt deinde inferri possit in conclusione connexio inter ipsa extrema ex principio satis noto, *Dicto de omni*. At quando propositiones sunt particulares, seu indefinitæ, medius terminus, v. g. *Substantia* supponit particulariter: & cum substantia habeat plures partes sub se, scilicet, esse corporeum, & incorporeum, cum iungitur cum Angelo supponit pro incorporeo, cum verò cum animali, supponit pro corporeo; & sic non esset eadem ratio substantiæ communis vtrique extremo, ac propterea nec vlla coniunctio argueretur inter extrema conclusionis; atque hoc est vitium, quod communiter dicitur Syllogismus constans ex quatuor terminis. Et breuiter daretur antecedens verum, & consequens falsum contra leges bonæ consequentiæ supra numeratas, vt vides in exemplis positis.

Obijcies primo. Hic Syllogismus constat ex propositionibus singularibus

Hic homo est animal, *Petrus est animal*,

Ergo Petrus est hic homo.

& tamen talis Syllogismus concludit: ergo malè dicitur ex præmissis singularibus nihil deduci.

Respondetur Syllogismum constare medio termino particulari, qualis est ly *animal*, non singulari, ac proinde nihil concludere ratione formæ, vt patet in hoc alio eiusdē formæ

Hic Leo est animal, *Paulus est animal*;

Ergo Paulus est hic Leo.

in quo Syllogismo antecedens est verum, & consequens falsum; ac proinde primus concludebat solum ratione materiæ.

Obijcies secundo. Hic Syllogismus

Omne animal est sensitiuum,

Omnis homo est animal,

Ergo omnis homo est sensitiuus.

benè concludit, & tamen medius terminus in minori accipitur particulariter.

Respondetur medium terminum accipi in maiore saltem vniuer-

vniuersaliter, vt vides, & sic in prima figura benè concludit: in secunda verò figura, cum medius terminus semper prædicetur; etiam si vtraque propositio esset vniuersalis affirmatiua, nihil concluderet, quia nunquam distribueretur ex regula tradita de vniuersali affirmatiua, in qua prædicatum non distribuitur.

Secunda Regula. *Ex vtraque præmissa negatiua nihil sequitur*; debet autem altera vtra saltem esse affirmatiua. Quare hic Syllogismus non concludit.

Omnis lapis non est animal;
Omnis homo non est lapis;
Ergo omnis homo non est animal.

& ratio est, quia non potest concludere affirmatiuè, eò quod medius terminus, qui est tota ratio coniungendi, cum neutro extremo est coniunctus; nec etiam negatiuè, quia, ad hoc, vt vnum extremum non iungatur cum alio per medium, debet idem medium cum alterutro extremo esse coniunctum; nam si vnum extremum ab altero disiungitur propter medium; debet hoc oriri ex eo, quod disiungatur à medio, in quo continetur aliud extremum; & ita ipsa extrema erunt inuicem disiuncta: Si autem medius terminus cum nullo extremo iungatur non erit ratio neque coniungendi, neque disiungendi ipsa extrema.

Obijcies primo. Hic Syllogismus est negatiuus, & tamen benè concludit.

Si hæc substantia non est spiritualis non est Angelus,
Sed hæc substantia non est spiritualis,
Ergo hæc substantia non est Angelus.

Respondetur nos loqui de Syllogismo categorico, non hypothetico; nam in hypothetico subintelligitur vna præmissa vniuersalis affirmatiua, ex qua inferatur prędicta conclusio in hunc modum.

Omnis Angelus est spiritualis,
Hac substantia non est spiritualis,
Ergo hac substantia non est Angelus.

optime concludit in *Baroco* secundæ figuræ. Rursus aduerte aliquando præmissas videri affirmatiuas, cum tamen sint negatiuæ propter occultam negationem, quam habent, vt in hoc Syllogismo.

Omnis

Omnis homo differt ab Angelo,
Omnis substantia spiritualis differt ab homine,
Ergo omnis substantia spiritualis differt ab Angelo,
Syllogismus non concludit: nam constat ex præmissis negatiuis; eo, quod, differre, sit idem, ac vnum non esse aliud.

Obijcies secundo. Hic syllogismus habet vtramque præmissam negatiuam, & tamen benè concludit, ergo &c.

Omne quod non est animal non est homo,
Lapis non est animal, Ergo lapis non est homo.

quod autem talis Syllogismus sit bonus patet, quia in quacumque materia concludit, nec vnquam ex vero deducetur falsum: imò, qui admitteret antecedens, & negaret consequens, concederet duo contradictoria. Et supponatur, quod consequens sit falsum scilicet *lapis non est homo*; nam hoc est illud negare; erit verum eius contradictorium, scilicet, *lapis est homo*. Hæc propositio iuxta regulas infra tradendas de reductione ad impossibile juncta minori illius Syllogismi infert contradictorium maioris concessæ, hac ratione.

Lapis est homo, Lapis non est animal
Ergo aliquod, quod non est animal est homo.

Quæ vltima propositio est contradictoria maiori alterius Syllogismi concessæ.

Respondetur à quodam recentiore primò, maiorem primi Syllogismi non esse negatiuam, cum nō remoueatur prędicatum à subiecto, sed potius predicatum *animal* iungatur homini: nam ex regulis conuersionis, vniuersalis affirmatiua conuertitur per contrapositionē, vel terminis infinitatis de affirmata copula, vel infinitato subiecto, & negata copula: v. g. in exemplo allato: *omnis homo est animal*, ita conuertetur, *omne non animal est non homo*, vel *omne non animal non est homo*, quæ vltima propositio est illa, quę est posita loco suę conuersę in predicto Syllogismo: Quarè, si ipsa conuersa ponatur pro maiore fiet sequens Syllogismus in *Baroco*.

Omnis homo est animal, Lapis non est animal,
Ergo lapis non est homo:

Responderi posset, secundo minorem illius Syllogismi esse affirmatiuã: nã predicatū debet esse totū illud, *Non animal*, eo quod

eo quod sensus subiecti illius maioris sit, ***omne quod est non animal***, & consequenter, cum prædicatum minoris debeat esse totum subiectum maioris, excepto signo distributionis; minor erit affirmatiua de predicato infinito, scilicet, ***lapis est non animal;*** Quod ita ostendo paulatim. Primo, quia Syllogismus negatiuus debet regulari per dictum, ***De Nullo***, cuius vis consistit in hoc, vt prædicatum, quod vniuersaliter negatur de subiecto in maiori, quod est medius terminus, negetur etiam de singulis contentis sub tali medio, id est de singulis, de quibus tale medium affirmatur: v. g. in exemplo allato, Homo negatur de omni eo, quod non est animal; & lapis est vnum ex ijs; quæ non sunt animal, ergo negatur etiam de lapide: vbi vides totum hoc, scilicet, ***quod non est animal***, esse prædicatum, quod affirmatur de lapide: nam si hoc non affirmetur de illo, non erit ratio, cur homo negetur de lapide propter tale medium, scilicet, ***Non animal***.

Secundo hoc clarè constat in Syllogismo Arist. de quo supra, scilicet.

Omnes stellæ, quæ non scintillant, sunt prope nos,
Planetæ non scintillant,
Ergo planetæ, sunt propè nos.

Vides minorem videri negatiuam; cum conclusio sit affirmatiua: re vera tamen minorem esse affirmatiuam, eo quod subintelligatur subiectum maioris, quod erat medius terminus; cum quo subiectum minoris habeat identitatem; & consequenter de quo illud affirmetur; vt sensus sit, ***Planetæ sunt stellæ non scintillantes***; ex qua infertur conclusio supra posita: nam, nisi intelligatur in minori pro predicato ly, ***Stellæ***, æquè possem dicere ***Angeli non scintillant***, ex quo malè inferretur conclusio posita.

Tertio, & vtor Syllogismo, qui in secunda obiectione ponitur ad probandum ex præmissis negatiuis confici posse bonam consequentiam, scilicet.

Lapis est homo; Lapis non est animal,
Ergo aliquod non animal est homo.

Sanè cũ conclusio sit affirmatiua, minor quoque debet esse affirmatiua; alioquin non erit bona consequentia; atque ita per hunc Syllogismum non fiet reductio ad impossibile, erit ergo implicitè affirmatiua de prędicato infinito, scilicet,

licet, *lapis est non animal*, ex qua bene infertur conclusio posita. Quare cum hæc sit eadem minor, ac illa, quæ erat primi Syllogismi negatiui, & hic debeat esse affirmatiua; ibi quoque erit affirmatiua; alioquin erunt quatuor termini: verbi gratia, in Syllogismo supra allato vnus terminus erit, *Non homo*, alter *lapis* tertius *non animal* quartus *animal*, & idem accideret in Syllogismo Aristotelis, nisi in minori subintelligeretur ly, *stella*.

Contra primam responsionem ad obiectionem supra allatam est primo, quia ex dictis minor illius Syllogismi est implicitè affirmatiua, ne dicamus esse quatuor terminos, & ipsemet facit talem in Syllogismo reducente ad impossibile: æquiualet enim illa minor affirmatiuæ de prædicato infinito, vt teneat Syllogismus, & sit bona consequentia: cum conclusio illius sit affirmatiua de prædicato infinito. Secundo quia vniuersalis affirmatiua per contrapositionem conuertitur non mutata qualitate, & quantitate: infinitatis tantum terminis cum constantia ipsorum terminorum infinitorum. Quare non est idem sensus, *non animal est non homo*, & *non animal non est homo*: nam secunda non affirmat esse aliquid aliud, quod non est homo, vt affirmat prima propositio: Si autem ponatur constantia ipsius *non homo*, posset fieri propositio negatiua modo supra dicto, *omne non animal non est homo*, & *non homo est*, &c. Sed adhuc hoc toto posito, contra Tertio est; nam bene primo, loco vnius æquipollentis potest poni alia, & consequens, quod ex vna infertur, ex alia inferri. Benè secundo ex quocumque antecedenti infertur propositio conuersa; potest inferri illius conuertens, & è contra: nunquam tamen pro conuersa, quæ sit antecedens potest poni conuertens, & è contra. Nam inferuntur longè diuersæ conclusiones ex vtraque. Quare transeat, quod illa propositio, *Omnis homo est animal*, conuertatur quo modo ille auctor vult non tamen vna potest poni loco alterius: imò vt benè notat Sotus lib. 3. cap. 5. lect. 2. Conuersio per contrapositionem non est in vniuersum bona consequentia; nisi ponatur constantia contradictorij prædicati vniuersalis affirmatiuæ; verbi gratia (& sumo exemplum in conuersione per accidens) *omne al-*

no album est corpus: ex qua propositione talis conficietur Syllogismus.

Omne album est corpus, Hic paries est albus,
Ergo hic paries est corpus.

Prima propositio conuertitur per accidens in hanc, *aliquod corpus est album*, ex qua non benè infertur eadem prædicta conclusio.

Aliquod corpus est album, Hic paries est albus.
Ergo hic paries est corpus.

vbi vides conclusionem esse veram solum materialiter: nam eadem forma applicata alteri materiæ non concludet. vt patet in hoc alio exemplo.

Aliquis Angelus est substantia,
Hic homo est substantia.
Ergo hic homo est Angelus.

Eodem modo ex hac propositione, *Omnis homo est animal*, bene infertur.

Omnis homo est animal, Petrus est homo.
Ergo Petrus est animal.

quam conclusionem nemo dicet inferri ex conuertente illius maioris per contrapositionem. Quibus positis teneri potest secunda responsio ad prædictam obiectionem.

Tertia Regula est in Philosophia, & Theologia communissima, præsertim in materia de fide, & prima parte de Sacra doctrina; *conclusionem sequi debiliorem partem*. De hac Regula fusè Theologi locis præsertim citatis, & Philosophi in libris priorum: legat qui velit Albertinum tom. 1. corollariorum tertio principio philosophico quæst. 3. per totam, qui fusè hanc difficultatem, examinat: Nunc satis sit ruditer illa explicare. pro qua

Notandum primo; hanc regulam videri ex vna parte esse destructiuam Superioris, qua diximus ex falso sequi verum, ex contingenti necessarium, ex impossibili contingens, & necessarium &c. At quis non videt falsum, & contingens esse quid debilius, quàm verum, & necessarium? Quarè, vt ab hoc incipiamus. Sciendum, sensum illius regulæ superioris esse, quod possit esse bona consequentia, idest Syllogismus in figura, & modo, cum consequenti vero, & antecedenti, seu premissis falsis: eo quod bonitas illationis non pendeat à ve-

ritate

ritate propositionum. Veritas enim, necessitas, contingentia &c desumuntur ab obiectis propositionis, hoc est à rebus ipsis: vnde ex Aristotele toties citato *propositio est vera, vel falsa: ex eo, quod res est, vel non est.* Bonitas autem, vel malitia consequentiæ consistit in dispositione propositionum, & terminorum, qui debitè sint distributi, & habeant reliquas proprietates logicales supra enumeratas, vel non habeant.

Notandum secundo, ex his constare cum Syllogismus sit consequentia formalis, & præterea constet ex propositionibus, quæ necessario sunt veræ, vel falsæ, necessariæ, vel contingentes, &c. prout sunt obiecta, de quibus formantur: Syllogismo quædam primo competere ratione propositionũ, & obiectorum, quibus constat, quædã secundo ratione formæ modo explicato. Quæ duo non pertinent, ad regulam, quam hic tradimus, quamquam à summulistis communiter huic tribuantur, & de primo quidem iam diximus. Secundũ autem duo complectitur; primum, quod, si vna præmissa sit negatiua, conclusio debeat esse negatiua; secundum, si vna ex præmissis sit particularis, conclusio quoque debeat esse particularis; quod sic probo.

Primo; si Syllogismus constet ex vna præmissa negatiua; vt sit in bona forma, & consequenter sit consequentia formalis; regulari debet per dictum, *De nullo*, cuius vis consistit in eo, vt prædicatum maioris non sit connexum cum subiecto eiusdem; in quo subiecto contineatur tanquam in medio subiectum minoris, & consequenter cum eodem subiecto minoris non connectatur prædicatum maioris: vbi vides conclusionem, quæ constat ex prędicato maioris, & subiecto minoris, necessariò debere esse negatiuam, vt fusè supra explicaui.

Secundo, si Syllogismus constet ex præmissa particulari, conclusio debet esse particularis, idque ratione formæ, ad quam pertinet quantitas, & qualitas propositionum, hoc est affirmatio, vel negatio, vniuersalitas, vel particularitas: Quod sic ostendo, & suppono medium terminum esse adæquatam rationem, vt prædicatum conclusionis subiecto cõueniat; eo, quod medium sit idem cum vtroque: ergo, si medium particulariter tantum cum vno connectetur extremo; particu-

particulariter etiam tale extremum cum altero connectetur; quod habetur ex principio *Dici de omni*, cuius vim consistere diximus in hoc, quod prædicatum continens in se subiectum maioris, de quo affirmatur, continet etiam omne id, quod in tali subiecto continetur. Vnde fit, quod si in subiecto continetur solum terminus aliquis particularis: prædicatum quoque ipsius subiecti continebit particulariter talem terminum in subiecto contentum, & de quo ipsum subiectum prædicatur. v. g.

Omne rationale est risibile. Aliquod animal est rationale. Ergo aliquod animal est risibile.

Rationale dicitur de aliquo animali: ergo *risibile*, quod continetur *rationale* in eo sensu, in quo prædicatum dicitur continere subiectum, particulariter continebit ipsum *animal*: & consequenter non potest dici in conclusione, *ergo omne animal est risibile*: tū primo, quia non regularetur hic Syllogismus per, *Dici de omni*, eo quod prædicatum *risibile* diceretur de aliquo, de quo non dicitur *rationale*; tum secundo, quia aliquis terminus esset distributus in conclusione, qui non esset distributus in præmissis; tum tertio quia essent quatuor termini: nam in minori ponitur *aliquod* tantum *animal*, quod sufficienter verificatur de homine: in conclusione vero ponitur, *omne animal*, quod continet etiam Equum, quæ omnia recidunt in idem, vt vides. Denum daretur antecedens verū, & consequens falsum, quod est formalissimum indicium malæ consequentiæ, vt eius oppositum esse diximus indicium bonæ consequentiæ; ergo, quod conclusio debeat esse particularis, si vna præmissa sit particularis; & negatiua, si vna præmissa sit negatiua; manifestè colligitur pertinere ad formam Syllogismi: cum negatio, & affirmatio pertineant ad qualitatem; particularitas & vniuersalitas ad quantitatem propositionum in ordine ad formam Syllogismi.

Notandum tertio. Exclusis ijs, quæ habentur ratione formæ, vt modo diximus: vt etiam ijs, quæ habet propositio ab obiecto; scilicet, quod propositio sit vera, contingens, necessaria, &c. superesse explicandum; in quo sensu præsens regula vim habeat. Pro quo sciendum propositionem præter ea, quæ habet ab obiecto; scilicet, vt sit vera, &c. habere

ab

ab intellectu aliqua, quæ pertinent ad modum operandi, & sunt *claritas, obscuritas, certitudo, incertitudo, &c.* & *claritas* quidem facit assensum euidentem: euidentia autem est intima, & perspicua penetratio terminorum: & est perfectio quædam certitudinis: *certitudo* verò duo dicit, veritatem, scilicet propositionis, & firmam adhæsionem intellectus, cui opponitur assensus infirmus, qui dicitur opinatiuus, & est cum formidine oppositi. Rursus præmissæ sunt principia conclusionis, siue per modum causæ efficientis, quatenus, vt docui in libris de Anima, funguntur munere specierum impressarum ad eliciendum assensum conclusionis, siue per modum causæ formalis extrinsecæ determinantis Intellectum ad eundem assensum. Certè quomodocunque dicatur, præmissæ illuminant intellectum, illique dant robur ad assentiendum alteri propositioni in se contentæ; vnde inferimus, non posse clarius nos conclusionem intueri, nec firmius illi adhærere, quàm adhæremus præmissis, illasque intuemur. His positis.

Notandum quarto, vim huius regulæ, scilicet *conclusio sequitur debiliorem partem*, consistere in hoc, quod conclusio, dum est in Syllogismo, non possit esse clarior, nec certior, sumendo certitudinem, prout dicit firmitatem assensus, quam sint præmissæ; cuius rationem non petimus ab vlla regula formæ syllogisticæ, id est, neque à figura, neque à modo, neque à principijs regulantibus bonam consequentiç, sed ex puro modo cognoscendi: nimirum, quod, cum idem intellectus sit, qui debeat assentiri vltimæ propositioni ex vi talium premissarum, non possit melius illi assentiri, quàm assentiatur præmissis; loquendo de assensu conclusionis, quatenus est cognita ex vi talis medij, cum quo in præmissis sunt connexa extrema eiusdem: nam in tractatu de Scientia diximus non repugnare per diuersa media eundem actum esse simul scientificum, & probabilem. Quare id, quod dicit hæc regula est, quod cum intellectus connectere debeat extrema conclusionis, ex eo, quod coniunxerit eadem in præmissis cum medio; non possit melius, nec clarius; nec imperturbabilius eadem extrema in conclusione connectere, quam in præmissis coniunxerit cum medio. Ex hac regula multa deducunt

Phi-

Philoſophi, & Theologi; ſcilicet, quod ſi ex duabus præmiſſis altera ſit probabilis, altera euidens; concluſio ſit futura probabilis. Item ſi vna premiſſa ſit naturalis, altera de fide; concluſio ſit naturalis. De quibus vide Theologos locis citatis. Atque hæc ſatis ſint Tyronibus.

Obijcies primo. Quotieſcumque ſunt duæ cauſæ concurrentes ad aliquem effectum, & vna ex illis ſit perfectior altera, effectus aſſimilatur perfectiori; ergo concluſio non ſequitur debiliorẽ, ſed fortiorem partem. Antecedens patet inductione; v.g. ſint duo trahentes pondus, vnus altero potentior; tractio ponderis ſequitur virtutem potentioris: item ad videndum Deum requiritur Intellectus naturalis; & lumen gloriæ ſupernaturale, effectus autem ſequitur ſupernaturalis; ſcilicet viſio beata. Demum actus vitalis, ad quem concurrit habitus; v.g. qui non eſt vitalis, quia tamen eſt potentia vitalis cum illo habitu concurrens, effectus ſequitur vitalis, & ſic de cæteris, &c.

Reſpondeo, & pro reſponſione ſupponendum, vnam præmiſſam ex ſe nihil poſſe in ordine ad eliciendam concluſionem, ſed vtramque indiuiſibiliter ſe habere; idque ratione vnius medij, ſeu cōnexionis eiuſdem cum extremis. medium ergo, niſi cum vtroque extremo cognoſcatur certò, & euidenter connexum, non poterit eſſe ratio, vt intellectus certò & euidenter connectat extrema: aſſenſus enim concluſionis ab vtraque præmiſſa indiuiſibiliter ratione indiſibilis medij veluti fluit; atque vt tubus, etiamſi ex vna parte amplum, ſi tamen ex altera perangustum habeat foramen; aqua per illum tranſiens, foraminis accommodatur anguſtijs; ita concluſio à premiſſis deriuatur. Item magnum luminoſum tranſiens per medium ſubopacum, producit lumen tenebricoſum. & generatim quotieſcunque due cauſe requiruntur indiuiſibiliter ad aliquem effectum ratione vnius virtutis indiuiſibilis requiſite ad illum, ita ſe mutuò habent, vt ad alterutrius limitationem limitatus producatur effectus. verbi gratia potentia motiua, & tibia requiruntur ad motum; etiam ſi prima ſit robuſta, modo tibia ſit clauda, motus producetur claudicationis. His poſitis paritas duorum trahentium pondus non facit ad rem: nam

quilibet illorum potest aliquid illius ponderis trahere, vt non potest vna præmissa elicere quamcumque particulam conclusionis. Nec vrget paritas effectus supernaturalis, & vitalis: nam principia requisita ad illos non se mutuo impediunt, nec vnum transit per aliud, sed causant in diuerso genere effectum: at vero præmissæ indiuisibiliter concurrunt ad assensum conclusionis, ratione indiuisibilis medij, ex dictis, cuius assensus cum altero extremo, si sit claudus, etiam si cum altero sit robustus, & firmus; non poterit esse ratio firmiter connectendi illa duo inter se. Si autem hic obiter quæras, cur effectus sit supernaturalis, quando est ab vna causa naturali, altera supernaturali. Ratio est, quam tradidimus in Physicis de vnione; quia scilicet; quotiescumque aliquod prædicatum est negatiuum, ad hoc vt verificetur, requiritur, vt ex nullo capite habeat oppositum. verbi gratia ad hoc, vt verificetur, *ego non sum in schola*, requiritur, vt in nulla parte scholæ sim. Quando verò prædicatum est affirmatiuum, satis est, si ex vno capite illi non conueniat eius oppositum. verbi gratia; ad hoc, vt sit verum dicere, *ego sum in schola*, satis est, si in vna parte scholæ sim. Ad rem nostram; esse Supernaturale, est prædicatum positiuum; id est, quod excedit vires naturæ, ac proinde, vt aliquid possit dici supernaturale, satis est, si pendeat ex vno principio supernaturali: vt è contra, esse Naturale, est non excedere vires naturæ, atque ita, vt aliquid sit naturale, requiritur, vt ex nullo capite, seu quod nullum principium excedat vires naturæ. Item esse vitale, est prædicatum affirmatiuum, sonat enim idem, ac esse à principio intrinseco, ac proinde satis est, vt aliquid sit vitale, si sit ab vno principio intrinseco: è contra verò esse non vitale, est prædicatum negatiuum: nam sonat, non esse a principio intrinseco; quare ad hoc, vt aliquid sit non vitale, debet à nullo principio intrinseco esse. Ex hac doctrina collegi in Physicis Vnionem, quæ est inter animam rationalem, & corpus, etiam si recipiatur, & pendeat ab vtraque parte, quarum vna est spiritualis: tamen esse materialem; quia esse materiale, est prædicatum positiuum; sonat enim idem, ac pendere à materia;

teria : è contra verò esse spirituale, est non pendere à materia; atque ideo etiam, si Vnio pendeat ab anima spirituali; quia tamen pendet à materia saltem inadæquatè, absolute erit materialis. Atque hæc obiter adnotasse sit satis.

Obijcies secundo hic Syllogismus est Aristotelis secundo Cæli, cap. 4.

Omnes Stellæ, quæ non scintillant, sunt prope nos.
Planetæ non scintillant,
Ergo Planetæ sunt prope nos.

Benè concludit affirmatiuè, & tamen habet minorem negatiuam, ergo, &c.

Respondetur ex paulo ante dictis, minorem esse affirmatiuam de prędicato infinito, alioquin nihil concludere.

Obijcies tertio hic Syllogismus bene concludit affirmatiuè, & tamen habet maiorem negatiuam, scilicet.

Si nullus homo esset sensitiuus, nullus homo esset animal,
Sed omnis homo est animal,
Ergo omnis homo est sensitiuus.

Respondetur Syllogismum esse hypotheticum, de quo infra: in eo autem conclusionem sequi immediatè ex minori: ex maiori verò mediatè; quatenus continet in se hanc categoricam, affirmatiuam scilicet, *Omne animal est sensitiuum.*

Quarta regula; medium terminum semper à conclusione debere excludi; ratio est, quia, si in ea poneretur, non differret conclusio à præmissis contra finem Syllogismi, qui est, vt ex coniunctione, quam habent duo extrema cum medio in præmissis; inferatur connexio eorundem, excluso medio.

Dices. Hic Syllogismus bene concludit, & tamen habet medium in conclusione, ergo, &c.

Omnis Angelus est Spiritus; Gabriel est Angelus;
Ergo aliquis Spiritus est Angelus.

Respondetur conclusionem esse veram non ex vi formæ Syllogisticę, sed ex regulis conuersionis. Est enim conuertens illius maioris, quæ cum sit vniuersalis affirmatiua, conuertitur per accidens; vt vides hìc fieri.

Aduerte ex Soto lib. 5. cap. 3. lectione vnica aliquando

medium ingredi posse conclusionem ad seruandam proprietatem logicalem: vt nimirum determinetur prædicatum conclusionis, non tamen directè, vt proprium prædicatum. v.g.

Coruscus est veniens, Video coruscum,
Ergo video Coruscum venientem.

Vbi vides *Coruscum* poni ad seruandam constantiam appellationis prædicati.

Hæ regulæ memoriæ causa, his versibus à Petro Hispano concluduntur:

Partibus ex puris sequitur nil, siue negatis;
Si qua prait partis, sequitur conclusio partis;
Si qua negata prait, conclusio fitque negata.
Lex generalis erit medium concludere nescit.

Ex his regulis colliguntur aliquæ minores, quæ sunt explicationes supradictarum, licet pro dignoscendis vitijs Syllogismi sint vniuersalissimæ, & ad captum Tyronum faciles.

Prima regula: *Quando vnum extremum non est distributum in præmissis & distribuitur in conclusione nihil sequitur*; distribui autem, seu accipi distributiuè est idem, ac supponere pro singulis suis inferioribus. Huc reuocanda, quę supra diximus lib. 1. tract. 2. c. 3. sect. 1. not. 4. de vniuersalibus indicijs ad dignoscendum, quando terminus distribuitur in propositione. Quarè hic Syllogismus non est bonus.

Omnis homo est animal; Nullus leo est homo,
Ergo nullus leo est animal.

Et ratio est, quia *animal* in maiori non erat distributum, & accipiebatur solum pro eo, quod est in homine: in conclusione verò distribuitur, & accipitur etiam pro eo, quod est in Leone, & sic sunt quatuor termini. Committeretur autem fallacia, quæ dicitur *à non distributo ad distributum*, seu *quatuor terminorum*; & dari posset antecedens verum, & consequens falsum.

Secunda regula. *Medius terminus in altera saltem præmissa debet esse distributus,* propter cuius defectum hic Syllogismus non tenet.

Omne animal fuit in Arca Noè, Meus Brunellus est animal
Ergo meus Brunellus fuit in Arca Noè.

Nam ly, *animal* in maiori ex alibi dictis de suppositione, supponit pro generibus singulorum, non pro singulis generum

nerum in minori verò ſupponit pro ſolo animali Brunello, & ſic nihil concludit. Ratio autem, cur debeat diſtribui medius terminus, eſt, quia alioquin non participaretur idem medium ſecundum eandem rationem àb vtroque extremo, & ſic non eſſet ipſum ratio coniungendi talia extrema; propter ſimilem defectum non tenet hic Syllogiſmus.

Nulla formica eſt maior Teſtudine,
Omnis Elephas eſt maior formica,
Ergo nullus Elephas eſt maior Teſtudine.

Sunt enim quatuor termini: nam in maiori, ſubiectum eſt *formica* ſolum, in maiori vero prædicatũ eſt *maior formica*, & ſic non eſt idem medius terminus, qui in prima figura eſt ſubiectum maioris, & prædicatum minoris; & conſequenter ſunt quatuor termini. Atque hæc de regulis vniuerſalibus Syllogiſmorum.

CAPVT SEPTIMVM.
De Regulis Singularum Figurarum.

PRIMAE FIGVRAE.

PRima regula eſt; *ex maiore particulari in modis directis prima figura nihil ſequitur*. v. g.

Aliqua ſubſtãtia eſt Angelus; Omnis homo eſt ſubſtãtia,
Ergo aliquis homo eſt Angelus.

Ratio regulæ eſt, quia medius terminus debet in aliqua præmiſſa eſſe diſtributus. Sed maiori exiſtente particulari, nunquam medius terminus eſt diſtributus, ergo in tali caſu nunquam benè concluditur. Maior patet ex regula ſupra tradita. Probatur minor, & primo medius terminus non eſt diſtributus in maiori, vt patet, cum ſit particularis, neque in minori; nam, cum in ea propoſitione medium prædicetur; conſequenter neque diſtribuitur ex regula etiam ſupra tradita, quod propoſitio vniuerſalis affirmatiua non diſtribuit niſi ſubiectum; ergo neque in maiori, neque in minori diſtribuitur medius terminus, quo poſito daretur antecedens verum, & conſequens falſum, vt patet in exemplo allato.

In modis autem indirectis primę figurę bene infertur cõ-

clusio, maiori existente particulari, v.g. in *Frisesomorum.*

Aliquod animal est equus, Nulla arbor est animal,
Ergo aliquis equus non est arbor.

& ratio est, quia in Syllogismo indirecto minor potest esse negatiua, atque ita medius terminus distributiuè accipitur in ea.

Obijcies. Hic Syllogismus est bonus, & directè concludit in prima figura, licet maior sit particularis; v. g.

Aliquod risibile cantat; Omnis homo est risibilis;
Ergo aliquis homo cantat.

Respondetur argumentum concludere ratione materiæ: nam, si ratione formæ concluderet, etiam hic alius concluderet in eadem forma, cum tamen non concludat, v.g.

Aliquod animal est quadrupes,
Omnis homo est animal,
Ergo aliquis homo est quadrupes.

Secunda regula est. *Ex minori negatiua in modis directis primæ figuræ nihil sequitur*. v.g.

Omnis Angelus est substantia, Nullus Leo est Angelus,
Ergo nullus Leo est substantia.

Ratio est, quia maius extremum non esset distributum in maiori, vt esset in conclusione, eo quod in conclusione sit propositio negatiua, & sic esset fallacia à non distributo ad distributum, & consequenter antecedens esset verum, & consequens falsum. Si tamen inferatur conclusio indirecta; benè sequitur minore existente negatiua, vt patet in duobus modis indirectis, *Fapesmo*, & *Frisesomorum*, & videre est in exemplis supra allatis in prima figura, eo, quod conclusio sit particularis, & sic non sequeretur vitium supra dictum in superiori Syllogismo.

SECVNDAE FIGVRAE

Prima Regula est. *Ex maiori particulari nihil sequitur*; v.g.

Aliqua substantia est corporea;
Nullus Angelus est corporeus;
Ergo aliquis Angelus non est substantia.

Hic Syllogismus non concludit, quia committitur fallacia à non distributo ad distributum, eo quod maius extremum non distribuitur in maiori, & distribuitur in conclusione,

clusione, & sic daretur antecedens verum, & consequens falsum.

Secunda regula. *Ex duabus pramissis affirmatiuis nihil sequitur.* v.g.

Omnis arbor est viuens; Omnis homo est viuens;
Ergo omnis homo est arbor.

Ratio regulæ est, quia medius terminus nunquam esset distributus, eo quod semper esset prædicatum in propositione vniuersali affirmatiua, in qua ex regula supra tradita distribuitur solum subiectum. Vnde fit celebre axioma. *Ex puris affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur*: esset enim antecedens verum, & consequens falsum.

TERTIAE FIGVRAE.

Prima regula est. *Ex minori negatiua directè nihil sequitur*, v.g.

Omnis Angelus est substantia,
Nullus Angelus est lapis;
Ergo aliquis lapis non est substantia.

Ratio est, quia maius extremuum non esset distributum in maiori, & esset in conclusione, vt patet ex regula distributionis toties citata, & sic daretur antecedens verum, & consequens falsum.

Aduerte autem non sequi hoc inconueniens, si maior sit negatiua; nam in ea distribuitur maius extremum, & cum minor sit vniuersalis; minus extremum, quod est prædicatum minoris, non erit quidem distributum; sed propterea inferetur conclusio particularis, vbi neque tale subiectum distribuitur; v.g.

Nullus Angelus est corporeus,
Omnis Angelus est substantia;
Ergo aliqua substantia non est corporea;

Obijcies. Quando in bono Syllogismo præmissæ inferunt bonam conclusionem, si eædem transponantur, ita vt maior fiat minor, & ex minori maior: eadem conclusio inferri potest; sed in exemplo allato infertur bona conclusio in *Felapton*; ergo, si transponantur propositiones, adhuc bona inferetur conclusio.

Respondetur. Præmissas si transponantur inferre eandem

conclusionem indirectè, non directè, v.g. in exemplo allato si Præmissæ transponantur hoc pacto.

Omnis Angelus est substantia,
Nullus Angelus est corporeus;

non potest inferri directa conclusio, scilicet,

Ergo aliquod corporeum non est substantia,

quia esset falsa; sed indirecta, hoc modo..

Ergo aliqua substantia non est corporea.

Secunda Regula. *Conclusio semper est particularis, licet præmissa sint vniuersales* .v.g. *in Darapti.*

Omne Sidus est incorruptibile, Omne Sidus est lucidū,
Ergo aliquod lucidum est incorruptibile.

non enim valeret

Ergo omne lucidum est incorruptibile.

Ratio Regulæ est, quia aliquod extremum, quod non esset distributum in præmissis, esset in conclusione: nam, cum præmissæ sint vniuersales affirmatiuæ, nunquam distribuitur prædicatum, & sic terminus, *Lucidum*, non potest accipi vniuersaliter in conclusione, cum non sit acceptum in præmissis. idem accidit in *Felapton*, in quo modo, cum minor sit vniuersalis affirmatiua, prædicatum illius non distribuitur, & cum in conclusione prædicatum minoris ponatur pro subiecto, non poterit supponere vniuersaliter, nec facere propositionem vniuersalem, quia talis terminus esset distributus in conclusione, & non in præmissis; & sic antecedens esset verum, & consequens falsum. Ex his

Colligitur primo ex prædictis regulis facilè dignosci vitia singulorum Syllogismorum inutilium tabulæ supra positæ. Semper enim inuenietur aliquis defectus distributionis.

Colligitur secundo posse quidem dari aliquos alios Syllogismos in secunda, & tertia figura benè quidem, sed indirectè concludentes posita transpositione præmissarum: non tamen hìc enumerari, quia, cum hæ figuræ sint natura sua imperfectæ, addere modos indirectos in illis, esset res inutilis, & quæ longa indigeret probatione, vt reducerentur tales syllogismi ad modos directos primæ figuræ, quod requiritur ad probandam bonitatem illationis aliorum Syllogismorum, exceptis illis quatuor primæ Figuræ.

Colli-

Colligitur tertio, particulam exclusiuam habere vim distribuendi, & adæquandi prædicatum cum subiecto; non quidem terminum, supra quem cadit particula exclusiua, sed alium, quem excludit ex supradictis de propositione exclusiua, vt vides in hoc Syllogismo in tertia Figura.

Solum corpus animatum est homo,
Sed nullum corpus animatum est lapis,
Ergo nullus lapis est homo.

Sensus maioris est, *Corpus animatum est homo, & nullum, quod non est corpus animatum est homo.*

Item in secunda Figura.

Tantum ens substantiale est homo,
Sed omne rationale est homo,
Ergo omne rationale est ens substantiale.

Vbi vides Conclusionem esse affirmatiuam: poni tamen loco suæ æquipollentis negatiuæ de prædicato infinito, scilicet

Omne rationale non est non substantiale.

nam illa maior æquiualet huic: *Ens substantiale est homo, & nullum non substantiale est homo:* vbi propositio est negatiua de subiecto infinito.

Aduerte absolutè loquendo in Syllogismo non admitti propositiones exclusiuas; tum quia habent vim duarum propositionum ex dictis: tum secundo, quia sæpe ratione huius particulæ fit variatio terminorum; vt in hoc Syllogismo.

Omne animal est sensitiuum,
Omnis, ac solus homo est animal; ergo &c.

Minor est falsa; nam sensus est, quod ita homo sit animal, vt alia, quæ non sint homo, non sint animalia: & sic est duplex propositio.

Aduerte demum, aliud esse propositionem esse indirectam, aliud conclusionem esse indirectam, seu Syllogismum indirectè concludere. Propositio indirecta est, cùm aliquid minus latè patens prædicatur de aliquo magis latè patente: v. g. *animal est homo*, quæ dicitur etiam prædicatio innaturalis. Conclusio verò indirecta, seu Syllogismus indirectè concludens, est, cum minor extremitas prædicatur de maiori: quarè potest esse conclusio directa, etiam si ea-

dem

dem sit propositio indirecta: verbi gratia in **Darij.**

Omne animal est corpus,
Aliqua Substantia est animal,
Ergo aliqua Substantia est corpus.

Vbi vides conclusionem esse directam; cum prædicatum ipsius sit idem, ac prædicatum maioris: est tamen indirecta propositio, quia corpus minus latè patet, quam substantia, de qua prædicatur.

Alia plura vide apud summulistas.

VNICA DIFFICVLTAS.

An præter tres figuras assignanda sit quarta, quæ dicitur Galeni.

COnimb. primo priorum, c.7.q.1.ar.1. initio aiunt Auerroëm in Comment. sequentis capitis tribuere inuentionem huius figuræ Galeno: qua in re credendum Auerroi, cum in operibus Galeni, quæ extant, non reperiatur. Tenent multi, præsertim medici. In hac figura medius terminus prædicatur in maiori, & subijcitur in minori vnde fiunt nouem modi significati his verbis.

Barbara, Calerent, Dirai. Fireo, Baralipton, Calentes, Dibatis, Fepasmo, Fresisomorum.

v.g. Bar. *Omnis homo est animal,*
Ba *Omne animal est Substantia,*
Ra *Ergo omnis homo est substantia*

Secundus Modus.

Ca *Omnis auaritia est vitium,*
Le *Nullum vitium est bonum,*
rent *Ergo nulla auaritia est bona*

Tertius Modus.

Di *Aliqua Scientia est iucunda,*
Ra *Omne iucundum est amabile,*
i *Ergo aliqua scientia est amabilis*

Quartus Modus.

Fi *Quoddam corpus est viuens,*
Re *Nullum viuens est lapis.*
O *Ergo quoddam corpus non est lapis*

Bara-

Baralipton est idem modus, ac ***Barbara***, nisi facta conuersione Conclusionis, quæ conuerti debet per accidens, id est in argumento suprafacto. ***Ergo aliqua substantia est homo.*** Idem dicendum de ***Calentes***, & ***Dibatis***, quod sint ijdem modi, ac ***Calerent***, & ***Dirai***, facta conuersione consequentis iuxta regulas conuersionis supra traditas.

Octauus Modus.

Fe ***Nullus Angelus est corpus,***
Pas ***Omne corpus est substantia,***
mo. ***Ergo aliqua substantia non est Angelus***

Nonus Modus.

Fre ***Nullum viuens est Elementum,***
Si ***Aliquod Elementum est corpus,***
So ***Ergo aliquod corpus non est viuens***

Atque hi sunt modi huius figuræ.

Probatur primo difficili argumento, & satis claro. Tot sunt figuræ, quot sunt dispositiones medij termini cũ extremis: sed datur quarta dispositio medij termini cum extremis; ergo datur quarta figura. Maior patet ex dictis supra de figuris; probatur minor. Potest dari hæc dispositio medij termini, vt scilicet, prædicetur in maiore, & subijciatur in minore.

Probatur secundo sola transpositio præmissarum retinentium eandem terminorum dispositionem facit diuersos modos in aliqua figura: v.g. in ***Cesare***, & ***Camestres***; vel in ***Dabitis***, & ***Disamis***; sed in Syllogismo Galeni non solum est trãspositio præmissarum, sed etiam medij termini, ergo talis Syllogismus constituet figuram diuersam.

Probatur tertio. Hec figura benè concludit, & necessariò ex vi formæ, ergo est bona.

Secunda sententia, & communis est reijcientium hanc quartam figuram. Est in primis Arist. qui primo Prior. cap. 2. concludit, ***Necesse***, inquit, ***fieri omnem Syllogismum per tres prædictas figuras.*** Est Auerrois, cuius rationes vide apud Zabb. lib. de quarta figura Galeni.

Tertia sententia est Zabarellæ citati, qui in fine libri concludit hanc quartam figuram reduci secundario ad primam, eo quod obliquè, & indirectè concludat.

Pro solutione. Notandum primo omnes Figuras regulari, vel immediatè, vel mediatè saltem per duo principia, ***Dicti***

de om-

de omni, quo regulantur Syllogismi affirmatiui, & *Dictum de Nullo*, quo regulantur Syllogismi negatiui:& quidem primam figuram immediatè regulari his principijs, vt habet Aristoteles, & constat manifestè: alias vero figuras tantum mediatè.

Notandum secundo, figuram ex dictis duo necessariò dicere; vnum est, vt habeat certã dispositionem medij termini cum extremis secundum prędicationem, & subiectionem; id est, vt v. g. in prima figura subijciatur maiori extremo, & prædicetur de minori, atque hæc dispositio necessariò requiritur; pręterea figura exigit certam connexionem duorum terminorum cum aliquo tertio, vt colligatur connexio inter ipsos duos terminos in conclusione. Ex his duobus, hoc secũdum est essentiale figurę, ex quo, tanquam ex radice prouenit primum & ratio colligitur ex definitione Syllogismi, qui dicitur; *oratio, in qua quibusdam positis, necesse est aliud quippiam sequi, eo quod hæc sint;* idest eo quod hæc sint cõnexa cum tertio: vnde necessariò habetur, talem connexionem esse de essentia Syllogismi. Adde quod per hanc connexionem benè explicantur duo præcedentia principia, in quibus figurám omnem, & Syllogismum fundari diximus.

Notandum tertio, hanc connexionem tripliciter posse fieri; primo, cum duo, ita in aliquo tertio connectuntur, vt tertium sit habens, idest subiectum, reliqua habita, idest prædicata: & sic fit tertia figura, in qua medius, seu tertius terminus bis subijcitur. Secundo; vt tertium illud sit habitum, idest prædicatum, & reliqua duo sint habentia, idest subiectum, & sic habetur secunda figura, in qua medius, seu tertius terminus bis prædicatur. Tertio talis connexio cum vno tertio haberi potest, ita vt tertius, seu medius terminus sit partim habens, partim habitus, idest semel subiectum, semel prædicatum, & sic est prima figura. Vnde colligitur, si admitti deberet quarta figura Galeni, illam esse reducendam ad hoc tertium caput connexionis, quod constituit primam figuram.

Notandum quarto. Quoniam sæpè fit mentio maioris, & minoris extremitatis, præter ea, quæ de his supra diximus, non semper maiorem extremitatem desumi ab eo, quod sit prædicatum in maiore propositione, & subiectum in minore: sed

re: sed tunc tantum ab hoc desumi, quasi ab aliquo extrinseco, quando non potest haberi à ratione intrinseca præmissarum, vt potest haberi in modis perfectis primæ figuræ. Maius ergo extremum erit, quod secundum naturalem, & directam vim concludendi, quam Syllogismus habet, prædicatur de medio termino. Minus verò extremum erit id, de quo idem medius terminus prædicatur. Quod verò ex hoc desumatur ratio maioris, & minoris extremitatis, inde probatur, quia non potest assignari ratio melior, vnde desumi possit. Nam non potest sumi ex eo, quod alterum sit prædicatum in prima propositione; alterum verò subiectum; eo quod si inuerterentur propositiones, & poneretur secundo loco, quæ erat primo, non haberemus indicium colligendi, quæ esset maior, quæ minor extremitas, loquendo de dispositione debita primæ figuræ. Neque desumi potest ratio maioris, & minoris extremi ex conclusione: nam in tantum vnus terminus est prædicatum in conclusione, in quantum in præmissis est prædicatum medij termini; ergo non in conclusione, sed in præmissis haberi debet ratio maioris, & minoris extremi. Quod vlterius inde patet; nam ea prorsus ratione duo connectuntur inter se in conclusione, qua connectuntur in præmisis cum medio termino, cum ratione medij connectantur extrema inter se; ergo, si in conclusione vnus terminus est prædicatum, alter subiectum; prius in præmissis debuit idem prædicatum prædicari, & subiectum subijci eidem medio. Vnde colligitur parum interesse, si transponantur præmissæ: semper enim maior erit illa, in qua erit maius extremum, id est, quod prædicatur de medio termino, & minor erit, in qua erit minus extremum, id est de quo prædicatur medius terminus, loquendo de dispositione tertio loco numerata. Nam quando vel medius terminus semper subijcitur, vel semper prędicatur; aliunde sumi diximus rationem maioris, vel minoris extremitatis.

Notandũ quinto iuxta leges bonę, & naturalis prędicationis, prædicatũ debere posse magis latè patere, quã subiectũ, non contra: nam esse subiectum, seu sub alio, dicit esse infra illud, & consequenter minus latè patere, quam illud aliud. Ex quo etiam habetur in ea dispositione, in qua medius ter-

minus

minus semel subijcitur, & semel prædicatur, qualis est dispositio primæ, & quartæ figuræ, maius extremum, seu prædicatum conclusionis debere posse saltem magis latè patere, qua medius terminus, de quo, vt de subiecto dicitur. Quod, si fiat aliqua dispositio terminorum, in qua medius terminus subijciatur minori extremo, & prædicetur de maiori, non erit naturalis via procedendi, qualem vides in hoc Syllogismo Galeni.

Omne animal est sensitiuũ, Omne sensitiuũ est corpus, Ergo aliquod corpus est animal.

Maius extremum per Galenum est, ***Animal***, quia prædicatur in conclusione: ***corpus*** verò, quia subijcitur in eodem est minus extremum: at vides ***animal*** subijci medio termino: naturalis autem via postularet, vt si subijcitur medio termino in præmissis, subijciatur etiam in conclusione, quod cum non fiat, non erit naturalis via procedendi. Quod si inferas, ***Ergo omne animal est corpus***, contra etiam est: tum quia non differret à prima figura; tum etiam, quia adhuc esset innaturalis via procedendi; ordo enim naturæ poscit, vt medius terminus prius accipiatur vniuersaliter, deinde particulariter. At in hac figura ly, ***sensitiuum***, quod est medium accipitur in maiore particulariter, cum non distribuatur; in minore vero ***vniuersaliter***, in qua distribuitur.

Notandum sexto innaturalem viam procedendi dupliciter contingere, primo ratione materiæ, secundo ratione formæ. Ratione materiæ quidem, quando, quod prædicatur de medio termino, & consequenter in conclusione, minus latè patet ipso medio termino, & subiecto conclusionis, vt in exemplo allato, cum infertur; ergo ***aliquod corpus est animal.*** Ratione formæ verò, cum maius extremum, id est prædicatum medij termini non est deinde prædicatum conclusionis, quæ innaturalitas reperitur in Syllogismo allato: vnde colligitur, non bene dari aliquam figuram, quæ solum habeat modos indirectos, & innaturales, seu quæ per solam transpositionem præmissarum sine vlla illarum conuersione sit distincta ab alijs. his positis.

Dicendum; reijciendam esse Figuram Galeni.

Probatur primo, Figura Galeni vel concludit innaturaliter ratione materiæ, vel ratione formæ: ergo est reijcienda,

patet

patet antecedens ex Notandis, & sic patet consequentia.

Probatur secundo. Quia modus procedendi quartæ Figuræ, seu dispositio medij termini cum extremis non differret a prima; ergo non est figura diuersa: patet antecedens etiam ex Notandis, & sic patet consequentia.

Collige demum non sequi hanc innaturalitatem in secunda & tertia figura, etiam si prædicatum medij termini sit subiectum in conclusione, vel è contra subiectum illius sit prædicatum in conclusione; nam id oritur ex eo, quod ratio maioris extremi non possit desumi nisi ab aliquo extrinseco, quia scilicet ponitur in maiore propositione. At in Figura Galeni ratio maioris extremi potest desumi ex intrinseca connexione cum medio, cum immediatè fundetur in *Dicto de Omni, & de Nullo*.

Ad fundamenta primæ sententię, & ad primum patet ex dictis Figuram desumi ex connexione medij cum extremis.

Ad secundum respondeo plus requiri ad constituendam diuersam figuram, quàm diuersos modos. Inter reliqua verò requiritur, vt non concludat innaturaliter.

Ad tertium patet ex dictis, quomodo Figura Galeni vel sit eadem cum prima, vel concludat innaturaliter, & indirectè. Atque hæc de hac dubitatione.

CAPVT OCTAVVM.

De Reductione Syllogismorum imperfectorum ad perfectos, & indirectorum ad directos.

QVatuor tantum esse diximus Syllogismos perfectos in prima Figura, *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*; alios verò esse indirectos in eadem figura, & imperfectos in ceteris figuris, qui debent posse reduci ad perfectos. Dupliciter autem reduci possunt; primo ostensiuè, secundo ad impossibile. *Reductio ostensiua est, in qua præmissas vel transponendo, vel conuertendo reducuntur Syllogismi imperfecti, & fiunt perfecti*: pro qua reductione sit.

Prima regula. Omnes illi modi, qui incipiunt ab eadem consonante, à qua incipiunt perfecti, reducuntur ad modos illos

illos perfectos; v. g. *Celantes* ad *Celarent*, *Baralipton* ad *Barbara*. Ab hac regula excipiendi sunt *Brocardo*, & *Baroco*, qui reduci tantum possunt ad impossibile: quia vterque habet alteram præmissam pa ... larem negatiuam, quam nullus modus perfectus habet.

Secunda regula est. In illis modis imperfectis, in quibus reperitur littera, *P*, denotatur propositionem expressam per vocalem præcedentem conuertendam esse per accidens: in illis verò modis, in quibus reperitur littera. *S*, denotatur propositionē significatam per vocalē præcedentē conuertendā esse simpliciter: in quibus verò reperitur littera, *M*, significatur mutādum esse ordinem præmissarū, ita vt minor fiat maior, & maior fiat minor: Demum littera, *C*, in medio dictionis denotat modum illum, in quo reperitur non posse reduci ostensiuè, sed ad impossibile, quales esse diximus *Brocardo*, & *Baroco*: atque vt res illustretur exemplis, sit hic Syllogismus in *Disamis* tertiæ figuræ.

Aliquis Angelus est Spiritus,
Omnis Angelus est Substantia,
Ergo aliqua Substantia est Spiritus.

Reduci debet ad *Darij*, hac ratione. In dictione *Disamis* præter litteram, *D*, de qua non habetur ratio, reperiuntur tres consonantes, *S*, *M*, *S*, & primo post, *I*, ponitur, *S*, & sensus, est, quod propositio particularis affirmatiua expressa per litteram, *I*, conuerti debeat simpliciter. Deinde littera, *M*, denotat mutandas esse præmissas, vt ex maiore conuersa fiat minor. Rursus littera, *S*, quæ ponitur post vltimū, *I*, denotat cōclusionē cōuertendā esse simpliciter. Quibus omnibus permutatis, & dispositis, *Disamis* euadet *Darij*, hac ratione.

Omnis Angelus est Substantia,
Aliquis Spiritus est Angelus,
Ergo aliquis Spiritus est Substantia.

Item hic modus in *Cesare* secundæ figuræ,
Nulla virtus est vitium, Omnis superbia est vitium,
Ergo nulla superbia est virtus.

Reduci debet ad *Celarent*: nam in *Cesare* reperitur solum littera, *S*, post, *E*, per quam denotatur primam propositionem conuertendam esse simpliciter relinquendo alias, vt iacent; hac ratione.

Nullum

Nullum vitium est virtus, Omnis superbia est vitium,
Ergo nulla superbia est virtus.

Obijcies. Conclusio particularis in *Baralipton* debet conuerti in vniuersalem, vt reducatur ad *Barbara*, sed hæc conuersio sæpè fit cum falsitate, ergo reductio illa non est bona; verbi gratia. Si conclusio sit; *ergo aliquod Cœlum est substantia*, falsò conuertetur, *ergo omnis substantia est Cœlum*.

Respondetur, dupliciter nos loqui posse de propositione particulari, vel simpliciter, & secundum se; & concedimus sæpè conuerti cum falsitate, vel de propositione vt pendet à talibus præmissis benè dispositis, & veris; & nego conuerti cum falsitate: atque hoc accidit in *Baralipton* cum reducitur ad *Barbara*; conclusio enim potius dicitur reduci ad suum statum, quam conuerti simpliciter, vt patet in hoc Syllogismo in *Barbara*.

Omne corpus est substantia,
Omne Cœlum est corpus.
Ergo omne Cœlum est substantia.

Si conclusio conuertatur per accidens *Ergo aliqua substantia est Cœlum*. argumentum erit in *Baralipton*. Quare, si prima vice fiat in *Baralipton*, per solam conuersionem conclusionis, erit *Barbara*, quam Conuersionem vides esse reductionē propositionis ad suum statum naturalem, quod accidit in omni materia: atque ita benè tenet ista conclusio, datis præmissis eodem modo dispositis.

Alia bereuior tradi posset regula sine tot litteris, vt scilicet proposito aliquo Syllogismo imperfecto, statim videamus ad quem modum reduci debeat ratione primæ consonantis similis primæ consonanti modi perfecti: Deinde attendatur qualitas, & quantitas præmissarum; quæ immutentur, vt exigit talis modus perfectus, & statim erit facta reductio. v. g. in *Darapti* tertiæ figuræ.

Omne rationale est risibile,
Omne rationale est animal,
Ergo aliquod animal est risibile.

Reducendus est ad *Darij*. medius terminus est *rationale*, vt patet, quod, si disponatur iuxta regulas primæ figuræ, statim *Darapti* inuadet regnum *Darij*, hac ratione.

Omne rationale est risibile .
Aliquod animal est rationale ,
Ergo aliquod animal est risibile .

Aduertendum autem ante reductionem in his modis, *Baralipton*, *Celantes* *Dabitis*, *Camestres*, *Disamis*, conuertendum esse consequens, vt ex subiecto fiat prædicatum; v.g. in *Camestres* secundæ figuræ.

Omnis homo est risibilis , *Nullus Equus est risibilis ,*
Ergo nullus Equus est homo .

Conuertatur conclusio iuxta regulas conuersionis,& cum hic sit propositio negatiua conuertatur simpliciter, disponatur rursus medius terminus iuxta regulas primæ figuræ , & statim *Camestres* permutabitur in *Celarent*, hac ratione .

Nullum risibile est Equus, *Omnis homo est risibilis,*
Ergo nullus homo est Equus .

Seruanda etiam hic est illa regula , quã supra tradidimus in *Baralipton* : vt scilicet consequens conuertatur per accidens , idest particularis affirmatiua in vniuersalem item affirmatiuam; qua facta conuersione reducetur ad *Barbara* . Excipiendi sunt autem modi *Brocardo*,& *Baroco* propter rationem supra allatam.

Reductio ad impossibile est, cum negata consequentia , seu conclusione Syllogismi ab Aduersario (eo quod dicatur nõ esse in bona forma)fit propositio cõtradictoria cõclusioni negatæ:ex qua cũ alia ex propositionibus cõcessis fiunt tales premissæ,ex quibus inferatur cõclusio contradictoria alicui ex premissis,ex quo cogitur Aduersarius velcõcedere duo cõtradictoria esse simul vera,vel negare quod iã concesserat.

Pro modis indirectis primæ figuræ , si negetur conclusio , sumenda erit contradictoria illius propositionis , ita vt fiat maior,& maior,quę erat antea,fiat minor : deinde inferatur conclusio,quæ potest in tali figura,& modo; quæ regula memoriæ causa,hoc versiculo comprehenditur.

Maiorem oppositum pellit maiorque minorem.

Et sensus est iam dictus;scilicet,quod contradictoria conclusionis fiat maior,& pellat maiorem de loco suo,illamq.faciat minorem ; minor verò , quæ antea erat, tollatur, & inferatur conclusio , modo dicto . v. g. fiat hic Syllogismus in *Baralipton* .

Omne animal est substantia, Omnis homo est animal,
Ergo aliqua substantia est homo.

Neget quis conclusionem; statim sumatur propositio illi contradictoria, quæ erit, *nulla substantia est homo.* tunc tollatur minor, & subrogetur pro minore maior, & inferatur conclusio, hac ratione.

Nulla substantia est homo,
Omne animal est substantia,
Ergo nullum animal est homo.

Iam ista propositio contradictoria est minori propositioni, quam concessit, non quidem immediatè, sed mediatè, quatenus illa minor continet particularem, scilicet, *Aliquis homo est animal*, & ista, *nullum animal est homo* per regulas conuersionis potest fieri, *Nullus homo est animal*, quæ est immediatè contradictoria illi, *Aliquis homo est animal.*

Excipitur ab hac regula *Celantes*; qui Syllogismus, vt reducatur ad impossibile, debet contradictoria conclusionis negatæ fieri minor, & quæ erat minor, fieri maior, expulsa ea, quæ erat maior; ex quibus præmissis inferetur conclusio contradictoria maiori concessæ, vt patet applicando regulam in exemplo supra allato.

Pro secunda figura in modo *Celantes*, si negetur conclusio, tunc assumatur maior concessa, & pro minore ponatur contradictoria conclusionis negatæ, & inferatur conclusio, quæ potest. Hæc regula hoc versu continentur.

Stat maior, trahit oppositum de sede minorem.

v.g. si fiat hic Syllogismus in *Cesare*.

Nullus homo est hinnibilis, Omnis Equus est hinnibilis,
Ergo nullus Equus est homo.

Si negetur conclusio, assumatur eius contradictoria, quæ est, *Aliquis Equus est homo*, & retenta maiore, ponatur ista propositio pro minore. Deinde inferatur conclusio, quæ sequitur, hoc pacto.

Nullus homo est hinnibilis, Aliquis Equus est homo,
Ergo aliquis Equus non est hinnibilis.

Quæ conclusio est contradictoria minori supra concessæ, scilicet, *omnis Equus est hinnibilis.*

Pro tertia figura. Si negetur conclusio, assumatur contradictoria illius, & ponatur loco maioris, retenta eadem mi-

nore, inferatur conclusio, quæ poteſt. Continetur hæc regula hoc verſu.

Stat minor, oppoſitum ſcandit maioris ad ædem.

Si quis enim neget concluſionem in *Darapti*. v.g.

Omne rationale eſt riſibile,
Omne rationale eſt animal,
Ergo aliquod animal eſt riſibile.

Aſſumatur contradictoria concluſionis negatæ, quæ erit, ***nullum animal eſt riſibile***, & ponatur pro maiore cum minore, quæ erat antea; fiet talis Syllogiſmus.

Nullum animal eſt riſibile,
Omne rationale eſt animal,
Ergo nullum rationale eſt riſibile.

Hæc concluſio virtute eſt contradictoria maiori conceſſæ, licet ſit tantum contraria, quia cum infertur propoſitio vniuerſalis, poteſt etiam inferri particularis ideſt, ***aliquod rationale non eſt riſibile:*** quæ propoſitio eſt contradictoria maiori conceſſæ, ex dictis. Alias regulas, ſeu eaſdem diuerſo modo traditas videat, qui velit apud Summuliſtas.

CAPVT NONVM.
De inuentione medij.

DEuenimus ad famoſum multorum Tyronum naufragio Pontem, qui ab antiquis dicitur ***Ars inueniendi medium***, à Sophiſtis ***Pons aſinorum***. Sumpſit autem appellationem à ponte, eo quod, ſicut pons eſt ratio faciens continentē vtramq. partem ripæ: ita medium eſt ratio connectēs vtrumq. extremum. Dicitur ***aſinorū***, quia in inuentione medij diſcernuntur ingenioſi à rudibus; eo quod ingenioſi qualibet propoſitione poſita, & negata, per negationē, quaſi interrupta extrema, ipſi ſtatim per mediū, quaſi pontē cōnectunt; Rudes verò hærētes nō progrediuntur vlterius. Deſcribi autē poſſet ***hæc Ars, eſſe facultas, per quā, poſita quacumq. propoſitione, inueniatur vnus terminus, qui ſit medium ad concludendam illā in aliqua certa figura, & modo***. Nos è veteribus artem quidem extrema connectendi mutuabimur; Pontem vero, vt non admodum vtilem vitabimus; tenuem, ſed tutam cymbam prætereuntibus comparantes, qua ſine naufragij,

vel

vel deturbationis metu fluuium possint traijcere Tyrones.

Aristoteles primo priorũ, c.29. post tradita principia, quę sunt quasi a priori, *Dici* scilicet *de omni, & de nullo* regulatiua boni Syllogismi; subdit hic duo alia principia, quibus à posteriori ostendit inutilem combinationem præmissarum ad inferendam conclusionem, quę appellat, *Dari terminos, in quibus omni*, & *Dari terminos, in quibus nulli*. Cum enim enumerasset aliquas combinationes Syllogismorũ inutiles, voluit illas probare per prædicta principia. Quibus generalibus principijs positis, assignat sex regulas inueniendi medium aptum pro singulis Syllogismis, quas nos ad quatuor tantum reducemus. Pro quibus intelligendis.

Notandum primo, Syllogismũ includere primo quæstionẽ, quæ est propositio probanda, & inferenda pro conclusione. Quęstio autẽ quadruplex esse potest, prout quadruplex cõsi- ci potest propositio probanda. Prima est vniuersalis affirmatiua; secũda vniuersalis negatiua; tertia particularis affirmatiua; quarta particularis negatiua: secũdo includere medium terminũ, qui cũ alijs duobus in propositione probãda contẽtis constituit ternariũ terminorũ, ita necessariũ ad Syllogismum, vt nec pauciores esse possint, nec plures. Cum autem munus medij termini sit iũgere, vel diuidere extrema, ex eo, quod sit cum illis coniunctus, vel disiunctus: videndum quot modis possit cum extremis comparari: quod generatim fieri debet faciendo illum, modo prædicatum, modo subiectum respectu extremorum propositionis probandæ. Pro qua re

Notandum secundo, tenendam esse notionem harum vocũ *Antecedens, Consequens, Repugnans*, seu disparatũ, quatenus applicantur medio termino. Esse autem *antecedens*, est esse talem terminum, vt, si ex eo fiat propositio, inferatur alius terminus, & hic, vel minus, vel æquè latè patere debet, ac terminus, qui infertur, nõ autẽ potest magis late patere. v.g. *est homo, ergo est animal*, nõ è cõtra, & sic in hac propositione, *homo est animal*, ly *homo* est antecedẽs respectu animalis. *Cõsequens* est terminus, qui infertur ex alio, qui potest magis latè patere, quàm antecedẽs, nõ autẽ minus, vt est *animal* in exẽplo allato. *Disparatus*, seu repugnãs terminus est, qui neque infert aliũ, neque infertur ex alio, vt est *lapis* respectu hominis. Comparando ergo medium terminum cum extremis;

vno ex his modis se habebit respectu illorum. Nam, cum ex supradictis medius terminus respectu vnius extremi sit prædicatum, respectu alterius subiectum; modò erit antecedens, modò consequens, modò repugnans respectu illorũ. Quare

Notandum tertio, cum medius terminus magis latè patet alterutro, vel vtroque extremo, esse cõsequens respectu illorũ: cum autem minus latè patet, esse antecedens, cum æquè latè patet esse simul antecedens, & cõsequens: cum demum nullam habet connexionem cum extremo, vel extremis, erit disparatum, vel repugnans. Nouem autem modis comparari potest medius terminus cum extremis alicuius conclusionis, hoc est cum subiecto, & prædicato eiusdem, vt benè notant Conimb. 1. priorum, cap. 29. in explanatione eiusdem capitis. Aut enim primo medius terminus est antecedẽs vtriusque, vt est *homo* respectu animalis, & viuentis: aut secundo est cõsequẽs respectu vtriusque. vt est *corpus* respectu animalis, & hominis: aut tertio repugnãs vtrique, vt *lapis* respectu hominis, & animalis: aut quarto antecedens prædicati, & consequens subiecti: vt est hic terminus, *animal*, antecedens respectu corporis, & consequens respectu hominis: aut quinto est consequens prædicati, & antecedens subiecti: vt est *animal* respectu hominis, & corporis; nã infertur ab homine, & sic est illius consequens, & infert corpus, & sic est illius antecedens: vel sexto repugnans prædicati, & antecedẽs subiecti: vt est *homo* respectu lapidis, cui repugnat, & respectu animalis, quod infert homo, & sic est antecedens animalis: vel septimo repugnans subiecti, & antecedẽs prędicati: vel octauo repugnans subiecti, & consequens prædicati: vel nono repugnans prædicati, & consequens subiecti: sex priores combinationes sunt vtiles ad concludendum, & respondent sex regulis ab Aristotele assignatis. Tres vltimæ sunt inutiles, vt post traditas regulas facilè constabit. his positis.

Prima regula est, ad confirmandam propositionem vniuersalem affirmatiuam, id est ad illam inferendam in Syllogismo, adhibendus est pro medio, terminus, qui sit consequens subiecti, & antecedens prædicati. v. g. pro hac propositione, *Omnis homo est corpus*, assumendum pro medio, *animal*, quod, quia minus latè patet, quàm corpus, erit illius antecedens, & quia magis latè patet, quàm homo, erit illius consequens;

quens, & sic formatur syllogismus in **Barbara**.

Omne animal est corpus, Omnis homo est animal,

Ergo omnis homo est corpus.

Aduerte autem, regulam valere etiam, cum medius terminus æque latè patet, & couertibiliter dicitur cum extremis; poterit prætereа prędicta regula inseruire ad concludēdam propositionem particularem affirmatiuam; v.g. in **Darij**.

Omne animal est corpus, Aliquis homo est animal,

Ergo aliquis homo est corpus,

Secunda regula est. Ad probadā propositionem particularē affirmatiuā, medius terminus debet esse antecedēs prędicati, & subiecti. hęc regula non habet locū in secūda Figura, vbi nunquā cōclusio est affirmatiua, vt habet in tertia, in qua medius terminus semper est subiectum, vt in modo **Darapti**, in quo medius terminus non potest magis latè patere, quam prędicatum, & sic semper est antecedens; v g.

Omne animal est substantia, Omne animal est viuens,

Ergo aliquod viuens est substantia,

Inseruit etiam regula modis, **Disamis**, & **Datisi** eiusdem Figurę; v.g. ad inferendam eandem conclusionē in **Disamis**.

Aliquod animal est substātia, Omne animal est viuēs,

Ergo aliquod viuens est substantia.

in **Datisi** verò immutata minore Syllogismi **Darapti** ex vniuersali in particularem elicietur eadem conclusio; v.g.

Omne animal est substātia, Aliquod animal est viuens

Ergo aliquod viuens est substantia.

Pro **Baralipton** modo indirecto primę Figurę, assignant Conimb. ex Arist. aliam Regulā; scilicet, quod medius terminus sit consequens prędicati, & antecedens subiecti. Verum cum ex dictis, **Baralipton** sit idem, ac **Barbara** per solā transmutationē prędicati in subiectum conclusionis iuxta regulā conuersionis vniuersalis affirmatiuę per accidens: nō est assignanda alia regula pro hoc modo, quā illa, quę est pro **Barbara**, vt per se patet. Valet etiā regula pro **Darij**, primę Figurę, quando minor est propositio innaturalis, hoc est quod subiectum sit magis latè patens, quàm prædicatum, v. g.

Omnis spiritus est incorruptibilis,

Aliqua substantia est spiritus,

Ergo aliqua substantia est incorruptibilis,

Tertia Regula ad probandam propositionem vniuersalem negatiuam pro modis *Celarent* primæ Figuræ,& *Cesare* secundæ: medius terminus debet esse consequens subiecti, & repugnans prædicati. In *Celantes* verò modo indirecto primæ, & *Camestres* modo secundæ, medius terminus debet esse repugnans subiecti, & consequens prædicati. v.g. in *Celarent* ad concludendum, *hominem non esse lapidem*, sumatur *animal*, quod repugnat prædicato, & est consequens subiecti, & erit talis Syllogismus.

Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal,
Ergo nullus homo est lapis.

Eadem conclusio infertur in *Cesare* secundæ figuræ conuersa maiore simpliciter iuxta regulas Conuersionis; hac ratione

Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal,
Ergo nullus homo est lapis.

Vbi vides medium esse idem, scilicet *animal* repugnans prædicati, & consequens subiecti.

In *Camestres* secundæ Figuræ eadem inferetur conclusio, sumendo pro medio termino, *Sensus expers*, quod est consequens prædicati, & repugnans subiecti. v.g.

Omnis lapis est sensus expers,
Nullus homo est sensus expers,
Ergo nullus homo est lapis.

Itē in *Celantes* modo indirecto primæ Figuræ sumatur idē medium ad inferendam eandem conclusionem, hac ratione.

Nullum sensus expers est homo,
Omnis lapis est sensus expers,
Ergo nullus homo est lapis.

Eadem Regula inseruit particulari negatiuæ in *Ferio*, & *Festino*, immutatis minoribus prædictorum syllogismorum ex vniuersalibus in particulares.

Quarta Regula. Ad confirmandam conclusionem particularem negatiuam, debet assumi medium, quod sit antecedens subiecti, & repugnās prædicati. Quomodo concludes in *Ferio* modo directo primæ Figuræ: item in *Fapesmo*, & *Frisesomorum*, modis indirectis eiusdem: in *Festino*, & *Baroco*, secundæ: in *Felapton*, *Brocardo*, & *Ferison* tertiæ. v.g. in *Ferio* ad concludendum; *aliquam substantiam non esse lapidem*,

sumatur

ſumatur pro medio, *Leo*, qui repugnat prędicato, & eſt antecedens ſubiecti, & erit talis Syllogiſmus.

Nullus Leo eſt lapis, Aliqua ſubſtantia eſt Leo.
Ergo aliqua ſubſtantia non eſt lapis.

Exépla aliorum modorum habentur in ſuperiore tabula: & licet in aliquibus medius terminus non minus latè pateat, quam ſub ectum: tamen, quia eſt terminus conuertibilis cum illo, benè poteſt eſſe illius antecedens.

Vt autem prædictæ regulæ memoria retineantur: aliquæ dictiones aſſignantur, quibus omnes nouem combinationes medij termini cum extremis, ſupradictæ comprehenduntur.

Fecana, Cageti, Dafenes, Ebare, Gedaco.
Gebali ſtant: ſed non ſtant Febas, Hedas, & Hecas.

In his dictionibus, exceptis vltimis tribus, in quibus ſunt tantum duæ vocales, habenda eſt primo ratio tertiæ vocalis, quæ denotat concluſionem, & valor vocalium eſt idem, ac ſupra poſitus in conuerſione propoſitionum. Quare *A*, v.g. denotabit concluſionem vniuerſalem affirmatiuam, & ſic de alijs. Secundo, in qualibet dictione ſunt duæ aliæ vocales, *A*, & *E*: & prima denotat prædicatum, ſecunda ſubiectum tertio ſex conſonantes reperiuntur in prædictis dictionibus, *B*, *C*, *D*, *F*, *G*, *H*; aliarum verò conſonantium in fine prædictarum dictionum poſitarum, non habenda eſt ratio. Per *B*, denotatur medium, quod ſit conſequens ad prædicatum. Per *C*, antecedens ad idem. Per *D*, extraneum ad idem. Reliquæ tres conſonantes ſunt pro ſubiecto concluſionis inferendæ. Per *F*, denotatur conſequens ad ſubiectum: Per *G*, antecedens ad idem: Per *H*, demum ad idem extraneum, ſeu repugnans. In quauis autem dictione ex prioribus ſex, reperiuntur tres vocales, denotantes tres propoſitiones, quibus oſtenditur bonam eſſe combinationem præmiſſarum ad inferendam concluſionem: in tribus verò vltimis dictionibus nó reperitur tertia vocalis, quia inutilis eſt combinatio ad inferédã concluſionem. Vſus autem harũ dictionum eſt huiuſmodi. Sumatur, v.g. *Fecana*: vltimum *A*, ſignificat concluſionẽ vniuerſalem affirmatiuam: deſumendum ergo eſt medium aptum iuxta regulas poſitas ad hanc concluſionem inferendam, quod ex dictis debet eſſe conſequens ſubiecti, & antecedens prędicati. Iam pro hoc explicando, ſumenda

eſt

est consonans, *F*, ante *E*, & *C*, ante, *A*, & sensus est, quod sit medius terminus consequens subiecti,& antecedens prædicati.Et idem artificium est in reliquis dictionibus,quæ correspondent singulis regulis traditis: nam licet pauciores regulas posuerimus spectando ad numerum propositionum, quæ probari debent; tamen in ijs continentur omnes hæ dictiones, vt patet consideranti.

Tres vltimas dictiones denotare inutiles combinationes benè explicant Conimb. citati, eo quod habeant medium terminum, qui nullo modo vtiliter combinari potest cum extremis:v.g. *Febas* denotat comparationem,in qua medium sit consequens prædicati,& subiecti, & consequenter, quod, vtraque præmissa sit affirmatiua;quod fieri non potest,nisi in secunda figura,in qua medius terminus semper subijcitur; at ex duabus affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur,& sic talis dispositio est inutilis ad inferendum. Idem dicendum de alijs dictionibus.

Supra meminimus duorum principiorum, quibus Aristoteles vtitur ad dignoscendam inutilem combinationem præmissarum ad inferendam conclusionem. *Dari* scilicet *terminos, in quibus omni, & Dari terminos, in quibus nulli.* Quorum principiorum Fonseca lib.6.cap.37.vbi breuiter,& dilucidè tradit prędictas regulas inueniendi medij,nullo modo meminit;Conimb. verò citati saltem expresse de ijs non agunt.Petrus Hisp.tract.4.tit.*Nonnulla ad horum prædictorum modorum* &c.Breuiter, & subobscurè illa explicat, cui explicationi non omnino adhæret Sotus lib.5.prima par.c 8. lect.2.& aliam affert;nescio an prædictâ clariorem.Tol.lib.4. cap.13.vt est accuratus, & perspicuus in tradendis prædictis regulis: ita in explicandis his principijs est subobscurus. Bagnes demum lib.5.c.7.vt prędictas regulas omittit, ita hæc principia omnium breuissimè, & clarissimè explicat.

Ego verò hìc nolui omnium prædictorum Auctorum explicationes referre; tum quia longum esset: tum quia vt mei fatear tenuitatem ingenij,à nemine potui adæquatam,& plenam expositionem colligere. Censent enim aliqui primò, hæc duo principia correspondere superioribus *Dici de omni*, & *Dici de Nullo*, non quidem à priori, vt illa,sed à posteriori; id est,quod ista, quæ hìc afferuntur sint indicia

inutilis combinationis ad inferendam conclusionem: & primum quidem, hoc est *Dari terminos, in quibus omni,* inseruire ad dignoscendam inutilem combinationem terminorũ ex præmissis affirmatiuis. Secundum ad dignoscendam eandem ex præmissis negatiuis, id est; quod data aliqua dispositione terminorum in præmissis affirmatiuis, vt ostendatur ex ea non bene deduci conclusionem: detur similis dispositio terminorum in premissis item affirmatiuis, ex quibus non bene sequatur conclusio, id est, quod stet antecedens verum cum consequenti falso: & idem proportionaliter dicendum de principio negatiuo scilicet: *Dari terminos, in quibus Nulli:* quæ principia ita explicata clarum habent sensum; quatenus tradunt indicium infallibile consequentiæ formalis supra traditum: & hæc explicatio affertur à Toleto citato, vt scilicet in similibus propositionibus, & terminis eodem modo dispositis semper ita se habeat consequentia formalis, vt non possit esse antecedens verum, & consequens falsum.

Aliter secundo alij explicant, ponentes dicta principia indiuisibiliter inseruire ad probandam aliquam combinationem esse inutilem, siue affirmatiuæ, sint præmissæ, siue negatiuæ: vt sensus sit, quod datis tribus terminis taliter dispositis in præmissis, cum ijs stet conclusio in veritate. Vt autem ostendatur prædictam conclusionem non stare in veritate cũ premissis ex vi bonæ dispositionis terminorum, assumendi sunt alij tres termini eodem modo dispositi in præmissis, ex quibus, præmissis veris, deducatur falsa conclusio, & ita in predicta forma, seu dispositione præmissarum *dari simul terminos in quibus omni, & in quibus nulli*, id est in quibus conclusio stet in veritate cum præmissis, quòd est esse *terminos in quibus omni*: & in quibus conclusio non stet in veritate cum præmissis, quod est *esse terminos in quibus nulli*; & tales terminos Aristoteles appellat, in *quibus non sequitur Conclusio*.

Aliter alij tertio explicant ista duo principia inseruire ad ostendendam inutilem combinationem, hac ratione: vt denotent tunc aliquam combinationem terminorum esse inutilem, cum ex ijs tales conficiuntur præmissæ, cum quibus possint stare in veritate duæ conclusiones oppositæ,

vel

vel contrariæ, vel contradictoriæ, quod est dari *terminos, in quibus omni, & in quibus nulli*, ita vt ly, *omni* sonet veritatem, ly, *nulli*, falsitatem; seu ly, *omni* affirmationem, ly, *nulli*, negationem, idest, quod ex iisdem præmissis inferri possit duplex conclusio, vna vera, altera falsa: vna affirmatiua; altera negatiua, siue contrariæ, siue contradictoriæ. Vnde licet inferre, quod, si duę propositiones contrariæ, vel contradictoriæ stent in veritate cum aliquibus præmissis, talis dispositio inuoluat in se contradictionem, & repugnantiam: nam ex ea parte, qua infert affirmatiuam, non est apta inferre negatiuam, & ex qua infert negatiuam non est apta inferre affirmatiuam, vt fusè supra probaui de regulis Syllogismorum. Quæ explicatio videtur satis apta, & ad mentem Aristotelis. Et quamuis ista principia videantur sonare propositiones vniuersales alteram affirmatiuam, alteram negatiuam denotatas per ly *omni*, & per ly *nulli*, & propterea non includi in eis propositionem contradictoriam, quæ est particularis affirmatiua: tamen, quia ex dictis de oppositione, vna contraria infert contradictoriam alterius contrariæ: hoc ipso, quod dicitur ex aliqua dispositione terminorum posse inferri duas contrarias implicitè dicitur posse inferri contradictorias. Deinde expressè Aristoteles; vt benè notat Bagnes citatus, ait dari etiam *terminos in quibus alicui insit prædicatum*, & *dari terminos, in quibus alicui non insit*. Exemplum prædictæ explicationis in terminis vniuersalibus: sit hæc dispositio.

Animal currit, Omnis homo est animal,
Ergo omnis homo currit.

Cum talibus premissis potest stare in veritate hec alia propositio, *Nullus homo currit*, seu *aliquis homo non currit*. Ex quibus patet prędictam dispositionem terminorum non esse legitimam, cum duę propositiones oppositę stent in veritate cum illa.

Ex quibus omnibus, illud vnum certum, & indubitatum colligere licet; ad dignoscendam consequentiam formalem optimum esse indicium; si in alia materia, posita eadem dispositione terminorum, non possit stare antecedens verum, & consequens falsum. Qui plura cupit, videat Auctores citatos.

CAPVT

CAPVT DECIMVM.

De Syllogismorum potestatibus, & defectibus.

ARistoteles secundo Priorum à cap. 1. vsque ad 16. sex enumerat potestates Syllogismorum. Prima est ***plura concludendi***; quod accidit, tum primo, quia Syllogismus, qui infert subalternantem, potest inferre subalternatam; id est, qui infert vniuersalem, potest inferre particularem; tum secundo, quia, qui infert conuersam, potest inferre conuertentem: v. g. qui infert; ***omne album est corpus***, potest inferre, ***aliquod corpus est album***.

Secunda est; ***Syllogizandi verum ex falso***, vt supra fusè probauimus de consequentia.

Tertia est; ***ratiocinandi in circulum***, seu circulariter Syllogizandi, quod fit, cum ex conclusione alicuius Syllogismi, & conuertente vnius præmissæ infertur altera præmissa, quod non potest contingere, nisi in terminis conuertibilibus: v. g.

Omne risibile est flebile, Omnis homo est risibilis,
Ergo omnis homo est flebilis,

inferetur minor propositio, si maior conuertatur simpliciter, & pro minore ponatur conclusio, hac ratione.

Omne flebile est risibile, Omnis homo est flebilis,
Ergo omnis homo est risibilis.

Item inferetur maior propositio primi Syllogismi, si fiat Syllogismus, qui habeat pro maiore conclusionem primi Syllogismi, & pro minore eandem conuersam simpliciter, hac ratione.

Omnis homo est flebilis, Omne risibile est homo,
Ergo omne risibile est flebile.

Vbi aduerte, vt benè notant Conimb. in demonstratione non posse dari hunc circulum: quia, cum in ea præmisse esse debeant notiores, & continere causam obiecti conclusionis; procedendo circulariter, eadem propositio esset simul notior, & ignotior. Rursus aduerte circulum hunc tenere, ratione materiæ, non ratione formæ, quia nimirum propositiones constant terminis conuertibilibus.

Quarta est; ***concludendi per conuersionem***, seu, vt loquitur Arist. ***per transpositionem***; & fit cum ex contradictorio concluclu-

clusionis cum altera propositione colligitur oppositum alicuius propositionis concessæ; sed de hac re supra cum egimus de reductione ad impossibile.

Quinta *est ratiocinandi per impossibile*, quæ differt à Superiore per hoc (vt benè notat Fonseca lib. 6. cap. 31. quod illa supponit factum iam Syllogismum: hęc verò supponit negatam solum aliquam propositionem, cuius oppositam sumentes cum altera propositione apta ad concludendum, deducimus sequi aliquod impossibile.

Sexta est *ratiocinandi ex oppositis*; cum scilicet ex duabus propositionibus contrarijs, vel contradictorijs infertur conclusio, in qua idem de se ipso negetur; quo argumentandi genere vtimur ad conuincendũ proteruos, qui simul concederẽt duas cõtrarias, ex quibus talis cõficeretur Syllogismus

Nullus homo est animal, Omnis homo est animal,
Ergo animal non est animal.

Tria rursus Syllogismorum vitia numerantur. Primum, & potissimũ est, *petitio principij*, quod multis modis fieri ostendit Arist. lib. Top. & Elenchorum. Generatim autem cõtingit, cum probatur idem per idem, vel per æquè seu magis ignotum. Secundũ dicitur *non propter hoc accidere falsum*; & sensus est, quod falsitas conclusionis tribuatur alicui propositioni, cui non est tribuenda; quod accidere ait Tolet. lib. 4. c. 15. cum in præmissis ponitur aliqua propositio superflua: v. g.

Omnis homo est animal, & omne corpus est viuens.
Sed omnis lapis est corpus Ergo omnis lapis est viuens.

Ostenditur autem non debere tribui falsitatem huius cõclusionis primæ propositioni, quia ea remota, adhuc sequitur conclusio propter falsitatem maioris.

Tertium dicitur vitium *contrariæ opinionis*: quod tũc accidit, cum assentimur duobus contradictorijs, vel contrarijs saltem cõfusè: v. g. Si quis admitteret has propositiones,

Omne animal est corpus, & nullum nigrum est corpus.

Tunc sic.

Omne animal est corpus. Omnis coruus est animal,
Ergo omnis coruus est corpus.

Rursus

Nullum nigrum, est corpus. Omnis coruus est niger,
Ergo nullus coruus est corpus.

Vbi vides debere admitti duas propositiones contrarias quales sunt duæ conclusiones positę deductę ex præmissis concessis. Aduertendum ergo maxime est ad sensum propositionum, quas concedimus; ne opposita implicitè concedamus. Ad habendam plenam notitiam ratiocinandi per impossibile: sit

CAPVT VLTIMVM.

Quid sit, & quando liceat argumentari ex suppositione impossibili; vbi, quid sit argumentari ex eadem suppositione per locum intrinsecum, quid per extrinsecum.

Nihil inter differendum frequentius, quam vsurpatio horum terminorum. ***Si per impossibile. Ex suppositione impossibili*** Item, ***sequitur per locum intrinsecum. sequitur per locum extrinsecum.*** Statuendum ergo est, quid sit argumentari ex tali suppositione & quando vtiliter id liceat.

Vt rem radicitus examinemus, oportet prius statuere quid sit, aliquid sequi per locum intrinsecum, quid per locum extrinsecum, facta aliqua suppositione impossibili.

Primus modus est Vasq. 1. par. disp. 147. cap. 1. & aliorum, qui videtur velle, tunc aliquid inferri per locum intrinsecum ex suppositione, seu hypothesi impossibili; ***quando circumscripto***, vt ait Vasquez, ***quocunque alio, & aliquo solum remanente, sequitur effectus, & eo ablato non ponitur***: v. g. ***si per impossibile homo non esset animal, & esset rationale, homo distingueretur ab equo.*** Et hoc sequi per locum intrinsecum, aliam autem partem contradictionis sequi per locum extrinsecum, scilicet, si quis ita argumentaretur. ***Non manente animali, non maneret rationale. sed non manente rationali, non maneret per quod homo differret ab equo; ergo si homo non est animal, non differet ab equo.*** Prima pars contradictionis sequitur per locum intrinsecum, quia sequitur permanente suppositione; secunda autem per locum extrinsecum, quia sequitur ex destructione suppositionis, illius scilicet partis, quæ erat ratio, vt homo distingueretur ab equo.

Hic

Hic modus dicendi benè quidem explicat, ad vtilitatem talis formæ argumentandi requiri constantiam suppositionis: sed qualis debeat esse constantia requisita ad inferendam vnam partem contradictionis, non omninò explicat. Nam quis dicere posset, non poni in eo casu constantiam, quia destruitur subiectum, & implicitè etiam prædicatum, ex quo deducitur vna pars contradictionis; subiectum enim est; *homo non animal,* quod sane est destructiuum subiecti hominis, imò etiam prędicati rationalis; quia non est rationale nisi sit animal. Nec omninò videtur satisfacere, si quis dicat, non destrui suppositionem explicitè; nam paulò post impugnando alium modum dicendi, constabit hoc non sufficere, vt dicatur non destruì subiectum.

Secundus modus est ferè communis in scholis; sequi aliquid per locum intrinsecum, esse idem ac sequi immediatè, seu per immediatam sequelam: per locum verò extrinsecum, cum aliquid sequitur mediatè, seu per mediatam sequelam; qui modus est ferè idem, ac supradictus: v.g. in exemplo allato: S*i homo non esset animal, & esset rationalis, distingueretur ab equo.* Hoc sequi per locum intrinsecum; quia sequitur immediatè ex vi prædicati antecedentis: alteram vero partem; scilicet, *non distingueretur*, sequi per locum extrinsecum, quia sequitur mediate, scilicet ad ablationem animalis, ad quam sequitur ablatio rationalis, quod est principium immediatum distinctionis ab equo.

Ex quo vlterius colligi potest primus modus dicendi, quod tunc sequatur vna tantum pars contradictionis, quando vna pars antecedentis non est immediatè destructiua alterius, vt in eodem exemplo allato, negatio animalis non est immediatè destructiua rationalis, quod tollitur solum immediatè per negationem sui: v.g. *si homo rationalis non esset rationalis,* vel per appositionem alterius differentię incompossibilis, *si homo hinnibilis esset rationalis,* &c.

Hic etiam modus dicendi benè explicat discrimen sequelę mediatę, & immediatę, qua distinctione sępe, & vtiliter vtimur ad dignoscenda prędicata immediata à mediatis: sic in Diuinis dicimus: *si non esset possibilis formica, neque esset possibilis hic Deus;* in sententia eorum, qui dicunt Omnipotentiam Dei habere essentialem connexionem cum singulis

crea-

creaturis. Sequi hoc mediatè; quia si non esset possibilis formica, neque esset possibilis talis habitudo Dei ad formicam, quæ cum ponatur eadem indiuisibilis cum habitudine ad alias creaturas, neque esset possibilis tota hæc Omnipotentia Dei, & consequenter neque hic Deus. Item in creatis; *si homo non esset risibilis, non esset homo*; sequitur hoc mediatè, quia si non esset risibilis, neque esset rationalis, & consequenter mediatè neque homo; Vtrum autem sequatur alia etiam pars, scilicet, quod esset homo; infra constabit, & vrgetur argumento supra facto, quod sequatur altera pars contradictionis, quia destruitur suppositio, & subiectum.

Tertius modus dicendi est Hurtadi, & ferè etiam communis disp. 15. Met. sect. 9. §. 114. & primo benè supponit locum, idem esse, ac principium, vnde desumitur vis argumentandi; Locos enim Rethores vocant sedes argumentorum. Deinde ait, argumentari per locum intrinsecum esse, cum argumentamur per intrinsecos conceptus, & formales alicuius rei: cum scilicet posito aliquo casu impossibili, eoq. admisso, qui tamen non destruat formaliter suppositionem retentam, nec cum illa inuoluat formaliter terminorum repugnantiam, & ex ea procedimus per intrinsecos conceptus rei, ac si subiectum verè careret illa perfectione, qua tamen est impossibile, vt actu careat: v. g. supponatur Petrus carere animalitate; & non carere rationalitate, benè inferretur vna pars contradictionis, quod discurreret: imò etiam per locum intrinsecum negantur omnia prædicata, quæ sequuntur ad animalitatem, vt esse sensitiuum &c. Subdit deinde, quod in casu impossibili, non debent componi duo conceptus contradictorij; vt *si*, inquit, *supponas hominem cæcum videre, supponas ineptè; & de hac suppositione rectè dicitur, ex impossibili sequitur quodlibet. A retento autem casu impossibili sine repugnantia terminorum non sequitur quodlibet, sed per bonas consequentias sequitur vna pars.* Addit vlterius in hac propositione; *si Deus non esset possibilis*; sequi per locum intrinsecum, creaturam esse chimæram: *quia*, inquit, *à negatione causa est formalis consequentia ad negationem effectus essentialiter ab illa pendentis.* Demum ait non

rectè inferri, *si Petrus non esset animal, esset homo*, quia, *homo* formaliter includit animal, & in suppositione retenta, inuoluerentur termini repugnantes, scilicet, *animal*, & *non animal*. Ex hoc facilè colligitur, modum argumentandi per locum extrinsecum esse oppositum supra dicto; cum scilicet arguimus, & non per intrinsecos conceptus rei.

Hic etiam modus multa explicat, quæ huic formæ argumentandi tribuuntur. Aliqua tamen, quæ occurrunt, breuiter proponam.

Primo non existimo absolutè verum, quod ex impossibili sequatur quodlibet, vt fusè supra probaui ex Soto; sed fortè intelligit, quod sequatur quodlibet in sensu supra explicato habens connexionem cum antecedenti: nam alioquin, ex hoc impossibili, scilicet; *si homo non esset animal*, non sequitur, quod *Deus esset*.

Secundo. Difficile videtur posse assignari, quid sit argumentari per locum extrinsecum, si hoc, scilicet; *si Deus non esset possibilis, homo esset chimæra*; esset per locum intrinsecum; nam omnis propositio hypothetica illatiua est, vel continet virtualiter formalem consequentiam; sed omnis consequentia formalis est per locum intrinsecum, & quicquid ex ea sequitur, sequitur per locum intrinsecum, per ipsum; ergo omnis propositio hypothetica est per locum intrinsecum, & quod ex ea sequitur, sequitur per locum intrinsecum.

Tertio. Ad hominem. Per ipsum non benè quis inferret; si *Petrus non esset animal, esset homo*: quia nimirum destrueretur suppositio: sed dicendo solum, *si homo non esset animal, discurreret*; destrueretur etiam suppositio, licet magis implicitè: ergo nec benè hoc infertur. Maior est ipsius; minor probatur. Suppositio, quæ debet retineri, est; *homo non animal*; sed hæc destruit id, ex quo inferri debet, *quod discurreret*: ergo &c. Patet maior; probatur minor. Talis suppositio destruit, *rationale*, non quidem verbaliter, & explicitè, sed implicitè & mentaliter: sic enim ipse expressè habet, tunc destrui suppositionem, *cum casus impossibilis componitur ex conceptibus contradictorijs*, quales sanè sunt, licèt non ita explicitè,

homi-

hominem esse rationalem, & *hominem non esse animal*, quia nec esset homo, & consequenter nec rationalis.

Demum principium, quod ponit, scilicet admittendum esse casum impossibilem, sed qui non destruat suppositionem, est verissimum: quanquam in hoc explicando non leuis est difficultas, quia non videtur posse assignari casus impossibilis, qui non inuoluat terminos repugnantes destruentes suppositionem.

Quartus modus esse posset; argumentari per locum intrinsecum, esse argumentari ad inferendum aliquod, quod sequitur ex principio explicitè posito in antecedenti; per locum verò extrinsecum ad inferendum aliquod, quod sequitur ex principio implicitè posito in antecedenti; & huic regulæ possunt accommodari omnes alij modi dicendi supra positi: v. g. *si homo non esset animal, & esset rationalis, distingueretur ab equo*; sequitur per locum intrinsecum: alia verò pars, scilicet *non distingueretur*; sequitur per locum extrinsecum, quia principium illius non ponitur explicitè in antecedenti.

Quintus modus dicendi est cuiusdam ingeniosi Recentioris, qui licet non vtatur his terminis, *per locum intrinsecum, & extrinsecum*, rem tamen profundè, & clarè explicat. Ait ergo, quando propositio hypothetica non continet ex parte conditionis, seu antecedentis implicantiam in adiecto, seu in terminis, idest vnam partem destruentem alteram (implicantia enim in adiecto, dicitur, cum propositio implicat in eo, quod subiecto adijcitur) tunc licere argumentari ex suppositione impossibili ad inferendam vnam partem contradictionis: cum verò propositio continet talem implicantiam, tunc non licere, & sequi vtranque partem contradictionis: verbigratia, si diceretur; *si homo haberet animam, & non haberet animam*, non benè inferretur solum, quod *discurreret*, sed sequi etiam quod *non discurreret*, si autem diceretur; *si homo non haberet animam*, benè inferretur solum, *non discurreret*; imò hoc idem inferretur, si diceretur, *si homo, qui nunc habet animam, non haberet animam*; nam habere animam ponitur in antecedenti absolutè, non sub conditione, sub

qua conditione solum, sequitur consequens. Ex hoc principio

Colligit primo posse aliquem sine peccato dicere: *si furtum esset licitum, vellem furari*: & idem sequi, si quis diceret, *si furtum, quod nunc est illicitum, esset licitum*, propter rationem modo factam. Si autem petatur, quid concipitur, cum dicitur *homo*, vel *furtum*, in casibus supra dictis; Respondet concipi primo, cum dicitur *homo*, aliquid latens sub accidentibus hominis commune ad habere animam, & non habere animam. Secundo, cum dicitur, *furtum*, concipi rationem communem acceptionis rei alienæ ad esse licitum, & illicitum. Addit præterea idem furtum concipi, cum concipitur absolutè esse licitum, & cum concipitur sub conditione. Et idem dicendum de homine, quod idem conciperetur, si conciperetur absolutè, ac cum concipitur sub conditione impossibili saltem in confuso; nam distinctè, vult concipi aliquid latens sub illis accidentibus modo dicto.

Colligit secundo benè ex tali suppositione inferri vnam partem contradictionis, scilicet; *si Spiritus sanctus a solo Patre procederet, non distingueretur à Filio*; eo quod non sit implicantia in terminis in antecedenti, adeo vt Græci supponerent de facto Spiritum sanctum à Patre tantum procedere.

Sed contra etiam hunc modum explicandi, alioquin probabilissimum, remanet scrupulus, qui vt explicetur. Supponendum tripliciter posse importari contradictoria, seu terminos repugnantes in antecedenti impossibili, vel explicitè verbaliter, vt in exemplo allato, *si homo haberet animam, & non haberet animam*, vel implicitè verbaliter, & explicitè mentaliter: v.g. *si homo viuus non haberet animam*; vel demum implicitè etiam mentaliter, vt in exemplo allato: *si homo non haberet animam* &c. Hoc posito

Sic argumentor ad hominem. Si quis diceret, *si homo haberet animam, & non haberet animam*, inferret vtramque partem contradictionis, scilicet quod *discurreret, & non discurreret*; ergo etiam, si quis tantum diceret; *si homo non haberet animam*, inferret vtramque

partem

partem contradictionis. Probatur consequentia. Ideò infertur vtrumque contradictorium in primo casu, quia ponitur, & concipitur principium vtriusque in antecedenti; sed idē ponitur, & concipitur in secūdo casu, ergo &c. Patet maior, probatur minor. Et quod concipiatur, quod non habeat animam, patet, quia ponitur expressè verbaliter; quod verò concipiatur etiam, quod habeat animam, probatur; tum quia supponitur, quod concipiatur verus homo, & non pictus, ac proinde viuus cum sua natura humana, & consequenter, quod sit principium discurrendi; tum etiam quia, si quis diceret: *si homo non esset homo*, non benè inferret vnam tantum partem, scilicet, quod *non discurreret*; sed præterea inferre deberet, quod *discurreret*: sed etiam in nostro casu eodem modo ponitur *homo* ex parte subiecti in antecedenti; ergo si in vno infertur, quod discurreret, in alio etiam deberet inferri, quod discurreret.

Dices. Principium discurrendi non concipi explicitè, sed implicitè, & in confuso. Sed contra tum primo, quia eodem modo concipitur tale principium, cum dicitur, *si homo non esset homo*, ac, cum dicitur, *si homo non haberet animam*: tum secundo, quia ipse Auctor vult concipi verum hominem in vtroque casu: tum tertio, quia quicquid sit, quod concipiatur in confuso, & implicitè tale principium; tamen non potest ita in confuso concipi, quin concipiatur, vt homo viuus diuersus à brutis; imò etiam distinctè vt principium discurrendi, hoc ipso, quod dicitur, quod non discurreret, si non haberet animam; quia supponitur, qui ita dicit, quod sciat principium discurrendi esse de essentia hominis; cum propterea neget, quod non discurreret, quia non haberet animam, quam putat esse principium discurrendi.

His omnibus vijs non reiectis, sed propositis; vt aliquid statuamus, & reducamus omnes ad bonum sensum.

Supponendum primo, propositionem hypotheticam esse speciem consequentiæ, adeò, vt aliqui velint omnem consequentiam, seu argumentationem formalem esse vnicam propositionem hypotheticam. Reperitur enim in ea subiectum conclusionis, & prædicatum eiusdem cum medio termi-

no; v. g. *si homo est rationalis, est risibilis*: *Homo* est subiectum, *ribile* prædicatum, *rationale* medius terminus. ex quo fit, vt ex hypothetica impossibili etiam aliquid sequatur, non tamen quodcunque, sed illud, seu illa, quæ habent cum antecedenti, quod subest vicem medij termini connexionem. Vnde benè infertur; *si homo esset Angelus, esset spiritus*; an verò inferatur etiam, quod non esset spiritus, paulò post constabit. Non autem benè inferretur, quod esset Deus, vel equus; quia talia prædicata nullam habent connexionem cum antecedenti.

Supponendum secundo, consequens non pendere solum ex prædicato antecedentis, sed etiam ex subiecto eiusdem; eò quod constantia subiecti habeat rationem medij in antecedenti, idque tam in antecedenti negatiuo, quàm in affirmatiuo: v.g. *si homo esset Angelus, esset spiritus*: sensus antecedentis est; *si homo esset Angelus, & homo esset*: nam nisi ponatur talis constantia, nihil sequitur, & esset idem, ac si diceretur, *Si non esset homo in rerum natura, & esset Angelus, aliquid non existens homo, esset spiritus*; quæ propositio esset vera, & non ex antecedenti impossibili. Item in negatiua; *si homo non haberet animam*; sensus est, si homo maneret homo, & non haberet animã, nam si sensus esset, si homo non maneret & non haberet animam, verum etiam esset, sine suppositione impossibili; quod aliquod non habens animam non discurreret; nec de homine negaretur, quod discurreret. Ex quibus habetur subiectum consequentis esse totum antecedens, cuius prædicatum transit in partem eiusdem subiecti, vt in exemplo allato, *si homo non haberet animam, non discurreret*, sensus consequentis est, homo non habens animam non discurreret.

Supponendum tertio. Non esse absolutè verum, quod ex casu impossibili in suppositione inuoluente repugnantiam in terminis siue implicitè, siue explicitè, si sequatur vna pars contradictionis, quod sequatur etiam altera. Nam si dicatur; *si homo hinnibilis esset rationalis*, benè sequitur, distingueretur à leone, sumendo; *distinguere*, pro eo quod est, non esse idem; non autem sequitur, quod non distingueretur: & ratio est, cur hoc non sequatur, quia huius

ius partis contradictionis non ponitur principium in antecedenti. Verum autem est, quod semper ex suppositione impossibili sequantur aliqua duo contradictoria, vt in exemplo allato, sequeretur, quod esset equus, & non esset equus. His positis, ne confundamus quæstionem de nomine cum alia de re.

Aliud est quid intelligatur, per modum argumentandi per locum intrinsecum, quid per extrinsecum; aliud, an, & quando liceat vtiliter argumentari ex suppositione impossibili ad inferendam vnam tantum partem contradictionis. Prima facilis est, & modò conueniamus in modo loquendi, possumus vti aliqua ex supradictis vsurpationibus. Secunda difficilis. Quare pro prima

Censeo primò, si per argumentari per locum intrinsecum intelligatur, argumentari ex aliquo principio, ex quo sequatur necessaria consequentia, omnem argumentationem, & consequentiam formalem, imò omnem propositionem hypotheticam, cuius antecedens habeat necessariam connexionem cum consequenti, dici posse per locum intrinsecum, iuxta quam acceptionem, esset per locum intrinsecum; *si Deus non esset, creatura esset chimæra*, vt ait Hurtadus.

Censeo secundò. Si argumentari per locum intrinsecum sit argumentari ex principio immediato, vel explicito: & per locum extrinsecum, ex principio mediato, seu implicito; omnes prædictos modos explicandi posse retineri, modò conueniant in aliquo illorum differentes inter se.

Censeo tertiò. Absolutè retineri posse modum dicendi Vasquez citati, posita explicatione loci intrinseci tradita ab Hurtado item citato; vt argumentari per locum intrinsecum sit, cum arguimus per intrinsecos, & formales conceptus rei: sed nomine conceptus intrinseci intelligendum prædicatum, vel realiter identificatum cum subiecto, vel saltem, quod supponatur identificatum, eo modo, quo dicimus; *omnis lapis est animal: omnis arbor est lapis; ergo omnis arbor est animal*. Vbi supponitur identificatum animal cum arbore, & cum lapide. Argumentari autem per locum extrinsecum est, cum arguimus per extrinsecos conceptus rei, vt cum ex termino

arguitur relatio, ex obiecto natura cognitionis, ex negatione causæ efficiētis, negatio effectus, vel ex positione effectus positio causę, vel ex positione causalitatis positio effectus &c.

Atque hic modus explicandi videtur satis conformis vocabulis *loci*, seu *principij intrinseci, & extrinseci*. Quod vlterius colligitur ex fine argumentandi ex suppositione impossibili per locum intrinsecum; qui est, vt ait Vasquez citatu in fine capitis primi, vt ostendatur ratio formalis eius, de quo disputatur; *Quando scilicet circumscripto quocunque alio, & aliqua solum ratione manente sequeretur effectus, & ablata tolleretur, absque dubio est ea ratio formalis illius*. Vbi obiter aduerte prædictam regulam non inseruire ad distinguendam causam efficientem à conditione, pro qua inuestiganda est alia, quam, est valdè difficile assignare, & nos in Physicis eam vtcunque tradidimus. Inseruit autem solum ad distinguendam causam formalem, & prædicatum quodcunque intrinsecum à conditione, & prædicato extrinseco, vt mox patebit. Iuxta igitur hunc modum explicandi, talis potest confici vniuersalis regula.

Quotiescunque ablato aliquo, vel ablatis omnibus alijs, & manentibus aliquibus, manet effectus formalis, illud, seu illa, quæ auferuntur, non erit, seu non erunt ratio formalis, sed conditio; verbi gratia; *si per impossibile non esset obiectum, & esset talis entitas cognitionis, esset repræsentatio obiecti;* ergo obiectum non erat ratio formalis constitutiua talis effectus formalis. Item *quotiescumque manentibus omnibus alijs, & ablato aliquo, non manet effectus formalis, illud, quod aufertur, non erat conditio, sed ratio formalis:* v. g. *si per impossibile esset productio caloris in mea manu, & in ea non esset calor, mea manus non denominaretur calida*, seu non haberetur effectus formalis calidi; ergo calor non est conditio, sed ratio formalis constitutiua talis effectus formalis. Et hæc sequuntur per locum intrinsecum. Per locum autem extrinsecum sequuntur ista. *Si per impossibile non esset obiectum, & esset entitas cognitionis, non esset repræsentatio;* nam, etiam si sequatur altera pars, scilicet, quod esset repræsentatio, hæc sequitur per

loc um

locum intrinsecum ex dictis: quod autem non esset repræsentatio, sequitur per locum extrinsecum; tum quia sequitur ex principio non constitutiuo rei, seu ipsius effectus formalis; idest ex obiecto; tum etiam quia mediatè tantum destruitur suppositio, ex cuius destructione sequitur hoc, quod si non esset obiectum, nec esset entitas cognitionis. Item in secundo casu; *Si per impossibile esset actio productiua caloris, & non esset calor, mea manus esset calida.* Hoc sequitur per locum extrinsecum, quia sequitur ex aliquo, quod non est principium, & ratio formalis constitutiua talis effectus formalis, & quia sequitur ex destructione mediata suppositionis; &, dissolutione antecedentis, scilicet, si non esset productio, nec esset calor &c. quicquid sit, quod altera pars sequatur per locum intrinsecum, modo supradicto. Atque hæc pro prima parte difficultatis sint satis.

Pro altera parte. Quando scilicet vtiliter liceat argumentari ex suppositione impossibili.

Censeo primo. Vtiliter licere, cum inuestigatur ratio formalis alicuius effectus formalis ad excludendam conditionem, vt in casibus modo positis; nec obstat, quod sequatur altera pars contradictionis, nam, cum illa ex dictis sequatur per locum extrinsecum, sufficienter habetur intentum discernendi rationem formalem à conditione, hoc est prædicatum intrinsecum ab extrinseco.

Censeo secundo. Quando in antecedenti ponitur principium vtriusque partis contradictionis, siue implicitè, siue explicitè, semper sequi vtramque partē; & sic inutilē esse talē modum arguendi ad inferendam vnam tantum partem contradictionis. Hoc fusè supra probaui; quare ex hoc antecedenti, *si homo esset Angelus*, sequitur, quod esset spiritus, & non esset spiritus; primum ratione prædicati; secundū ratione subiecti, cuius cōstātia debet supponi, vt argumentū procedat ex suppositione impossibili. Itē *si homo non haberet animam*, sequitur quod esset discursiuus, & nō esset discursiuus.

Dices: & est Achilles sententiæ opposite in materia morali. Nemo facit sibi scrupulum, nec Confessarij interrogāt; an sint peccata huiusmodi actus. *si furtū esset licitum, vellem furari*, Itē; *si hic contractus non esset vsurarius, vellem illū*

cele-

celebrare. & tamen essent peccata; vt esset peccatum, si diceretur; *si furtum esse licitum, & illicitum, vellem, & nollem furari.* Vide Vasquez 1.2. to n. 1. disp. 116. cap. 2 qui expressè habet illos actus desiderij de obiecto conditionato non esse peccata; nec vllum citat pro sententia opposita, quod sint peccata.

Respondetur. Et pro solutione. Notandum. Pro assignando discrimine inter mensuram actuum voluntatis, & intellectus; quod actus intellectus habent pro mensura obiectum, seu res ipsas; cum non habeant potentiam superiorem, à qua regulentur: & sic, ex eò quod res est, vel non est, cognitio dicitur vera, vel falsa; cum verò Voluntas habeat potentiam superiorem, idest Rationem, actus illius habent pro mensura bonitatis, & malitiæ actus intellectus, hoc est iudicia quædi practica eiusdem cum sufficienti aduertentia, & cæteris requisitis, adeo vt, si obiectum per se loquendo sit malum, & illicitum, non tamen apprehendatur vt tale; actus voluntatis circa tale obiectum non sit malus; vt si quis die Veneris non aduertens, seu putans esse diem Iouis, comederet carnes, non peccaret, vt non peccaret dicendo, hodie vellem, non aduertendo, comedere carnes. Hinc fit, vt si quis dicat; si esset probabile hunc contractum non esse vsurarim, vellem illum celebrare, quod nō peccaret, quia obiectū, circa quod fertur, si est malum, est tantum materialiter malum, non formaliter; nam posita probabilitate, quod aliquis actus non sit malus, non peccat quis exequendo illum: ergo neque peccaret volendo eundem actum sub eadem conditione. Ex quo rursus infertur, vt si quis actu non aduertens aliquem actum esse malum, illum eliceret, non peccaret ob defectum aduertentiæ; ergo neque peccabit volendo eundem actum sub illa conditione, scilicet, si non repræsentaretur mihi vt malus talis actus, vellem illum. Ad rem nostram; actus in argumento positi non sunt peccata; quia dicendo quis; *si furtum esset licitum, vellem illud:* item, *si hic contractus non esset vsurarius, vellem illum;* semper habet pro obiecto in confuso, & implicitè non furtum prout est à parte rei, sed prout esset in existimatione. Quare sensus est, si furtum in mea existimatione non esset illicitum, vellem illud: & si hic contractus in mea existimatione non esset vsurarius, vellem illum celebrare:

celebrare: in quibus actibus nulla apparet malitia, nec vlla importatur contradictio, cum existimatio, seu aduertentia requisita ad malitiam sit omnino extrinseca entitati actus, qui denominatur bonus, vel malus.

Censeo tertio, Propositionem allatam à Vasquez cit. *si homo non esset animal, & esset rationalis, distingueretur ab equo*, esse vtilem ad inferendam vnam partem contradictionis positam; quia in antecedenti non ponitur principium alterius partis. Item sequi vnam tantum partem contradictionis, si in antecedenti non sit positum principium alterius partis: v.g. *si Deus non esset, homo esset chimæra*.

Censeo quarto vtile esse talem modum arguendi ad probandum, quod illud, de quo est quæstio, sit aliquod impossibile, cum ex eo sequantur duo contradictoria; vt probatur, non posse dari motum in vacuo, quia esset in instanti, & non esset in instanti, primum quidem esset, ratione spatij, à quo pendet successio motus, secundum vero ratione mobilis, & entitatis motus; de cuius essentia ponitur esse, vt constet ex partibus prioribus, & posterioribus, & consequenter, quæ non sint simul.

Censeo quinto, vtilem esse talem formam arguēdi ad probandū implicare, vel non implicare aliquid, de quo est quæstio, inferendo, quod illi cōueniret aliquod prædicatū, quod existimatur impossibile: v.g. quæstio est an dari possit infinitum, & à sustinente reputetur repugnare, quod vnum infinitum sit maius alio; benè, & vtiliter quis argumentaretur inferendo vnam partem contradictionis, scilicet; si daretur infinitum, vnum esset maius alio, non autem dicitur etiam, vnum nō esset maius alio, quia hæc pars contradictionis sequitur ex eò, quod absolutè non detur infinitum, quod, cum ponatur probabile, & dubium, non potest ex hoc illa pars inferri. Vbi vides ex hoc probari implicare, vel non implicare ipsum subiectum, scilicet infinitum; si quis verò existimaret nō implicare, quod detur vnum infinitum maius alio; non benè ad positionem talis prædicati contra ipsum probaretur, quod deberet tolli subiectum, idest infinitum.

Censeo sexto vtilem etiam esse prædictum modum arguēdi ad probandum, an aliquod prædicatum conueniat alicui subiecto, si posita definitione subiecti, & aliqua proprietate, de qua

de qua non sit quæstio inter defendentem, & arguentē, probetur, quod nisi subiecto conueniret aliqua perfectio, non cōueniret illi talis proprietas: v.g. quæstio erat inter Græcos, & Latinos, an Spiritus sanctus procederet à solo Patre, vel etiam à Filio: conueniebant autem in hoc, quod Spiritus sanctus esset persona procedens per volūtatem à Patre, & quod distingueretur à Filio: negabant autem Græci, quod Spiritus sanctus procederet à Filio. Hoc posito, ita arguebant Latini, ***Si Spiritus sanctus non procederet à filio, non distingueretur à filio;*** quod benè sequitur: non autē ponitur altera pars contradictionis, scilicet, quod distingueretur à filio, quia hæc sequitur ex characteristica proprietate Spiritus sancti, scilicet, quod à filio procedat, de qua, quia est quæstio, non potest assumi, vt principium certum ad inferendam talem partem cōtradictionis. Adde quod eādem vtilitatē haberet hæc forma arguendi, si inferretur vtraque pars contradictionis, scilicet, quod distingueretur, & non distingueretur; nam hoc ipso talis Spiritus sanctus implicaret, quod ex eo sequerentur duo cōtradictoria: & primū, quod distingueretur, admittebatur ab Aduersarijs: secundum autem probatur contra illos &c. Ex quibus habes explicationem huius formæ arguendi, & eius vtilitates. Atque hec breuiter hic adnotasse sit satis, non tam, vt mihi videar collimasse, quam vel non longissimè aberrasse, vel errore meo ingeniosissimis Lectoribus collimandi viam demonstrasse.

TRACTATVS TERTIVS.

De speciebus Syllogismorum, & Argumentationum.

QVoniam sæpe Syllogismi in concertationibus non sunt simplices, neque ex terminis expressè regulabilibus per prædictas regulas; hinc fit, vt difficile sit in ijs dignoscere, an sit debita dispositio extremorum cum medio. Ideò singulas tum Syllogismorum, tum argumentationū species, quæ communiter recensentur explicabimus. In omni autē Syllogismo est reperire materiā, & formam: & forma quidem est debita dispositio propositionum, & extremorum cum medio, cum reliquis conditionibus logicalibus, & de hac hucusque egimus. Materia verò duplex est; altera proxima, & sunt ipsæ propo-

propositiones; altera remota, & hæc etiã duplex, immediata ꝓpositionũ & sunt termini; mediata, & sunt res ꝑ terminos, & ꝓpositiones expressæ. Ad primũ genus materiæ pertinet, ꝙ Syllogismus cõstet propositionibus categoricis, hypotheticis, modalibus exclusiuis, casibus obliquis, &c. Ad secũdũ, quod termini sint vniuersales, particulares, singulares, &c. Et cũ supra egerimus de Syllogismis ex terminis vniuersalibus, & particularibus; agendũ hic de Syllogismo constãte ex terminis singularibus. Ad tertiũ genus pertinet, quod propositiones, & termini sint in materia necessaria, probabili, apparente, falsa, seu remota &c. & de his breuiter disserendum.

CAPVT PRIMVM.
De Syllogismo Expositorio.

EXpositorius Syllogismus est is, *qui constat medio termino singulari.* Ita Conimb. 1. prior. c. 6. q. vnic. art. 1. & 2. Sot. lib. 5. 3. p. c. 1. Fonseca lib. 6. c. 28. & alij cõmuniter. Agit Aristoteles de Syllogismo expositorio ad probandũ Syllogismos tertiæ figuræ: tertiæ, inquã, nam prima secundũ modos directos est perfectissima, nec indigere videtur alia probatione. Secunda verò, cũ habeat medium terminum, qui semper sit prædicatum, consequenter debet esse terminus communis, & sic non possunt eius modi probari per Syllogismũ expositorium, qui constat medio termino singulari. Tertia verò figura, cũ habeat pro medio termino semper subiectũ; & terminus singularis congruentius subijciatur, quã prædicetur: benè poterit probari per Syllogismum expositorium. Adde quod, cum hæc figura habeat omnes cõclusiones particulares, & propositio particularis benè inferatur à singulari: v.g. *Petrus currit; ergo aliquis homo currit;* congruentissimè tertia figura per Syllogismum expositoriũ probatur.

Dicitur hic Syllogismus expositorius, quia vt habet S. Thomas opusc. 47. *est quædam sensibilis resolutio eorum, quæ in communi dicuntur. Nam,* inquit, Bagnes lib. 5. cap. 9. §. *tandem in hoc capite. Omnis Syllogismus de medio communi innititur propositioni vniuersali, & regulatur per Dici de omni, & Dici de nullo: propositio autem vniuersalis explicatur per singularia, quæ sunt sensibus exposita;* & sic Syllogismus de medio singulari dicitur expositorius.

Pro

Pro intelligenda vi huius Syllogismi, quæ tota sumitur à medio. Primo supponendum, quod omnes dicunt, medium terminum debere esse singularem. Solum hic examinandū, quæ sint principia regulatiua huius Syllogismi. Bagnes citatus ait esse illa duo, scilicet. *Quæ sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se*: & *Quæ sunt diuersa vni*, seu in vno tertio, *sunt etiam inter se*. Idem sentit Sotus citatus, & alij communiter. Conimbricenses verò citati art. 1, aiunt decipi eos, qui id asserunt, nisi reducant ad principia Aristotelis: *Dici de omni*: & *Dici de nullo*. Atque hoc ego quoque sentio, quia in terminis Diuinis principia illa: *Quæ sunt eadem vni tertio* &c supra probauimus lib. 3. tract. 2. cap. 2. non valere, nisi cum multis limitationibus, quæ si ponantur, non different à principijs: *Dici de omni*: & *de nullo*; vt supra explicauimus. Quare censeo cum Soto seruandas esse quatuor leges aliorum Syllogismorum de medio communi in Syllogismo expositorio. Primam, quod medius terminus sit totale extremum, seu sumatur distributiuè in aliqua præmissarum, ex dictis supra loco citato in terminis Diuinis. Secūdā, quod medium sub ratione medij non intret conclusionē. Tertiam, quod medium, & totum id, quod se tenet ex parte medij in maiore, iungatur in minore cum minore extremitate. Quartam, quod extremitates eodem modo se habeant in præmissis, & in conclusione. His positis

In qualibet figura possunt fieri Syllogismi expositorij ex medio termino singulari, vt patet consideranti. Possunt etiam reduci alij modi aliarum figurarum ad modos perfectos primæ figuræ, & ad impossibile iuxta regulas supradictas. Quoniam verò Aristoteles vtitur argumento expositorio ad confirmandam necessitatem concludendi in tertia figura; videndum quomodo hoc fiat. Ideo.

Notandum. Fonsecam citatum duplicem tradere viā hoc faciendi. Prima est, accipere singulas præmissas Syllogismi, tertiæ figuræ, & ex ijs deducere alias ex terminis singularibus ex quibus deducetur eadē conclusio, quæ deducebatur ex terminis cōmunibus, quæ cū in tertia figura sit particularis, benè deducetur ex terminis singularibus. Fundatur hæc regula in principio dialectico: scilicet. *Quicquid sequitur ex consequenti, sequitur ex antecedenti*. Quare cum propositiones

tiones singulares sint consequens ad propositiones vniuersales; id quod sequetur ex illis, sequetur etiam ex vniuersalibus: v.g. *Omnis homo est albus*; benè infertur; *ergo Petrus est albus*; ex quo, cum inferatur; *ergo aliquis homo est albus*: hoc idem inferri poterit ex primo antecedenti. Eandem regulam tradunt Conimbricen. citati art. 2. Exemplum sit in *Darapti*:

Omne animal est sensibile: Omne animal est corpus:
Ergo aliquod corpus est sensibile.

Iam per prædictam regulam deducas ex præmissis duas propositiones singulares, & inferes eandem conclusionem hac ratione.

Hoc animal est sensibile: Hoc animal est corpus:
Ergo aliquod corpus est sensibile.

Quoniam verò aliquis Syllogismus tertiæ figuræ habet aliquam præmissam particularem, ex qua non benè deducitur singularis determinata; ideò traditur alia regula à Fonseca, & Conimbr. citatis. Et supponendum propositionem particularem disiunctiuam, seu quæ habet descensum disiunctiuum, habere suppositionem determinatam, & consequenter habere veritatem, ratione alicuius determinati, ita vt exclusis alijs, determinatur ad vnum, ratione cuius verificetur propositio; quod accidere semper diximus, quando est propositio particularis de prædicato accidentali actuali: dico accidentali, quia, si sit essentiale, propositio indefinita æquiualet vniuersali, & particularis poterit inferre vniuersalem ratione materiæ: v.g. *homo*, seu *aliquis homo est animal: ergo omnis homo est animal*; ex qua benè infertur deinde, *Petrus est animal*. His notatis, talis ponitur regula: In Syllogismis, qui habent vnam præmissam particularem in tertia Figura, & propositio habet descensum disiunctiuum; loco illius poni posse propositionem singularem, illam scilicet, ratione cuius per descensum verificatur propositio particularis, & inferetur eadem conclusio, quæ inferebatur ex propositione particulari. Hac ratione

Aliquis homo est musicus; Omnis homo est animal;
Ergo aliquod animal est musicum.

Loco maioris ponatur illa singularis, ratione cuius, exclusis alijs, verificatur dicta propositio; scilicet, *hic homo est*

est musicus, ex qua inferetur eadem conclusio.

Obijcies primo. In exponendis Syllogismis tertiæ figuræ vtimur modo procedendi à propositione vniuersali ad singularem: sed hic modus non est formalis consequentia: ergo talis probatio per Syllogismum expositorium non est euidēs.

Respondetur concedo maiorem, nego minorem: nam in hac consequentia; *omnis homo est animal; ergo Petrus est animal*, subintelligitur minor; *Petrus est homo*; ratione cuius est formalissima consequentia.

Obijcies secundo propositio particularis non dicit determinate vnam singularem; ergo ex ea non licet inferre propositionem singularem.

Respondetur ex dictis; terminum, qui habet descensum disiunctiuum supponere determinate; videt enim saltem Deus, cui termino conueniat tale prædicatum; disiunctiua ergo est vera ratione vnius determinati, & sic debet enumerando per exclusionem aliorum perueniri posse ad vnum, de quo exclusis alijs, verificetur prædicatum modo supra explicato: de eo autem, de quo per exclusionem cæterorum verificatur prædicatum, poterit fieri propositio singularis determinata; & sic distinguo antecedens argumenti facti; propositio particularis non dicit determinate explicitè vnam singularem concedo, implicite nego, per quod distinguitur à propositione particulari supponente confusè; quæ neque implicite est vera ratione vnius determinati, vt mox dicemus

Obijcies tertio, & difficilius ex Conimb. & Fonseca citatis. Cum propositio est particularis de subiecto supponente confusè habente sensum disiunctum; non potest enumerando deueniri ad vnum determinatè; de quo verificetur talis propositio ex supradictis: ergo Syllogismus constans tali propositione non poterit probari per expositorium.

Respondetur ex Fonseca præsertim, qui egregiè hoc explicat; dupliciter accipi posse huiusmodi propositionem: v. g *aliquis oculus est necessarius ad videndum*. Primo, vt habeat sensum disiunctum, qua ratione non putauit Aristoteles posse ex ea fieri Syllogismum: eò quod non possit ex ea inferri aliquid determinatum, nec conuerti simpliciter accipiendo terminos singulares, quomodo fieri potest, quando propositio est disiunctiua, vt supra explicauimus. Quare non valet;

valet; *aliquis oculus est necessarius ad videndum; ergo aliquod necessarium ad videndum est hic oculus*, vt valet, cum propositio est disiunctiua; *Aliquis discipulus habet annulum*; nam cum talis propositio verificetur ratione vnius determinati, benè potest dici; *ergo aliquod habens annulum est vnus determinatus*; eo quod singulos examinando; & videndo, ad vnum deueniri poterit, de quo dicatur determinatè, hic habet annulum; & sic inferri; *ergo aliquod habens annulum est Petrus*; v.g. vt non potest fieri in propositione de prædicato potentiali habente descensum disiunctum, vt modò diximus, eò quod de nullo oculo determinato potest dici, hic est necessarius, cum de quolibet verè possit dici, hic non est necessarius, enumerando singulos; vt enumerando singulos discipulos, non poterit dici cum veritate, hic non habet annulum, cum Deus saltem ex dictis videat, qui habeat annulū, ratione cuius determinati, est vera propositio: *aliquis habet annulum*, vt non videt, quæ determinata nauis. v.g. sit necessaria ad nauigandū, cū videat nullam determinatè esse necessariam. Secundò accipi posse huiusmodi propositionē ita vt imitetur naturam propositionis de subiecto singulari determinato, idest, vt complectatur vtramque partem propositionis disiunctæ, cui æquiualet particularis: & tunc totum disiunctum, siue subiectū disiunctim acceptum debet esse prædicatū minoris, vt inferatur cōclusio eo modo, quo se habet terminus singularis, vel vniuersalis singulariter acceptus; vt dixi se habere in hac propositione; *omnes Apostoli sunt duodecim*; in qua ly, *omnes* accipiuntur determinatè simul vt terminus singularis: v.g.

Aliquis oculus est necessarius ad videndum,
Dexter, vel sinister est aliquis oculus:
Ergo dexter. vel sinister est necessarius ad videndum.

Vbi aduerte prædictum Syllogismū non conclusurū, si minor esset talis; scilicet *dexter*, seu *hic oculus est aliquis oculus*, quia nō prædicaretur totus medius terminus de subiecto minoris. Cōmitteretur autē idē vitiū, atque in hoc Syllogismo.

Omnes Apostoli sunt duodecim:
Petrus, & Andreas sunt Apostoli:
Ergo Petrus, & Andreas sunt duodecim.

Fallacia autem vtriusq; est, quod medius terminus nō sumi-

tur totus in minori, vt erat in maiori, in qua cũ non suppo-nat distributiuè, sed vel copulatim, vel disiunctim; in minori accipitur pro vna parte; ea ratione, qua de homine prædicando animal, de materia deinde, quæ est pars hominis, prædicarem etiam animal. Ex his

Collige breuiter solutionem aliquorum Sophismatum. Primum est

Quod ego habeo tibi do, Ego habeo oculos:
Ergo oculos tibi do.

non concludit; quia vel medius terminus est, *quod habeo*, & non concludet; nam hoc relatiuum refertur ad illud, quod in minore ponitur pro prædicato, ita vt sẽsus sit; *Sed oculi sunt aliquid, quod habeo*; quo posito medius terminus erit particularis; atq; ita argumentum procederet ex puris particularibus, vel medius terminus est *ego*, & tunc id, quod est prædicatum minoris, est etiam prædicatum conclusionis, cum deberet esse subiectum ex regulis tertiæ Figuræ: nam sensus minoris est; *sed ego sum aliquid, habens oculos*: sensus autem maioris est; *ego sum tibi dans quod habeo*: conclusio autem deberet fieri; *ergo habens oculos, do tibi aliquid, quod habeo*; non autem; *ergo habens aliquid, do tibi oculos*. Atque ita construendus esset totus Syllogismus.

Quod ego habeo tibi do: Sed ego habeo oculos:
Ergo habens oculos tibi do aliquid, quod habeo.

æquiuocatio autem committitur in ly, *Habeo*, quod cum semel se teneat ex parte prædicati, semel ex parte subiecti, confunditur vnum cum alio.

Secundo, nec valet istud

Quod ego habeo tu non habes; Ego habeo oculos;
Ergo tu oculos non habes.

Non inquam valet, nam argumentum est ex puris particularibus, supponendo, quod medius terminus sit ly, *quod*, vt sensus minoris sit, *sed aliquid, quod ego habeo, sunt oculi*; nõ enim est distributus medius terminus; non in maiori, quia cũ sit particularis negatiua, nõ distribuit subiectũ, quod est medius terminus; neq; in minori, quia est particularis affirmatiua; si autẽ medius terminus sit *ego*, nõ cõcludet syllogismus; nam sensus maioris erit, *ego sum habens, quod tu non habes*; sensus minoris est, *ego sum habens oculos*, conclusio autẽ cõ-

ficien-

ficiẽda erit ex prædicato minoris,& prædicato maioris, hac ratione *ergo habens oculos non sum habens quod tu habes.*

Tertio nec valet istud.

Quod ego habeo, tu non vides; Ego habeo equum:
Ergo tu non vides equum.

non concludit;& præmissæ possunt esse veræ, conclusio falsa:nam ex suppositione, quod tu non videres vestem meã,& videres equum,veræ essent præmissæ,& falsa conclusio. Defectus sunt ijdem, qui supra; & argumentum procedit ex puris particularibus.

Hinc collige solutionem sophismatis Diogeni propositi à discipulo Platonis.

Quod ego sum tu non es: Ego sum homo;
Ergo tu non es homo.

soluere se putauit Diogenes dicendo. Incipe,inquit,à me,& conficies te non esse hominem, qui arguis. Sed respondetur faciliùs,defectum esse à non distributo ad distributum: nam in conclusione *homo* est distributus, cum sit propositio negatiua, in minori verò non distribuitur. Si quis autem velit medium terminum esse ly,*ego*, sensus erit huiusmodi.

Ego sum aliquid, quod tu non es: Sed ego sum homo;
Ergo aliquis homo est aliquid,quod tu non es.

Qua ratione optimè concludet per expositionem.

Alia plura sophismata affert, & soluit Sot. loc. cit. Videat qui velit apud illum.Solum superest examinandum,an in terminis Diuinis valeat hic modus syllogizandi. Ideo sit

VNICA DIFFICVLTAS.

De modo syllogizandi in terminis Diuinis.

CVm termini Diuini omnes sint singulares; videndum quomodo in ijs sit syllogizandum. Pro qua re

Notandum primo.Ex fide Catholica supponendum Deum esse vnum in essentia,& trinũ in personis.Quo posito.Quicquid est in Deo identificatur cum essentia Diuina.Quare idẽ est in Deo,*omnis essentia, & hæc essentia*, vt in nobis idem est,omnis Petreitas,& hæc Petreitas. Termini autem Diuini alij dicũtur essentiales,alij personales,alij notionales: Terminus essentialis est,qui supponit pro essentia,& verificatur de personis,cum quibus identificatur.Quare habet duplicẽ sup-

positionem, alteram immediatam, alteram mediatā. Prima est ad modum suppositionis simplicis: Secunda ad modum suppositionis personalis; & secundam suppositionem appellat Sotus *verificari de alijs à se*: & primam *supponere solum pro se*. Terminus personalis est, qui supponit pro vna, vel pluribus personis, vt *Pater, Filius, Trinitas*, &c. Terminus notionalis est, qui significat notionem, hoc est productionem, vel actiuam, vel passiuam, vt *generare, generari, genitus, generans, spirare, spirans*. Notio enim est ratio, vt innotescat persona Diuina, quatenus ab alia distinguitur. Vnde quinque notiones assignantur in Diuinis. *Innascibilitas, Paternitas, Filiatio, Processio, Spiratio*.

Notandum secundo. Diuerso modo debere assignari terminum, vt supponat distributiuè in Diuinis, ac in creatis: nam in creatis, cum non reperiatur hoc, quod duo identificentur secundum vnam rationem, & secundum alteram distinguantur realiter; idem erit dicere, *Omnis homo*, seu *nullus homo*, ac *Quicquid est homo*, seu; *Nihil quod est homo*; in Diuinis verò, non est idem dicere, *Omnis Pater*, & *quicquid est Pater*: seu *nullus Pater*; & *nihil quod est Pater*: nam ista est vera propositio; *nullus Pater est filius*; ista verò falsa; *nihil quod est Pater est Filius*: & in prima, *nullus Pater*, non supponit distributiuè, sed copulatim, prout est quid inuoluens essentiam, & Paternitatem. In secunda verò supponit distributiuè: eò quod cõprehẽdit omnia, quæ idẽtificantur in vna essentia, & ipsam essentiam: quæ bene tenenda sunt ad euitandas infinitas æquiuocationes. His positis

Dicendum non esse assignanda alia principia dialectica ad syllogizandum in terminis Diuinis. Est commune Theologorum, vt ait Sotus lib. 5. 3. p. cap. 2.

Probatur. Res fidei non debent repugnare principijs naturalibus: sed principia dialectica sunt principia naturalia: ergo principijs dialecticis non debent repugnare res fidei.

Confirmatur; quia alioquin res fidei non essent nobis persuasibiles; quod est erroneum.

Difficultas est in soluendis obiectis.

Primo hæ propositiones sunt contradictoriæ.

Omnis essentia Diuina est Pater:

Aliqua essentia Diuina non est Pater.

& tamen

& tamen vtraque propositio est vera. Prima quidem, quia idem est in Deo omnis essentia, & hæc essentia, seu aliqua essentia. Secunda verò, quia Filius est aliqua essentia Diuina, ergo aliqua essentia Diuina, quæ est Filius, non est Pater. Ex his conficiuntur hi Syllogismi.

Omnis essentia Diuina est Pater:
Filius est essentia Diuina: Ergo Filius est Pater.

item negatiuè

Nullus Pater est Filius:
Omnis essentia Diuina est Pater;
Ergo nulla essentia Diuina est Filius,

item in Syllogismo expositorio

Hac essentia Diuina est Pater:
Hac essentia Diuina est Filius: Ergo Filius est Pater.

In notionalibus etiam istæ sunt contradictoriè oppositæ.

Hic Deus generat: Hic Deus non generat:

& tamen vtraque est vera, sumendo ly, *Deus*, in prima pro Patre, in secunda pro Filio. In syllogismis verò de ijsdem terminis sequuntur conclusiones falsæ.

Pater generat: Essentia Diuina est Pater:
Ergo essentia Diuina generat.

item negatiuè.

Essentia Diuina non generat;
Pater est essentia Diuina; Ergo Pater non generat.

Vtraque conclusio falsa est, cum sint veræ præmissæ: ergo in terminis Diuinis, neque ratio oppositionis, quæ reperitur in nobis, valet, neque eadem ratio syllogizandi.

Sed contra. Et ad primum, concedo illas propositiones esse oppositas, sed prima est vera, secũda falsa; quia idem est ex dictis; *omnis essentia Diuina*, ac *aliqua essentia Diuina*. Ratio, quæ affertur, non vrget: nam, tunc accipitur in propositione, *essentia* pro aliqua persona, quando ponitur illa persona, vt non ponitur Filius in secunda propositione, & cum sit negatiua, videtur facere hunc sensum; *nihil quod est aliqua essentia Diuina est Pater*, quod est falsum.

Ad argumentum. Respondetur, non concludere; quia procedit à medio non distributo. Nam ly, *essentia Diuina*, est terminus singularis secundũ se, & sic idem est dicere, *omnis essentia*, & *hac essentia*, qua ratione supponit simpliciter;

 habet

Habet tamen rationem termini communis, & sic supponit personaliter, ratione personarum, cum quibus identificatur, & de quibus dici potest. Sed tunc deberet talis esse maior: ***Quicquid est essentia Diuina est Pater***, vt supra diximus; in quo sensu falsa quidem esset maior, & bonus syllogismus.

Ad secundum respondeo, nec etiam illud concludere, quia medius terminus, ***Pater***, non est distributus: non in minori, vt patet; nec in maiori, quia ex dictis non est idem, ***nullus Pater***, ac ***Nihil quod est Pater***; quo secundo modo distribueretur, non primo, eò quod hoc secundo modo excludat omnia, cum quibus identificatur Pater, ab identitate Filij. Dicendo verò, ***nullus Pater***, excludit ab identitate Filij solum hoc complexum personæ Patris, quod est verum. Sed terminus, ***nullus Pater***, non est distributus: & sic non concludit.

Ad tertium, qui videtur expositorius, nego esse talem, sed ex puris particularibus: nam, ***essentia Diuina***, ex S.Tho. in 1.distinct.4 q.1.art.2. vt refert Sotus citatus, & alij communiter, habet rationem termini singularis, quatenus supponit, & accipi potest pro vna sola essentia, non pro pluribus; & ideo non prædicatur in plurali; sed tamen habet rationem termini communis in hoc, quod prædicatur de pluribus personis, cum quibus identificatur: qua ratione, cum nunquam distribuatur medius terminus, argumentum procedet ex puris particularibus æquiualens huic

Aliquod corpus est lapis: Aliquod corpus est animal: Ergo aliquod animal est lapis.

Eadem ratione in casu nostro, ***Essentia***, non distribuitur, sed modò accipitur contracta ad Patrem, modò ad Filium; sicut in hoc syllogismo ly, ***corpus***, modò accipitur pro lapide, modò pro animali, & sic nunquam est totale extremum, vt deberet esse ad concludendum.

Ad illud de notionalibus: dico illas propositiones esse contradictorias; sed primam esse veram, secundam falsam. Nam, cum non sit alius Deus, nisi hic; dicendo negatiuè, ***hic Deus non generat***, videtur facere hunc sensum, ***nihil quod est Deus generat***; & sic est falsa propositio, nisi alio modo determinetur, addendo, ***Filius***, vel aliquid aliud.

Ad primum argumentum ex terminis notionalibus, dico non

non concludere, quia medius terminus, *Pater*, non est distributus, nec potest distribui cum veritate, dicendo; *quicquid est Pater generat;* nam cum, *generare*, sit verbum notionale ex dictis, & notiones appellent rationem formalem propriam personæ, non communem, qualis est, *essentia:* hinc fit, vt non possit distributiuè prædicari de essentia, quicquid prædicatur de Patre, vt supra de terminis concretis fusè explicaui: falsò enim diceretur; *quicquid est Pater generat;* qua ratione esset bonus syllogismus supra positus, sed falsa maior.

Ad secundum negatiuum, dico non valere: nam *essentia Diuina*, quæ est medius terminus, non est distributa, vt distribueretur, si diceretur, *nihil quod est essentia Diuina generat*: vbi aduerte ex dictis ly, *generare*, appellare terminum personalem, non essentialem.

Alia plura in hac re congerunt Sotus citatus, & Bagnes lib. 5. cap. 10. Videat qui velit apud illos. Satis autem fuerit hæc indicasse Tyronibus, vt assuescant non decipi in syllogizando in terminis Diuinis.

CAPVT SECVNDVM.

De Syllogismo hypothetico.

Repetenda sunt quæ diximus de propositionibus hypotheticis, vt videamus qui syllogismi confici possint ex ijs. Fonseca lib. 6. cap. 32. Tolet. lib. 4. cap. 17. constituunt horum syllogismorum figuras, & modos; sed, vt videbimus, sunt modi imperfecti, nec habent veram formam, nisi ratione aliorum categoricorum, quos includunt, & ad quos reducuntur. Pro intelligentia.

Notandum Supra nos enumerasse duplex genus propositionum hypotheticarum; alterum proprium, alterum improprium: & proprium diximus esse conditionalium; improprium copulatiuarum, & disiunctiuarum. Primum appellamus proprium, quia vna propositio connexionem habet cum altera, vt non habent propositiones secundi generis; & primum genus continet tres species propositionum conditionalium. Prima est propriè conditionalium per particulam, *Si.* Secunda est causalium per particulam, *Quia.*

Tertia rationalium per particulam *Ergo*. De hac postrema non agendum; nam non distinguitur à Syllogismo, vel ab Enthymemate: neque de secunda, quia idem dicendum de ea, ac de conditionalibus illatiuis, seu causalibus, de quibus hìc solum agendum; nam alia conditionalia, ex quibus, cum non habeant necessariam cõnexionem ad inuicem antecedens, & consequens, non potest aliquid necessariò inferri: huc non pertinent. His positis generatim nos quærere possumus de huiusmodi Syllogismis. Primo; an concludant ratione suæ formæ, eò quod sit debita dispositio terminorũ in figura, & modo iuxta regulas supra traditas cum alijs cõditionibus logicalibus, distributionis, prædicationis, subiectionis, &c. Secundò, an concludant ratione Syllogismi categorici, quem includunt, & ad quem facile reducuntur. Et videtur certum huiusmodi Syllogismos non concludere immediatè ratione debitæ dispositionis, & aliarum legum Syllogismorum, sed solum mediatè; eò quod implicent vnũ, vel plures Syllogismos categoricos, & ad eos reducantur, cũ non habeant ex se proprietates logicales, vt constabit infra. His positis prius agemus de hypotheticis proprijs, deinde de alijs. Pro quibus

Existimo primo. Si fiat Syllogismus ex vtraque conditionali; tunc benè inferri conclusionem conditionalem, sed continere in se triplicem Syllogismum ratione triplicis medij in talibus propositionibus inclusi: v. g.

Si omnis homo est animal, est sensibilis:
Sed si omnis homo est sensibilis, est corpus:
Ergo si omnis homo est animal, est corpus.

Valet hìc Syllogismus; quia ex dictis æquiualet, & explicatur per regulas Soritis, & fundatur eius vis in hoc, quod de eo, de quo verificatur primũ consequẽs, verificantur omnia, quæ sequuntur ad ipsum consequens, vt patet in exemplo allato. Ex maiore, ergo talis conficietur Syllogismus.

Omne animal est sensibile:
Omnis homo est animal. Ergo omnis homo est sẽsibilis.

Ex minore etiam talis erit Syllogismus

Omne sensibile est corpus:
Omnis homo est sensibilis:
Ergo omnis homo est corpus.

De-

Demum ex conclusione

Omne animal est corpus ; Omnis homo est animal:
Ergo omnis homo est corpus .

Existimo secundo , Si Syllogismus constet ex maiore hypothetica , & minore categorica , non esse in rigore Syllogismum formalem ; implicare tamen illum , & ad eum facile reduci . v. g.

Si sol est , dies est : Sed sol est : Ergo dies est .

ita reducetur ad *Darij*

Quotiescunque est sol , est dies :
Sed nunc est sol . Ergo nunc est dies .

Negatiuè verò possunt cõfici Syllogismi ex omnibus propositionibus negatiuis hypotheticis: v. g.

Si homo non est substantia , non est corpus :
Sed si non est corpus , non est animal :
Ergo si non est substantia , non est animal .

Syllogismus videtur negatiuus , sed includit Syllogismum constantem minorè propositione affirmatiua in figura , & modo : v. g. *Ferio*

Nullum , quod non habet sub cõditione gradum superiorem, habet sub eadem inferiorem :
Sed homo est aliquid non habens sub conditione substantiam , qui est gradus superior .
Ergo nec est sub eadem habens gradum inferiorem .

Eodem modo concludit , si Syllogismus constet ex maiore hypothetica , & minore categorica , vtraque tamen negatiua : v. g.

Si sol non est : dies non est :
Sed sol non est : Ergo dies non est.

Et maior quidem adhuc continet vnam propositionem affirmatiuam, non quidem eodem modo , ac quando prædicatum identificatur cum subiecto , sed solum, vt importatur connexio inter causam, & effectum, quæ consistit in hoc, vt simul existant causa, & effectus .

His positis. Duplicem figuram constituit pro his Syllogismis Fonseca. Prima est ; vt ex positione antecedentis , ponatur consequens . Secunda, vt ex negatione consequẽtis tollatur antecedens . Exemplum primæ est Syllogismus positus initio, scilicet .

Si

Si Sol est, dies est; Sed Sol est: Ergo dies est:

Exemplum secundæ est:

Si Sol lucet, dies est: Sed non est dies, Ergo Sol nõ lucet,

Pro singulis figuris quatuor modos assignat; & pro prima quidem. Primus est, cum tam antecedens, quàm consequens est affirmatiuum: v. g.

Si Sol lucet, dies est: Sed Sol lucet: Ergo dies est.

hic non est Syllogismus perfectus, sed facile reducitur ad *Darij*, formando Syllogismum ex prima propositione hypothetica, & alijs sine particula conditionali.

Quotiescumque Sol lucet, est dies;

Sed nunc Sol lucet: Ergo nunc est dies.

Secundus modus est, cum antecedens, & consequens est negatiuum, & huius exemplum supra attulimus in Syllogismo, qui incipit: *Si Sol non est.*

Tertius est, cum antecedens est affirmatiuum, & consequens negatiuum: v. g.

Si Sol lucet, non est nox: Sed Sol lucet;

Ergo non est nox.

Et hic quoque continet verum Syllogismum, in quem resolui potest ex propositionibus absolutis: v. g.

Quotiescunque Sol lucet, non est nox:

Sed nunc Sol lucet: Ergo nunc non est nox.

Quartus cum Antecedens est negatiuum, & consequens affirmatiuum: v. g.

Si Sol non lucet, nox est: Sed Sol nõ lucet: Ergo nox est.

conclusio est affirmatiua, antecedens verò negatiuum, sed æquiualens affirmatiuo, vt patet ex eius exponentibus, quæ sunt tales.

Negatio lationis Solis super terram est nox:

Sed nunc est negatio talis lationis, Ergo nunc est nox.

Secundæ figuræ, cum tollitur consequens, vt tollatur antecedens:

Primus modus est, cum antecedens, & consequens est affirmatiuũ in maiori, & in minori ponitur consequens negatiuum, vt inferatur pro cõclusione antecedens negatiuũ: v.g.

Si Sol lucet, dies est: Sed dies non est:

Ergo Sol non lucet.

ita resoluetur

Quo-

Quotiescunque Sol lucet; dies est:
Sed nunc non est dies: Ergo nunc Sol non lucet.

Secundus modus est, cum antecedens, & consequens est negatiuum in maiore; in minore verò affirmatur consequẽs, & in conclusione affirmatur antecedens: v. g.

Si Sol non lucet, dies non est:
Sed dies est: Ergo Sol lucet.

cuius vis ita explicatur per Syllogismum categoricum.

Quotiescunque aliqua duo ponuntur habere necessariam connexionem ad inuicem, ad positionem, vel ablationem vnius, ponitur, vel tollitur alterum:

Sed taliter ponũtur se habere Solem lucere, & diẽ esse: Ergo ad positionem, vel ablationem vnius debet poni, vel tolli alterum;

Sed nunc ponitur esse dies: Ergo nunc Sol lucet.

Tertius, Si antecedens sit affirmatiuum, & consequens negatiuum in maiore, in minore affirmetur consequens, & in conclusione antecedens negetur.

Si Sol lucet non est nox: Sed nox est: Ergo Sol nõ lucet:

Reducetur ad Syllogismum categoricum eadem ratione.

Quartus est, cum antecedens est affirmatiuum, & consequens negatiuum in maiore, in minore consequens negatiuum, in conclusione antecedens affirmatiuum: v. g.

Si Sol non lucet, nox est: Sed nox nõ est: Ergo Sol lucet.

reducetur facile ad Syllogismum categoricũ eodem modo.

Possunt fieri Syllogismi conditionales negatiui negatione præcedente totam propositionem, in quibus ipsa particula conditionalis negetur: v. g. *non si Sol lucet, dies est*. Sed vt benè aduertit Fonseca huiusmodi Syllogismi non sunt in vsu, & facile quis poterit ex dictis colligere sensum illarum propositionum, vt reducat illas ad categoricas. Ex quibus habetur Syllogismum hypotheticum non esse Syllogimum formalem secundum terminos explicitè positos; eò quod Syllogismus formalis constet tribus terminis, & propositionibus: at hypotheticus ex dictis constat ex pluribus licet connexis, ratione cuius connexionis implicant in se vnum, vel plures Syllogismos formales. Atque hæc de Syllogismis hypotheticis propriè dictis.

Secundum genus Syllogismi hypothetici est, qui constat proposi-

propositionibus copulatiuis, vel disiunctiuis. Pro quibus.

Notandum ex Toleto, & Fonseca. Primo Syllogismos copulatiuos ex affirmata copula nullos esse: & si qui videntur, ait Fonseca, illos habere maiorem conditionalem: v. g.

Si Socrates est Philosophus, & bonus vir, est Philosophus:
Sed est Philosophus, & bonus vir: Ergo est Philosophus.

Dici forte posset ex huiusmodi propositionibus fieri Enthymema.

Socrates est Philosophus, & bonus vir:
Ergo est Philosophus.

habere tamen adhuc maiorem inclusam, vniuersalé, quæ fundatur in eo, quod qui habet duo, habet vnum: atque talis fiet Syllogismus addendo Enthymemati facto hanc maiorem.

Omnis Philosophus, & bonus vir est Philosophus. &c.

Secundo, Pro copulatiuis negatiuis vnam tantum figuram agnoscunt, in qua ponitur vna pars propositionis ad tollendam alteram; cuius figuræ tres assignant modos. Primus est, quando est copulatiua de partibus affirmatis cum negatione in fronte negante totam propositionem, tunc valere à tali propositione posita pro maiore, & pro minore à parte affirmatiua ad negationem alterius partis pro conclusione: v. g.

Non — homo currit simul, & sedet:
Sed currit: Ergo non sedet.

siue dicas

Sed sedet; ergo non currit.

Non valet autem à negatiua pro minore ad affirmatiuam hac ratione.

Sed non sedet: Ergo currit.

vel *Sed non currit: Ergo sedet.*

Non, inquam, valet: nam potest non currens stare, & non sedens iacere. Ex supradictis de oppositione, & æquipollentia propositionum illa maior æquiualet huic; *vel homo non currit, vel si currit, non sedet.* Quomodo autem reducatur prædictus Syllogismus ad bonã formã videbimus paulò post, cũ agemus de Syllogismo ex propositionibus disiunctiuis.

Secundus modus est, quando propositio copulatiua vltra negationem in fronte habet negationem in singulis suis partibus; & tunc benè ab illa pro maiore, & negatione alterius partis pro minore, valet ad affirmationẽ alterius partis; v. g.

Non

Non — homo non studet, & non legit: Sed non studet:
Ergo legit. vel è contra
Sed non legit; ergo studet.
non valet autem affirmatiuè.
Studet: Ergo non legit, vel è contra

Nam sensus est, quod non sint simul veræ illæ partes negatiuæ: ergo hoc ipso, quod ponitur vna illarum pro minore vt vera, altera negatiua erit falsa, & consequenter eius opposita affirmatiua erit vera.

Tertius modus est, quando propositio copulatiua habet etiam negationem in fronte, sed altera pars est affirmatiua, altera negatiua: benè ex illa, & ex vna parte affirmatiua pro minore infertur altera pars negatiua facta affirmatiua: & idem valet, si pro minore ponatur illa, quæ erat negatiua, & pro conclusione illa, quæ erat affirmatiua facta negatiua: v. g.

Non homo currit, & non mouetur:
Sed currit: Ergo mouetur.
vel dicas
Sed non mouetur: Ergo non currit.

Vbi nota, partem, quæ infert aliam esse, *sed currit*, quia ly, *currit*, infert quod *mouetur*, non contra. Et ideò ab affirmatiua illatiua benè colligitur altera affirmatiua; non autem ab eadem negatiua. Non enim valeret, *non currit, ergo non mouetur*: Sed benè à negatiua illata ad negatiuam inferentem, scilicet, *non mouetur ergo, non currit*. Vis autem huius Syllogismi fundatur in ea maiore, cuius sensus est, quod non sint simul veræ; *homo currit, & homo non mouetur*. Hæc ferè habent Auctores citati, & communiter Summulistæ.

Ad pleniorem tamen doctrinam addenda quæ sequuntur. Primò, vel copulatiua componitur ex duabus propositionibus categoricis expressis, & distinctis: v. g. *omnis homo est animal; & omnis lapis est corpus*, vel copulatiua constat ex duobus subiectis, & vno prædicato; aut è contra ex duobus prædicatis, & vno subiecto: & hæc vltima, vel habet sensum copulatum, seu copulatiuum, vel diuisiuum: & primus est, cum vnum prædicatum indiuisibiliter dicitur de duobus subiectis, verbi gratia, *Petrus, & Paulus*

sunt

sunt duo: vbi ly, *duo*, indiuisibiliter prædicatur de vtroque. secundus est, cum implicantur duæ propositiones: v.g. *Petrus, & Paulus est homo:* siue *Petrus est Logicus, & Musicus.* Idē dicendum de his particulis, *Vterque Neuter* &c. Quod diximus de copulatiuis. Idem etiam dicendum de disiunctiuis; scilicet quod particula, *Vel*, accipi possit disiunctiue, & disiunctim modo supra explicato.

Secundo Pro propositionibus copulatiuis constantibus ex duabus categoricis vel expressis, vel implicatis, dicendum idem ac supra diximus de copulatiua ex affirmata copula; in quo Syllogismo vna pars copulatiuæ, quæ ponitur in præmissis, est inutilis ad inferendum: v.g.

Omnis homo est animal & omnis equus est hinnibilis:
Petrus est homo: Ergo Petrus est animal.

Vbi vides alteram partem maioris copulatiuæ esse inutilem. Si autem ex ea inferas rursus. *Brunellus est equus ergo Brunellus est hinnibilis* benè concludet in *Darij*, sed erunt duo Syllogismi.

Si verò ly *Et*, accipiatur copulatim; tunc non sumitur distributiuè, & consequenter debet repeti ly, *Et*, in minori: v.g.

Petrus, & Paulus sunt duo:
Hic homo, & hic, sunt Petrus, & Paulus:
Ergo hic, & hic sunt duo.

Si autem subsumeretur

Hic homo est Petrus: Ergo hic homo est duo,

malè concluderet; quia medius terminus in maiore acciperetur *copulatim*, in minore acciperetur *diuisim*, & sic non esset totale extremum, vt nō benè infertur ex eo quod materia sit pars hominis, & homo sit animal; materiam esse animal.

Tertio pro disiunctiuis, & disiunctis, cū medius terminus supponit hoc modo, regulariter non tenet Syllogismus: v.g.

Hic, vel ille oculus est necessarius ad videndum:
Oculus dexter est hic vel ille oculus:
Ergo oculus dexter est necessarius ad videndum.

Non, inquam, valet; nam ly *hic vel ille oculus*, qui est medius terminus, æquiualet *aliquis*, & sic, cum præmissæ sint particulares, nunquam est distributus, sicut non valet hic

Aliquod animal est equus; Homo est aliquod animal;
Ergo Homo est equus.

Quarto

Quarto Quoniam ly, *Et*, & *Nec*, æquiualent *Omnis*, & *Nullus*; *Vel*, autem valet, *Aliquis*, posse Syllogismum conflari ex maiore copulatiua, & minore disiunctiua: v.g.

Petrus, & Ioannes interfecit Antonium:
Hic homo est Petrus, vel Ioannes:
Ergo hic homo interfecit Antonium.

Hic est bonus Syllogismus in *Darij*; nam licet propositiones sint de terminis singularibus, propter notam vniuersalitatis, & particularitatis sequuntur naturam syncategorematis, *Omnis*, & *Aliquis*.

Vnde fit, quod sicut, si maior esset hæc;

Aliquis homo interfecit Antonium:

non bene sequeretur;

Petrus est homo: Ergo Petrus interfecit Antonium.

Ita nec si talis esset maior;

Vel Petrus, vel Ioannes interfecit Antonium:

bene sequeretur

Hic homo est Petrus, vel Ioannes:
Ergo hic homo interfecit Antonium.

non, inquam, bene sequeretur; quia medius terminus esset particularis, & consequenter non distributus, vt est distributus cum dicitur *Petrus*, & *Paulus*.

Hæc placuit addere supradictis, vt assuescant Tyrones agnoscere vim propositionum.

Pergunt Fonseca, & Toletus tradere regulas pro disiunctiuis. Pro quibus

Notandum. Disiunctiuarum propositionum duplex esse genus; alterum earum, in quibus disiunctio est inter terminos repugnantes; v. g. *vel dies est, vel nox est*. Alterum, in quibus disiunctio non est inter terminos repugnantes: v. g. *vel Petrus studet, vel Paulus ambulat*. Et pro vtroque traduntur duæ figuræ.

Pro primo genere; quod est proprium in sensu antiquorum, duplex traditur figura. Prima est, in qua posita disiunctiua pro maiore, & pro minore prima parte disiunctiuæ, vel eius opposita, in conclusione ponitur posterior vel eius opposita. Secūda est, in qua pro minore ponitur posterior pars, vel eius opposita; & in conclusione ponitur prior, vel eius opposita. Vtraque autem figura tres habet modos; quorum,

quia

quia sunt ferè ijdem sola facta permutatione partium disiunctiuarum, exempla simul ponemus.

Primus modus est, cum disiunctiua habet vtramque partem affirmatiuam; tunc ex minore, in qua alterutra pars affirmetur, infertur pro conclusione altera, quæ negetur: v.g.

Vel dies est, vel nox est: Sed dies est:

Ergo nox non est.

aut è contra

Sed nox est: Ergo dies non est.

Secundus modus est; cum vtraque pars disiunctiuæ est negatiua, & tunc ex illa, & minore, in qua vna sit affirmata, infertur altera negata; vel è contra; v.g.

Vel dies non est, vel nox non est: Sed nox est:

Ergo dies non est.

siue dicas

Sed nox non est: Ergo dies est.

Tertius modus est, cum vna pars disiunctiuæ est negatiua, altera affirmatiua; & tunc ex illa, & minore, in qua ponatur prior pars affirmatiua, poterit inferri posterior pars facta affirmatiua, vel vt in minore sit posterior pars negatiua, & in conclusione sit prior pars facta negatiua: v.g.

Vel dies est, vel Sol non lucet;

Sed dies est: Ergo Sol lucet.

siue dicas

Sed Sol non lucet: Ergo dies non est.

Pro secundo genere disiunctiuarum solum inseruit secunda Figura, vt optimè aduertit Fonseca; & ratio est, quia cum tales propositiones non repugnent in veritate, non ex eo, quod affirmetur vna pars, negatur altera, vt accidit in disiunctiuis de propositionibus repugnantibus: v.g. *vel Petrus studet, vel Paulus ambulat;* non benè infertur; *Petrus studet; ergo Paulus non ambulat*: vt benè si vna negetur, altera debet affirmari; quia quælibet disiunctiua ex dictis vnam saltem partem debet habere veram.

Prædicti Syllogismi non sunt in figura, & modo, & consequenter non regulantur immediatè per illa duo principia, cum non habeant tres terminos explicitè distinctos: concludunt tamen ratione alicuius propositionis vniuersalis, quæ subintelligitur in disiunctiua, scilicet; quod non possint veri-

verificari duo contradictoria de eodem: v.g. in hoc Syllogismo

Vel dies est, vel nox est: Sed dies est:
Ergo nox non est.

Si autem dicerem; *ergo nox est*; iam erunt veræ istæ duæ propositiones, *Dies est*, & *nox est*; sed istæ sunt contradictoriæ: ergo essent veræ duæ contradictoriæ; Patet maior; probatur minor ex definitione diei, & noctis. Definitio enim diei est, latio Solis super terram: noctis verò est, negatio eiusdem lationis. Deinde ex supradictis propositio disiunctiua de partibus affirmatis immediatè oppositis æquiualet copulatiuæ de ijsdem affirmatis cum negatione in fronte; v.g. *vel dies est, vel nox est*, æquiualet huic, *non & dies est, & nox est*, cuius sensus est, non sunt simul veræ istæ duæ propositiones. Dum autem in minori, & conclusione diceretur, *dies est; ergo nox est*, affirmaretur vtraque esse vera: ergo eadem affirmaretur esse vera simul, & non esse vera; & Syllogismus conficeretur huiusmodi.

Duæ contradictoria non possunt esse simul vera;
Sed dies est, & nox est, sunt propositiones contradictoria;
Ergo non possunt esse simul vera.

Tunc sic

Ex duobus contradictorijs vnum debet admitti, alterum negari:
Sed propositiones posita sunt contradictoria;
Ergo ex ijs vna debet admitti, altera negari.

Qui Syllogismus imbibitur in omnibus supradictis constantibus ex propositione disiunctiua, accipiendo disiunctiuam in sensu Antiquorum.

Pro Syllogismis verò constantibus propositione disiunctiua in se sumpta recentiorum, cuius partes non repugnant in veritate, sumendum est aliud principium; quod scilicet, non possint esse simul falsæ: v.g. *vel Petrus studet, vel Paulus ambulat*; sensus est, quod vna ex istis saltem sit vera, vt sit vera tota propositio: quare si ex illa maiore fieret talis Syllogismus.

Vel Petrus studet, vel Paulus ambulat;
Sed Petrus non studet; Ergo Paulus non ambulat.

iam vtraq; pars esset falsa; ergo verificarentur duo contra-

dictoria, scilicet, quod non esset vtraque falsa, vt dicit maior; & quod esset vtraque falsa, vt dicunt minor, & conclusio. Quo posito clare colligitur in huiusmodi etiam Syllogismis includi alium Syllogismum formalem, vt facilè patet consideranti.

Huc reuocandi sunt alij Syllogismi ex propositionibus complexis. Primo à pari.

Sicuti se habent duo ad quatuor, ita quinque ad decem;
Sed duo sunt pars dimidia quaternarij:
Ergo quinque sunt pars dimidia denarij.

Hic Syllogismus, vt iacet, non est in forma; nam constat pluribus quam tribus terminis. Adde quod est difficile inuenire medium terminum, qui participetur ab vtroque extremo: dicendum tamen virtute alterius inclusi in *Darij* illum tenere: hac ratione

Omnis proportio, quam habent duo ad quatuor, habent quinque ad decem:
Sed proportio dupla est quam habent duo ad quatuor;
Ergo proportio dupla est, quā habent quinque ad decem.

Secundo *Non minus lignum est id, in quod lignaria inducit suam formam, quam homo est id, in quod Logica inducit rectam operationem, quæ est forma:*
Sed lignum est obiectum materiale lignariæ:
Ergo homo est obiectum materiale Logicæ.

Neque hic Syllogismus, vt iacet, est in forma propter eandē rationem, quia sunt plures tribus terminis; & præterea quia in nulla figura reperitur, nec est vllus terminus distributus: accedit autem ad Exemplum, vt vides. Dicendum tamen adhuc illum tenere; modò adæquata ratio, cur subiecto minoris conueniat tale prædicatū sit illa, quæ posita est in maiori, vt in exemplo allato, ratio adæquata cur homo sit obiectū materiale Logicæ debet esse eadem, cur lignū sit obiectū mateteriale lignariæ, per quod postremū probatur primum: tenet tamen prædictus Syllogismus ratione alterius inclusi, scilicet.

Omne id, in quod Logica inducit suam formam, vt lignaria in lignum, est obiectum materiale Logicæ:
Sed homo est id, in quod Logica inducit suam formam, vt lignaria in lignum:
Ergo homo est obiectum materiale Logicæ.

Tertio

Tertio. *Ideo homo est animal, quia est sensitiuus;*
Sed etiam equus est sensitiuus;
Ergo etiam equus est animal.

Hic Syllogismus patitur easdem difficultates ac superiores: tenet tamen ratione alterius sequentis in eo inclusi.

Omne quod habet esse sensitiuum, quod est proprietas animalis in homine, est animal;
Sed equus habet tale esse sensitiuum &c.
Ergo equus est animal.

Demum. *Quotiescunque est causa adaquata cum omnibus requisitis, est effectus:*
Sed nunc est causa adaquata &c.
Ergo nunc est effectus.

Syllogismus est in bona forma; posui tamen illum ad explicandum, quomodo in hoc quoque, & similibus teneat regula, quod requiratur identitas inter rectum prædicati, & rectum subiecti cum medio termino; & in casu posito identitas est ratione durationis, & temporis, cui coëxistit causa, & effectus. Quę benè tenenda sunt pro dignoscenda virtute, & valore Syllogismorum. Placuit hæc pauca exempla huc adducere, vt discant Tyrones huiusmodi Syllogismos reducere ad suam formam, vel aliquo ex prædictis modis, vel alio simili, formando etiam plures Syllogismos categoricos, quos breuitatis causa nos omittimus. Plura de his, & similibus Summulistæ. videat qui velit apud illos.

CAPVT TERTIVM.

De Syllogismis ex propositionibus exponibilibus.

NOmine Syllogismorũ ex propositionibus exponibilibus intelliguntur illi, qui constant propositionibus exclusiuis, exceptiuis, & reduplicatiuis. Pro quibus generatim sciendum, seruandas in ijs esse regulas conuersionis, equipollentiæ, & oppositionis prædictarum propositionum; quibus seruatis, facilè erit colligere, an, & qui sint boni Syllogismi, & quomodo reducantur. Videat qui velit, præsertim Sot. lib. 5. par. 3. c. 3. Nos seclusis obscurioribus, pauca de multis afferemus, quæ lucem præstare possint ad alios Syllogismos dignoscendos.

Primo. Agendum de Syllogismis exclusiuis. Pro quibus

Notandum. Repetenda hic esse, quæ diximus de propositione exclusiua, quod scilicet æquiualeat duabus exponẽtibus iuxta regulas ibi traditas lib. 2. in Appendicula cap. 1. & iuxta naturam talium exponentium, pensanda est vis Syllogismi. Varias dispositiones particulæ exclusiuæ loco cit. tradidimus: nunc solum tenendum est, particulã *Tantum*, poni in fronte propositionis: v.g. *Tantum homo est albus*. Repetendũ hic etiam est, prædictã particulã non facere supponere vniuersaliter subiectũ, quod afficit, nisi notetur signo vniuersalitatis. Quare nõ est idẽ; *Tantum homo est albus*, & *Tãtum omnis homo est albus*: nam sensus primę est, quod aliquis homo sit albus; sensus verò secundæ quod omnis. His positis conficiuntur, & explicantur aliqui Syllogismi.

Primo. Hic Syllogismus non concludit.

Tantum homo est albus; *Petrus est homo*;

Ergo Petrus est albus.

Ratio est; quia medius terminus, *Homo*, in nulla propositione est distributus; nam maior habet duas exponentes, *homo est albus, & nullum aliud est album*. Relicta autem secunda exponente, quia ex ea nihil colligitur, prima est particularis vt vides, & sic posset esse antecedens verum, & consequens falsum, vt in hoc alio;

Tantum animal est homo; *Equus est animal*;

Ergo Equus est homo.

Si autem diceretur in primo Syllogismo: *Tantum omnis homo est albus*, benè concluderet, sed propositio exclusiua esset superflua ratione secundæ exponentis.

Notat Sotus propositionẽ exclusiuã posse conuerti, simpliciter apponendo signũ vniuersalitatis in termino, qui in cõuertẽte fit subiectũ, & in cõuersa erat prædicatũ: v.g. *Tantũ homo est albus*; ita cõuertetur; *Omne album est homo*: & ratio est, quia si nullum aliud sit album nisi homo; ergo omne, quod est album est homo. Ex quo infert, quod si particula exclusiua preponatur omnibus propositionibus, Syllogismus benè concludat ratione formæ, ad quam facilè reducitur hac ratione, vt minor conuersa ponatur pro maiore, & maior conuertatur, & ponatur pro minore, ex quibus inferatur conclusio conuertens prioris: v.g. sit hic Syllogismus.

Tantum

Tantum homo est animal; Tantum risibile est homo;
Ergo tantum risibile est animal.

reducit autem hoc modo

Omnis homo est risibilis; Omne animal est homo;
Ergo omne animal est risibile.

In hoc Syllogismo minor quidem est falsa, sed cōclusio benè infertur iuxta regulas conuersionis, & trāspositionis positas.

Addit Sotus primū Syllogismū, vt iacet, benè concludere; quia medius terminus, *homo*, est distributus in minore: nam sensus illius propositionis, *tantum risibile est homo*, est, quod risibile sit homo, & nullum aliud, quod non sit homo sit risibile & consequenter, quod solum omnis homo sit risibilis.

Secundo. Hic Syllogismus

Omnis homo est animal; Tantum risibile est homo;
Ergo tantum risibile est animal.

non concludit; & ratio est, quia ly, *animal*, est distributū in conclusione, & non in præmissis iuxta regulā modo traditā: sensus enim illius est, *risibile est animal, & nullū aliud, quod non sit risibile est animal*; ergo omne animal est risibile.

Tertio. Hic Syllogismus

Tantū homo nō est animal; Tātū homo nō est risibile;
Ergo tantum risibile non est animal.

non concludit primo ratione primarū exponentiū; quia esset ex puris negatiuis; nā sēsus maioris est, homo nō est animal, & omne aliud, quod non est homo, est animal. Itē sensus secundæ est, homo nō est risibilis, & omne, quod nō est homo, est risibile. Rursus vtraq; propositio constat medio termino particulari, scilicet, *homo*, qui in nulla præmissa est distributus: ex quibus non benè infertur, *risibile non est animal*. Ratione verò secundarum exponentium neque concludit; nam præmissæ sunt vniuersales affirmatiuæ, scilicet

Omne nō homo est animal; Omne nō homo est risibile;

ex quibus non benè infertur

Ergo omne non risibile est animal:

nā ly, *Risibile*, esset distributū in cōclusione, nō in præmissis.

Quarto. Hic Syllogismus

Tantum homo non est animal;
Tantum risibile non est homo;
Ergo non tantum risibile non est animal.

non concludit; habet enim has exponentes, scilicet, ***homo non est animal. & risibile non est homo; ergo vel risibile est animal, vel aliquod quod non est risibile non est animal;*** eò quod præmissæ sint negatiuæ. Ratione verò secundarum exponentium, quæ sunt: ***Omne, quod non est homo est animal; Omne quod non est risibile est homo,*** non potest inferre: ***ergo vel aliquod risibile est animal, vel aliquod non risibile non est animal.*** Non, inquam, potest hoc inferre ratione primæ partis, quia esset quatuor termini; eò quod in præmissis totũ subiectum sit ***non risibile,*** in conclusione verò ponitur tantũ ***risibile;*** neque ratione secundæ partis; tum quia ly, ***animal,*** esset distributum in conclusione, non in præmissis: tum quia præmissæ essent affirmatiuæ, conclusio negatiua.

Quinto. Hic Syllogismus

Tantum substantia non est creatura:
Omnis homo est substantia:
Ergo nullus homo est creatura.

non concludit; quia prima exponens, ex qua sola deducitur conclusio, est hæc, ***substantia non est creatura;*** vbi medius terminus, ***substantia,*** non est distributus: neque in minore, quia propositio est vniuersalis affirmatiua, in qua non distribuitur prædicatum: & sic nihil sequitur.

Sexto. Hic Syllogismus

Tantum ens est possibiliter creatura:
Tantum Deus necessario est ens;
Ergo tantum Deus possibiliter est creatura;

non concludit. rationem affert Sotus, quæ, quia est subobscura, alia via breuius explicatur. Primæ enim exponentes talium propositionum sunt:

Ens est possibiliter, seu potest esse creatura:
Deus necessario est ens:
Ergo Deus est possibiliter. seu potest esse creatura.

vbi vides medium terminum in maiore esse diuersum à minore: in maiori enim erat ***ens,*** siue absolutè, siue, vt possibile: in minore verò est ***necessarium.*** Ratione verò secundarum exponentium neque concludit: sunt enim istæ:

Omne quod non est ens, non est possibiliter creatura;
Omne quod non est Deus, non est necessario ens;
Ergo omne, quod nõ est Deus, nõ est possibiliter creatura.

non,

non, inquam, concludit; quia præmissæ sunt negatiuæ. Multa alia exempla multiplicari possent, in quibus diligens Magister exercebit Tyronem.

Secundo. Agendum de Syllogismis exceptiuis, idest constantibus propositionibus exceptiuis; pro quibus recolenda, quæ de ijs diximus supra loco citato cap. 2. Et generatim hi Syllogismi tenent modò seruetur debita distributio terminorum cum legibus Syllogismorum categoricorum. Et vt dignoscantur, an teneant, resoluendæ sunt propositiones exceptiuæ in suas exponentes. Porrò exponentes cuiuslibet propositionis exceptiuæ sunt tres: v. g. huius propositionis.

Omne corpus præter animal est insensibile.

Istæ sunt exponentes.

Prima. *Aliquod corpus est insensibile:*

Secunda. *Omne animal est corpus:*

Tertia. *Ergo nullum animal est insensibile.*

Explicatur. Et prima quidem propositio exponens ponitur, quia est ipsa categorica, vt iacet dempta nota vniuersalitatis propter exceptionem à subiecto, quæ ponitur in propositione. Secunda verò ponitur, quia ex dictis de ratione propositionis exceptiuæ est, vt terminus exceptus, seu vt pars excepta, quomodo loquuntur Summulistæ, contineatur in termino, à quo fit exceptio. Tertia ponitur, quia cum particula, *Præter*, sit negatiua, & negatio sit malignantis naturæ, afficiens terminum indefinitum facit illum supponere vniuersaliter. Et sic habes vniuersalem regulam inueniendi tres exponentes in qualibet propositione exceptiua proposita. His positis.

Dupliciter possunt fieri Syllogismi ex propositionibus exceptiuis. Primo subsumendo sub termino excepto ad inferendum terminum, à quo fit exceptio; idest sumendo pro medio termino terminum exceptum ad inferendum in conclusione pro prædicato terminum, à quo fit exceptio. Et hoc modo licet syllogizare affirmatiuè; & negatiuè: affirmatiuè quidem hac ratione.

Omne corpus præter animal est insensibile:

Omnis homo est animal:

Ergo omnis homo est corpus.

colligitur hæc conclusio ex secunda exponente maioris,

scilicet, *omne animal est corpus*, qua posita cum minore,& conclusione iam dictis, habebitur Syllogismus in *Barbara*.

Item negatiuè ex iisdem præmissis sequitur hæc conclusio; *ergo nullus homo est insensibilis*; sequitur enim ex tertia exponente in *Celarent* hac ratione.

Nullũ animal est insensibile: Omnis homo est animal:
Ergo nullus homo est insensibilis.

Secundo. Possunt fieri Syllogismi exceptiui subsumendo sub termino, à quo fit exceptio, & ponendo illum pro medio ad inferendum prædicatum propositionis exceptiuæ: sed tunc debet sumi pro medio integer terminus, à quo fit exceptio, cum inclusione ipsius termini excepti hac ratione

Omne animal præter hominem est irrationale:
Omnis equus est animal præter hominem:
Ergo omnis equus est irrationalis.

vbi aduerte non poni terminum exceptum ad excludendum hominem ab animali, sed vt seruetur constantia medij:& sẽsus est, quod equus sit illud animal, de quo cum exclusione hominis dictum est in maiori, quod sit irrationale: ponitur ergo terminus exceptus in minore, ne medius terminus sit magis amplus in minore, quàm in maiore. In maiore enim animal ponitur cum restrictione, vt non poneretur in minore, si diceretur, *equus est animal*. Nam etiam si prædictus Syllogismus teneret, teneret solum ratione materiæ, vt patet si eadem forma applicetur alteri materiæ; scilicet

Omne animal præter hominem est irrationale:
Omnis homo est animal:
Ergo omnis homo est irrationalis.

Poni autem debet dictus terminus exceptus etiam in minore, vt ostendatur prædicatum coniungi cũ subiecto maioris,& consequenter conclusionis semper cum illa restrictione: alioquin pro pluribus accipi posset medius terminus in minore,quam in maiore. Sensus autem termini excepti in minori est, quod equus sit animal diuersum ab eo animali, quod est homo.

Hinc collige hunc Syllogismum non tenere

Omne animal, præter hominem, est irrationale:
Omnis homo est animal:
Ergo omnis homo, præter hominem, est irrationalis.

non

non, inquam, tenere: Primo ex defectu medij termini, qui in maiore non est omninò distributus, vt est in minore, quatenus, *animal*, extenditur etiam ad hominem in minore, ad quem non extendebatur in maiore. Dispositio autem primæ figuræ postulat oppositum. Rursus conclusio inuoluit duo contraria, imo duo contradictoria implicitè ratione suarum exponentium; scilicet, *Omnis homo est irrationalis*; & *nullus homo est irrationalis*, & per regulas subalternarū *aliquis homo est irrationalis*. Est etiam defectus, quem sæpè inculcat Sotus à minus amplo ad magis amplum; eo quod prædicatum, *irrationale*, non posit deuenire ad subiectum conclusionis, nisi eo modo, quo conuenit medio termino subiecto maioris; cui, cum conueniat cum restrictione, & exceptione hominis; non poterit deuenire, & ampliari ad ipsum hominem in conclusione.

Alios Syllogismos vide apud Sotum.

Tertio. Agendum de Syllogismis reduplicatiuis constantibus scilicet propositionibus reduplicatiuis; de quibus supra loco citato cap. 3. Generatim, sicut diximus de alijs, vt dignoscatur bonitas Syllogismi, tenendæ sunt exponentes propositionis reduplicatiuæ, quæ sunt omnino tres: v.gr. huius propositionis

Homo in quantum animal est sensitiuum:

Prima exponens est. *Omnis homo est sensitiuus*: Secūda. *Omnis homo est animal*. Tertia. *Omne animal est sensitiuum*. Has omnes exponentes contineri in ea propositione, patet clarè, propter connexionem, quam habent adinuicem prædicti termini: ex quibus possunt confici Syllogismi hac ratione. Primo sub termino præcedente particulā reduplicatiuam licet subsumere ea ratione, qua in categoricis: v.g.

Omnis homo in quantum animal est sensitiuus:
Omne rationale est homo:
Ergo omne rationale inquantum animal est sensitiuū.

Ponitur terminus reduplicatus in conclusione ad significandum, quod prædicatum subiecto conueniat cum illa limitatione, sicut supra diximus de exceptiuis: alioquin esset defectus à minus amplo ad magis amplum, cum prædicatum non conueniat subiecto, nisi ratione illius termini reduplicatiui. Quare hic Syllogismus non concluderet.

Om-

Omne animal inquantum musicum cantat:
Omnis asinus est animal: Ergo omnis asinus cantat.
defectus est ex parte medij, quod in maiore est cum limitatione, vt non est in minore, & prædicatum in conclusione dicitur absolutè de subiecto, vt non dicitur de medio termino, & consequenter minus amplè diceretur de medio, quam de subiecto conclusionis.

Secundo licet etiam subsumere sub termino affecto particula reduplicatiua: v. g.

Omne animal est sensitiuũ: Omnis homo est animal:
Ergo omnis homo est sensitiuus.
hæc conclusio sequitur ex reduplicatiua, *omnis homo inquantum animal est sensitiuus.*

Dices. Hic Syllogismus non tenet, & tamen est iuxta regulas:

Omne ens vt ens est cõmune ad substantiam, & accidens.
Omnis homo est ens vt ens:
Ergo omnis homo est cõmunis ad substantiã, & accidens.

Respondetur variari suppositionem: nam ly, *Ens*, in maiore supponit *simpliciter*, & sonat idem, ac esse genus ad substantiam, & accidens: in minore verò supponit *personaliter*, pro ente, quod reperitur in homine. Si autem in conclusione dicatur, *homo in quantum ens est commune* &c. benè concluderet, vt benè concluditur, quoties particula reduplicatiua ponitur in singulis propositionibus, vt denotetur seruari eandem vim terminorum. Atque hæc breuiter innuisse sit satis de exponibilibus. Ex quibus facile quis poterit alios conficere Syllogismos, & captiosos dignoscere.

CAPVT QVARTVM.

De Syllogismis ex terminis obliquis.

Syllogismus ex obliquis dicitur, cũ medius terminus, vel aliqua extremitas ponitur in casu obliquo. Pro quibus generatim sciendum, nunquam casum obliquum posse esse totale extremum: idque propter identitatem, quæ requiritur inter prædicatum, & subiectum, quæ non est inter casum rectum, & obliquum: & cum ponitur solum casus obliquus

pro prædicato semper subintelligitur rectus: v.g. *hic liber est Francisci* sensus est, hic liber est aliquid possessum à Francisco. Deinde, vt dignoscatur vis horum Syllogismorum, optimum est consilium Aristotelis relatum à Fonseca lib. 6. c. 30. vt scilicet resoluantur propositiones ex terminis obliquis in propositiones ex rectis: quod fit, vel permutando casus obliquos in rectos, vel explicando casus rectos inclusos in ijs. Pro quibus aliquæ traduntur regulæ à Toleto lib. 4. cap. 14.

Prima est; vt terminus, qui fuit obliquus in præmissis, ita sit in conclusione, vt patet in hoc exemplo.

Omnis creatura est Dei: Omnis homo est creatura:
Ergo, omnis homo est Dei.

Secūda; cū medius terminus in aliqua p̄missa est obliquus, extremitas, quæ cū illo medio termino coniūgitur, debet esse in recto in conclusione; & altera extremitas, quæ in præmissis erat in recto, debet in conclusione esse in obliquo: v. g.

Omnis entis est scientia: Omne corpus est ens:
Ergo omnis corporis est scientia.

Tertia est, quando in vtraque præmissa medius terminus est casus obliquus, vtraque extremitas in conclusione debet esse in recto: v. g.

Nulla virtus inest Hæretico:
Auaritia inest Hæretico:
Ergo auaritia non est virtus.

Quarta est, quando medius terminus fuit in obliquo in præmissa negatiua, & rectus in affirmatiua; tunc subiectum medij termini in conclusione erit in obliquo, & prædicatum eiusdem medij in recto: v. g.

Nulli animali irrationali est intellectus:
Equus est animal irrationale:
Ergo equo non est intellectus.

non autem ita sequitur, quando in propositione affirmatiua medius terminus fuerit in obliquo: v. g.

Omnis homo non est Angelus:
Omni homini est intellectus:
Ergo omni Angelo non est intellectus.

Longum esset regularum rationes examinare. Quare hæc breuiter innuisse satis sit; vnusquisque enim ex præceptis positis poterit illas inuestigare.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

De Syllogismo ex propositionibus modalibus.

SYllogismus ex modalibus est, qui constat vna, vel vtraque præmissa modali. Fonseca lib 6. cap. 29. nihil peculiare tradit de hoc Syllogismo, sed solum numerat inter reliquas species Syllogismorum; aitque tantam esse varietatē, vt meritò à se tales Syllogismi sint prætermissi. Tolet. lib. 4. cap. 16. sex ponit conclusiones pro tradendis horum Syllogismorum regulis: sed quia illarum non affert exempla, res remanet subobscura. Conimb. 1. prior. c. 8. & deinceps cum Aristotele fusè de his Syllogismis agunt; & in summa post caput 13. exactè illorum coniugationes expendunt. Nos primo cum Fonseca censemus rem esse longissimā omnia ad methodum reducere. Secundo cum illorū vsus sit valdè frequens in disputationibus, aliquas regulas cū Toleto, & eorū exempla cū Conimb. afferemus. Et generatim pro his recolenda, quæ diximus de æquipollentia, conuersione, & oppositione harum propositionum, præsertim id, quod diximus de duplici genere contingentis communiter dicti, & specialiter dicti; vt primum sonet idem, ac possibile, cōmune etiam ad necessarium. secundum verò sonet idem, ac posse esse, & non esse. Hìc autem agendū de propositionibus de modo necessario, & contingenti specialiter dicto, tum quia aliorum modorum non meminerūt Auctores: tum quia alij modi præposita, vel postposita vna, vel altera negatione æquiualent propositionibus de modo necessario. Rursus combinantur huiusmodi propositiones modales cum alijs de inesse quintupliciter, vt notat Toletus. Primo, cum vtraque propositio est de modo necessario. Secundo, cum vna est necessaria, altera de inesse. Tertio, cum vtraque est de contingenti. Quarto, cum vna est de contingenti, altera de inesse. Quinto demum, cum vna est de contingenti, altera de necesse. His prænotatis.

Dicendum primo. In vnaquaque figura, si vtraque præmissa fuerit de necesse, cōclusio sequitur de necesse: & ratio est, quam tradunt Conimbr. Regulatur enim talis Syllogismus per principia *de omni*, & *de nullo*. Si enim prædicatū necessariò inest omni medio, & mediū necessario inest omni subiecto; prędicatū quoque necessario inerit omni subiecto: v. g.

Necesse

Necesse est omne animal esse substantiam
Necesse est omnem hominem esse animal :
Ergo necesse est omnem hominem esse substantiam.

Dicendum secundo. In prima figura, primo si maior sit de necesse, & minor de inesse, sequitur cõclusio de necesse: v. g.

Omne animal esse substantiam est necesse :
Omnis homo est animal :
Ergo omnem hominem esse substantiam est necesse.

& ratio est; quia eo modo inest prædicatum subiecto cõclusionis, quo inest medio, sed medio supponitur inesse necessario; ergo necessario etiam tale prædicatum inerit subiecto.

Si autem maior sit de inesse, & minor de necesse; conclusio sequitur de inesse, non de necesse: v. g.

Omne animal currit: Necesse est omnẽ hominẽ esse animal:
Ergo omnis homo currit.

Et ratio est superiori opposita: quia cum prędicatum conclusionis non connectatur necessario cum medio in maiore: nec connectetur necessario cũ subiecto eiusdem in conclusione.

Secũdo. Pro modo cõtingenti in eadẽ figura, si vtraq; præmissa sit de cõtingenti cõclusio sequitur de contingenti: v. g.

Contingit omnem vigilantem moueri :
Contingit omnem hominem esse vigilantem :
Ergo contingit omnem hominem moueri.

Ratio est eadem quæ supra. Valet regula in primis quatuor modis: valet etiã quãdo vtraque præmissa, vel saltẽ alterutra est negatiua, non quidem perfectè, sed imperfectè Syllogizando, vt notat Toletus. Imperfectè, inquam, quatenus præmissa, vel præmissæ negatiuæ de modo contingẽti specialiter dicto conuerti possunt in affirmatiuas. Quare cũ cõclusio teneat ex vi affirmatiuarũ, in quas cõuerti possunt affirmatiuæ; dicitur talis modus imperfectè cõcludere, quatenus nõ immediatè ex premissis negatiuis sequitur conclusio: v. g.

Contingit nullum album currere :
Contingit nullum hominem esse album :
Ergo contingit nullum hominem currere.

Si autem maior sit de contingenti, & minor de inesse, seruata eadem qualitate, & quantitate dicti, idest propositionis categoricæ, cui affigitur modus; sequitur conclusio de contingenti specialiter dicto: v. g.

Contin-

Contingit omne animal currere:

Omnis homo est animal:

Ergo contingit omnem hominem currere.

Ratio regulæ est supra allata, scilicet quod cum prædicatum maioris insit contingẽter subiecto, quod est mediũ, cõtingenter inerit contento in eo medio, quod est subiectũ conclusionis. Si autem maior sit de inesse, & minor sit de contingenti specialiter dicto, sequitur conclusio de contingenti non specialiter, sed communiter dicto: v. g.

Omne quod mouetur est substantia:

Omnem hominem moueri est contingens:

Ergo omnem hominem esse substantiam est contingẽs, seu possibile.

Vbi vides ly, *contingens*, sumi, vt commune etiam ad necessarium: nam homo necessariò est substantia.

Addunt Conimbricenses hunc Syllogismum tenere quidem, sed imperfectè; eò quod non reguletur per principia, *Dici de omni*, &c. sed valeat reducendo ad incommodum. Sed de hoc paulò post.

Item in eadem figura primo, si maior fuerit de contingẽti, & minor de necessario, sequitur conclusio de contingenti specialiter dicto: v. g.

Contingit omne animal dormire:

Necesse est omnem hominem esse animal:

Ergo contingit omnem hominem dormire.

Si verò maior sit de necesse, & minor de contingenti; conclusio erit de contingenti generaliter dicto, sed Syllogismus erit imperfectus; quia non poterit probari per principia *Dici de omni*, &c. vt supra diximus ex Conimbr.

Necesse est omne album esse corpus:

Contingens est omnem hominem esse album.

Ergo contingens est omnem hominem esse corpus.

Vbi vides ly, *Contingens*, in conclusione accipi pro eo, quod est commune ad possibile, & necesse; cum alioquin necessarium sit hominem esse corpus.

Verum quicquid sit, an ratione modorum prædictus Syllogismus, & alius, qui incipit *omne quod mouetur* &c. non reguletur per principia, *Dici de omni* &c. certe, cum ex dictis ex contingenti inferatur quicquid non repugnat, quod

dicit

dicit, esse contingens generaliter dictum, seu esse possibile; bene ex contingenti specialiter dicto poterit inferri contingens generaliter dictum, quod in se continet, vt homo infert animal, quod continet; id enim, quod est proprie contingens, idest quod potest esse, & non esse; non repugnat vt sit; & cōsequenter est possibile; seu cōtingens generaliter dictū.

Deinde si maior sit negatiua de contingenti, & minor affirmatiua de necesse, sequitur conclusio de contingenti specialiter dicto: v. g.

Contingit nullum animal dormire:
Necesse est omnem hominem esse animal:
Ergo contingit nullum hominem dormire.

Demum si maior fuerit de necesse negatiua, & minor de contingenti affirmatiua; poterit inferri duplex conclusio; altera de contingenti generaliter dicto, quod est commune etiam necessario, altera de inesse: v. g.

Necesse est nullum album esse Angelum:
Contingens est omnem hominem esse album:
Ergo contingens est nullum hominem esse Angelū: seu
Ergo nullus homo est Angelus.

Vbi, *contingens*, accipitur pro communi ad necessarium, & possibile: nam necessarium est hominem non esse Angelum.

Dicendum tertio. Pro secūda figura in tribus primis modis, *Cesare*. *Camestres*, *Festino*; Si propositio negatiua fuerit de necesse, & affirmatiua de inesse; conclusionem futuram de necesse; quia, si fiat reductio ad primam figuram iuxta regulā supra traditā, erit de necesse: v.g. in *Camestres*.

Omne coloratum est corpus:
Necesse est nullum Angelum esse corpus:
Ergo necesse est nullum Angelum esse coloratum.

Reducitur ad *Celarent*, Sumendo conuertentem minoris pro maiore; & illam, quæ erat maior pro minore hac ratione.

Necesse est nullum corpus esse Angelum:
Omne coloratum est corpus:
Ergo necesse est nullum coloratum esse Angelum:

& conuertendo conclusionem simpliciter, erit Syllogismus in *Celantes* modo indirecto primæ figuræ; scilicet.

Ergo necesse est nullum Angelum esse coloratum.

Si

Si autem affirmatiua sit de necesse, & negatiua de inesse; inferetur conclusio de inesse; quia facta reductione ad primam figuram, maior erit de inesse: at quando maior est de inesse in prima figura, diximus conclusionem sequi de inesse: v. g. in *Cesare*:

Nullus Angelus est corpus:
Necesse est omne coloratum esse corpus:
Ergo *nullum coloratum est Angelus.*

reducetur autem ad *Celarent* facta debita conuersione, & permutatione modo supra dicto.

Nullum corpus est Angelus:
Necesse est omne coloratum esse corpus:
Ergo nullum coloratum est Angelus.

In quarto autem modo *Baroco* siue maior, siue minor sit de necesse, nunquam conclusio sequitur de necesse; quia ex dictis non potest talis modus reduci ad modos directos primæ figuræ.

Pro modo de contingenti. Ex vtraque præmissa de contingenti in secunda figura, nulla conclusio benè sequitur vtcunque disponantur; & ratio est, quia non poterit reduci talis Syllogismus ad primam figuram: daretur enim antecedens verum, & consequens falsum: v. g.

Contingit nullum risibile ambulare:
Contingit omnem hominem ambulare:
Ergo contingit nullum hominem esse risibilem.

est falsa conclusio; quia necesse est omnem hominem esse risibilem. Si autem vna præmissa vniuersalis negatiua fuerit de contingenti, & affirmatiua de inesse, nec rectè conclusio infertur. Non enim potest vniuersalis negatiua contingens conuerti modo, quo requirit prima Figura: v. g. in *Cesare*.

Contingit nullum corpus esse album:
Omne coloratum est album:
Ergo contingens est nullum coloratum esse corpus.

non benè sequitur: est enim falsum consequens, vt vides, cum necessariò omne coloratum sit corpus. De eo autem, de quo aliquid affirmatur de necesse, non potest vllo modo negari neque de contingenti.

Rursus si affirmatiua sit contingens de contingenti specialiter

cialiter dicto, & negatiua de inesse, benè infertur conclusio contingens de eodem: v.g.

Nullum sanum est agrum;

Contingit omnem hominem esse agrum:

Ergo contingit nullum hominem esse sanum.

benè reducitur ad *Celarent* facta debita conuersione.

Nullum agrum est sanum:

Contingit omnem hominem esse agrum:

Ergo contingit nullum hominem esse sanum.

Item in tribus primis modis secundæ Figuræ. Si præmissa negatiua fuerit de necesse, & affirmatiua de contingenti, sequitur duplex conclusio; altera negatiua de inesse, altera de contingenti generaliter dicto: v.g.

Necesse est nullum cycnum esse nigrum;

Contingit omnem equum esse nigrum:

Ergo nullus equus est cycnus: seu

Ergo contingit nullum equum esse cycnum.

Si verò negatiua sit contingens, & affirmatiua de necesse, non benè infertur conclusio propter rationem supra factam: v.g.

Contingit nullum equum esse album;

Necesse est omnem cycnum esse album:

Ergo contingit nullum cycnum esse equum,

non benè sequitur; quia necesse est nullum cycnum esse equum: idque radicaliter ex eò quia non potest reduci ad primam facta debita conuersione. Ita Conimbricenses, quanquam non video cur non possit talis conclusio inferri de modo contingenti generaliter dicto.

De quarto modo *Baroco* nihil occurrit dicendum præter dicta, cum non concludat propter rationem factam.

Dicendum quarto pro tertia Figura. Primo in *Darapti*; siue maior sit de necesse, & minor de inesse, siue contra; semper conclusio sequitur de necesse: v.g.

Necesse est omne album esse corpus;

Omne album est coloratum:

Ergo necesse est aliquod coloratum esse corpus.

reducitur facilè ad *Darij* primæ Figuræ facta debita conuersione minoris per accidens, & relicta maiore.

Necesse est omne album esse corpus ;
Aliquod coloratum est album ;
Ergo necesse est aliquod coloratum esse corpus .

Si autem minor sit de necesse , transmutandæ sunt præmissæ, & conuertendæ minor, & conclusio : v. g.

Omne animal est corpus ;
Necesse est omne animal esse viuens ;
Ergo *necesse est aliquod viuens esse corpus ,*

tunc sic

Necesse est omne animal esse viuens ;
Aliquod corpus est animal ;
Ergo necesse est aliquod corpus esse viuens .

Conclusio facta conuersione erit eadem ac superior .

Secundo . in *Felapton* si præmissa negatiua sit de necesse, sequitur conclusio de necesse,

Necesse est nullum animal esse lapidem ;
Omne animal est corpus ;
Ergo necesse est aliquod corpus non esse lapidem .

reducetur ad *Ferio* primæ Figuræ conuersa minore per accidens .

Necesse est nullum animal esse lapidem ;
Aliquod corpus est animal ;
Ergo necesse est aliquod corpus non esse lapidem .

Si autem affirmatiua sit de necesse , non autem negatiua ; conclusio non sequitur de necesse; v. g.

Nullus equus est albus ;
Necesse est omnem equum esse animal :
Ergo necesse est aliquod animal non esse album .

Conclusio est falsa , præmissæ verò saltem possunt esse veræ; nam cum maior sit contingens potest esse vera, vt non potest esse conclusio: nam si necessariò aliquid non conuenit alicui, non poterit contingenter eius oppositum eidem conuenire.

Tertio, In *Disamis*, & *Datisi*, si præmissa vniuersalis sit de necesse, & particularis de inesse; conclusio erit de necesse: v. g. in *Disamis*,

Aliquod animal est equus ;
Necesse est omne animal esse substantiam :
Ergo necesse est aliquam substantiam esse equum .

Reducitur ad *Darij* permutatis præmissis, & cõuersa maiore

Necesse

Necesse est omne animal esse substantiam ;
Aliquis equus est animal ;
Ergo necesse est aliquem equum esse substantiam .

& per conuersionem conclusionis simpliciter infertur eadē, quæ prior in *Dabitis* modo indirecto primæ Figuræ; scilicet

Ergo necesse est aliquam substantiam esse equum .

Quarto. In *Ferisen* si premissa negatiua est de necesse, & affirmatiua de inesse, sequitur conclusio de necesse: v. g.

Necesse est nullum Angelum esse corpus ;
Aliquis Angelus est spiritus ;
Ergo necesse est aliquem spiritum non esse corpus .

De *Brocardo* nihil agendum, cum nunquam colligi possit conclusio de necesse; eò quod non possit reduci ad primam Figuram, vt diximus de *Baroco* .

Quinto. Si vtraque præmissa sit contingens de contingenti specialiter dicto in tertia Figura in omnibus modis infertur conclusio de contingenti eodem modo: v.g. in *Darapti.*

Contingens est omnem hominem ambulare ;
Contingens est omnem hominem esse album;
Ergo contingens est aliquod album ambulare.

Sexto. In eadem figura, si vna premissa fuerit de inesse, altera de contingenti specialiter dicto, conclusio sequitur de contingēti eodem modo: item, si quæ est futura maior, facta reuocatione ad primam figuram, reperitur de contingenti specialiter dicto, sequitur conclusio de contingenti specialiter dicto: v.g. in *Darapti*

Cōtingit omnem hominem moueri Oīs homo est animal ;
Ergo contingit aliquod animal moueri .

reducetur ad *Darij* sola facta conuersione minoris

Cōtingit omnē hominem moueri; Aliq animal est homo;
Ergo contingit aliquod animal moueri .

vbi vides cōclusionē esse de modo cōtingēti specialiter dicto.

Si verò illa propositio sit contingens de contingenti specialiter dicto, quæ est futura minor in Syllogismo reuocato ad primam Figuram, sequitur conclusio de contingenti generaliter dicto: v.g. in *Darapti.*

Omnis homo est corpus ;
Omnem hominem esse album est contingens ;
Ergo aliquod album esse corpus est contingens.

reducuntur ad *Darij* per cõuersionem minoris modo dicto.

Omnis homo est corpus;
Aliquod album esse hominem est contingens;
Ergo aliquod album esse corpus est contingens.

Vbi ly, contingens, accipitur pro possibili, vt vides; cum alioquin sit necessarium omne album esse corpus.

Septimo. In eadẽ tertia figura in modis affirmatiuis, si vna præmissa sit de necesse, altera de cõtingenti specialiter dicto, sequitur cõclusio de cõtingenti eodẽ modo: v.g. in *Darapti*.

Contingit omnem hominem esse album:
Necesse est omnem hominem esse animal:
Ergo contingit aliquod animal esse album.

In modis verò negatiuis, si negatiua fuerit de contingenti specialiter dicto, & affirmatiua de necesse, sequitur conclusio de contingenti etiam specialiter dicto: v.g. in *Felapton*.

Contingit nullum hominem ambulare:
Necesse est omnem hominem esse animal;
Ergo contingit aliquod animal non ambulare:

Demum si negatiua sit de necesse, & affirmatiua de contingenti specialiter dicto, infertur conclusio de contingenti generaliter dicto: v.g.

Necesse est nullum hominem esse spiritum:
Contingit omnem hominem esse album:
Ergo contingit aliquod album non esse spiritum.

Placuit hæc breuiter adnotare, ne Tyrones decipiantur in huiusmodi Syllogismis, qui ratione modorum sæpe sunt captiosi.

CAPVT SEXTVM.

De alijs speciebus Argumentationum. Quomodo reducantur ad Syllogismum.

TRes alias species argumentationum supra enumerauimus: *Inductionem*, *Exemplum*, & *Enthymema*; quæ nisi reducantur ad Syllogismum, nullam prorsus vim habent: ideò ad plenam tractationem de Syllogismo pertinet reductio harum argumentationum. De qua Aristot. 2. Prior. c. 22.

Pro Inductione. Notandum primo. Inductionem esse argumentationem, qua ex pluribus, vel partibus, vel speciebus totum aliquod, vel genus colligitur, Ita Rodulphus

lib.

lib. 2. suæ introductionis cap. 78. vt citant Conimbricenses 2. Prior. §. *Inductio quæ græcè* &c. & sensus est, quod per inductionem numerando, vel singula indiuidua inferimus totam illorum collectionem: vel singulas partes, inferimus totum: vel demum singulas species, seu indiuidua, inferimus genus, vel speciem; v.g. pes ægrotat, caput ægrotat, & sic enumerando singulas partes ægrotantes; inferimus, quod totum corpus ægrotat. Aristoteles autem 1. topic. cap. 10. definit Inductionem esse; *A singularibus ad vniuersalia progressionem*. Vbi nomine singularium, vt notant Conimbricenses, intelliguntur omnia, & singula illa, quorum enumeratione deuenimus in cognitionē collectionis. Supra diximus, quid requiratur ad Inductionem: nunc solum videndum, quomodo reducatur ad Syllogismum. Aduerte autem, me non probare, quod aiunt Conimbricenses, nullā ex enumeratis esse argumentationem formalem: non, inquam, probare; tum primo, quia non potest esse conclusio, quin sit argumentatio formalis, & quod ad illam requiratur medius terminus siue implicitus, siue explicitus, ratione cuius teneat conclusio: tum secundo, quia ipsi Conimbricenses loco citato agnoscunt in inductione medium, quod nos præstabimus in singulis argumentationibus. Et quidem medium in inductione est *constantia*, quam appellant, & cognitio confusa partium enumeratarum: v.g.

Ignis est corpus simplex, terra est corpus simplex, aqua, & aer sunt corpora simplicia;
Sed ista, ignis, terra &c. sunt omnia elementa:
Ergo omnia elementa sunt corpora simplicia.

medium est, *elementa*, enumerata. Quare inductio primo & per se pertinet ad tertiam Figuram ad modum *Darapti*: sed reduci facilè poterit ad *Darij*, & pro maiore sit iam posita; minor verò conuertatur simpliciter, quod fieri potest, cum prædicatum sit expositio subiecti, hac ratione.

Ignis est corpus simplex, aqua, terra &c. sunt corpora simplicia: Sed omnia elementa sunt ista, ignis, aqua, &c.
Ergo omnia elementa sunt corpora simplicia.

Conclusio videtur vniuersalis, sed verè habet rationē singularis, eo modo, quo diximus hanc propositionem: *Omnes*

Apostoli sunt duodecim; esse singularem: & patet hoc ex minore prædicti Syllogismi, in qua prædicantur singula elementa de singulis simul sumptis.

Pro secunda specie argumentationis. Notandum secundo. Exemplum, quatenus est quædam argumétatio, benè describi à Conimbricensibus citatis. *Est ratiocinatio, qua aliquid singulare ex vno, vel paucis similibus confirmatur.* Dicitur autem confirmari aliquid singulare; quia licet aliquando cófirmetur aliquid vniuersale, tamen communiter vsurpatur ad confirmandum aliquid singulare. Vt autem videatur quomodo reducatur, sit hoc Exemplum: v. g. *Græci imperium amiserunt; ergo etiam Turcæ amittent.* Hæc consequentia duobus Syllogismis exponitur, quorum primus ad tertiam, secundus ad primam figuram pertinet hac ratione.

Græci imperium amiserunt,
Sed Græci erant infideles;
Ergo aliqui infideles imperium amiserunt.

hæc conclusio per inductionem modò explicatam potest inferri vniuersalis; scilicet quod *Omnes infideles imperium amittunt*;: atque ita subsumetur

Omnes infideles imperium amittunt;
Sed Turcæ sunt infideles;
Ergo Turcæ imperium amittent.

Item in Exemplis negatiuis: v.g. *Cræsus non inuenit felicitatem in diuitijs; ergo nec Crassus inueniet.*

Cræsus non inuenit felicitatem in diuitijs;
Sed Cræsus erat animo immortalis;
Ergo aliquis animo immortalis, nõ inuenit felicitatem (in diuitijs.

Rursus faciẽdo inductionẽ, ex hac conclusione deducetur, ꝙ nullus animus immortalis inueniat felicitatem in diuitijs.

Nullus animus immortalis inuenit felicitatem in diuitijs; Sed animus Crassi est immortalis;
Ergo animus Crassi nõ inueniet felicitatẽ in diuitijs.

Hi Syllogismi benè concludunt ratione formæ, & si qua est variatio terminorum, vel temporis; facilè per explicationẽ illorum, & alios syllogismos intermedios poterit fieri recta dispositio: nam v.g. de quo potest dici de præterito, quod amiserit imperium, potuit aliquando dici de præsenti, vel præterito, amittit, vel amittet imperium, &c.

Hæ

Hæ argumentationes dicuntur probabiles, & topicæ; quia, cum non possit fieri inductio per omnia; consequenter medium nunquam erit plenè distributum; & sic probabilem, & infirmum parient assensum.

Pro tertia specie hoc est Enthymemate. Notandum tertio Aristot. 2. prior. cap. 27. ita illud definire. *Est Syllogismus imperfectus ex verisimilibus aut signis.* Addit vltimas particulas, quia agit de Enthymemate topico. Dicitur autem Syllogismus imperfectus ex supradictis, quia deest illi altera præmissa: quare ad Syllogismum facile reducetur, reponendo præmissam, quæ desideratur. Pro illius autem reductione, aduerte in omni Enthymemate vnum terminum bis repiti: & ideò, si disponatur cum alijs duobus terminis, reducetur ad oẽs tres figuras pro diuersitate terminorũ: v.g.

Homo est rationalis: Ergo homo est risibilis.

vbi vides tres esse terminos; *Homo*, *Rationalis*, *Risibilis*, & hominem bis repeti. Ex his autem, *rationale*, esse medium, inde patet; quia illud est ratio, cur homo coniungatur cum risibili: quare apponendo aliam propositionem, quæ constet ex rationali, quod est medium pro subiecto, & risibili, quod est prædicatum conclusionis pro prædicato; scilicet, *omne rationale est risibile*; erit perfectus Syllogismus in *Barbara*.

Vt dignoscamus autem ad quam figuram reducantur Enthymemata, has tradunt regulas Conimbricenses.

Prima est; quando terminus, qui bis repetitur, vtrobiq. subijcitur, accessione maioris, reduci poterit Enthymema tum ad primam, tum ad secundam figuram. Exemplum primæ reductionis est modò allatum: exemplum secundæ est;

Nullum animal est lapis:

Ergo nullum animal est marmor.

Si apponatur maior, erit in *Camestres* secundæ figuræ

Omne marmor est lapis: Nullum animal est lapis:

Ergo nullum animal est marmor.

Secunda. Quando terminus bis repetitus, vtrobiq. prædicatur; tunc per additionem minoris, reuocatur modò ad primam, modò ad tertiam figuram: v.g.

Animal est sensitiuum: Ergo homo est sensitiuus.

reducetur ad *Barbara* addendo minorem.

Omne animal est sensitiuum :
Omnis homo est animal :
Ergo omnis homo est sensitiuus .

reduci etiam poterit ad **Datisi** tertiæ figuræ.

Omne animal est sensitiuum :
Aliquod animal est homo :
Ergo aliquis homo est sensitiuus .

Tertia . Quando terminus bis acceptus, in antecedenti subijcitur, & in consequenti prædicatur ,appositione minonoris, reuocatur ad tertiam figuram: v. g.

Omne animal est viuens :
Ergo aliquod viuens est animal .

tunc addenda est vna extremitas, cum sint explicitè tantum duo termini, & erit Syllogismus in **Darapti** tertiæ figuræ.

Omne sensitiuum est animal :
Omne sensitiuum est viuens :
Ergo aliquod viuens est animal .

Quarta . Quando terminus bis repetitus , in antecedenti prædicatur, & in consequenti subijcitur ; reuocatur ad tertiam: v. g.

Elementum est corpus simplex :
Ergo corpus simplex est aqua.

Si addatur maior particularis, fiet Syllogismus in **Disamis** tertiæ figuræ, hac ratione.

Aliquod elementum est aqua :
Omne elementum est corpus simplex :
Ergo aliquod corpus simplex est aqua .

Atque hæc de speciebus argumentationum.

CAPVT SEPTIMVM .

De Syllogismo Demonstratiuo , & Topico .

SYllogismus ex materia necessaria, qui etiam dicitur, Demonstratio, est,qui constat ex præmissis ex materia necessaria; sub qua comprehendimus etiam remotam , cũ propositio est negatiua: tam enim necessarium est hominem nõ esse lapidem,quam hominem esse animal . Demonstratio duplex est. Prima dicitur, ***Propter quid***, seu etiam ***Potissima***, & est, quæ habet pro medio termino causam prædicati conclusionis.v g.

Om-

Omne rationale est risibile :
Omnis homo est rationalis :
Ergo omnis homo est risibilis .

vbi vides medium terminum, ***rationale***, esse causam risibilitatis. Definitur ab Arist. 1. Post. cap. 2. t. 5. ***esse Syllogismus scientialis***, siue scientificus, idest pariens scientiam, quæ ex eodem est cognitio rei per causam : & cum Demóstratio habeat pro medio termino causam; ideò dicitur Syllogismus scientificus. Aliam longiorem Aristoteles descriptionem tradit Demonstrationis ; quod scilicet præmissæ illius sint veræ, necessariæ, cótinentes causã conclusionis, &c. sed illius exacta inquisitio pertinet ad libros posteriorum.

Altera dicitur Demonstratio ***Quia***, seu à ***Posterioriri***, quę habet pro medio termino effectum. v. g.

Omne risibile est rationale :
Omnis homo est risibilis :
Ergo omnis homo est rationalis .

vbi vides mediũ terminũ esse ***risibile***, quod est effectus rationalis. Necessaria est autem talis Demonstratio ad scientiam; quia cum effectus sit notior nobis communiter, quam causa; ab illius notione progredimur ad notionem causæ tanquam per medium à posteriori : vt deinde per regressum à causa sumpta pro medio probemus effectum à priori, quod fit in primo modo primæ figuræ, loquendo de perfectissima Demóstratione, per quã paritur sciẽtia, quæ est de vniuersalibus

Atque hæc rudis Demonstrationis notio satis sit proTyronibus.

Syllogismus Topicus definitur à Tolet. lib. 5. cap. 2. & Fonseca lib. 7. cap. 6. & sumitur ex Arist. 1. topic. cap. 1. esse ***Syllogismus, qui ex probabilibus concluditur;*** & consequenter constat materia contingenti: distinguitur autem à Demonstratione per hoc, quod illa habeat præmissas, quę negari nequeunt: Topicus verò Syllogismus habeat prçmissas solum probabiles, quę tamen sint, vel plurimorum, vel sapientum assensu receptę: v, g. ***omnis mater diligit filios; Amicis est benefaciendum.*** Item in speculatiuis; ***Cælum est quinta substantia; Cælum est corpus simplex.*** &c. Demum à sorte Syllogismum censeri Topicum, etiam si vna tantum præmissa sit probabilis, & altera necessaria, vt supra diximus : v. g.

Om-

Omnem bonum est expetendum:
Omnes diuitiæ sunt bona:
Ergo omnes diuitiæ sunt expetendæ:

vbi vides Syllogismum esse topicum,& conclusionem esse probabilem,etiam si maior sit necessaria:probabilem, inquã, conclusionem; consequentia enim est necessaria: nam quæ non est necessaria, non est consequentia ex dictis.

CAPVT VLTIMVM.

De Syllogismo Pseudographo, & sophistico.

EGimus hucusque de forma,& materia Syllogismi, cuius vsus vtilis est;nunc agendum de Syllogismo captioso;nõ vt eo vtamur,sed ne illo decipiamur. Cum enim quisque decipiatur imagine veri,& boni;ideo Sophistæ vtũtur Syllogismis imitantibus bonam formam,& veram materiam. Quare tripliciter captiosus esse potest Syllogismus. Vel ratione formæ, vel ratione materiæ, vel ratione vtriusque. Atque ita de singulis hic breuiter agendum.

Diuiditur primo vitiosus Syllogismus in Pseudographum, & sophisticum. Pseudographus sonat idem, ac mendacis descriptionis: desumitur à Geometria, ad quam pertinent descriptiones circulorum,& linearũ: transfertur ad alias Sciẽtias præcipuè ad Logicã; & accipitur pro Syllogismo vitioso, qui definitur à Fonseca lib. 8. cap. 1. & communiter esse ***Syllogismus,qui ex propria alicuius sententiæ materia,non veris tamen sumptionibus, sed quæ vera, ac necessaria videntur,colligit conclusionem.*** Hoc vitium falsæ descriptionis incurritur,quando principium aliquod latius sumitur, quàm accipi debeat: v. g. principiũ physicũ est; ***ex nihilo nihil fit***: quod intelligi debet de ijs, quæ generantur,non quæ creantur.Itẽ in Geometria est hoc principium: ***Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto ad idem punctum sunt æquales***: quod est intelligendum de lineis rectis. Ex quibus principijs tales confici possent Syllogismi pseudographi.

Ex nihilo nihil fit: Sed anima rationalis fit:
Ergo anima rationalis non fit ex nihilo.

Item

Item

Omnes lineæ ductæ à puncto ad punctum sunt æquales;

Sed semicirculus, & diameter sunt lineæ ductæ à puncto ad punctum:

Ergo semicirculus, & diameter sunt æquales.

Distinguendæ ergo sunt propositiones maiores iuxta sensum supra dictum.

Syllogismus Sophisticus, qui etiam dicitur Sophisma, definitur ab Arist. 1. Elench. c 1. & 1. topic. c. 1. esse *Syllogismus ex ijs, quæ videntur probabilia, nec sunt, & aliquid videtur concludere & non concludit.* Sub qua definitione triplex illud genus Syllogismorũ cõtinetur, peccantiũ vel ratione formæ, vel ratione materiæ, vel ratione vtriusque. Vtuntur autẽ Sophistæ huiusmodi Syllogismis ad decipiendum respondẽtem, illumq; cogendum ad eas angustias, vt concedat aliquid manifestè absurdum, quod Summulistæ vocant *Metam;* vel quia, vt ipsi aiunt, tale absurdum, est Sophistarũ finis, & scopus; vel quia in illud velut in metam impingentes hæreant; nec vltra progredi, nec regredi possint. Porro quinque enumerantur metæ à Toleto lib. 5. cap. 12. & deinceps. Fonseca lib. 8. à cap. 3. Valla par 3. introductionis c. 22. & 23. Prima, dicitur ἔλεγχος & sonat idem ac *reprehensio*, siue *redargutio.* Est autem redargutio prænegati concessio, vel præcõcessi negatio; idest, quod in eadem disputatione ex vi argumẽti cogatur respondens, vel concedere quod negauerat, vel negare quod concesserat. Erit autẽ bonus Elenchus, si fiat sine fallacia; malus autem si cum fallacijs: de quibus infra: v. g.

Omnis visum habens videt:

Omnis dormiens visum habet:

Ergo omnis dormiens videt.

Fallacia est in ly, *visum habens*, quod à respondente existimatur esse idem ac habere visionem actu, cum tamen solum sit habere potentiam videndi.

Secunda, Dicitur, *meta falsi.* Falsum autẽ dicitur id, quod omnibus circumstantibus cognitum est tanquam falsum, vt habet Toletus; ad quod Sophista conatur redigere respondentem: v. g.

Quicquid non amisisti habes:

Cornua non amisisti: Ergo cornua habes:

Vitium

Vitium huius Syllogismi infra examinabitur.

Tertia; Dicitur, ***meta inopinabilis***. Est autem inopinabile id, quod est contra opinionem circũstantium, siue in re falsum sit, siue non, per quod distinguitur à Superiori meta, quæ erat de falso secundum rem ipsam; vt si coram rusticis: v. g. cogeret quis respõdentem dicere Solem esse maiorem terra, quod apud rusticos est omnino inopinabile.

Quarta est ***meta Solœcismi***, Solecismus est vitium in oratione contra regulas grammaticas; ad quem redigere conatur arguens respondentem: v. g.

Omnis homo est studiosus sciẽtiæ: Omnis mulier est homo: Ergo omnis mulier est studiosus scientiæ.

Solœcismus est in cõclusione, vt vides: fallacia autem est manifesta in variatione suppositionis: nam ly, ***studiosus***, supponit materialiter, dum accipitur esse generis masculini.

Quinta Demum est ***meta Nugationis***. Nugatio est repetitio inutilis eiusdem in eadem parte, idest in eadem propositione: v. g.

Omne simum est nasus simus: Aliquis nasus, est simus: Ergo aliquis nasus, est nasus simus:

vides esse nugatoriam repetitionem, & inutilem verborum.

Præcipua meta est, ***Redargutio***, sub qua comprehendi diximus triplex illud vitium Syllogismorum.

Primum erat ratione formæ, de quo satis supra diximus; nunc aliqui tantum Syllogismi sunt explicandi.

1. est ***Roma non est Imperator: Roma est in mundo: Ergo Imperator non est in mundo.***

Syllogismus non concludit; quia ly, ***in mundo***, est distributum in conclusione ratione negationis, à qua afficitur, & non in minore.

2 ***Mus comedit caseum: Mus est monosyllabus: Ergo monosyllabus comedit caseum:***

non tenet; quia ly, ***mus***, in maiore supponit formaliter personaliter, in minore materialiter.

3 ***Quotiescunque fuisti Romæ, fuisti homo: Bis fuisti Romæ; Ergo bis fuisti homo:***

Fallacia est in ly, ***Quotiescunque***, quod aliquando accipitur, vt nota temporis; & sensus est, omni tempore, quo fuisti Romæ, fuisti homo, & sic est vera maior, vt etiam minor, sed

falsum

falsum consequens, & mala consequentia, quia sunt quatuor termini, ly ***enim Bis***, est nota numeralis, quæ non continetur sub ***Quotiescunque*** acceptum pro nota temporis, si autem ly ***Quotiescunque*** accipiatur pro singulis vicibus, cum vices important interruptionem bene potest cadere supra ***fuisti*** non supra ly ***Homo***, & sic falsa erit maior.

4 ***Omnes Apostoli sunt duodecim;***
Petrus, & Andreas sunt Apostoli:
Ergo Petrus, & Andreas sunt duodecim:

non tenet; quia ly, ***omnes Apostoli***, medius terminus non est distributus, & variatur suppositio: nam in maiore supponit copulatim, in minore distributiuè.

Secundum genus est ratione materiæ, de quo paulò post.

Tertium est ratione vtriusque: v. g.

Aliquod, quod mouetur, est sensibile:
Cadauer mouetur: Ergo cadauer est sensibile:

peccat ratione formæ; quia medius terminus non est distributus; peccat etiam ratione materiæ; quia ly, ***mouetur***, in maiore accipitur pro moueri ab intrinseco, in minore pro moueri ab extrinseco.

Pro secundo genere, quod est proprium huius loci, assignantur sedes Sophismatum, quorũ aliquæ sunt in dictione, aliquæ extra dictionem, idest aliquæ in vocibus, aliquæ in rebus: & sunt omnes tredecim, septem extra dictionem, sex in dictione.

SECTIO PRIMA.

De fallacijs extra dictionem.

PRima est fallacia accidentis omnium periculosissima, qua sapientes quoque capi aliquãdo, ait Aristoteles 1. elench. c. 5. Et est, cum aliquid tribuitur conuenire subiecto secundũ se, quod illi tantum conuenit ratione accidentis, seu alterius adiũcti: vel aliquid tribuitur accidẽti, quod est propriũ subiecti, in quo est. Nomine autẽ accidentis intelligitur quodcunque non est idem cum subiecto, vel secundum rem, vel secundum denominationem; quod multipliciter contingere posse aiunt Toletus, & Fonseca: & ad hanc fallaciam reuocant

cant multas, quæ petuntur ex variatione suppositionis, & appellationis: v. g.

1 *Ensis est nomen tertia declinationis:*
Gladius est ensis:
Ergo gladius est nomen tertia declinationis.

est variatio suppositionis in ly, *ensis*, qui in maiore supponit materialiter, in minore formaliter.

2 *Hac capra est mater: Hac capra est tua:*
Ergo hac capra est mater tua:

non concludit; quia medius terminus, *Hac capra*, ingreditur vt subiectum conclusionis: concluderet autem, si diceretur;

Hac capra est mater, Hac capra est tua;
Ergo aliquod tuum est mater.

Magis tamen propriè committitur fallacia accidentis in sequentibus.

1 *Omne album est aliquod accidentale:*
Omnis homo est albus:
Ergo omnis homo est aliquid accidentale.

non concludit; fallacia est ex variatione medij: nam ly *album* non prædicatur totum secundum omne, quod dicit de homine, sed solum secundum id, pro quo supponit, idest secundum subiectum.

Propter eandem rationem non tenet hic.

Hoc calidum est Petrus:
Sed nunc factum est hoc calidum:
Ergo nunc factus est Petrus.

fallacia est in ly, *hoc calidum*, quod in maiore supponit specificatiuè, seu denominatiuè pro subiecto caloris: in minore verò pro eodem, ratione formæ caloris, ratione cuius conuenit illi prædicatum, *esse factũ*; & sic variatur appellatio in ly, *factũ*, quod in minore appellat *calorem*, in cõclusione, *Petrũ*

2 *Hoc album est hoc odoratum: Sed videtur hoc album:*
Ergo videtur hoc odoratum.

non concludit; nam in maiore termini supponunt pro subiectis, quæ identificantur, non pro formis, quę non identificantur: & consequenter, non omne, quod conuenit alicui ratione vnius formæ, conueniet eidem ratione alterius.

3 *Quicquid emi, comedi: Carnes crudas emi:*
Ergo carnes crudas comedi.

argumen-

argumentum non concludit. Quare ly, *Quicquid*, in maiore supponit pro carnibus simpliciter, non cum omnibus circumstantijs, cum quibus illas emisita vt cum ijsdem illas comederim; in minori verò supponit pro carnibus cum accidente cruditatis.

4 *Quicquid non amisisti, habes:*

Cornua non amisisti. Ergo cornua habes.

argumentum non concludit; & fallacia est in ly, amisisti, quod inuoluit duplicem propositionem, scilicet, quod illa habueris aliquando, & quod non amiseris, seu perseueraueris habere. Propositio verò, quæ dicit; *cornua non amisisti;* cum opponatur contradictoriè alteri; *cornua amisisti,* æquiualet huic disiunctiuæ; *vel cornua non habuisti, vel adhuc habes;* quæ vera est: falsa autem conclusio, quæ infert vnam tantum partem absolutè. Maior quoque falsa est; nam sensus primæ partis est; *quicquid vel non habuisti, vel adhuc habes:* de qua disiunctiua non potest absolutè dici *habes.* Propter similem defectum nec concludit iste, qui procedit ex hac interrogatione.

Furari desijsti, nec ne?

si affirmatiuè respondeatur, talis conficietur Syllogismus

Quicquid desijsti facere, fecisti:

Furari desijsti: Ergo furatus es.

si autem negatiuè respondeatur; ita instatur.

Quicquid non desijsti facere, adhuc facis:

Furari non desijsti: Ergo adhuc furaris.

falsa est maior huius secundi Syllogismi. Prima enim in primo syllogismo æquiualebat huic copulatiuæ; *Quicquid fecisti, & nunc non facis, fecisti.* Secunda verò æquiualet huic disiunctiuæ cum immutatione qualitatis propositionũ; scilicet *quicquid vel non fecisti, vel adhuc facis, facis;* quæ propositio falsa est, cum absolutè affirmet vnam partem, quæ sub disiunctione tantum affirmatur; quod clarius patet in his duabus propositionibus.

Desijsti furari: Non desijsti furari.

Sensus primæ est, furatus es, & nunc non furaris. Sensus secundæ est, vel non furatus es, vel adhuc furaris. De eo autem, de quo sub disiunctione dicitur, vel non es furatus, vel adhuc furaris, non potest determinatè dici, adhuc

huc furaris: atque hoc est, quod dicitur in conclusione secundi Syllogismi, cuius falsa est maior, vt diximus.

Secunda, Est fallacia à secundum quid, ad simpliciter, & committitur, cum id, quod conuenit alicui cum addito, infertur illi conuenire simpliciter: v. g.

Id, quod habet albedinem est album:
Aethiops habet albedinem secundum dentes:
Ergo Aethiops est albus.

Fallacia est à minus amplo ad magis amplum: nam in minore, esse album, sumitur secundum quid, & cum addito, in cõclusione sumitur simpliciter. Idem defectus committitur, quando infertur aliquid conuenire alicui in omni loco, vel tempore, quod conuenit solum in aliqua, vel aliquibus circumstantijs: vel è cõtra, ex eò quod aliquid non conueniat alicui in aliquibus circunstantijs, infertur non conuenire simpliciter. Exemplum primi defectus est.

In templo licet audire sacrum:
Ergo in omni loco licet audire sacrum:

Exemplum secundi est.

Non licet comedere carnes die veneris:
Ergo absolutè non licet comedere carnes:

Item

Gladius non expedit amenti:
Ergo gladius nulli expedit.

Item cum ex terminis distrahentibus inferimus terminos proprios: v. g.

Duo leones marmorei sunt in foro:
Ergo duo leones sunt in foro.

Aduerte autem dupliciter aliquid dici simpliciter tale; vel quia formã importatã per tale nomẽ nõ habet sine vlla mixtione oppositi; vel quia habet adeò paruã admixtionem oppositi, vt in communi vsu loquendi adhuc absolutè denominetur tale: vt aliquid absolutè dici potest album, vel calidum, etiam si habeat aliquid admixtum nigredinis, vel frigoris.

Tertia est ignoratio Elenchi. Elenchus enim est Syllogismus inferens contradictorium eius, quod concessum est, vel duo contradictoria simul: & bonus Elenchus est, cũ Syllogismus est in bona forma, & infert verè contradictoria: malus verò, & captiosus Elẽchus est ex defectu alterutrius.

Commit-

Committitur verò fallacia elenchi, quando non seruantur leges contradictionis, quod quadrupliciter fieri posse ait Aristoteles 1. elench. cap. 4. Primo, quando contradictoria non sunt eiusdem de eodem: v.g.

Iuuenis est maior puero, & minor sene.

Ergo est maior, & minor.

Secundo, cum non sumuntur eadem prædicata: v.g.

Hæc tabula est duplo maior altera secundum latitudinem, & non secundum longitudinem;

Ergo simul est, & non est duplo maior.

Tertio, cum non seruatur idem modus: v.g.

Currit lentè, & non currit velociter:

Ergo currit, & non currit.

Quarto, cum non seruatur idem tempus: v.g.

Dormio nocte, & non dormio mane;

Ergo dormio, & non dormio.

Quarta est fallacia consequentis; & committitur, cum non seruantur regulæ bonæ consequentiæ, idest, cum ex antecedenti infertur consequens, & ex consequenti antecedens: v.g.

Omnis homo est animal;

Ergo omne animal est homo.

valet enim hoc solum in terminis conuertibilibus ratione materiæ; v.g. ***est homo, ergo est risibilis; est risibilis, ergo est homo.***

Quinta est fallacia petitionis principij; & committitur tam ab arguente, quàm à respondente. A primo quidem, cum ad probandum aliquid, assumitur pro medio id ipsum, de quo est quæstio, vel synonimum: vt si ad probandum cœlum esse rotundum assumeretur. quod sit sphæricum. A secundo verò, cum interrogatus ab arguente, vt reddat rationem propositionis, quam sustinet, affert ipsam controuersiam, vt in exemplo allato. Aduerte autem, non committi hoc vitium, cum ad probandum definitum, assumitur definitio. Quod si ab Aristotele dicitur committi hoc vitium etiam in hoc casu; intelligendum, quando æquè ab aduersario negatur definitio, ac definitum.

Sexta est fallacia secundum non causam vt causam, & committitur, cum asseritur aliquid esse causa alterius, cum

non fit: & coincidit interdum cum fallacia accidentis; v.g.

Qui ædificat, est causa ædificationis; Musicus ædificat: Ergo est causa ædificationis.

Argumentum non concludit; nam minor est vera solum in sensu identico, & materiali, non formali: vnde Arist. ait Musico competere ædificare per accidens: conclusio verò facit sensum formalem, seu causalem per se; scilicet, quod Musicus ratione formæ musicæ, sit causa ædificandi.

Attentè autem distinguendum semper inter causas per se, & ea, quæ sunt adiuncta causis, ne, quod est proprium vnius tribuatur alteri. Causa autem comprehendit omnia requisita ad causam, idest debitam approximationem, dispositionem subiecti &c.

Septima est secundum plures interrogationes vt vnam; & committitur cum arguens petit, vnica responsione fieri satis suæ interrogationi multiplici: v. g. si quis petat; *Homo, & Leo sunt ne animal rationale?* cui interrogationi, vt duplex est, ita dupliciter respondendum, affirmando de homine, negando de Leone. Atque hæ sunt fallaciæ extra dictionem.

SECTIO SECVNDA.
De fallacijs in dictione.

PRima est fallacia æquiuocationis; & committitur, cum ex aliquo termino æquiuoco, qui in antecedenti vni æquiuocato tribuitur, in consequenti adscribitur alteri: v.g.

Omne, quod volat, habet alas: Tempus volat:
Ergo tempus habet alas. Item
Quod ridet, habet os: Pratum ridet:
Ergo pratum habet os.

Fallacia vtriusque est in verbis *ridere*, & *volare*, quæ semel propriè, semel impropriè sumuntur. Huc reuocat Toletus Syllogismos fallaces ex variatione alicuius ampliationis, vel proprietatis grammaticalis, quarum supra meminimus in meta solœcismi, & in syllogismis fallacibus ex variatione suppositionis. Posset etiam huc reuocari hic syllogismus.

Quicunque dicit te esse animal, dicit verum:
Quicunque dicit te esse equum, dicit te esse animal;
Ergo quicunque dicit te esse equum dicit verum

non

non tenet, & defectus est primo, quia medius terminus, ***Animal,*** non est distributus. Secundo addunt alij; quia sensus minoris est, quod idem sit verbaliter dicere, te esse equum, & te esse animal, quod est falsum, vt clarius patet in hoc alio Syllogismo.

Quicunque dicit hominem esse animal rationale, explicat naturam hominis.

Sed quicunque dicit hominem esse hominem, dicit hominem esse animal rationale;

Ergo quicunque dicit hominem esse hominem, explicat naturam hominis.

argumentum non concludit, & falsa est minor; quia non explicatur idem per has voces ***hominem esse hominem***, & ***hominem esse animal rationale.***

Secunda est fallacia Amphibologiæ; & committitur, cum ex vna propositione vera in vno sensu, deducitur conclusio falsa in alio sensu: v.g.

Omnes Episcopi sunt Sacerdotes; Hi libri sunt Episcopi; Ergo hi libri sunt Sacerdotes.

Tertia est fallacia accentus; & committitur, cum ex variatione accentus, variatur significatio vocis: & idem dicendum de quantitate syllabarum, diphtongis, litteris, &c. v.g.

Quicquid Deus facit inuitè, facit coactè:

Racemos Deus facit in vite;

Ergo racemos Deus facit coactè.

Fallacia est in ly, ***inuitè***; nam in maiore est vna dictio, & aduerbium; in secunda est duplex dictio, altera, præpositio, ***In***, altera ***Vite***. Item.

Quicquid hamatur, hamo capitur: Vinum amatur:

Ergo vinum hamo capitur.

Fallacia est in ly, ***hamatur***, & ***amatur***, vt vides. Demum

Omnis populus est arbor: Roma est populus:

Ergo Roma est arbor.

non tenet; quia ***populus***, in maiore habet primam longam, & accipitur pro arbore; in minore habet primam breuem, & accipitur pro multitudine hominum.

Quarta & quinta est fallacia compositionis, & diuisionis. Hic explicandus est sensus diuisus, & compositus. Et primus dici etiam potest specificatiuus, secundus reduplicatiuus

tiuus. Sensus compositus est, cum aliquid tribuitur alicui, quatenus est cum alio coniunctum. Diuisus verò est, cum aliquid tribuitur alicui secundum se, seorsim ab alio, cum quo est coniunctum: v.g. hæc propositio; *album est nigrum*, potest esse vera propositio in sensu diuiso, sumendo solum pro subiecto vtrunque extremum; non autem in sensu composito, sumendo pro toto concreto vtrunque. Multipliciter autem contingit fallacia ratione variationis horum sensuum; & generatim committitur, cum id, quod alicui conuenit seorsim ab alio, tribuitur eidem, vt coniuncto cum illo, vel è contra. Et primo committitur in propositione modali: v.g.

Possibile est sedentem ambulare:

Ergo potest quis, dum sedet, ambulare.

consequentia non tenet; quia ly, *possibile*, in antecedenti facit sensum diuisum, in consequenti compositum, vt accideret in hoc Syllogismo.

Quemcunq; possibile est currere, possibile est, vt currat:

Sedentem possibile est currere:

Ergo possibile est, vt sedens currat.

Committitur fallacia iam dicta; quia in conclusione est sensus compositus, vt non est in minore. Secundo committitur hæc fallacia, cum alicui tribuitur vna pars determinata propositionis disiunctiuæ, ex eo quod tota disiunctiua de illo dici possit: v.g.

Homo est rationalis, vel irrationalis:

Ergo est irrationalis.

Tenendus autem valdè est vsus horum sensuum, quia sunt obnoxij magnis æquiuocationibus.

Sexta dicitur fallacia dictionis; & committitur cum propter similitudinem duarum dictionum, quæ vni conueniunt, alteri tribuimus: v.g. si quis poëtam concederet esse doctam eò quod inflectitur sicut musa. Item committitur cum rem vnius prædicamenti alteri tribuimus: v.g. in exemplo supra allato.

Quicquid emi, comedi: Carnes crudas emi;

Ergo carnes crudas comedi:

nam ly, *quicquid*, pertinet ad prædicamentum substantiæ: ly, *crudas*, ad prædicamentum qualitatis: sub quo termino,

quic-

quicquid, inferuntur tanquam in eo continerentur, esse carnes, & esse crudas. Atque hæc de fallacijs.

Aristoteles 2. Elench. cap. 4. vt refert Fonseca cit. cap. 18. tradit modos occurrendi captionibus Sophistarum, & Primus est, dissoluere propositiones æquiuocas, ambiguas, peccantes ratione compositionis, diuisionis, accentus, &c. Secundus pro fallacia dictionis ex accidente, ex consequente, ex simpliciter ad secundum quid, ex non causa vt causa; admisso antecedenti, consequens esse eludendum, habendo paratam aliam argumentationem apertè vitiosam. Tertio pro ignoratione Elenchi, dissoluendam esse propositionem, quæ videtur importare contradictoria: & idem dicendum de fallacia ex pluribus interrogationibus. Pro euitandis metis, vel tollenda sunt verba superflua, vel distinguenda genera nominum; alijs deniq. Sophistarum machinamentis non erit difficile ex prædictis regulis occurrere.

APPENDICVLA.

De Vsu quarundam vocum, & distinctionum.

QVanquam difficile est in vnum colligere terminos, & distinctiones omnes, quibus vtimur in disputationibus, tum quia pleraque sunt affixa proprijs materijs; tum quia non eodem modo ab omnibus vsurpantur: nihilo tamen minus afferemus huc celebriores distinctiones, & terminos.

Primo. Distinctio, est rerum multiplicitas, quarum vna excludit aliam. Triplex communiter fit distinctio. Prima dicitur realis, quæ est inter ea, quæ realiter separari possunt, & vnum esse sine alio, quomodo distinguuntur duo homines; & anima, & corpus. Secunda dicitur distinctio modalis, quæ est inter rem, & modum. Nomine autem modi intelligimus minimam quandam entitatem vltimo determinantē subiectū, quæ nō potest esse sine tali subiecto; vt potest subiectū esse sine illa: hoc genere distinguuntur sedes, & sessio. Tertia dicitur distinctio rationis; & hæc duplex est. Altera dicitur rationis ratiocinatæ; altera rationis ratiocinātis. Prima est, qua intellectus rem simplicissimam distinguit in plures cum fundamento, quod habet in ipsa re propter æquiualentiam, quam habent cum multis. Sic in Deo

distinguimus Bonitatem, Sapientiam, & alias perfectiones: quam distinctionem Scotistę appellant formalem. Secunda est, cum intellectus rem simplicissimam distinguit in plura sine vllo fundamento, fingendo distinctionem: v.g. fingendo idem esse distinctum à se ipso.

Secundo. ***Materialiter***, & ***Formaliter***. Et primum significat, cum prædicatum aliquod dicitur conuenire alicui ratione subiecti, seu secundum id, quod se habet per modum subiecti per comparationem ad materiam, quæ est aliquod inderminatum, & perfectibile: qua ratione dicitur; ***album est dulce***, idest subiectum albedinis, est subiectum dulcedinis. Formaliter significat, quando prædicatum aliquod cõuenit alicui ratione formæ, seu alicuius, quod se habet per modum formæ per comparationem ad formam, seu figurã, quæ perficit materiam: v. g. cum dicitur; ***album disgregat visum***; sumitur, ***album***, formaliter, idest subiectum ratione albedinis. Hac distinctione vtimur etiam in rebus, quæ non constant ex subiecto, & forma distinctis, sed ex perfectionibus nostro modo intelligendi distinctis, quæ possunt comparari ad inuicem, vt perfectibile ad perfectiuum, seu, vt aliquod commune, & aliquod proprium: sicut homo per animalitatem dicitur constitui materialiter, per rationalitatem formaliter. Ad eandem distinctionem reducitur ***reduplicatiuè***, & ***specificatiuè***: & primum correspondet ***formaliter***: secundum ***materialiter***, quod etiam dici solet ***identicè***: v.g. album est identicè dulce, non formaliter, & reduplicatiuè. In idem recidit sensus diuisus, & sensus compositus. Et primus correspondet ly specificatiuè, secundus reduplicatiuè.

Tertio. ***Formaliter***, & ***efficienter***: v.g. calor facit formaliter calidum, & sonat idem, ac per suam entitatem efficiendo, & informando subiectum. Efficienter, sicut ignis facit manum calidam, non per positionẽ suæ entitatis in manu, sed per productionem caloris à se distincti in ipsa manu.

Quarto. ***Virtualiter, eminenter, formaliter***. Virtualiter quidem; vt Sol dicitur calidus, nõ quod in se habeat formam caloris, sed quod habeat virtutem producendi calorem, quomodo etiam dicitur eminenter calidus; & eminenter quidem significat continentiam effectus cum excessu perfectionis; quomodo etiam dicitur causa æquiuoca pro-

ducens

ducens effectum diuersæ rationis à se, vt vniuoca, quæ producit effectum similem: & æquiuoca quidem, si est perfectior effectu, dicitur eminentialis, vt sol respectu caloris, & Deus respectu omnium creaturarum: si verò sit imperfectior, dicitur absolutè æquiuoca; sicut est intellectus: v. g. respectu visionis beatæ, quæ dicitur etiam causa instrumentalis, idest agens per virtutem acceptam ab alio, ad distinctionem principalis, quæ agit per propriam virtutem. Formaliter verò conuenit causæ vniuocæ, quæ continet eandem formam eiusdem perfectionis, quæ est in effectu à se producto.

Quinto, *In actu signato, & in actu exercito*. Primum est, cum denotatur significatio termini. Secundum, cum accipitur pro exercitio significationis eiusdem: v. g. cum definio diuisionem, tunc accipitur diuisio in actu signato: cum autem diuido aliquod totum, tunc dicitur, & accipitur diuisio in actu exercito.

Sexto, *Actu, & potentia*. Et actu quidem dicitur esse, quod simpliciter est; Potentia verò, cum non est, sed potest esse. Quanquam id, quod est, dici quoque possit habere potentiã essendi; quia tunc maximè aliquid potest esse, cum est. Communiter autem potentia solet accipi cum carentia actus.

Septimo; *Notum*, seu *notius secundũ naturam*, & *secundum nos*. Et primum dicitur, quod est ens perfectius secundum se. Secundum est quod est magis sensibile, & perceptibile à nobis.

Octauo, *Absolutè, ac simpliciter*; & *respectiuè*, seu *comparatiuè*: v. g. aliquis homo dici potest magnus absolutè, & simpliciter, & respectiuè, seu comparatiuè respectu minoris.

Nono, *Per se, & per accidens*. Et primum significat, cum aliquid alicui conuenit ex principijs suæ naturæ: v. g. risibile conuenit per se homini. Secundum verò, cum aliquid alicui conuenit fortuitò, & accidentariè, vt homo per accidens est claudus.

Decimo, *Vt quò, & vt quod*. Secundum est, cum aliquid alicui conuenit per se, & non in ordine ad aliud. Primum verò est, cum aliquid est medium respectu alterius, seu ratio faciens tale, vt tale: verbi gratia, materia dicitur vniri vt, *quod*, vnio verò vt *quo*. Item intellectus intelligere vt

quod, intellectio verò vt quo: effectus produci vt quòd, actio vt quo; & sic de cæteris. Aliquando vero ly, *quod*, sonat materialiter, ly, *quo*, formaliter; v. g. paries videtur vt *quod*; albedo vt *quo*, idest, albedo, est forma, seu ratio formalis, cur paries denominetur videri. Alias plures vsurpationes horum terminorum vsus docebit.

Vndecimo, *Positiuè*, & *Negatiuè*. Et primum dicitur, cum aliquid est tale per formam positiuam, vt aliquis habens formam virtutis, dicitur bonus positiuè. Secundum, cum saltem non habet formam oppositam, vt cum quis non imbutus virtute, sed nec vitio, dicitur bonus negatiuè.

Duodecimo, *In recto*, & *in obliquo*. Et per hos terminos denotatur, cum nomen concretum significans duo, accipitur pro vno in nominatiuo, & pro altero in alio casu obliquo.

Decimotertio, *Implicitè*, & *explicitè*, seu *confusè*, & *distinctè*. Primum est, cum aliquod ita concipimus, vt nesciamus reddere rationem de perfectionibus illius, seu contentis in illo: v. g. cum concipio hominem absque eò, quod sciam naturam illius; seu cum concipio animal absque eò, quod cognoscam species sub illo contentas. Secundum est, cum aliquid ita concipitur, vt sciamus reddere rationem perfectionum illius, & eorum, quæ sub illo continentur, vt in exemplis allatis de homine, si scirem reddere rationem de perfectionibus eiusdem; & concipiendo animal cognoscerem singulas species sub illo contentas.

Notionem multarum distinctionum, & terminorum sparsim tradidimus in toto opere.

Hæc sunt Lector beneuole, quæ ex vberrimis multorum Auctorum fontibus labore non exiguo, fructu quem spero non pœnitendo placuit in rem nostram deriuare: Quæ tamen, ne de mea, quam parui admodum facio, nimis videar opinione præsumere, Sapientiorum sententiæ libens, volensque subijcio. Denique hos omnes labores, atque hoc qualecunque est opusculum, quod Deo auspicante aggressus sum, Deo annuente persolui; eidem bonorum omnium largitori, ex quo omnis sapientia est, dicatum volo.

FINIS.

INDEX

INDEX EORVM,
QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Exem-

Ora-

Si-

Tan-

F I N I S.

Errata sic corrige.

Hyspanus pro Hispanus pag. 51. vers. penult. & alibi. Cathegorem. pro Categor. pag. 28. vers. 14. & alibi. Connotatiuum, & absolutum, pro absolutum, & Conn. pag. 30. vers. 19. Sest pro sed 321. vers. 31. in se su pro in sensu ibid. vers. 31. Indestinitis pro indefinitis 247. vers. 27. propositionum pro propositionem 212. vers. antep. extremum pro extremum 263. vers. 19. ribile pro risibile 294. vers. 2.

365